

NAXÇIVAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİ

Dil bacarıqlarının inkişafında yeni texnika və metodların tətbiqi

**I Respublika elmi-praktiki
konfransının**

MATERİALLARI

NAXÇIVAN - 2023

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ
NAXÇIVAN DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

**DİL BACARIQLARININ İNKİŞAFINDA
YENİ TEXNİKA VƏ METODLARIN TƏTBİQİ**

**I RESPUBLİKA ELMİ KONFRANSININ
MATERİALLARI**

*Naxçıvan Dövlət Universitetinin
Elmi Şurasının 29 noyabr 2023-cü il
tarixli 04 sayılı qərarı ilə nəşr edilib.*

BAŞ REDAKTOR

Elbrus İSAYEV – *Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru*

ELMİ REDAKTOR

Şirməmməd QULUBƏYLİ - *Naxçıvan Dövlət Universitetinin Xarici dillər fakültəsinin dekanı,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*

REDAKSİYA HEYƏTİNİN ÜZVLƏRİ

İlhamə MƏMMƏDOVA - *filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*
Elnaz ƏLİYEV - *filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*
Məhsəti ƏSGƏROVA - *filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*
Əli ALLAHVERDİYEV - *filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*
Ceyran QULİYEV - *filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*

“Dil bacarıqlarının inkişafında yeni texnika və metodların tətbiqi”

I Respublika elmi konfransının materialları

Naxçıvan Dövlət Universiteti Nəşriyyatı, Naxçıvan, 2024, 175 səh.

Konfrans dil bacarıqlarının inkişafında yeni texnika və metodların tətbiqinə dair aparılmış tədqiqat nəticələrini əhatə edir. Konfrans materialları geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

MÜNDƏRİCAT

PLENAR İCLAS

Ulduz Aslanova. Alman dilində metaforaların tədrisində qarışıq metodun rolu	6
Mehbarə Qəribova. Xarici dilin tədrisində müasir metodlardan istifadənin məqsədi	8
Elçin Mirzəyev. Eklektik yanaşma, üstünlükləri və prinsipləri	10
Leyla İsmayılova. About the proper use of the four language skills in IELTS exam	12

ONLAYN BÖLMƏ

Mülayim Bağirova. Tənqidi pedaqoji yanaşma və ümumi akademik ingilis dilinin perspektivləri	14
Xəyalə Qasımova. Dil bacarıqlarının kommunikativ dil təlimi metodu ilə tədrisi	16
Günay Səfərova. Müxtəlif metodlardan istifadə edərək müasir ibri dilinin tədrisi	18
İzaura Şirinova. The role teacher training programs in ELT.....	20
Ülviyyə Məmmədova. İngilis dili təlimində şəxsiyyətyönümlü yanaşma effektiv yanaşmalardan biri kimi..	22
Ülfət İbrahim. Fransız dili qrammatikasının tədrisində rast gəlinən problemlər	24
Aynur Məmmədova. İngilis dili dərslərində Audi-lingval metodun tətbiqi	26
Ətrabə Gül. Tədrisdə yeni və ənənəvi təlim texnologiyaları ilə təşkil olunan dərslər modelləri	28
Venera Mustafayeva. Xarici dilin tədrisində dil mənimsəmənin bəzi problemləri	30
Mənsurə İsmayılova. Fransız dilində arqo sözlərin kommunikativ metodla öyrənilməsi	32
Gülənbər Pırnəzərova. Alman dili dərslərində interaktiv dərslərin təşkili	34
Aynur Əzizova. “İşgüzar ingilis dili” fənninin tədrisində İKT-dən istifadənin əhəmiyyəti və rolu	36
Севда Вагабова. Трудности преподавания французского языка на переводческом факультете	38
Aysel İskəndərova. Frazeoloji vahidlərin orta məktəbdə tədrisi yolları	40
Püstəxanım Musayeva. Xarici dilin tədrisində multimedia vasitələrindən istifadənin əhəmiyyəti	42
Fidan İsayeva. İngilis dilinin xarici dil kimi tədrisində leksik və təbii yanaşma	44
Ülviyyə Orucova. Xarici dilin tədrisinin aktual problemləri	46
Roza Şəfiyeva. Xarici dilin tədrisi prosesində istifadə olunan aktiv və passiv metodlar	48
Narmin Mustafayeva. The effect of topic selection on students' writing performance	50
Günel Xudayarova. İngilis dilinin tədrisi zamanı tələbə nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsində motivasiyaedici üsullardan istifadə metodikası	52
Elvina Bakhishova. Successful teachers in language teaching	54
Khayala Abdullayeva. The role of motivation in foreign language acquisition	56
Aynurə Əmirova. Sınıfın idarə edilməsində müəllim üçün vacib olan bacarıqlar	58
Gülçin Quliyeva. Xarici dilin tədrisində yeni təlim texnologiyalarından istifadənin əhəmiyyəti	60

ƏNƏNƏVİ BÖLMƏ I (1)
İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

Leyla Safarova. Method of opposition in learning English	62
Javid Babayev. The application of cooperative language learning in the lesson process	64
Leyla Zeynalova. İngilis dilinin tədrisinə müxtəlif yanaşmalar	66
Rübabə Məmmədova. Şagirdlərin dil bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi üsulları	68
Nahidə Heydərova. Pedaqoji tərcümənin xarici dilin tədrisində rolu	70
Nazila Sadıqova. The importance of reading skill in textbooks	72
Dilber Orujova. The oretical substantiation of a subject-language integrated approach (clil) in teaching	74
Yeganə Babasoy. Dil tədrisində istifadə edilən interaktiv metodlar	76
Türkan İsmayılı. İngilis dilində oxu bacarığının psixolinqvistik xüsusiyyətlərinə dair	78
Nərmin İbrahimli. İngilis dilində şifahi nitq vərdişlərinin formalaşmasında koqnitiv amillərin rolu	80
Sənəm Paşayeva. Dil öyrənmənin müxtəlif üsulları və amilləri	82
Lətifə Şirzadova. Müasir dövrdə xarici dil dərslərinə verilən tələblər	84
Selcan Abdullayeva. Tələbələrin ingilis dilində yazı bacarığının inkişaf etdirilməsi	86
Firuzə Mustafayeva. The role of language skills in interpretation	88
Naila Kazımova. Characteristics of the direct method	90
Fatma Kərimova. Ənənəvi metodların dil bacarıqlarının inkişafında rolu	92
Sahilə Quliyeva. Dilin şifahi yanaşma və ya situativ metodla tədrisi	94
Alaviyyə Nuri. On modern methods of teaching a foreign language	96
Ruqiyyə Kərimova. İdiomların tədrisində effektiv metodlar	98
Khatirə Məmmədova. Basics of content and language integrated teaching	100
Mahira Hasanova. The importance of role-playing in a language teaching	102

BÖLMƏ I (2)
İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

İlhama Məmmədova. On the organization of work on video films in foreign language classes	104
Jeyran Guliyeva. On the methodology for the formation of reading skill components	106
Bülbül Hacıyeva. Oyunlar orta məktəbdə ingilis dilinin tədrisinin səmərəliliyinin artırılması yollarından biri kimi	108
Shirməmməd Qulubayli. About the ways of teaching English grammar	110
Elnaz Əliyeva. İngilis dili dərslərində interaktiv metodların tətbiqi	112
İlaha Ashrafova. The importance of working with a group in learning a foreign language	114
Hasan Alisoy. Teaching a foreign language through reading and storytelling	116
Tehrənə Xudaverdiyeva. İngilis dilinin tədrisində tətbiq olunan metodlara qısa baxış	118
Sevinc Əziz. İngilis dilinin tədrisində yazı vərdişlərinin formalaşdırılması yolları	120
Sakina Paşayeva. Assessment as a learning tool in foreign language teaching	122

Könül Babayeva. Ali məktəblərdə ingilis dilinin tədrisində ənənəvi və müasir metodlar	124
Sarjan Sadigova. Techniques for promoting student-centered learning	126
Birgul Asadova. About the teaching of oral communication in a foreign language	128
Turkan Hasanzade. About the technology of formation of foreign language grammatical skills	130
Nuray Humbatova. The educational nature of role-playing in a foreign language lesson	132
Aidə Cəlilzadə. Hibrid təhsil effektiv təlim metodu kimi	134
Zübeydə Zeynalova. Lüğətin tədrisində “Da Vinçi” metodundan istifadə haqqında	136
Aysu Hajjiyeva. The usage of listening techniques in foreign language teaching	138

BÖLMƏ II

FRANSIZ VƏ ALMAN DİLLƏRİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

Məhsəti Əsgərova. Dil bacarıqlarının inkişafında fərdi xüsusiyyətlər	140
Ali Allahverdiyev. Critères d'enseignement du français comme deuxième langue étrangère	142
Hidayat Akbarov. L'importance des compétences de lecture utilisées dans les manuels de français	144
İradə Qasımova. Le role des approches non conventionnelles dans l'enseignement des langues	146
Əzizə Əliyeva. Fransız və Azərbaycan dillərində frazeoloji birləşmələrin tədrisi üsulları	148
Lamiyə Əliyeva. Alman dili dərslərində qısametrajlı filmlər vasitəsilə tədris	150
Nəsibə Abbasova. Alman dilinin xarici dil kimi öyrənilməsində tədris metodlarının rolu.	152
Kövsər Abbasova. Qrammatik materiallara verilən proqram tələbi	154

BÖLMƏ III

RUS VƏ ŞƏRQ DİLLƏRİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

Ceyhun Əliyev. Ərəb dilinin tədrisində müxtəlif texnikalardan istifadə	156
Людмила Гулиева. Применение интерактивных методов в процессе обучения языку	158
Musharraf Mammadova. Teaching the arabic language through interactive methods	160
Nuridə Qənbərova. Rus dilinin xarici dil kimi tədrisinin ənənəvi və müasir metodlarının vəhdəti	162
Рамзия Асгарова. Некоторые направления методологии обучения иностранному языку	164
Salman Əliyev. Fars dilinin tədrisi zamanı şəirdən istifadənin səmərəliliyi	166
Зейнаб Мамедова. Применение интерактивных методов в обучении языка	168
Садагат Расулова. Требования к оценке навыков русского языка	170
Gültac Muradova. Texnologiya əsaslı xarici dil tədrisi	172

PLENAR İCLAS

ULDUZ ASLANOVA
Azərbaycan Dillər Universiteti
uldus1@mail.ru

ALMAN DİLİNDƏ METAFORALARIN TƏDRİSİNDƏ
QARIŞIQ METODUN ROLU

Azərbaycan auditoriyasında alman dilinin tədrisi zamanı meydana çıxan çətinliklərin əksəriyyəti mədəniyyətlər arasındakı böyük fərqlərin olması ilə əlaqədardır. Qeyd etmək lazımdır ki, alman dili məxsus olduğu xalqın milli və mədəni dəyərlərini özündə ehtiva edən obrazlı dil vahidləri ilə zəngin bir dildir. Çünki V.Humboldtun qeyd etdiyi kimi, dil xalqın ruhunun ifadəsidir. Bu ruh da əsas etibarlı ilə dilin obrazlı ifadə vasitələrində inikas olunur [2]. Dilin obrazlı ifadə vasitələri milli – mədəni dəyərlərin mühüm daşıyıcıları hesab olunur. Belə vasitələr arasında privativ frazeoloji metaforalar özünəməxsus yer tutur və onların tədrisi fasilitatordan xüsusi ustalığ və yüksək dil bacarığı tələb edir.

Privativ frazeoloji metaforalar dedikdə hansı dil vahidləri başa düşülür? Privativ frazeoloji metaforalar dedikdə dilin daxili semantik sistemində, eləcə də mətnə və nitq səviyyəsində bilavasitə inkar ifadə edən sabit söz birləşməsi formasında olan metaforalar nəzərdə tutulur. Privativ frazeoloji metaforaların semantik strukturunda inkar semantika zəruri komponent kimi implisit şəkildə reallaşır. Başqa sözlə desək, privativ frazeoloji metaforalar privativ semantikanın yoxluq və çatışmazlıq, imtina və rədd mənalərini ifadə edərək, heç bir qrammatik inkar sözün iştirakı olmadan neqativ informasiyanı ifadə edir. Məsələn: 1) jmdm. die Kehle zuschnüren = nicht mehr reden können – qəhər boğmaq; 2) jmdm. die kalte Schulter zeigen = sich jmdm. abweisend verhalten – qovmaq, ayağını kəsmək; 3) Bohnen in den Ohren haben = absichtlich nicht hören – qulağına pambıq tıxamaq; 4) in den letzten Zügen liegen = nicht mehr viel Kraft, Macht, Geld haben – nəfəsi kəsilmək; 5) jmdn. mit den Rücken ansehen = jmdn. bewußt nicht beachten – arxasını çevirmək, saymamaq və s. Təsdiq quruluşunda olan bu privativ frazeoloji metaforaların semantik təhlilindən aydın olur ki, neqativ məna onların daxili strukturunda gizli şəkildə təmsil olunmuşdur. Bu privativ frazeoloji metaforaları cümlələrdə işlətsək, bunu aydın görmək olar: Die Aufregung *schnürte ihm die Kehle zu* = Er konnte nicht mehr reden. Qəhər onu boğurdu = O danışa bilmirdi. Warum kommt er denn nicht, wenn ich rufe? Er hat wohl Bohnen in den Ohren! = Er hörte nicht. O, qulaqlarına pambıq tıxayıb = O eşitmir.

Belə frazeoloji metaforaların alman dilini öyrənənlər tərəfindən dərk olunması olduqca çətindir. Buna görə də alman dilini mükəmməl bilməyən tələbələr frazeoloji birləşmələrin hər bir növünü, eləcə də privativ frazeoloji metaforaları düzgün anlaya bilmir, onların mənasının açılmasında və tətbiqində tez-tez səhvlərə yol verirlər. Çünki privativ frazeoloji metaforalar məxsus olduğu xalqın milli ruhunu, milli – mədəni xüsusiyyətlərini tərənnüm edən mürəkkəb dil vahidləridir. Alman dilində frazeoloji metaforaların struktur və semantikasındakı fərqlər çətinlik törədən əsas səbəblərdən biridir. Bu dil vahidlərinin struktur və semantik təhlili göstərir ki, alman və Azərbaycan dillərində frazeoloji metaforaların komponent tərkibi əksər hallarda müxtəlif sözlərdən ibarət olur. Ona görə də alman dilində privativ frazeoloji metaforaların semantikasının mədəni-spesifik aspektlərinin yaratdığı assosiasiya Azərbaycan dilində başqa anlamda başa düşülür. Bu səbəbdən də alman dilini tədris edərkən yalnız bir metoda əsaslanmaq düzgün deyildir. Bu mədəni-spesifik aspektlərin müxtəlifliyini nəzərə alaraq alman dilinin keyfiyyətli tədrisi üçün bütün metodların birgə tətbiqi, yəni qarışıq metoddan istifadə etmək zərurəti yaranır. Alman dili dərslərində frazeoloji metaforaların öyrədilməsi zamanı P.Kühnün müəyyənləşdirdiyi üç addım (Dreischritt) öyrətmə üsulu mühüm əhəmiyyətə malikdir: tanıma (das Erkennen), başa düşmə (das Entschlüsseln, Verstehen) və mənimsəmə (das Erwerben) [3]. Qarışıq metodun bu cür tətbiqi frazeoloji metaforaların mənimsənilməsi üçün bacarıqların inkişafına önəmli təsir edir. Bu metod alman dili dərslərində mürəkkəb dil vahidlərini öyrətmə prosesində motivasiyanı və mənimsəmə bacarığını artırır. Məlum olduğu kimi, tədris prosesində sabit söz birləşmələrinin öyrədilməsi məhz koqnitiv metafora nəzəriyyəsi əsasında inkişaf etməkdədir.

Alman dilinin tədris olunması müəllimin yalnız dili mükəmməl bilməsi ilə məhdudlaşmır. Frazoloji metaforaların komponent tərkibindəki müxtəliflik dili öyrədənləri müxtəlif metodlardan yerli yerində istifadə etməyə sövq edir. Aparılan empirik tədqiqatların nəticələrinə əsasən sabit söz birləşmələrinin bütün növlərinin öyrədilməsi zamanı audio – vizual, audio – lingual, birbaşa və qrammatik tərcümə metodlarının birlikdə tətbiqinin faydalı olacağını zənn etmək olar.

ƏDƏBİYYAT

1. Ortner B. Alternative Methoden im Fremdsprachenunterricht. Lerntheoretischer Hintergrund und praktische Umsetzung. Ismaning. Stuttgart, 1998, s. 449 - 472
2. Burger H. Phraseologie und Metaphorik. In: Weigand E./Hundsnurscher F., 1996, s. 167-178. Kühn P. Phraseodidaktik. Entwicklungen, Probleme und Überlegungen für den Muttersprachenunterricht und den Unterricht DaF. Fremdsprachen Lehren und Lernen 21. Bochum, 1992 169-189

SUMMARY

Ulduz Aslanova

THE ROLE OF THE MIXED METHOD IN TEACHING METAPHORS IN GERMAN

The importance of using the mixed method in teaching metaphors is emphasized here. Because metaphors are cultural-specific phenomena and carriers of national values. The complex application of audiovisual, audiolingual, direct and grammar-translation, communicative-didactic methods during their teaching simplifies mastering of metaphors. The use of the mixed method in the educational process helps students to perceive this figurative linguistic unit better.

Key words: *phraseologism, semantic system, speech, disclosure of meaning*

XARİCİ DİLİN TƏDRİSİNDƏ MÜASİR METODLARDAN İSTİFADƏNİN MƏQSƏDİ

Ali məktəbin xarici dilin tədrisində əsas vəzifəsi dilin yalnız nəzəri öyrənilməsi deyil, həm də onun praktiki mənimsənilməsidir. Tədris və pedaqoji vəzifələrə əlavə olaraq, xarici dillərin əlavə bir vəzifəsi – şifahi nitqin əldə edilməsidir. Təlim prosesində əldə edilmiş bacarıq və vərdislər digər məqsədlərə çatmaq üçün bir vasitədir: şifahi ünsiyyət vasitəsilə yeni biliklər mənimsəmək. Buna görə də, bu fənni tədris edərkən əsas vəzifə praktiki vəzifədir, yəni təlim materialının (leksika, fonetika, qrammatika) mənimsənilməsi vərdislərinin formalaşdırılması, şifahi nitqin (danışmaq və dinləmə), oxu və yazı bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi, təhsil məqsədləri səsli ünsiyyət prosesində həyata keçirilir. Eyni zamanda, aydındır ki, anadilli mühitdə tələbələrə xarici dildə səlis danışmağı, fikirlərini sərbəst ifadə etməyi, ədəbiyyat oxumağı öyrətmək mümkün deyil. Digər əsas səbəblərdən biri də elmin əsaslarını öyrətmək üçün nəzərdə tutulan tədris materialları ilə xarici dil üzrə tələbələrə müxtəlif dil fəaliyyəti növlərinin əsaslarını mənimsətməkdir. Tədris məqsədləri üçün seçilmiş materiallar elmi sahələrdən fərqli olaraq, nitqin avtomatlaşmasının formalaşması üçün kifayət qədər vacib olan təlim materiallarıdır.

Ali təhsilin əsas vəzifəsi bu gün qeyd etdiyimiz kimi praktiki dil bacarıqlarının əsasını qoymalı, tələbələrin nitq bacarıqlarını inkişaf etdirməli və xarici dilin keyfiyyətli mənimsənilməsindən asılı olaraq öyrənmə üçün optimal şəraitin yaradılmasıdır [1]. Bu təlim yüksək ixtisaslaşmış peşələr (uçuş bələdçiləri, beynəlxalq menecerlər, poçt və teleqraf işçiləri və s.); pedaqoji fəaliyyətlə bağlı sahələr (müəllimlərin, tərcüməçilərin, diplomatların hazırlanmasında); məzunun şəxsi, fərdi ehtiyaclarından asılı olan özünütəhsil formaları ola bilər. Məktəbdə xarici dilin praktiki mənimsənilməsinin əsaslarının öyrədilməsinin növbəti hissəsi ali məktəblərdə tələbələrə dil üzərində müstəqil iş bacarıqlarını inkişaf etdirməkdən ibarətdir- söhbət etmək, mesaj hazırlamaq, sərbəst ünsiyyət qurmaq və s. Belə ki, bu prosesdə tələb olunan: müstəqil olaraq dil sistemi qanunlarından istifadə edərək daha mürəkkəb mətnləri oxumaq, real situasiyalarda fikirlərini ifadə etmək bacarıqlarına yiyələnməyə sahib olan tələbələr formalaşdırmaqdır [1]. Xarici dillərin müasir metodlar ilə tədrisi təhsilin inkişafının əsas prinsiplərinə uyğundur. Dərslərdə tələbələrin müstəqil işinin inkişaf etdirməsini müxtəlif üsullarla təmin etmək üçün bu, yalnız dilin şüurlu öyrənilməsinə və təlimin yaradıcı fəaliyyətinə əsaslandıqda mümkün ola bilər. Buna görə də xarici dilləri öyrətməyin ən təsirli üsulları, bir tərəfdən təlim materiallarında (leksika, qrammatika, fonetika) avtomatlaşdırılmış bacarıqların formalaşmasına imkan verən üsullardır, digər tərəfdən, müstəqil iş üçün kifayət qədər bilik və bacarıqların inkişafının təmin edilməsidir. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, tədrisdə biz həm öz fikirlərimizi ifadə etmək (danışmaq), həm də şifahi və yazılı mətnlərə xas olan başqalarının fikirlərini başa düşmək (dinləmək, oxumaq) bacarığını öyrədirik. Bildiyimiz kimi, tədris metodları məqsəd, məzmun və təlim səviyyələrindən asılıdır. Tədrisin məqsədi- xarici dili praktiki mənimsəmədir və təlimin məzmunu aşağıdakı komponentlərdən ibarətdir [2]: nitq materialında avtomatlaşdırılmış bacarıqların formalaşdırılması; nitq fəaliyyətinin müxtəlif növlərində (danışmaq, dinləyib-anlama, oxumaq, yazmaq) bacarıqların inkişafı; öyrənmənin müxtəlif mərhələlərində müəyyən bilik sahələri: tələbələrə hədəf dilin sistemi haqqında müəyyən fikirləri inkişaf etdirməyə kömək edən qaydaların və əməliyyatların yerinə yetirilməsi üçün təlimatlardır. Tədris metodları xarici dilin keyfiyyətli mənimsənilməsində əsas faktordur. Belə ki, metod dedikdə tələbələrin idrak və praktiki fəaliyyətini təşkil edən və məzmunun mənimsənilməsini təmin edən müəllimin məqsədyönlü hərəkətləri sistemi başa düşülür [4]. Tədris metodu müəllimlə tələbənin qarşılıqlı əlaqəsini nəzərdə tutur və bu fəaliyyət nəticəsində tələbənin dil mənimsəməsi prosesi həyata keçirilir. Bacarıqların formalaşdırılması prosesi dilin müxtəlif səviyyələri ilə xarakterizə olunur ki, bu da metodlarda öz əksini tapmalıdır. Dilin mənimsənilməsi üçün zəruri şərt nitq fəaliyyətinin məşq edilməsi ilə müvafiq bacarıqların yaradılmasıdır. Bu bacarıqların inkişafı zamanı yeni təlim texnologiyalarının tədrisdə tətbiqi tələb

olunur. Ümumiyyətlə, xarici dillərin tədrisi prosesini təhlil etsək, linqvistik materialların praktik tətbiqi ilə dilin kommunikativ mənimsənilməsi: lazım olan əlamətləri yadda saxlamaq deyil, bacarıq və onları idarə etmək qabiliyyətidir. Qabiliyyət və bacarıqların inkişafının aşağıda dörd səviyyəsini qeyd etmək olar [3]:

- yeni obyektlə (leksik materialı) tanışlığı nəzərdə tutan ilkin səviyyə;
- tələbələrin tanış şəraitdə yeni materialı necə tətbiq edəcəyini bilmə səviyyəsi;
- yeni, lakin oxşar, analogi vəziyyətdə materialın tətbiq olunma səviyyəsi;
- tələbələrin yaranmış situasiyada müstəqil surətdə hərəkət etmələri və şəraitdən asılı olaraq, əldə etdikləri bilik, bacarıq və vərdislərdən istifadə etdikləri yaradıcı səviyyə.

Bacarıq və vərdislərin mənimsənilməsinin dörd səviyyəsi fəaliyyət metodlarına uyğundur: materialın qavranılması, dərk edilməsi və yadda saxlanması; analogi olaraq nümunəyə uyğun materialla hərəkətin edilməsi; dəyişən şərtlərə görə nümunədən kənara çıxan variasiya ilə hərəkətlər; yaradıcı müstəqil fəaliyyət. Təqdim olunan metodların təhlili onların məzmunca fərqləndiyini göstərir və nitq fəaliyyəti prosesində məşq vasitəsilə düzgün təşkil edilmiş təcrübə nəticəsində - danışmaq, dinləmə, yazı və oxu bacarıqlarını mənimsəmək. 1980-ci illərin əvvəllərində xarici dillərin tədrisinin məqsədlərinə yenidən baxılması, praktiki tapşırığın əsas vəzifəsi kimi irəli sürülməsi və şifahi dilin inkişafına diqqətin artırılması ona gətirib çıxardı ki, nəzəriyyə və biliyin əhəmiyyəti praktikada daha da güclənir. Xarici dilin tədrisinin ilkin mərhələsində kommunikativ dil bacarıqlarını inkişaf etdirərkən məlumatlar, əsasən, tələbələrə hazır deyil, onlarda lazımi bacarıqların avtomatlaşmasını formalaşdırmaq üçün praktik dərslər zamanı müstəqil öyrədilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Qəribova M. Ali məktəblərdə alman dilinin tədrisi metodikası. Dərs vəsaiti. Bakı: "Mütərcim", 2022, 172 s.
2. Bimmel P., B.Kast., G.Neuner. Deutschunterrichtplanen. Arbeit mit Lehrwerkslektionen. München: Langenscheidt, 176 s.
3. Roche J. Fremdsprachenerwerb/ Fremdsprachendidaktik. Tübingen: A.Francke Verlag, 2008, 286 s.
4. Schatz H. Fertigkeit Sprechen. Kassel: Langenscheidt, 2001, 228 s.

SUMMARY

Mehbare Garibova

THE PURPOSE OF USING MODERN METHODS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Studying foreign languages with modern teaching methods is consistent with the basic development principles of education. To ensure the development of students' independent work in classes in various ways can be possible only if it is based on conscious and creativity activity based language learning. Thus, teaching methods depend on the goals, content and learning levels. The goal of teaching a foreign language with modern methods is the practical acquisition of a foreign language.

Key words: *teaching methods, speaking skills, training materials, communication process, practical language*

EKLEKTİK YANAŞMA, ÜSTÜNLÜKLƏRİ VƏ PRİNSİPLƏRİ

Eklektik yanaşma xarici dilin tədrisində istifadə olunan tədris metodlarından biridir. Bu yanaşma təlimin məqsədlərindən və tələbələr arasındakı fərqlərdən asılı olaraq dilin öyrədilməsinin müxtəlif üsul və yanaşmalarının prinsiplərini özündə birləşdirir. Dil tədrisinin eklektik nəzəriyyəsi 1990-cı illərdə dil tədrisinə əlavə nəzəriyyə kimi meydana çıxmışdır. Eklektik yanaşma getdikcə populyarlaşır, çünki o həm müəllimlərə, həm də dil öyrənənlərə çox çətinlik çəkmədən təlim məqsədlərinə nail olmalarına kömək edir. Eklektik yanaşma dil öyrənənlər üçün öyrəndiklərini daha aydın təsəvvür etməyə köməklik göstərir. Bu yanaşma metodu çoxlu tapşırıqların istifadəsi, canlı öyrənmə, tələbələr və müəllimlər arasında yüksək səviyyədə qarşılıqlı əlaqəni əhatə edir, lakin bununla məhdudlaşmır.

Dilçi alim Gaoya görə eklektik yanaşma prinsipləri müəllimləri sinifdə təlim və fəaliyyətlərlə bağlı qərarların dil tədrisinin məqsədi və vəziyyəti baxımından bütün tədris nəzəriyyələri və pedaqogikalarının vahid və hərtərəfli başa düşülməsinə əsaslanmasını təmin etməyə çağırır, məsələn öyrənmə, öyrənənlərin ehtiyacları, mövcud materiallar və dilin necə öyrənilməsi və s. Gao eklektizmi bütün dil bacarıqlarını (məsələn, dinləmə, danışma, oxuma və yazma) birləşdirən və sinifdə bəzi təcrübələri əhatə edən tədris metodu kimi nəzərdən keçirmişdi. O, həmçinin müəllimlərə bütün digər tədris üsullarını inteqrasiya edib onlardan yararlanmağı və onların mənfi cəhətlərindən qaçmağı tövsiyə etmişdir. Beləliklə, sinif daxilində prosedur və üsulları seçmək müəllimlərin ixtiyarına verilir. Dilçi alim Waliyə görə dil öyrətmə metodlarının hər birinin özünəməxsus üstünlükləri və mənfi cəhətləri var və dilin tədrisində konkret və ideal yanaşma mövcud deyil. Təlim prosesində eklektik yanaşma kəskin çevikliklə xarakterizə olunur, çünki müəllimlər təlim məqsədlərinə nail olmaq üçün seçimlərində azaddırlar.

Qeyd etmək son dərəcə vacibdir ki, eklektik yanaşmanın xüsusiyyətləri digər tədris metodları ilə birləşdirilir. Eklektizmin əsas xüsusiyyətlərini və prinsiplərini aşağıdakı kimi sadalamaq olar:

Müəllimlər təlim məqsədlərinə istinad edərək sinifdə müxtəlif növ təlim üsullarını seçməkdə sərbəstdirlər.

Müəllimlər sinif daxilində tədrisə uyğun olan istənilən metod və ya aspekti seçə bilərlər. Şagirdlər dərsləri daha stimullaşdırıcı və maraqlı edən müxtəlif tədris vəsaitləri ilə tanış olurlar. Eklektik yanaşma dərstdə tətbiq olunan fəaliyyətlər zamanı vaxta və səyə qənaət edir.

Eklektik yanaşma subyektivdir, çünki o, müəllimlər tərəfindən öyrənmə kontekstinə uyğun olaraq qurulur.

Bənzər bir şəkildə, dilçi alim Parupalli eklektizmin bəzi diqqətəlayiq xüsusiyyətlərini aşağıdakı kimi sadalamışdır:

Eklektizm tədrisi daha zövqlü və yenilikçi edir.

Bu, tələbələr və müəllimlər arasında fəal qarşılıqlı əlaqəni gücləndirir.

Tələbələrin fərdi ehtiyaclarına cavab verir.

Tədrisi gücləndirir, çünki yadda saxlamağı asanlaşdırır və özünə inam yaradır.

Eklektizm müəllimlərə təlim məqsədlərinə asanlıqla nail olmaq imkanı verir.

Bu, tələbələrin dil öyrənmə əsnasında sinifdə qarşılaşdıqları problemləri həll edən əsaslı bir yanaşmadır.

Şagirdlər öyrəndikləri haqda aydın təsəvvürə malik olacaqlar.

Bu yanaşma yüksək qarşılıqlı əlaqə, canlı öyrənmə, korrelyativ öyrənmə və sürətli nəticələr kimi müxtəlif metodları əhatə edir.

Müəllim öyrənmə kontekstinə uyğun materialları diqqətlə seçməli və tədris prosesini daha həvəsləndirici və maraqlı etməlidir. Səriştəli müəllimlər öz dərslərini sevdirmək üçün cəlbedici və maraqlı tədris materialları toplamaq üçün çox vaxt sərf edirlər. Müəllimlər şagirdlər üçün material hazırlayarkən hərtərəfli düşünülməlidirlər. Eklektik yanaşmada müəllimlər öz dərslərində

kompüterlərdən, şəkillərdən, xəritələrdən, musiqidən, filmlərdən, radiolardan, qəzetlərdən, jurnallardan, dərsliklərdən, tədqiqat məqalələrindən, söhbətlərdən və realiyadan istifadə edə bilirlər. Qeyd etmək lazımdır ki, XXI əsrdə səs, görüntü və hərəkət kimi daha çox tədris materialları nəzərə çarpacaq dərəcədə dərs prosesinə daxil olub. Belə desək, müəllim şifahi nitq, səs effektləri, musiqi və şəkillərin qarşılıqlı əlaqəsi vasitəsilə sinifdəki tədrisi daha da mənalı edə bilər. Bu, dərsi nitqlə məhdudlaşmamaq şərtilə, təlim məqsədlərinə uyğun müxtəlif resurslardan istifadə etməyi nəzərdə tutur. Buna görə də, eklektik metoddan istifadə edən müəllimlər materiallardan və əşyalardan istifadə etməkdə yaradıcı olmalıdırlar, məsələn, ingilis dilində zamanlarını öyrədərkən şəkillər və hərəkətlərdən istifadə edə bilirlər.

Hər hansı digər tədris metodu kimi, eklektik tədris yanaşmasının da üstünlükləri və mənfi cəhətləri var. Eklektik yanaşma canlı, həvəsləndirici, iştirakyönümlü, həssas kontekstli, şagird mərkəzlidir və özündə müxtəlif sinif tapşırıqları və fəaliyyətlərindən istifadəni ehtiva edir. Bundan əlavə, eklektik yanaşma dərs zamanı lazım olan ehtiyacları yönəlmişdir və müxtəlif tələblərə cavab verdiyi üçün əlaqəli və obyektivdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Brown D. (1994), Teaching by Principles: An interactive Approach to Language Pedagogy. NJ: Prentice Hall, Regents.
2. Richard and Roger T. (2001), Approaches and methods in language Teaching, Cambridge university press.
3. Gao L. (2011). Eclecticism or principled eclecticism. Creative Education

SUMMARY

Elchin Mirzayev

ECLECTIC APPROACH, ADVANTAGES AND PRINCIPLES

The positive impact of the eclectic method on English language learners and the approaches used in this method are emphasized in the thesis. The Eclectic method, which means "chosen" from the Greek, is an approach that is able to assimilate, combine and apply the concepts that are best for the teaching process by choosing and connecting different ideas and styles. Because of the different approaches, the eclectic method allows individuals to explore objects from different aspects. This technique allows the teacher to explain the material to the student more effectively using different methods. Eclecticism allows teachers to find unity in different pedagogical methods and make learning more dynamic. Most importantly, it is based on figuring out the student's interests and needs. Teachers should know and not avoid applying many methodologies to meet all the needs of the students in the learning process and to solve all the problems faced by the students.

Key words: *eclectic, eclecticism, modern approaches, teaching methods, teaching materials*

LEYLA ISMAYILOVA
Naxçıvan Dövlət Universiteti
leylaismayilova202@gmail.com

ABOUT THE PROPER USE OF THE FOUR LANGUAGE SKILLS IN IELTS EXAM

New English learners are taught to study vocabulary or in other words, to put words into exact context as much as possible. It gives a way to figure out the very words meanings from the supporter context. According to researches, it takes 10 or 20 times repetitions to memorise a word as a part of your daily speech. The best ways are to record expressions in a variety of academic contexts, record phrases more than individual word combinations, avoid to learn more advanced words that makes the other person suspicious about your natural speech. Having learned them it can be useful to practise in oral and written form.

Students should read more and more until they need not translate everything back to their source language. They should try to scan every task quickly and understand what it requires from them. The next step is to check all constructions in details before writing because they are competing with time. While practising at home, they must avoid to use vocabulary and make them creative in hard situations.

One can agree that writing is the most difficult part of IELTS exam for having 2 complicated tasks. In the first step, the information not the diagram should be analysed, it means they need not elaborate vertical and horizontal axes, to be clear and to write everything in order are enough. The second step is much more difficult and takes a lot of time. When people overthink without a plan they spent majority of time in vain and do not leave time to edit common mistakes. Finally, it is necessary to fulfil the given order, for example, they should never write answers below the minimum length. And remember that Task 2 is longer and more marks

The speaking section in IELTS exam is divided into 3 parts. The areas include a structured interview, a short talk and a free interview. The whole section takes 3 or 4 minutes completely. Firstly, fluency draws the mentor's attention if they are relaxing during the process or not. To use many gestures shows anyone's lack to express his ideas in words. Fluency should not be so fast or slow but clear to understand. Before exam it is possible to record the voice and find pronunciation mistakes. They should listen to spoken English as much as possible, repeat phrases after the speaker in recordings to help them speak in word groups and use stress and intonation appropriately, record and listen to themselves. The idea should not be directly conveyed. They should make their speech rich by using different constructions. They never answer any question that is not required.

Listening is full of excellent skills which improves by active using. Listening is divided into 4 sections with different types of questions. They should not only understand what he says but also to consider intonation and pauses is a clue. As the English language has a wide range of vocabulary stock, one can see an unknown word that differs from others. To pay attention to that signal words is very important. In this regard, memory plays an important role. It can reset under the pressure and note taking skills help the exam candidates to track of the information they are hearing and stayed focused during the exam. If they miss anything, they need not to get panic. Again there is a chance to answer the question with the help of other information they have heard. In order not to meet such circumstances, they make sure they are in a quiet place and they are ready to show all your skills. After completing all answers, they should come back and check and in the beginning of every section try to predict what they are going to hear in the audio.

In conclusion we can say that IELTS exam needs students logical thinking together with his general knowledge to stay focused.

REFERENCES

1. IELTS Practice Tests plus 2 with key and CD Pack
2. Simone Braverman's Target Band 7
3. The Official Cambridge Guide to IELTS

XÜLASƏ

Leyla İsmayılova

IELTS İMTAHANINDA 4 DİL BACARIĞININ MÜVAFİQ İSTİFADƏSİ BARƏDƏ

Dil bacarıqlarından düzgün istifadə IELTS balını əvvəlcədən proqnozlaşdırma bilər, çünki bu, ümumi biliklərlə yanaşı, bir çox strategiya tələb edir. Bir sözlə, bu imtahan ingilis dili səviyyəsini dilin dörd əsas aspektinə əsasən qiymətləndirir: dinləmə, oxuma, yazma və danışma. Məqalədə IELTS imtahanı zamanı bu bacarıqlardan düzgün istifadə haqqında bəhs edilmişdir.

Açar sözlər: şaquli və üfüqi oxlar, signal sözləri, akademik kontekst, strukturlaşdırılmış müsahibə

ONLAYN BÖLMƏ

MÜLAYİM BAĞIROVA
Azərbaycan Dillər Universiteti
mulayimbairova@gmail.com

**TƏNQİDİ PEDAQOJİ YANAŞMA VƏ ÜMUMİ AKADEMİK İNGİLİS
DİLİNİN PERSPEKTİVLƏRİ**

Ali təhsilin beynəlmilləşməsi konsepsiyası isə pedaqoji nəzəriyyənin və təcrübənin əsas elementlərindəndir. Qeyd olunan tendensiya və istiqamətlər təhsil sisteminin modernləşdirilməsi fonunda müvafiq olaraq hər bir ali təhsil müəssisəsini öz missiyasında lazımı uyğunlaşdırmalar, dəyişikliklər etməyə, o cümlədən əsas prinsip və strategiyalarının prioritetlərini müəyyənləşdirməyə sövq edir.

Təhsilin məzmununa yenilik gətirən tənqidi pedaqoji yanaşmanın xarici dil bacarıqlarının tədrisində tətbiqi qlobal trendlərə və regional çağırışlara cavab kimi qiymətləndirilə bilər. Müvafiq kurikulumun beynəlxalq xarakterinin dərinləşməsi, tədrisin məzmununda müxtəlif mədəniyyətləri nəzərə alan akademik komponentlərin artması, tələbələrdə tənqidi düşüncə tərzini inkişaf etdirən tənqidi pedaqoji yanaşmadan istifadənin genişlənməsini özündə ehtiva edən islahatlar planı strateji hədəfin növbəti mərhələsi kimi müəyyənləşməlidir.

Nəzərdə tutulan perspektivlərin uğurla nəticələnməsi üçün müasir tənqidi pedaqoji yanaşmanı dəstəkləyən dərsliklərin, dərs vəsaitlərinin hazırlanmasına, tətbiqinə, eləcə də müvafiq fənn proqramlarının işlənilib tərtib olunmasına xüsusi zərurət yaranmışdır.

Qeyd etdiyimiz müasir yanaşmaya görə tənqidi təfəkkür və idraki düşüncə əsaslı bilik, bacarıq və vərdislərə sahib olma xarici dil kurikulumunun əsas qayəsini təşkil etməlidir. Bu məqsədlə tədris proqramında müvafiq olaraq tənqidi təfəkkürü formalaşdıran akademik mövzulara üstünlük verməklə ümumi ingilis dilindən ümumi akademik ingilis dilinə uğurlu keçid etmiş olarıq.

Tənqidi pedaqoji nəzəriyyəyə görə dinləmə, oxu, yazı və danışmaq bacarıqlarının autentik mövzular ətrafında inkişaf etdirilməsi səmərəli nəticə verir. Bugünkü qlobal dünyada, tədris prosesində istifadə etmək üçün orijinal materiallar - qəzetlər, televiziya proqramları, jurnallar, internet, filmlər, məhnlər, kitabçalar, bədii ədəbiyyat, roman, şeir, qısa hekayələr, bloqlar, podkastlar və s. autentik mənbə olaraq tədris materialı hesab oluna bilər [1, s.164]. Göstərilən mənbələrdən qrup müzakirələrində istifadə edərkən tədris prosesində dil öyrənmələrin mövzuya münasibət bildirməsi, əldə etdiyi məlumatı dəyərləndirməsi, mövcud problemi faktlarla əsaslandırması üçün fəaliyyət növləri və metodiki üsullar tətbiq edilməlidir. Bu yeniliklər isə hər iki tərəfin rəqəmsal media savadlılığına yiyələnməyi tələb edir.

Qeyd etdiyimiz innovativ yanaşmaların, yeni texnologiyaların təsirinə baxmayaraq, dərsliklər, şübhəsiz ki, dil tədrisində mühüm rol oynamağa davam edəcək. Həm müəllimlər, həm də tələbələr üçün faydalı bir qaynaq kimi istifadə edildiyindən müəllimlər dərsliklərin yeni dövrün çağırışlarına uyğunlaşdırılmasına və dəyişdirilməsinə nail olmalıdırlar. Qeyd etmək lazımdır ki, dərsliklər tədris prosesinin bilavasitə sütunu rolunda yox, ona dəstəkçi rolunda çıxış etməlidirlər. Unutmaq olmaz ki, dərsliklər də müəllimlər kimi, hədəf dili ilə tələbə arasında vasitəçilik edirlər [2, s.55].

Ali təhsilin beynəlmilləşməsi konsepsiyasına və xarici dil bacarıqlarının tədrisində tənqidi pedaqoji yanaşmaya əsasən deyə bilərik ki, ali məktəb tələbəsi üçün tənqidi düşüncə vacib kompetensiya kimi əsas proqram tələbidir. Tələb olunan yeni məzmunu isə yalnız linqvistik tələblərə cavab verən tədris materialları ilə əhatə etmək qeyri-mümkündür. Bu istiqamətdə daha səmərəli nəticəyə nail olmaq üçün aşağıdakı fəaliyyət növlərini təklif etmək olar:

Müzakirələr və debatlar: Mühakimə yürütmək, bu və ya digər fikirləri, müddəaları təkzib və təsdiq etmək, mövzu ilə bağlı təhlil və tədqiqat aparmaq, irəli sürülən mühakimələrlə bağlı sual və cavab verməyə nail olmaq, debatyönümlü çıxışlar hazırlamaq, çıxış müddətində qeydlər aparmaq kimi bacarıqların inkişafına zəmin yaranır.

Media təhlili: Kütləvi informasiya vasitələrindən biri kimi mətbuat mühüm informasiya mənbəyidir. Bu səhifələrdə öz əksini tapan mətnlər mədəni, tarixi, iqtisadi, siyasi və s. problematik məsələləri hərtərəfli şəkildə sübut edir. Sosial medianın da daxil olduğu kütləvi informasiya vasitələri də gündəlik məlumatları, gerçəklikləri asan bir üslub və dildə nümayiş etdirir. Bu autentik mənbələr tədris materialı kimi tələbələrə konkret faktlarla-iqtisadi, siyasi, ideoloji, mədəni və s. faktlarla təhlil süzɡəcindən keçirərək problemin həllini təklif etməyə imkan yaradır.

Sərbəst yazı: Tələbələrə müşahidə etdikləri maraqlı mövzular və hadisələr haqqında həftəlik yazı çalışmaları üzrə sərbəst fikirlər yazmaq tapşırılır. Burada əsas ideyanı yazmaq, uyğun sözlər işlətmək və mətnin ifadəli şəkildə təsviri təşkil edir. Yazıların qrup yoldaşları və ya müəllim tərəfindən təhlil edilərək qiymətləndirilməsi yeni yanaşmanın ortaya çıxmasına aparıb çıxarır.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Dillər Universitetinin yaranmasının 80 illiyinə həsr olunmuş “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri” mövzusunda respublika elmi-praktik konfransının tezisləri (Bakı: 11-12 may, 2017-ci il). “Mürtəcim” nəşriyyatı, 2017.
2. Cunningsworth A. (1995). Choosing Your Course book. Oxford: Heinemann

SUMMARY

Mulayim Baghirova

CRITICAL PEDAGOGICAL APPROACH AND GENERAL ACADEMIC ENGLISH PERSPECTIVES

With the background of internationalization of higher education, students are required to possess basic academic literacy. As critical thinking is widely regarded as a primary goal of English for General Academic Purposes, it is important to address its role in critical pedagogy, which emphasizes the importance of helping students develop a critical awareness of the world, as well as the importance of both approaches in the language learning. I have tried to focus on techniques which I think help students to enhance their academic literacy and boost your thinking abilities like logic thinking, critical thinking etc.

Key words: *critical thinking, critical pedagogy, language skills, enhance*

DİL BACARIQLARININ KOMMUNİKATİV DİL TƏLİMİ METODU İLƏ TƏDRİSİ

Kommunikativ dil təlim metodu müəllim-mərkəzli deyil tələbə-mərkəzli bir metod sayılır. Yəni, burada əks əlaqədə yük daha çox müəllimin üzərinə düşür. Bu metod şifahi metoda reaksiya olaraq yaranmışdır. Onlar arasındakı fərq ondadır ki, kommunikativ dil təlimi metodu daha çox dil funksiyasına əsaslandığı halda, şifahi yanaşmada diqqət daha çox dil strukturuna yönəlir. Kommunikativ dil təlimi metoduna görə dil tədrisinin məqsədi hədəf dildə ünsiyyət yaratmaq bacarığıdır [Savignon]. Danışq, yazı və oxu bacarıqlarının inteqrasiyasını özündə cəmləşdirən kommunikativ dil təlimi metoduna aid müxtəlif xüsusiyyətlər var. Məsələn, müəllim tələbələrədən bir film videosu izləməyi və daha sonra gördükləri film haqqında bir-birlərinin rəylərini oxuyandan sonra nə düşündükləri haqqında müzakirə etməyi tapşırı bilər. Bu tələbələrin danışq və dinləmə bacarıqlarını, eləcə də oxuma və yazma bacarıqlarını inkişaf etdirməyə imkan verir.

Kommunikativ dil təlimi metodunda gündəlik məişət dili yazı bacarığının öyrənilməsinə daha çox önəm verir. Bu barədə Babayev Cavid öz məqaləsində qeyd edir: “Though communicative language teaching does not consider teaching academic writing, it may also include everyday correspondence with native-speakers or non-native speakers in the target language. If you write a message to a native speaker and he replies to your message, it means that you have already applied CLT” [2]. İstinaddakı açıqlama bu cürdür, baxmayaraq ki, kommunikativ dil təlimi akademik yazının tədrisini nəzərdə tutmasa da, bu dil daşıyıcılarının və ya qeyri-dildə danışanların gündəlik hədəf dildə yazışmasını özündə cəmləşdirir. Əgər sən bir dil daşıyıcısına mesaj yazırsansa və o sənə cavab verirsə, bu o deməkdir ki, sən artıq kommunikativ dil təlim metodunu tətbiq etmişən.

Dil daşıyıcılarını müntəzəm olaraq dinləmək hədəf dili anlamağını inkişaf etdirir. Dil daşıyıcıları tez-tez danışq dilinə xas olan idiomlara, frazalara, jarqonlara, arqolara, atalar sözlərinə və məsəllərə müraciət edir. Dilin ayrı-ayrı vahidləri görüntü ilə dinləndikdə dil daşıyıcısının üz mimikalarından və əl işarələrindən onların nəyi nəzərdə tutduqları bəlli olur. Lakin görüntüsüz dinləmə audio-linqval metodun tətbiqi deməkdir və bu metodla yuxarıda adı çəkilən dil vahidlərini öyrənmək bir qədər çətin olur.

Dilin kommunikativ dil təlimi metodu ilə tədrisi zamanı ana dilin istifadəsi inkar edildiyinə görə biz bəzi leksik vahidlərin qarşılığını başa düşürük və ya səthi anlayırıq. Bu da kommunikativ dil təlim metodunun ən mənfi cəhətlərindən biridir. Bu səthi anlama təkəcə leksik vahidlərə deyil, həmçinin bəzi çətin qrammatik quruluşlara da aiddir.

Dil daşıyıcıları ilə sosial şəbəkələrdə yazışmaq və görüntülü danışmaq dil öyrənənin yazı və danışq qabiliyyətini inkişaf etdirir. Bu zaman gündəlik yazışmada istifadə olunan məişət terminləri və qısaltmalar daha çox mənimsənilir. Məsələn, OMG –(Oh my God), gonna –(to be going to). ASAP –(As soon as possible) və s. kimi ifadələr və qısaltmalar İntaqram, Facebook, Stumbleupon, Skype kimi sosial şəbəkələrdə tez-tez rast gəlinən sözlərdir.

Kommunikativ dil təlimi metodu digər metodlarla müqayisədə bütün dil bacarıqlarını əhatə edir. Məhz bu səbəbdən artıq kolleclər, ali məktəblərdəki ingilis dili dərsləri bu metodun adı ilə göstərilir.

REFERENCES

1. Savignon J., Sandra (1997-01-01). *Communicative competence: theory and classroom practice: texts and contexts in second language learning*. McGraw-Hill.
2. Javid Babayev. Analysis of the CLT in terms of coverage language skills, Publisher. agency: Proceedings of the 2nd International Scientific Conference «Academics and Science Reviews Materials» (March 9-10,2023). Helsinki, Finland, 2023. 258p.

SUMMARY

Khayala Gasimova

TEACHING OF LANGUAGE SKILLS THROUGH COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING METHOD

Communicative language teaching method covers all language skills in comparison with other methods. The major goal of Communicative language teaching method is to establish communication between the language learners. This method is student-centered for this reason feedback usually occurs between students. The teacher just supervises the situation and the students and gives instructions to them. Writing skill develops in colloquial layer, but not in academic layer. CLT focuses on the development of speaking and listening skills mainly.

Key words: *colloquial speech, CLT, language skills, native-speakers, integration*

MÜXTƏLİF METODLARDAN İSTİFADƏ EDƏRƏK MÜASİR İBRİ DİLİNİN TƏDRİSİ

Bəs bu qədər qədim tarixi olan bu dilin müasir formasının universitetlərdə tələbələrə tədrisi zamanı hansı metod və qaydalara üstünlük verilir? Qeyd edək ki, ibri dilinin tələbələrə ixtisas dili kimi tədrisində əsas məqsədi bu dilin şifahi və yazılı formada mənimsənilməsi bacarığının aşılmasından, daha dəqiq desək, tələbələrin öz fikrini sərbəst şəkildə ifadə etməkdən ibarətdir. Belə ki, tələbələr tədris materiallarını və ibri dilinə xas olan xüsusiyyətləri mənimsəyərək müəyyən söz bazasına yiyələnmiş olurlar. Dilin tədrisinin əsas şərtləri sırasına digər dillərdən fərqlənən ibrani dilinin qrammatikası – fonetika, morfolojiya, leksikologiya, sintaksis haqqında ətraflı məlumat vermək və onların tələbələrə səmərəli, effektiv şəkildə mənimsətmək daxildir. Eyni zamanda dillərin öyrənilməsində proporsiya gözlənilməlidir [1, s. 92].

Nəzərə alsaq ki, ibrani dilinin ən çətin tərəflərindən biri lüğətdən istifadə qaydalarıdır, bu səbəbdən kursun tədrisində lüğətdən düzgün istifadə qaydalarının, sözlərin lüğətdə axtarılma qaydasının aşılması da mühüm yer tutur. Tədris prosesində tələbələrə 4 əsas bacarıq və qabiliyyət aşılanır: 1) yazmaq; 2) oxumaq; 3) dinləyib qavramaq; 4) sərbəst danışmaq [2].

Dilin tədrisi prosesində ibri dilinin nəzəri məsələləri, fonetika, morfolojiya, sintaksis və leksikologiya bölmələri geniş şəkildə öz əksini tapır. Eyni zamanda qrammatikada mövcud olan istisna hallar, o cümlədən ibri dili haqqında ümumi məlumat, fonetikaya aid ilkin məlumat, transkripsiya, ibri əlifbası, ibri əlifbasındakı hərflərin mistik mənası, oxu işarələri – hərəkələr, oxu və yazı qaydalarının tədrisi nəzərdə tutulur. İbri dilinin daha dərin və ətraflı öyrənilib mənimsənilməsi üçün ibri dilindəki material və ədəbiyyatlar daha produktiv və məqsədəuyğun şəkildə istifadə edilir. Kursun təşkili prosesində praktiki tapşırıqların yerinə yetirilməsi, müxtəlif hekayələrin oxunub tərcümə edilməsi, audio-video materialların dinlənilməsi, dialoqların qurulması və s. önəmli məqamlardan biridir. Dərsin gedişində əlavə materiallara da (kitablar, hekayələr, nağıllar, qəzet materialları, elektron materiallar və s.) istinad olunur. Belə ki, bu kimi əlavə materialların hamısı ibri dilinin mənimsənilməsinə və onun xarici-ikinci dil kimi tədrisinə az və ya daha geniş təsir göstərir.

Dilin tədrisi zamanı, əsasən, aşağıdakı məqsədlərə nail olunması nəzərdə tutulur:

1. Oxu və danışmada ibrani dili sözlərini düzgün tələffüz etmək;
2. Lüğət vasitəsilə ibri dilində hər hansı bir mətni düzgün oxumaq, təhlil etmək və ana dilinə tərcümə etmək;
3. Qeyri-səlim (qaydasız) feilləri çıxmaq şərti ilə ibri dili qrammatikasının əsas elementar qaydalarını bilmək;
4. Öyrənilmiş qrammatik və leksik bilik əsasında:
 - I. İbri mətnlərini fonetik və qrammatik cəhətdən düzgün oxumaq və ana dilinə tərcümə etmək;
 - II. Mətnləri ana dilindən ibrani dilinə tərcümə etmək; III. Müxtəlif mövzularda inşa yazmaq;
 - IV. Şifahi nitqi başa düşmək və danışmaq.

Kursun tədrisi zamanı, əsasən, interaktiv və müzakirə metodlarından istifadə olunur ki, bu metodlardan istifadə edilməsi tələbələrin tədris olunan materialları daha yaxşı mənimsəməsinə kömək edir. Qrammatik qaydaların praktik izahı, multimedia təqdimatlar, sənədli filmlər, kiçik və böyük qrup müzakirələri, müxtəlif söz oyunları, tələbələr tərəfindən hazırlanan təqdimatlar da daxil olmaqla müxtəlif tədris metodlarından istifadə olunur. Təqdim olunan materialın daha dərin mənimsənilməsi üçün deduktiv, induktiv və elmi müqayisə metodları geniş tətbiq olunur. Sadə strukturları deduktiv, mürəkkəb strukturları isə induktiv şəkildə öyrətmək faydalıdır [3, s. 137].

Tapşırıqlar üçün nəzərdə tutulmuş mətn və materiallar hər bir kursun ixtisasına uyğun nəzərdə tutulub. Belə ki, kursa uyğun mətnlərin məzmunu da dəyişir. Mətn tələbəyə əsas cümlə, onun təhlili, ondan yaranan səbəb və sonda nəticənin toplanması ardıcılığı ilə mənimsədildikdən sonra, həmin mətnə verilən suallara cavab tapılaraq, orada olan yeni sözlər tam şəkildə tələbələr tərəfindən

öyrənilir. Mətn üçün hazırlanmış suallar tələbəyə dil materiallarını səmərəli və sərbəst şəkildə mənimsəməyə kömək edir. Keçirilən qrammatik qaydalar isə evə verilən tapşırıqlarda öz əksini tapır və tələbənin tapşırıqda etdiyi səhvlər əsasında dərslə hansı səviyyədə mənimsənilməsi müəyyənləşdirilir. Tələbələrle dialoqlar qurulur, qəzet materialları tərcümə olunur. Həftə ərzində nəzərdə tutulmuş dərslə qrafikinə əsasən həftənin hər müəyyən günü dərslə hansı istiqamətdə aparılması əvvəlcədən planlaşdırılır. Belə ki, diskə qulaq asılır, qrammatika ilə əlaqədar dərslə müəyyənləşdirilir, qəzet və siyasi mövzuda materiallar tərcümələr edilir, lüğətdən istifadə edərək sərbəst tərcüməni inkişaf etdirmək üçün müxtəlif mətnlər tərcümə edilir.

Önemli məqamlardan biri də odur ki, qrammatikanı birbaşa öyrətmək və ya öyrətməmək sualının sadə cavabı yoxdur. Cavab mövzunun mürəkkəbliyi, şəffaflıq dərəcəsi, strukturun tətbiqi, fenomenin qabarıqlıq dərəcəsi, istifadəyə yararlılıq, ana dilində paralel strukturların mövcudluğu və sair kimi bir çox amillərdən asılıdır [3, s. 137].

Qeyd edək ki, bu istiqamətdə aparılan araşdırmalar tədrisin səmərəliliyini daha da artırır, yüksək intellektə malik mütəxəssislərin yetişdirilməsinə yardımçı olur, tələbələrdə elmi araşdırma və ümumiləşdirmə qabiliyyətini formalaşdırmağa kömək edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Aygün İsmayılova. Xarici dilin tədrisi metodikasının bəzi istiqamətləri, "Azərbaycan məktəbi" 2014/5, səh 91
2. הוראה לעובדי לימודים תוכניות תיק <https://edu.gov.il/special/Curriculum/High-School/Hebrew/Pages/Skills.aspx>
- 3 2012 גיליון החדש, האולפן הד בחור"ל, עברית הוראת בליבוים, רבקה https://meyda.education.gov.il/files/AdultEducation/hed_haulpan/hed_10_99_rivka_balibau_m.pdf

SUMMARY

Gunay Safarova

TEACHING MODERN HEBREW USING DIFFERENT METHODS

The Hebrew language that we are currently learning and teaching is the modern Hebrew language that was revived and became a daily spoken language thanks to Ben Yehuda. The foreign language concept consists of the policy of teaching, research and application of foreign languages in our republic, the action program for the implementation of this policy and, finally, the financing of this program. Nowadays, the methodology of language learning is numerous and diverse. The goal plays a key role in language learning.

Key words: *A Dead Language, The Re-Creation of Hebrew, Language Teaching Methods, translation, grammar*

IZAURA SHIRINOVA
Azerbaijan University of Languages
shirnova.izaura@gmail.com

THE ROLE OF TEACHER TRAINING PROGRAMS IN ELT

English language teaching has a long and diverse history that has evolved over time to meet the changing needs of learners and society. Today, English language teaching continues to evolve and adapt to changing needs and technologies. Teaching EFL requires specialized knowledge and skills, and it can be challenging for teachers who are not native speakers of English. Therefore, teacher training programs play a critical role in improving the quality of EFL instruction. In recent years, there has been an increased focus on the importance of teacher training in EFL, and this research paper seeks to explore the impact of these programs on EFL instruction.

Teacher trainings are a critical component in improving the quality of English language teaching and are designed to prepare and equip individuals with the skills, knowledge, and competencies necessary to be effective educators. These programs can vary in their structure, content, and focus, but generally they aim to provide aspiring or current teachers with the theoretical background and practical skills needed to teach effectively in the classroom and to provide teachers with the necessary skills, knowledge, and strategies to effectively teach English language learners [2]. Here are some of the key roles of teacher trainings in English language teaching:

There are different types of teacher training programs, including pre-service training, in-service training, and ongoing professional development. Pre-service training programs prepare future EFL teachers for the classroom by providing them with the necessary knowledge and skills. In-service training programs, on the other hand, provide current EFL teachers with the opportunity to update their skills and knowledge. Ongoing professional development programs are designed to ensure that EFL teachers stay up-to-date with the latest teaching methodologies and approaches.

Research has shown that teacher training programs can significantly improve the quality of EFL instruction. They can increase teachers' confidence, motivation, and job satisfaction, leading to better classroom performance. Additionally, these programs can help teachers develop a better understanding of EFL learners' needs, leading to more effective teaching strategies. Furthermore, ongoing professional development programs can help teachers stay up-to-date with the latest teaching methodologies and approaches.

The implementation of teacher training programs can be challenging due to various factors, including lack of resources, inadequate funding, and lack of time. Moreover, teachers may have different levels of experience and knowledge, and it can be challenging to provide training that meets the needs of all teachers. Additionally, there may be cultural and linguistic barriers that can make it difficult for teachers to implement new teaching methodologies.

To improve the effectiveness of teacher training programs in EFL, it is essential to provide comprehensive, ongoing training that is tailored to meet the needs of individual teachers. The training should include a focus on developing teachers' language proficiency, as well as their knowledge of EFL teaching methodologies and approaches. It is also crucial to provide ongoing support to teachers, including mentoring, coaching, and feedback, and necessary to ensure that training programs are adequately funded and that resources are available to support their implementation.

Teaching English as a Foreign Language (EFL) is a challenging and rewarding profession that requires a unique set of skills and knowledge. Teacher training programs provide opportunities for EFL teachers to develop and enhance their teaching skills, which can lead to a range of benefits for both teachers and students. In this article, we will also explore the benefits of teacher training programs in EFL.

Teacher training programs in EFL provide teachers with the opportunity to learn new teaching techniques and methodologies. These programs equip teachers with the skills to create engaging and effective lesson plans, as well as the ability to use various teaching resources and technology

effectively. By improving their teaching skills, EFL teachers can create a more dynamic and interactive learning environment for their students.

The training programs in EFL can at the same time help teachers feel more confident in their ability to teach effectively. By learning new teaching techniques and methodologies, teachers can feel more prepared and equipped to handle different teaching situations. This increased confidence can lead to a greater sense of job satisfaction and a higher level of motivation to continue to improve their teaching skills.

Teacher training programs provide teachers with opportunities for professional development. These programs often include workshops, seminars, and conferences, where teachers can interact with other educators, learn about the latest teaching trends and practices, and exchange ideas and experiences. This can lead to a deeper understanding of the profession and a greater sense of commitment to ongoing professional development.

Effective teacher training programs in EFL can have a positive impact on student learning outcomes. By improving their teaching skills, teachers can create a more engaging and effective learning environment, which can lead to improved student motivation, engagement, and learning outcomes. Additionally, teachers who participate in ongoing professional development are more likely to use evidence-based teaching practices, which are proven to enhance student learning outcomes.

Participating in teacher training programs in EFL can lead to increased job opportunities. Employers often look for teachers who have completed training programs, as they are seen as more qualified and prepared to handle different teaching situations. Additionally, teachers who have completed training programs may be eligible for higher-paying positions or positions with greater responsibility.

In conclusion, teacher training programs in EFL provide a range of benefits for both teachers and students. By improving their teaching skills, teachers can create a more engaging and effective learning environment, which can lead to improved student learning outcomes.

REFERENCES

1. Saeed Mehrpour, Firooz Sadighi, Ali Derakhshan. English Language Teaching, 2015 Volume: 8, Issue 5, p.32-38
2. Smith J. The impact of teacher training programs on EFL learners' language proficiency. International Journal of Applied Linguistics, 29(2), 2019, 123-140

XÜLASƏ

İzaura Şirinova

İXDÖ-DƏ MÜƏLLİM TREYNİNQ PROQRAMLARININ ROLU

Müəllim təlimi ingilis dilinin tədris keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasının ən vacib aspektlərindən biridir. Tədqiqat işi müəllim təlimi proqramlarının ingilis dilinin tədrisindəki rolunu və onların təhsil və öyrənmə prosesinə təsirini araşdırır. Araşdırma, müəllim təlimi proqramlarının tədrisi yaxşılaşdırmaq, müəllimlərin dil biliyini inkişaf etdirmək, həmçinin innovativ təhsil metodologiya və yanaşmaları haqqında biliklərini artırmaq üçün vacib olduğunu təsdiqləyir.

Açar sözlər: xarici dil, təhsil, təlim proqramları, dil bacarıqları, kompetensiya

İNGİLİS DİLİ TƏLİMİNDƏ ŞƏXSİYYƏTYÖNÜMLÜ YANAŞMA EFFEKTİV YANAŞMALARDAN BİRİ KİMİ

Son dövrlərdə Azərbaycanın iqtisadi, mədəni, siyasi sahələrdə sürətlə inkişaf etməsi ölkəmizin xarici ölkələrə inteqrasiya etməsinə səbəb olmuşdur. Ölkəmizin xarici aləmə inteqrasiya etməsi ingilis dilinin rolunu və əhəmiyyətini daha da artırmaqdadır. Zəmanəmizdə müxtəlif xalqların nümayəndələri arasında işgüzar və şəxsi əlaqələrin inkişafı, iqtisadi və mədəni əlaqələrin genişlənməsi və möhkəmləndirilməsi ümumbəşəri dəyərlərə və mədəniyyətə malik insanlar yetişdirməyi gündəmə gətirir. Bu problemlərin həllində xarici dilin öyrənilməsinin müstəsna rolu vardır.

İbtidai siniflərdə xarici dil təlimi inkişafetdirici, öyrədici praktik və mədəni istiqamətləri möhkəmləndirərək şagirdlərin təhsillərinin humanistləşdirilməsini həyata keçirməyə şərait yaradır. Xarici dil tədrisinə məktəb təliminin müasirləşdirilməsinin əsas istiqamətlərindən biri kimi baxılır. İbtidai siniflərdə xarici dilin icbari öyrədilməsi ümumtəhsil məktəblərində xarici dil üzrə fasiləsiz təhsil prinsipini reallaşdırır ki, bu da şəxsiyyətin və cəmiyyətin müasir tələblərinə cavab verir [5].

Son vaxtlar ibtidai siniflərdə yerinə yetirilən kurikulumu bütün şagirdlərin maraq və meyllərini nəzərə almaqla onların dil bacarıq və vərdislərini inkişaf etdirməyi nəzərdə tutur, qazandıqları yeni dil bacarıqlarını real həyatda kommunikativ bacarıqlarla əvəz olunmasına xidmət edir.

Azərbaycan Respublikasının orta məktəbləri üçün xarici dil fənni təhsil proqramı üzrə ümumi təlim nəticələri aşağıdakı kimi formalaşır:

- *Dinlədiyi fikrin məzmununu izah edir;*

- *Məişət və məişətdə istifadə olunan əşyaların adlarını, onların əlamətlərini və hərəkətlərini deyir;*

- *Sadə nitq təyinatları əsasında ünsiyyət qurur, süjet şəkilləri üzərində nitq nümunələri qurur;*

- *Mənimsənilən dilin ana dili ilə müqayisədə fərqli səsələrini fərqləndirir və tələffüz edir;*

- *Nisbətən kiçik ölçülü mətnləri mütaliə edir və məzmununu şərh edir;*

- *Yazılı söz birləşmələri və modelləri əsasında kiçik ölçülü şifahi və yazılı mətnlər qurur;* -

Lügət vasitəsilə rast gəlinən yeni sözlərin mənasını müəyyənləşdirir [1].

İkinci dilin təliminə müxtəlif yanaşmalar mövcuddur: A.A.Leontyein fəaliyyətyönümlü və İ.A.Zimnyayanın şəxsiyyətin fəaliyyətyönümlü yanaşmaları. Bu yanaşmaların mərkəzində “fəaliyyət” və “şəxsiyyət” durur. Şagird xarici dildə ünsiyyət edərkən, yəni fəaliyyət göstərərək inkişaf edir və burada əsas məqsəd ikinci dildə onun fəaliyyətinin formalaşdırılmasıdır.

Xarici dil üzrə fənn kurikulumu şəxsiyyətyönümlü təlim olduğu üçün şagird özü, onun meyil və maraqları daim təlim prosesinin diqqət mərkəzindədir. Bu metodik problemlərin həlli yalnız fənnin təlimi prosesində istifadə olunan üsul, vasitə və formalardan deyil, həm də şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərindən asılı olaraq dili mənimsəmə qabiliyyətlərini nəzərə alaraq yanaşılmasını tələb edir. Buna görə də xarici dillərin təlimi prosesində motivasiyanın təmin edilməsi, dili mənimsəmə prosesinin dinamikasının izlənilməsi, ana dilinin spesifik xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması, bütün səviyyələrdə şagirdlərin qarşılaşdığı çətinliklərin aradan qaldırılması, hansı üsul və iş formalarının onların şəxsiyyət kimi formalaşmasına, öz fikirlərini sərbəst şəkildə ifadə etməsinə təsirinin nəzərə alınması vacib şərtlərdir [3].

Bu şərtlərin nəzərə alınması ibtidai siniflərdə ingilis dili təliminin səmərəli nəzəriyyəsinin qurulmasına imkan yaradır. İngilis dilinin metodikası bir fənn kimi bu faktları göstərmədiyi üçün o, linqvodidaktika və psixolinqvistika, psixologiya kimi elmlərə müraciət edərək kiçik yaşlı məktəblilərin xarici dildə qeyri-təbii şəraitdə nitq qabiliyyətlərini öyrənir.

Təlimdə şəxsiyyətyönümlü yanaşma problemi müasir təlimin ən başlıca problemlərindən biridir. Şəxsiyyətyönümlü yanaşmanın aktuallığı onunla izah edilir ki, cəmiyyətin dinamik inkişafı çox fərdi, pragmatik, müstəqil surətlə dəyişən sossiumda istiqamətlənə bilən şəxsiyyətin

formalaşmasını tələb edir [4]. Xarici dilin təlimində şəxsiyyətyönümlü yanaşma özünüidrak, özünüinkışaf və özünüreallaşdırma proseslərini təmin etməyə və qorumağa, şagirdin təkrarolunmaz fərdiliyinin formalaşmasına imkan yaradır.

Beləliklə, bu kimi metodlardan istifadə etməklə ingilis dili dərsi elə məşğələyə çevrilir ki, burada hər bir şagird yeni mövzu və qrammatikanı mənimsəyərək özünü dərk edir, özünü idarə etməyi, real imkanlarını qiymətləndirməyi, bir sözlə, özünü şəxsiyyət kimi yetişdirməyi öyrənir [2].

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin konsepsiyası (Milli Kurikulum), //- Bakı: Kurikulum, 2008, № 1.
2. Kazdal V.T. İngilis dilinin tədrisində kommunikativ yanaşma və onun tətbiqinə təsir göstərən amillər/pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru. dis./, Bakı: 2006.
3. Бимб И.Л. Личностно - ориентированный подход - основная стратегия обновления школы. // -Москва: Иностранные языки в школе, 2002, № 2. 4. Коньшева А.В. Английский язык. Современные методы обучения / А.В.Коньшева. - Мн.: Тетра Системс, 2007.
4. Florence Myles. Language learning in primary school | Languages, Society and Policy. 21 May 2017.

SUMMARY

Ülviyyə Məmmədova

PERSON-ORIENTED APPROACH AS ONE OF THE EFFECTIVE APPROACHES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

The article discusses a variety of approaches to English teaching. Personal attitudes and its main characteristics are highlighted. The current approach to personality has been highlighted, and didactic recommendations have been made to improve the efficiency of personal attitudes in teaching.

Methodological literature is studied around this topic.

Key words: *personality, self-control, communication, English*

FRANSIZ DİLİ QRAMMATİKASININ TƏDRİSİNDƏ RAST GƏLİNƏN PROBLEMLƏR

Azərbaycan Respublikası təhsil sisteminin Avropa təhsil məkanına inteqrasiyası ali təhsil müəssisələrində dil fənnlərinin tədrisi metodikasına yeni, müasir, kommunikativ, fəaliyyət yönümlü yanaşma (approche actionnelle) üsulları ilə tədris mövzusunun aktuallaşdırılmışdır. Xarici dillər üzrə gənc mütəxəssislərin yetişdirilməsi istiqamətində baza dil fənlərinin (fonetika, qrammatika, öyrənilən əsas xarici dil, dil bacarıqları və s.) tədrisinə müasir yanaşmaları müəyyən edərək yeni çağırışları qəbul etmək prioritet vəzifəyə çevrilmişdir. Tezisiyimiz konkret olaraq Azərbaycan təhsil müəssisələrində fransız dili qrammatikası fənninin tədrisi metodikasına həsr olunub. ADU-nun Pedaqoji və Filologiya ixtisasları üzrə qrammatika fənninin müasir Avropa təhsil sisteminin tələblərinə uyğun şəkildə təşkil olunması tədris proqramının əsas məqsədlərindən biri hesab olunur. Nəzərə alsaq ki, bu gün fransız dilinin tədrisi ilə tək-cə xarici dillər üzrə baza universitet olan Azərbaycan Dillər Universiteti ilə yanaşı Azərbaycanın digər universitetləri də (Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Bakı Dövlət Universiteti, Bakı Slavyan Universiteti, Gəncə Dövlət Universiteti, Naxçıvan Dövlət Universiteti və s.) məşğul olur. Müşahidə və tədqiqatlarımız göstərir ki, hazırda bu fənnin tədrisi metodikasında və metodik yanaşmada çox ciddi problemlər və nöqsanlar üzə çıxmaqdadır.

Qrammatika fənninin tədrisi metodikası və təşkili keçid dövründə bir sıra çətinliklər yaratmaqdadır. Yeni tədris proqramı, dərslər saatlarının azalması, semestrlər üzrə dərslər saatlarının düzgün bölünməməsi, son zamanlar tələbələrin fransız dili bazası olmadan universitetə qəbulu, yeni dərslərlərin müasir tələblərə uyğunlaşdırılmaması, qruplarda tələbə sayının çox olması, kommunikativ metodun qrammatikanın tədrisində tətbiqi kimi məqamlar müəllimlərin qərar qəbul etməklərində müəyyən problemlərdən hesab edilir. Qeyd olunanlar qrammatika fənninin tədrisi keyfiyyətinə ciddi zərbə vurmaqdadır.

Belə ki, yaxın keçmişə nəzər saldıqda fransız dilinin qrammatikası fənninin tədrisi daha çox ənənəvi metodla həyata keçirilirdi. Tədris prosesinin Azərbaycan bölməsində ana dilində təşkil olunmasına baxmayaraq bəzi hallarda fransız dilinin qrammatikası fənnində rus dilində yazılmış dərslərlərdən istifadə ciddi narahatlıq doğuran problemlərdən biri idi, çünki müasir dövrdə Azərbaycan bölməsində təhsil alan tələbələr arasında rus dili biliklərinə malik olan tələbə sayı azlıq təşkil edir. Son zamanlar həm Fransada, həm də digər ölkələrdə təşkil olunan müxtəlif beynəlxalq təkmilləşdirilmə kursları ilə yanaşı dil mərkəzlərində qrammatika fənninin yeni yanaşma ilə tədrisi buna əyani sübut hesab oluna bilər. Qrammatika fənninin interaktiv formada müasir metodların tələblərinə uyğun tədris olunması həm yerli, həm də əcnəbi metodistlərin diqqət mərkəzindədir. Fransa və fransız dilli ölkələrdə çap olunan müasir qrammatika dərslərlərinin monitorinqini apardığımız zaman qrammatika fənninin kommunikativ, müasir üslubda təşkil olunmasını görürük [1, s.5]. Lakin bu dərslərlərin dərslər prosesində tətbiqi də hər zaman arzu olunan nəticələr əldə etməyə imkan vermir. Kommunikativ və digər metodlara hesablanmış dərslərlik və dərslər vəsaitləri daha çox danışmaq dilində qrammatik bacarıqların inkişafı məqsədini daşıyır [2, s.13]. Universitetlər isə akademik səviyyələrini qoruyub saxlayaraq fransız dili üzrə müəllim və filoloqların yetişdirilməsində bu bilikləri onlara ötürməlidirlər. Müşahidələrimiz bu dərslərlərin heç birində akademik yanaşmanın olmamasını deməyə əsas verir.

Fransız müəllifləri tərəfindən fransız dilində çoxsaylı qrammatika dərslərlərinin mövcud olduğuna baxmayaraq yerli mütəxəssislərin Azərbaycan dilli auditoriya üçün nəzərdə tutulmuş qrammatika kitabına ehtiyac duyulmaqdadır. İstənilən halda Fransa və digər əcnəbi ölkələrdə işıq üzü görən qrammatika fənni üzrə dərslərlik və dərslər vəsaitləri tələbənin ana dilinin spesifikasını, qrammatik quruluşunu nəzərə almadan fransız dilini öyrənən daha geniş auditoriya üçün tərtib olunub. Bu səbəbdən qeyd olunan dərslərlərin ana dilimizin xüsusiyyətlərini nəzərə almadan milli

auditoriyamızda tətbiq olunması ciddi çətinliklər yaradır. Əksər hallarda orta məktəbdə xarici dil fənninin tədrisi prosesində kommunikativ və digər müasir metodlarla deyil, ənənəvi metodla öyrənmiş tələbələr universitet dərslərində mənimsəmədə narahatlıq yaşayırlar. Dərin təəssüf hissi ilə qeyd etmək lazımdır ki, bu sahədə ciddi problemlər bu günə qədər öz həllini tapmamışdır.

Qeyd olunanları nəzərdən keçirərək, hesab edirik ki, fransız dilinin qrammatikası fənninin daha keyfiyyətli və müasir tələblərə cavab vermək məqsədi ilə tədrisini təşkil etmək üçün Azərbaycan dili bölmələrində akademik səviyyəni qorumaq şərti ilə, ana dilimizin və təhsil sistemimizin xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla müasir standartlara cavab verən milli dərsliyimizin tərtib olunması zəruridir.

ƏDƏBİYYAT

1. Grammaire Progressive du Français: Niveau débutant, Maia Grégoire, CLE International, Paris: 2004.
2. Grammaire Progressive du Français: Niveau intermédiaire, Maia Grégoire, CLE International, Paris: 2004.

SUMMARY

Ulfat Ibrahim

NEW APPROACHES TO THE TEACHING OF FRENCH

The thesis is dedicated to the problems in teaching French grammar. The author tried to identify the ways to overcome the difficulties encountered in the teaching of language subjects related to the country's integration into the European education system. Thus, the use of textbooks and teaching aids published in French in the teaching of French grammar in higher education institutions with new methods does not help to achieve our goals, and as a result, teaching at the academic level is replaced by simple communicative methods. The author sees a way out of the problem of lack of class hours, improper organization of lessons using the communicative method, neglecting the specifics of the mother tongue in the teaching process, and students' acquisition of grammatical knowledge in writing a new grammar book for our national audience.

Key words: *French language, methodology, grammar, teaching, communicative method*

İNGİLİS DİLİ DƏRSLƏRİNDƏ AUDIO-LİNGUAL METODUN TƏTBİQİ

Ordu metodu da adlandırılan audio-lingual metod davranışçı nəzəriyyəyə əsaslanır. Bu üsul birbaşa metod adlanan başqa bir əvvəlki yanaşmaya bənzəyirdi [3, s.26]. Birbaşa metod olaraq, Audio-lingual metod tələbələrə öyrənilən dildə qrammatika və yeni sözləri izah etmək üçün öyrənənlərin ana dilindən istifadə etmədən dili birbaşa öyrənməyi tövsiyə edirdi. Birbaşa metoddan fərqli olaraq, audio-lingual metod lüğətin öyrənilməsinə diqqət yetirmirdi. Müəllim qrammatikadan istifadə ilə bağlı təcrübə keçirdi. Müəllim şagirdlərə cümlənin düzgün modelini göstərir və onlar onu təkrarlayırlar. Sonra müəllim yeni sözlər və cümlələr nümayiş etdirməklə davam edir ki, onlar eyni strukturda nümunə götürsünlər. Audio-lingual metodda qrammatika açıq şəkildə öyrədilmir. Hər şey sadəcə formada təkrarlanır. Cümlələrdəki xüsusi konstruksiyalar və ifadələr tələbələr düşünmədən istifadə edə bilənə qədər təkrarlanır.

Çarlz Fris hesab edirdi ki, qrammatika və ya quruluşu öyrənmək şagird üçün başlanğıc nöqtəsidir. Bu cür məşqləri mümkün etmək üçün tələbələrə kifayət qədər sözlər verildi. Richard J.C tərəfindən irəli sürülən şifahi təlimlər aşağıdakılardır:

1. Təkrar: öyrənən cümləni dinlədikdən sonra onu təkrarlayır;
2. Şəkilçi: cümlədəki söz təkrarlanarkən fərqli görünür; 3. Əvəz etmək: söz başqası ilə əvəz olunur;
4. Yenidən ifadə: öyrənən cümləni yenidən ifadə edir.

Audio-lingvizmin Ordu Metodikasını adlandırılmasının amillərindən biri İkinci Dünya müharibəsinin qloballaşması idi. Çoxsaylı Amerika hərbiçilərinin bütün dünyaya yayılması, bu əsgərlərə böyük şifahi bacarıqlar vermək üçün vacib oldu. O, müşahidə və təkrara əsaslanırdı ki, bu da kütləvi tədris üçün heyranedicə dərəcədə aktual idi. Hərbiçiliyin təsiri ilə audio-lingvizmin ilkin versiyaları "Ordu metodu" kimi tanınırdı [5].

Bu metodla dil öyrənmədə görüntü yoxdur. Bu o deməkdir ki, tələbə yazı və oxu bacarıqlarını inkişaf etdirə bilməz. Bu metodla tədris zamanı tərcümə olmadığına görə, tələbə səhv yazı ilə dili səthi öyrənəcək [1, p.91].

Babayev Cavid dinləmə bacarığı haqqında yazır: "Listening tasks can be very disheartening and demotivating, especially if the students have had a previous negative experience" [2, p.199]. Burada dinləmə bacarığının ruhdan salıcı ola biləcəyi qeyd olunur. Bu bacarığın inkişafı üçün daima audio-lingual metoddan istifadə etmək məsləhətlidir.

Daha əvvəl deyildiyi kimi, dərslər, adətən, müəllimin tələbələr tərəfindən dəqiq təkrarlanmasına yönəlir. Şagirdlərdən düzgün nəticə əldə etmələri gözlənilir, lakin düzgün artikulyasiyaya da diqqət yetirilir. Üstəlik, hədəf dil sinifdə istifadə ediləcək yeganə dildir. 1950-ci illərin sonlarında bu metodun nəzəri fikirləri dilçilər tərəfindən tədqiq edilmişdir. Bu dilçilərdən biri də struktur dilçiliyin çatışmazlıqlarını göstərən Noam Komski idi. Audio-lingual metod elmi etibarını itirdi. Philip Smith sübut etdi ki, audio-lingual metod öyrənmənin birinci dilini əhatə edən daha ənənəvi koqnitiv yanaşmadan daha az effektivdir [4].

Populyarlıqdan və effektiv tədris metodologiyası kimi nüfuzdan düşməsinə baxmayaraq, biz hələ də audio-lingual metoddan istifadə edən insanlara rast gələ bilərik. Ceremi Harmer vurğulayır: "Audio-lingual metodologiya, tələbələrin öz şüurlarında yeni dil məlumatlarını çeşidləməyə kömək edən dil emalının bütün formalarını aradan qaldırır". Bu üsul müəllim mərkəzlidir.

Audio-lingual metodun əsas xarakterik xüsusiyyətləri:

1. Danışiq, dinləmə, yazmaq və oxumaq da daxil olmaqla hər bir bacarıq təcrid olunmuş şəkildə öyrədilir;
2. Yazı və oxu bacarıqları diqqətdən kənar qalır, lakin danışiq və dinləməyə daha çox diqqət yetirilir;

3. Dialoq audio-lingual metodun əsas xüsusiyyətidir;
4. Dialoqlar dil elementlərini təqdim etmək üçün əsas vasitədir. Onlar tələbələrə dili məşq etmək, təqlid etmək və yadda saxlamaq şansı verir;
5. Dil laboratoriyası mühüm tədris vəsaiti kimi təqdim olunur [5].

Dil bacarıqlarının öyrədilməsi ardıcılığı dinləmə, danışma, oxuma və yazmadır. Bu metodun əsas çatışmazlığı ilk növbədə dinləmənin öyrədilməsidir. Amma bu yanlış tendensiyadır. Dili ev kimi təsəvvür etsək, iddia edə bilərik ki, evin bünövrəsi onun qrammatikası, kərpic sözlərin daxil olduğu leksikologiya və nəhayət, şifer və ya dam onun tələffüzüdür. Tələffüzü birinci öyrənmək tikilməmiş evə dam vurmağa bənzəyir. Bu səbəbdən tələffüz dil tədrisində öyrədiləcək ən son bacarıq olmalıdır. Dil öyrənmə qrammatikadan başlamalı, dinləmə və ya fonetika ilə bitməlidir. Sözü bilmədən şagird onun tələffüzünü anlamaqda çətinlik çəkəcək. İngilis dili tələffüzünə görə dünyanın ən çətin dillərindən biri olduğundan, dinləməkdən başlamaq faydasız və təsirsiz olacaq.

REFERENCES

1. Babayev Javid. The methods ignoring the usage of mother tongue, I international scientific conference. "World Science: achievements and innovations". Lviv. Ukraine. 27-28.10.2022. 92 p. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7267982>
2. Babayev Javid Sabir. Characteristics of language skills in learning process, сборник статей LXIII Международной научно-практической конференции «WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS», Состоявшейся 30 марта 2022 г. в г. Пенза, pp. 199-201
3. Felder Richard. (March 1995). "Foreign Language Annals". Learning and Teaching Styles in Foreign and Second Language Education. 28 (1): 21–31 20. James L. Barker lecture Archived January 12, 2009, at the Wayback Machine on November 8, 2001 at Brigham Young University, given by Wilfried Decoo.
4. Nagaraj (2005) [sixth since 1996]. *English Language Teaching: Approaches, Methods, Techniques*. Hyderabad: Orient Longman Private Limited
5. Wilfried Decoo, "On The Mortality of Language Learning Methods" Archived 2018-02-15 at the Wayback Machine. Speech November 8, 2001

SUMMARY

Aynur Mammadova

THE APPLICATION OF AUDIO-LINGUAL METHOD IN ENGLISH CLASSROOMS

The conference paper studies the subtle characteristic features of the Audio-lingual method. The usage of mother tongue is ignored while learning a language through this method. Audio-lingual metod bəzən Ordu metodu da adlanır ki, bunun da səbəbi tezisdə öz əksini tapır. Dilin bu metodla öyrənilməsi ən çox təkrarlara əsaslanır.

Key words: *Audio-lingual method, repetition, mother tongue, target language, behaviorist*

TƏDRİSDƏ YENİ VƏ ƏNƏNƏVİ TƏLİM TEXNOLOGİYALARI İLƏ TƏŞKİL OLUNAN DƏRS MODELLƏRİ

Dövrün tələbinə uyğun olaraq xarici dillərin yeni təlim texnologiyaları ilə tədrisi bütün təhsil müəssisələrində artıq zəruri hal almışdır. Xarici dilin yeni təlim texnologiyaları ilə tədrisi tələbələrin linqvistik biliklərini genişləndirir, ünsiyyət mədəniyyətinin formalaşmasına və tələbələrin ümumi nitq inkişafına kömək edir. Ali təhsilin müasirləşdirilməsi fonunda tələbələrin hədəf dilində məlumat axtarmaq, mövzu ilə bağlı internet resursları ilə işləmək bacarıqlarını inkişaf etdirməyə yönəlmiş müstəqil işlərinə geniş fəaliyyət sahəsi verilir ki, bu da tələbələrə bilik əldə etmək imkanı yaradır. “Texnologiya” sözü yunanca “techne” - sənət, bacarıq və “loqos” - elm, qanun sözündən yaranmışdır. Hərfi mənada “texnologiya” sənətkarlıq elmidir. Təlim texnologiyası, iştirakçılara rahat şərait yaratmaqla müəyyən nəticə əldə etmək üçün təhsil prosesinin layihələndirilməsi (planlaşdırılması), təşkili və istiqamətləndirilməsində tələbələrin və müəllimlərin birgə fəaliyyət sistemidir [1]. Tələbənin idrak və yaradıcılıq fəaliyyətini tədris prosesində həyata keçirmək üçün tədris keyfiyyətini yüksəltməyə, tədris vaxtından daha səmərəli istifadə etməyə və tələbələrin reproduktiv fəaliyyətinin səviyyəsini azaltmağa, onların yüksək təlim nəticələrinə nail olmasına şərait yaradan yeni təlim texnologiyalarından istifadə olunur. Texnoloji yanaşma ilkin olaraq təhsil prosesinin idarə olunmasına yönəlmiş bir istiqamətdir ki, bu da aydın məqsədlər toplusunu və onlara nail olmaq yollarını nəzərdə tutur: texnologiya pedaqoji plan üçün hazırlanır, o, müəllifin müəyyən metodoloji, fəlsəfi mövqeyinə əsaslanır; hərəkətlərin, əməliyyatların, kommunikasiyaların texnoloji zənciri ciddi şəkildə gözlənilən nəticə formasına malik olan hədəf parametrlərinə uyğun qurulur; texnologiyanın işləməsi fərdiləşdirmə və diferensial prinsiplərini, insan və texniki imkanların optimal şəkildə həyata keçirilməsini nəzərə almaqla müqavilə əsasında müəllim və tələbələrin qarşılıqlı əlaqəli fəaliyyətini təmin edir; pedaqoji texnologiya elementlərinin mərhələli planlaşdırılması və ardıcıl həyata keçirilməsi, bir tərəfdən, hər hansı müəllim tərəfindən təkrarlanmalı, digər tərəfdən, bütün tələbələr tərəfindən nəzərdə tutulan nəticələrin əldə olunmasını təmin etməlidir; texnologiyanın üzvi hissəsi performansın ölçülməsi üçün meyarlar, göstəricilər və alətlərdən ibarət diaqnostik mərhələdir [2].

Tədrisdə yeni və ənənəvi təlim texnologiyaları ilə təşkil olunan dərslər müxtəlif elmitədqiqat işlərində öz əksini tapıb. Belə təlim texnologiyaları xüsusiyyətlərinə görə bir-birindən fərqlənir. Ənənəvi təlim texnologiyaları dərslərin təşkilinin izahlı və illüstrativ tədris üsulu əsasında qurulan, ənənəvi, çox vaxt mənasız, modelə uyğun istifadə olunan texnologiyalardır. Ənənəvi təhsil, ilk növbədə, 18-ci əsrdə inkişaf etmiş təhsilin sinif-dərs təşkilini nəzərdə tutur. Y.A.Komenski tərəfindən formalaşdırılmış didaktik prinsiplər hələ də dünya məktəblərində üstünlük təşkil edir [3]. Ənənəvi təlim texnologiyasının fərqli xüsusiyyətləri bunlardır:

- Təqribən eyni yaşda və hazırlıq səviyyəsində olan tələbələr bütün təhsil müddəti ərzində əsasən sabit tərkibi saxlayan sinfi təşkil edir;
- Sinif cədvəl üzrə vahid illik plan və proqram əsasında işləyir. Nəticədə, tələbələr ilin eyni vaxtında və günün əvvəlcədən müəyyən edilmiş saatlarında dərslərə gəlməlidirlər;
- Dərs, bir qayda olaraq, bir mövzuya həsr olunur, buna görə də tələbələr eyni material üzərində işləyirlər;
- Tələbənin dərstdə işinə müəllim nəzarət edir: o, öz fənni üzrə təlimin nəticələrini, hər bir tələbənin öyrənmə səviyyəsini ayrı-ayrılıqda qiymətləndirir və dərs ilinin sonunda onların növbəti kursa keçirilməsinə qərar verir; - Tədris kitablarından (dərsliklərdən) əsasən ev tapşırıqları üçün istifadə olunur [4].

Ənənəvi təlim məqsədləri bir sıra şərtlərdən asılı olaraq, müəyyən komponentləri özündə cəmləşdirən mobil kateqoriyadır. Beləliklə, ənənəvi təlim texnologiyalarının məqsədləri öz təbiətinə görə verilmiş xüsusiyyətlərə malik şəxsiyyətin tərbiyəsini təmsil edir. Yeni təlim texnologiyalarının məqsədləri bir qədər dəyişdi – ideologiyalaşma istisna edildi, hərtərəfli inkişaf şüarı çıxarıldı, lakin

məqsədin planlaşdırılmış keyfiyyətlər (təlim standartları) formasında təqdim edilməsi paradigması eyni qaldı.

ƏDƏBİYYAT

1. Təlim prosesində yeni texnologiyalar. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Problemləri İnstitutu. Bakı: "Mütərcim", 2011, 368 s.
2. Гусейнзаде Г. Обучение речевой коммуникации на иностранном языке. Баку: Мутарджим, 2001, 314 с.
3. Brown H.D. Principles of Language Learning and Teaching. Longman, 2000, 360 p.
4. Harmer J. The Practice of English Language Teaching, Longman, 2001, 370 p.

SUMMARY

Atraba Gul

LESSON MODELS ORGANIZED WITH NEW AND TRADITIONAL LEARNING TECHNOLOGIES IN TEACHING

Lesson models organized with new and traditional learning technologies in teaching have been reflected in various scientific research works. Such training technologies differ from each other in their characteristics. Traditional training is the technology according to the model of organizing the lesson based on the explanatory and illustrative teaching method. The purpose of teaching with new learning technologies is to present the subject in the form of planned qualifications (learning standards).

Key words: *new learning technologies, teaching process, traditional learning*

XARİCİ DİLİN TƏDRİSİNDƏ DİL MƏNİMSƏMƏNİN BƏZİ PROBLEMLƏRİ

Dil öyrənmə anlayışı yarandığı gündən dillərin asan öyrənilməsi yolları araşdırılır. Bununla bağlı bir çox fikirlər irəli sürülsə də, bəzən bu fikirlər ziddiyyətlə qarşılanmışdır. Bilirik ki, hər hansı bir dilin öyrədilməsinin əsas məqsədi ilk olaraq öyrəncilərə sərbəst şəkildə fikir yürütmək qabiliyyətini aşılamaqdır. Lakin, bu sahədə saysız-hesabsız təşəbbüslər həyata keçirilmiş olsa da, heç bir müsbət nəticə əldə edilməmişdir. Bununla bağlı bir sual yaranır. Nə üçün illərlə müəllim nəzarəti altında, fərqli dərslərdən, fərqli metodlardan istifadə edərək dil öyrənən bir şəxs müstəqil fikrini ifadə etməkdə çətinlik çəkir, lakin qısa bir müddət ərzində xarici ölkədə yaşayan vətəndaş o dildə heç bir təhsil almadan sərbəst şəkildə fikrini ifadə etməyi bacarır? Bu halda 11 il vaxtını dil öyrənməyə sərf edən və müəllim nəzarəti altında olan bir şagirdin sərbəst olaraq xarici dilə yiyələnməsinə hansı səbəblər mane ola bilər? Məhz göstərilən bu səbəblərlə bağlı, biz müxtəlif fikirlər söyləmək istərdik. Əlbəttə ki, bu səbəblərə dərslərin müəyyən tələblərə cavab verməməsini, tədris planlarında olan qüsurları aid etmək olar. Amma əsas amil kimi interaktiv təlim metodlarına istinad edilmədiyini və monoloji nitqə üstünlük verildiyini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Hadisələrin iştirakçısı bizik və heç bir kənar təsir bunu dəyişə bilməz. Müəllimlər isə bu zaman mütəşəkkil və aktiv təlim prosesini yaratmalı və dərsləri bu prosesə uyğun qurmalıdırlar. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, müəllim yeni effektiv dil öyrətmə təcrübələrini tətbiq etsə belə, təhsil və təlimin müəyyən olunmuş standart qayda və qanunlarını dəyişdirə bilmir.

Bildiyimiz kimi, dil öyrənmə prosesində verbal vasitələrlə yanaşı qeyri-verbal vasitələrdən də istifadənin rolu danılmazdır. Çünki sözlər bizə yalnız hər hansı bir mövzu haqqında məlumat verirsə, qeyri-verbal vasitələr yəni jestlər və mimikalarla biz məlumatı tamamlaya bilərik. Qeyri-verbal vasitələr 60-cı illərdə daha da dəqiqliklə öyrənilməyə başlanmışdır və onun mövcudluğu 1970-ci il Jül Fastin kitabının nəşrindən sonra ictimaiyyətə məlum olmuşdur. Lakin baxmayaraq ki, bədən dili insanların həyatında çox mühüm rol oynayır, bəzi insanlarda bədən dilinin mövcudluğu haqda heç bir anlayış yoxdur [Пиз А. Язык телодвижений. - Нижний Новгород, 1992. s.35]

Tədqiqatlar göstərir ki, jest və mimikalardan biz tədris prosesində də istifadə edib daha mükəmməl nəticələr əldə edə bilərik.

Xarici dil təliminin əsas xüsusiyyətlərindən biri də tələbələrin əlaqəli şəkildə işləyə və öz müstəqilliyini qoruya bilməsidir. Buradan belə nəticə çıxır ki, xarici dil həm individual, həm də qrup şəklində öyrənilə bilər. Dili istənilən səviyyədə öyrənmək üçün əsas vasitə onu həyatda müxtəlif istiqamətlərdə istifadə etməkdir. Belə olmadıqda isə, dil öyrənməni müəyyən istiqamətə yönəldərək inkişaf etdirmək üçün yaradıcı çalışmalar və təcrübə vasitələrindən istifadə etmək lazımdır. Aydındır ki, insanlar müxtəlifdir. Deməli, materialın, qaydaların mənimsənilmə səviyyəsi də müxtəlif ola bilər. Bütün bunları nəzərə alaraq bu nəticəyə gəlmək olar ki, müəllim bilik səviyyəsindən asılı olmayaraq bütün tələbələrlə işləməyi bacarmalıdır və dərslərini də dərslər dediyi qrupun səviyyəsinə uyğun qurmalıdır. Daha dəqiq desək, bir qrupda nəticə verən metod digər bir qrupda nəticə verməyə bilər. Buna görə də metod qrupa uyğun seçilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. CHETOCHINE J., *La vérité sur les gestes*, éd. Groupe Eyrolles, 2008
2. JACQUES Cosnier, *Les gestes du dialogue, La communication non verbale*, Rev. Psychologie de la motivation, 21, 129, 138., 1996
3. Interactive Teacher Training by Rafiqə Aliyeva, Tamilla Mehdiyeva, Gohn R. Silver. Bakı: 2003.
4. ПИЗ А. *Язык телодвижений*. - Нижний Новгород, 1992

SUMMARY

Venera Mustafayeva

**SOME PROBLEMS OF LANGUAGE ACQUISITION IN FOREIGN
LANGUAGE TEACHING**

This article with the problem of creating safe environment and peer-working in the classes of a foreign language. One way for deep discussion to happen is through social interaction. Students talking to each other, discussing interesting issues, questioning, sharing points of viewpoints – helps them gain and assimilate knowledge. The author prefers the student-based textbooks and shows that the communicative approach is expedient in foreign language teaching. It is also that the teacher has to use different, especially creative modern textbooks at the lesson.

Key words: *Interactive, psychological development, individual, cost, national culture*

FRANSIZ DİLİNDƏ ARQO SÖZLƏRİN KOMMUNİKATİV
METODLA ÖYRƏNİLMƏSİ

Müasir fransız dilində arqo sözlərin tədqiqi müasir dilçilikdə ən aktual problemlərdən biridir. Arqo müəyyən sosial qruplar və peşə sahiblərinin (müəllimlər, tələbələr, hərbiçilər, gənclər, qumarbazlar və s.) istifadə etdiyi dildir. Arqo sözlər süni və şifahi dil olduğundan ədəbi dilin leksikasına daxil olmur. Buna baxmayaraq, fransız dilində son dövrlər arqo sözlərdən istifadə geniş vüsət almışdır.

Hazırda arqo sözləri fransızlar demək olar bütün sahələrdə istifadə edirlər. Arqo sözlər sosial qrupların peşəsinə və məşğuliyyətinə görə də bir neçə qrupa bölünür. Buraya fransız dilində gənc arqolarını, tələbə və müəllim arqolarını, həkim arqosunu və s. misal göstərmək olar.

Arqo sözlərdən istifadə sosial şəbəkələrin və internetin təsiri ilə daha da artmışdır. Arqo terminləri çox vaxt uzunömürlü olmur, belə ki, bəzən arqo sözlərin əksəriyyəti heç vaxt fransız xalq dilinə keçmir. Ancaq o sözlərdən bəziləri müəyyən dövrlərdə fransız dilində istifadə olunur. Fransız dilində arqo sözlərdən bədii mətnlərdə, mahnı mətnlərində, mətbuatda geniş istifadə olunur.

Bəzən fransız ədəbi dilində işlədilən sözlər həm də arqo söz kimi işlədilir. Tədris zamanı bu sözlərin məna fərqləri tələbələrə izah olunur. Məsələn, aşağıda göstərdiyimiz sözlər bu xüsusiyyətlərə malik olub, iki mənada işlədilir:

1. Le boulot, le taf – travail – iş. Bu iki söz iş mənasında işlədilir.

J'ai beaucoup de boulot aujourd'hui! [4]. *Bu gün çox işim var!*

Le “boulot” sözü arqo kimi daha çox işlədilir. Fransız ədəbi dilində boulot sözü «kök, şişman, gombul» mənalarında işlənsə də, arqo kimi nümunədə də görüldüyü kimi “iş” mənasında işlədilir.

2. Une boîte ou boîte (nouvelle orthographe) - “entreprise”-müəssisə

Tu travailles dans quelle boîte? Sən hansı müəssisədə işləyirsən? [4]

Burada verilmiş «boîte» sözü fransız ədəbi dilində «qutu, yeşik» mənalarında işlənsə də, fransız arqosu kimi müəssisə mənasında işlədilir.

Bu nümunələrdən də aydın şəkildə görmək olur ki, arqo sözlər ümumxalq dilinin sözlərinə yeni məna çalarları əlavə edilərək yaradılan söz və ifadələrdir.

Müxtəlif dilçi alimlərin araşdırmalarından belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, arqo sözlər lüğət tərkibinə görə ümumxalq fransız dilindən fərqlənir və bu sözlər müəyyən formadan başqa şəkllə salınır.

Un mec, un gars, un type- homme- kişi, adam

Bu üç söz “kişi, adam” sözü mənasında işlədilir. Bu sözlərin içərisində ən çox işlədilən “mec” arqosudur.

Ce mec court vraiment très vite [4] *Bu kişi çox cəld qaçır.*

Denise Fransua-Qejerə [3] görə, arqo sözlərin əsas funksiyası cəmiyyətin fərqli təbəqələrinin öz aralarında gizli əlaqə yaratmaq və onların danışıqlarının məxfiliyini təmin etməkdir. Bəzən cəmiyyətin müəyyən bir hissəsi tərəfindən istifadə edilən arqo sözlər zamanla öz məxfiliyini itirir və bütün cəmiyyət tərəfindən anlaşılan, ümumişlək sözlərə çevrilir.

Son dövrlər sosial şəbəkələrin və internetin inkişafı arqo sözlərin yaranmasına və tədrisinə öz təsirini göstərmişdir. Belə ki, kommunikativ metoddan istifadəyə həsr olunmuş fransızdilli ali məktəb dərslərlərində (EDİTO, CAMPUS, PANORAMA və s.) arqo sözlərə də yer ayrılmışdır. Ənənəvi metoddan fərqli olaraq, fransız arqosunun kommunikativ metodla öyrənilməsi zamanı, tələbələrlə canlı ünsiyyət qurulur, interaktiv fəaliyyət formalaşdırılır. Burada əsas məqsəd tələbələrə kommunikativ bacarıqlar əldə etməyə yönləndirməkdir. Bəzən fransız ədəbi dilində işlədilən arqolar gənclər və ya digər peşə sahibləri tərəfindən mənası dəyişdirilərək yeni mənada işlədilir. Tədris zamanı bu fərqlər tələbələrə izah olunaraq işlədilmə formaları göstərilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Calvet, Louis-Jean « *L'argot comme variation diastratique, diatopique et diachronique (autour de Pierre Guiraud)* », *Langue française*, No 90, 40-52. 1991.
2. Guiraud P. *L'argot* / Paris: Presses universitaires de France, 1963. – 126 p.
3. François-Geiger, Denise (1991). «*Panorama des argots contemporains*», *Langue française*, Vol. 90, No 90, 5-9.
4. https://search.yahoo.com/search?p=argot%20des%20jeunes&fr=yset_bnr_chr_win&type=searchsetv2Aug27&extInst=1

SUMMARY

Mansura Ismayilova

LEARNING FRENCH ARGO WORDS BY THE COMMUNICATIVE METHOD

This article is devoted to the communicative method of teaching slang words in French. The communicative method for the French language is about building a lively conversation and acquiring communicative skills. In contrast to the traditional method, the communicative method is based on the oral speech of the student and the teacher. During teaching, it is explained to the students that slang words mean something different from the French literary language, that it is the language of special professional groups and social groups, and that it has become more widespread in recent times due to the influence of social networks and the Internet. Applying this method requires special professionalism from the teacher.

Key words: *French slang, social groups, professionals, artificial language, universal language*

ALMAN DİLİ DƏRSLƏRİNDƏ İNTERAKTİV METODLA DƏRSİN TƏŞKİLİ

İnteraktiv metod istənilən yeni keçilən mövzunun öyrənilməsində tədris prosesi iştirakçılarının hər birinin ayrı-ayrılıqda və ya qrup şəklində fəaliyyəti sayəsində baş tutur. “İnteraktiv təlim idrak və kommunikativ fəaliyyətin elə bir formasıdır ki, tədris olunan mövzunun mənimsənilməsinə proses iştirakçılarının hər biri öz töhfəsini verir” [1]. Bu o deməkdir ki, tədris prosesində həm müəllimlə şagirdlər, həm də şagirdlər qrup şəklində, yaxud dialoq formasında fəaliyyətdə olurlar. Bu prosesdə yalnız müəllimlə şagirdlər deyil, həm də şagirdlər öz aralarında söhbət və dialoq rejimində fəaliyyət göstərilir. İnteraktiv metodun ənənəvi metodlardan üstün cəhəti ondan ibarətdir ki, müəllim şagird və ya tələbəyə lazım olan biliyi birbaşa hazır şəkildə vermir. Müəllim istədiyi cavabı almaq üçün şagirdə, yaxud tələbəyə məsləhət, istiqamət verir, şagird və ya tələbə isə müəllimin istiqamətverici, məsləhətverici, əlaqələndirici, təşkilədici rolundan istifadə edərək, verilən sualın cavabını özü axtarıb tapmağa çalışır. Bu zaman şagird və ya tələbə araşdırıcı və yaradıcı şəxs kimi fəaliyyət göstərir. Nəticədə tələbə və ya şagird daha fəal olmağa çalışır, daha tez və daha doğru cavab tapmağa cəhd edir və tapdığı cavabdan qürur duyur. Bu da öyrənənlərin tədrisə cəlb olunmasında, onlarda maraq yaradılmasında mühüm rol oynayır. Eyni zamanda tapılan cavab “araşdırıcının” yadından heç vaxt çıxmır.

İnteraktiv təlim metoduna fəal təlim metodu da deyilir. “Fəal təlim metodlarından istifadə etməklə dərslərin tədqiqat xarakteri verilir, şagird isə tədqiqatçıya, təlimin subyektinə çevrilir” [3]. “İnteraktiv təlim dərslərdə yaranan, meydana çıxan şagirdlərarası öyrənmə ünsiyyəti və əməkdaşlığı, müəllim-şagird birliyini nəzərdə tutur” [2]. Bu metodla keçilən dərslərin əsas elementlərindən biri də təqdimatdır. Müəllim əvvəlcə təqdimatın növü ilə şagird və ya tələbələrini tanış edir, onun hazırlanması qaydaları ilə araşdırıcıları təlimatlandırır. Təqdimat tələbə və ya şagirdin araşdırmalarının nəticəsi sayılır. Təqdimat tələbə və ya şagirdlərdə araşdırmalar sayəsində mükəmməl nəticə çıxarmaq bacarığının yaradılmasında, araşdırmaların nəticəsini əyani şəkildə təqdim olunmasında, onların öz fikirlərinin sərbəst ifadə olunmasında mühüm rol oynayır. Şagird və ya tələbə təqdimatı həm fərdi şəkildə, həm də qrup şəklində, yaxud ikilikdə hazırlaya bilər. İkilikdə, yaxud qrup şəklində hazırlanan təqdimatın üstünlüyü onunla izah edilir ki, təqdimat hazırlayarkən tədqiqatçılar öz fikirlərini bölüşməklə ünsiyyət mədəniyyətinə yiyələnir. Nəyin pis və yaxud daha yaxşı olması haqqında qərar verə bilirlər. Nəticədə təqdimat dəqiqliyinə və tərtibatına görə fərqlənir. İstənilən mövzuda təqdimat hazırlayan tələbə və ya şagird hazırladıqları təqdimatın hansı formada keçirəcəkləri qaydanı öyrənirlər. Təqdimat hazırlayan araşdırıcı vaxtını düzgün bölür, fikrini yığcam və dəqiq ifadə etmək üçün əvvəlcədən hazırlaşır. Nəticədə təqdimat zamanı araşdırmalarını sərbəst şərh etməyi bacarır.

Alman dilinin tədrisi zamanı tələbələr əksər hallarda sərbəst iş kimi təqdimat hazırlayır və fərdi şəkildə şərh edirlər. Misal üçün nəzərə çarpdırmaq istəyirəm ki, ölkəşünaslıq fənnindən tələbələr təqdimata geniş yer verirlər. Dilini öyrəndikləri xalqın ölkəsi, qonşu ölkələri, ərazisi, əhalisi, görməli yerləri, faydalı qazıntıları, çayları, gölləri, dağları, meşələri, iqtisadiyyatı, tarixi, mədəniyyəti, təhsili haqqında məlumatlar toplayır, uyğun şəkillərlə slaydlar hazırlayırlar. Şübhəsiz bütün bunlar müəllimin istiqaməti, məsləhəti, təşkilatçılığı sayəsində baş tutur. Təqdimat hazırlayarkən tələbələr ən yaxşı təqdimat sahibi olmaq üçün əllərindən gələni edir, daha yaradıcı olmağa çalışır, nəticədə müəllimin gözlədiyindən də üstün təqdimat hazırlayıb şərh edə bilər. Sonda bütün təqdimatlar tələbələrlə birlikdə şərh olunur və müvafiq olaraq qiymətləndirilir.

Alman dili dərslərində söz assosiasiyaları adlı üsuldan geniş istifadə edilir. Misal üçün qeyd edək ki, ölkəşünaslıq (Landeskunde) dərslərində öyrədilməsi nəzərdə tutulan mövzu ilə bağlı hər hansı bir söz lövhəyə yazılır. Məsələn, ölkəşünaslıq dərslərini ilk dəfə keçdiyim qrupda ölkəşünaslıq fənninin nə olduğunu, hansı mövzuları əhatə etdiyini tələbələrə öyrətmək üçün ilk növbədə onların fikirlərini toplayıram. “Landeskunde” (ölkəşünaslıq) sözünü lövhəyə yazıram. Tələbələrdən bu sözün ana

dilində nə demək olduğunu soruşuram. Tələbələr “Land” (ölkə) sözünü bilirlər. Onlara kömək məqsədilə “kunde” sözünün latın mənşəli söz olduğunu deyirəm və mənasını (Lehre (elm)) başa salıram. Bu zaman tələbələr Landeskunde sözünü kalka yolu ilə “ölkə haqqında elm” kimi tərcümə edirlər. Daha sonra tələbəyə belə bir sual verirəm: “Fikrinizcə, hər hansı ölkə haqqında elm həmin ölkənin nəyini öyrənir?” Bu zaman tələbələrdən müxtəlif cavablar gəlir: Grenze (sərhəddi), Einwohner (əhalisi), Wirtschaft (iqtisadiyyatı), Kultur (mədəniyyəti), Wissenschaft (elmi), Landschaft (landşaftı), Bodenschätze (təbii sərvətləri), Historie (tarixi), Berge (dağları), Flüsse (çayları) və s.

ƏDƏBİYYAT

1. az.m.wikipedia.org
2. <https://az.tehsil.com/news6687>
3. <https://metodiktovsiyye.blogspot.com>

SUMMARY

Gulanbar Pirnazarova

ORGANIZATION OF THE LESSON WITH AN INTERACTIVE METHOD IN GERMAN LANGUAGE CLASSES

We come to the conclusion from the given above that the interactive training method plays an important role in involving learners in teaching process and evoking interest in them. The advantage of the interactive method over the traditional method is that the teacher does not give the necessary knowledge directly to the pupil or student. Thanks to this method, learners unconsciously become researchers, which creates the basis for improving the quality of teaching.

Key words: *interactive method, student or pupil, German language class, presentation, word associations*

“İŞGÜZAR İNGİLİS DİLİ” FƏNNİNİN TƏDRİSİNDƏ İKT-dən İSTİFADƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ VƏ ROLU

Ali təhsil müəssisələrinin ixtisas və qeyri-ixtisas fakültələrində tədris edilən fənlərdən biri də “İşgüzar ingilis dili” fənnidir. Bildiyimiz kimi, ingilis dilinin “Ümumi ingilis dili” (General English) dilindən başqa, “Xüsusi məqsədlər üçün olan ingilis dili” (English for specific purposes) növü də mövcuddur. “Xüsusi məqsədlər üçün ingilis dili” müxtəlif hissələrə bölünür və ən çox istifadə ediləni “İşgüzar ingilis dili” (Business English) bölməsidir. “İşgüzar ingilis dili” yalnız ixtisas deyil, qeyriixtisas fakültələrində də tədris edilir. Aparılmış müşahidələr və sorğulara əsasən fənn üzrə İKT-nin istifadəsi ilə bağlı bəzi fikirlər formalaşmışdır. Qeyri-ixtisas fakültələrində informasiya kommunikasiya vasitələrindən bir o qədər də geniş istifadə olunmur və fənn yalnız proqram (sillabus) və dərslərə uyğun olaraq tədris edilir. Fənnin tədrisində və eləcə də sillabusda 4 dil bacarığından (oxuma, dinləmə, yazma və danışma) istifadə edilməklə tələbələrə “İşgüzar ingilis dili”nin tədrisi nəzərdə tutulmuşdur.

Oxu bacarıqlarının inkişafı prosesində tələbələr üçün proqramdan (sillabusdan) kənar materialların axtarılması, tapılması və yüklənməsi üçün internet olmadan işləmək çox çətindir.

İKT-nin təlimdə istifadəsini tədqiq edən U.Hadad və A.Draksler təhsildə onun 5 növünün olduğunu göstərmişdir: təqdimat (presentation), nümayiş (demonstration), tapşırıq və təcrübə (drill and practice), qarşılıqlı təsir (interaction) və birgə iştirak və ya əməkdaşlıq (collaboration) [1, s.126]. Qeyri-ixtisas fakültələrində “İşgüzar ingilis dili” fənninin tədrisində çap, audio-video vasitələr (kaset, disk), radio və TV yayımı, internetə bağlı olan kompüterlərdən mütləq şəkildə istifadə edilməlidir. Bu vasitələrdən istifadə edərək, tələbələr təqdimat və nümayişlər hazırlaya bilərlər. Video texnologiyasından başqa, tapşırıq və təcrübələrin yerinə yetirilməsi üçün İKT-nin digər növlərindən də istifadə edilə bilər. İKT vasitələrindən yalnız təqdimat və nümayişlər üçün istifadə edilərsə, onların digər səmərəli tərəflərindən faydalanmaq məsələsi həll edilməmiş qalacaq. Digər tərəfdən də, şəbəkəyə qoşulmuş kompüterlər və internet interaktiv və əməkdaşlıq sayəsində dərin biliklərin qazanılmasını təmin edən ən səmərəli İKT vasitələrdir. İKT vasitəsilə qeyri-ixtisas fakültələrində “İşgüzar ingilis dili” fənninin öyrənilməsi proqrama daxil olan mövzuların geniş şəkildə öyrənilməsini zəruri edir. Bura aşağıdakılar daxildir: 1) Təqdimat və nümayişlərdən istifadə etməklə biznes sahəsi ilə bağlı informasiyaların verilməsi. 2) Sillabusa və ya proqrama daxil olan əlavə materiallardan istifadə edilməsi; məsələn, “İşgüzar ingilis dili” kursuna proqramdakı mövzulardan başqa, tapşırıq və təcrübə, simulyasiyalar, virtual konfranslar, tok-şoular, vizuallaşdırmalar, dəyirmi masalar, ekspertlərin fikirləri və s. daxil etmək olar. 3) Müxtəlif məlumatları saxlayan vasitələrdən (CD-ROM, flash-card və s.) və ya onlayn informasiya və resurslardan istifadə olunması [2, 97]. Məsələn, ensiklopediyalar, elektron jurnallar, müxtəlif məlumat bazalarında “İşgüzar ingilis dili” sahəsi ilə bağlı məqalələr, tezislər, yazılar və digər istinadlar. Qeyd edilənlərdən savayı, müxtəlif internet şəbəkələri vasitəsilə peşəkar müəllimlər tərəfindən keçirilən dərslərin izlənilməsini və daha sonra təhlilini aparmaq da mümkündür. Bundan başqa, internet vasitəsilə müxtəlif görüntü imkanı olan proqramlar vasitəsilə şirkətlər arasında işgüzar danışmalar aparmaq, virtual olaraq bəzi məsələləri həll etmək və danışmaları izləyib təhlil etmək mümkündür.

Yekun olaraq onu qeyd etmək lazımdır ki, qeyri-ixtisas fakültələrində “İşgüzar ingilis dili” fənninin tədrisi zamanı qeyd edilən vasitələrdən tam olaraq istifadə olunmur. Yalnız müxtəlif mətnlərin, mövzu ilə bağlı tapşırıqların axtarılmasında İKT-dən istifadə edilir. Bu fənnin tədrisində internet vasitəsilə hazır slaydlar izləmək, vizual danışmalar aparmaq, dərslər izləmək və təhlillər aparıla bilər ki, bütün bunlar da qeyri-ixtisas fakültələrində “İşgüzar ingilis dili”nin tədrisinin keyfiyyətinə müsbət təsir edə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Abrudan Cristina Laura. New Trends in Teaching and Learning Business English: 2012. 269 p.
2. Donna S. Teach Business English. Cambridge. Cambridge University Press. 2000. 318 p
3. Aytac Rzayeva, Zahirə Paşayeva “İKT”. Bakı, 2019, 126 s.
4. <https://www.usingenglish.com/teachers/articles/teaching-english-for-specific-purposes-esp.html>

SUMMARY

Aynur Azizova

THE IMPORTANCE AND ROLE OF USING ICT IN TEACHING THE SUBJECT "BUSINESS ENGLISH"

In order to succeed in any field in today's globalized world, knowledge of the English language is one of the most important issues, especially in business activities. This opens up great opportunities to attract foreign partners and create new business opportunities outside the country. For this reason, the need for high-quality teaching of the Business English course in specialized and non-core faculties of higher educational institutions comes to the fore. The dissertation provides detailed information on the importance of using information and communication technologies in the teaching of the subject "Business English" and the need for the wide use of various ICT tools in order to make the process of teaching the subject more efficient and of high quality, as well as how to properly teach the subject.

Key words: *business English, Information, technology, internet, communication, teaching, faculty*

**ТРУДНОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА НА
ПЕРЕВОДЧЕСКОМ ФАКУЛЬТЕТЕ**

Как и в любой другой сфере человеческой деятельности, преподавание имеет свои специфические трудности. Трудности преподавания на переводческом факультете по специальности перевода французского языка, как и по другим специальностям, связанным с французским языком, возникают сразу же с момента начала занятий в вузе. Дело в том, что подавляющее большинство студентов приступают к освоению указанной специальности с базовым английским языком, то есть с нулевым французским. Непреодолимых трудностей в принципе не существует, и эта проблема со временем устраняется, у студентов формируются соответствующие умения и навыки.

Преподавание дисциплин, предусматривающих создание основополагающих знаний иностранного языка, ведётся на специализированной материальной базе, источником которой являются учебники, составленные французскими авторами и выпущенные в свет французскими издательствами. Сам факт представления учебного материала непосредственно на иностранном языке, является, вне всякого сомнения, положительным. Однако это сопряжено с определённой трудностью для начинающих переводчиков, поскольку здесь нет свойственного традиционной методике преподавания иностранных языков перевода слов и выражений на родной язык, как и презентации на родном языке грамматических правил, объяснений, дефиниций лексических реалий. Такое положение вещей предполагает общение на иностранном языке, представление синонимов, антонимов, но и не исключает собственно перевод, который с учётом приобретаемой специальности должен иметь место и в первую очередь исходить от преподавателя. На начальном этапе обучения переводу трудность также сопряжена с выделением единицы перевода [1, с. 248].

Хотелось бы остановиться на трудностях произношения некоторых французских звуков. Это относится к произношению носовых гласных звуков, которых нет ни в азербайджанском, ни в русском языках. Поскольку в учебном плане переводческого факультета не предусмотрено преподавание таких отдельных дисциплин как фонетика и грамматика, их приходится вклинивать в преподавание имеющихся дисциплин. Благо, что фонетические и грамматические правила частично включены в учебный материал, используемый при обучении данной специальности. Определённую сложность на наш взгляд, представляет произношение французской гласного звука [y], которую русскоязычные студенты склонны произносить как русское «ю». Это не перестаёт нас удивлять, поскольку, хотя речь и идёт о русскоязычной аудитории, она состоит в основном из представителей азербайджанской национальности, которые владеют азербайджанским языком и никоим образом не затрудняются при произношении азербайджанского звука [ü].

В грамматическом аспекте, трудность для студентов заключается в приобретении умений и навыков спряжения французских глаголов – процесс, формирование и содержание которого в родном и иностранном языке существенно разнятся. В области грамматики возникает немало трудностей, но хотелось бы остановиться ещё и на согласовании времён, особенно в плане прошедшего времени и после «si» («если») – теме, которой приходится уделять больше внимания и времени.

Преподаватель является первоочередным помощником будущего переводчика в приобретении компетенций чтения, поскольку последний должен уметь читать [2, р. 30], что также представляет сложность с учётом разности родного и иностранного языков.

В целом в преодолении трудностей, возникающих при обучении французскому языку на переводческом факультете вуза, большая ответственность приходится на долю преподавателя, и он с ней справляется должным образом.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гарбовский Н.К. Теория перевода. М.: Изд-во Московского университета, 2007, 544 с.
2. Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement. Sous la direction de Jean Deslisle et Hannelore Lee-Jahnke. Presses de l'Université d'Ottawa, 1998, 242 p.

SUMMARY

Sevda Vahabova

CHALLENGES OF TEACHING FRENCH AT THE FACULTY OF TRANSLATION

The presented theses deal with the difficulties encountered in teaching French in the lower courses of the bachelor's higher educational level, specializing in French translation at the faculty of translation of Azerbaijan University of Languages. These difficulties relate the lexical, grammatical and phonetic structures of the language. The exceptional role of a teacher in overcoming the indicated difficulties is especially noted.

Key words: *language, difficulties, translation, teaching, students*

FRAZEOLoji VAHİDLƏRİN ORTA MƏKTƏBDƏ TƏDRİSİ YOLLARI

Müasir dövrdə, xüsusən də son illərdə xarici dillərin tədrisində və öyrənilməsində lüğətin öyrədilməsi zəruri hala çevrilmişdir. Hazırkı tədqiqatlar göstərir ki, frazeologiya gündəlik danışmada yüksək və kortəbii şəkildə baş verdiyinə görə dilin əsas komponentlərindən biridir. İngilis dilinin tam leksikası çox böyükdür. Xarici dilin mənimsənilməsi, xüsusən onun danışmaq aspekti çətin bir prosesdir. Nitqi həvəsləndirmək, dərsləri daha maraqlı etmək üçün yanaşmalardan biri də müxtəlif kommunikativ situasiyalarda frazeoloji vahidlər vasitəsilə nitq bacarıqlarının inkişaf etdirilməsidir.

Tədris üçün əsas məsələlərdən biri də şagirdləri maraqlandıran dərslərin keçirilməsidir.

Darıxmış şagirdlər dərslərin çoxunu xatırlamayacaqlar. Frazeoloji vahidləri yazılı deyil, şifahi formada öyrətmək məqsədəuyğun hesab edilir və şagirdlərə onların formal deyil, danışmaq xarakterini izah etmək lazımdır. Şagirdlərə frazeoloji vahidlərin danışmaq ingilis dilində istifadə edildiyini başa düşmələrinə kömək etmək üçün dialoqda məşq edilməlidir [1]. Frazeoloji vahidlərin uzun bir siyahısını verməklə kifayətlənməmək lazımdır. 5-10 frazeoloji vahiddən (və ya daha az) ibarət kiçik bir seçim təqdim edilməlidir və hər birinin izah edildiyinə əmin olmaq lazımdır. İdiomlardan, müəyyən ifadələrdən istifadə etməklə şagirdlərin nitq bacarıqları artırılır [2].

Frazeoloji vahidlərin tədrisində istifadə olunan bəzi texnikalara nəzər salaq.

Mövzudan istifadə etmək: Frazeoloji vahidləri öyrətməyin ən yaxşı yolu mövzudan istifadə etməkdir. İngilis dilindəki əksər idiomlar tematik qrupa düşür. Məsələn, bütün hava ilə bağlı idiomlardan istifadə etmək olar. İdiomları öyrətmək üçün ümumi bir mövzudan istifadə etməklə, şagirdlərin ifadələrin mənalərini qavraması və oxşar sözlərin necə çox fərqli şeylər ifadə edə biləcəyini görmək daha asan olur. Eyni zamanda ingilis frazeoloji vahidlərin tədrisi zamanı mövzudan istifadə etmək öyrənilməyə ifadənin mənasının ana dilinə tərcümə etmədən başa düşməyə də köməklik göstərir.

Frazeoloji vahidləri şəkillərlə öyrətmək: Konteksti izah etmək üçün bir şəkil təqdim edilir.

Frazeoloji vahidlərin hərfi mənasını yumoristik şəkildə göstərən bir şəkil göstərsəniz, bu, daha yaxşı olar. Bu, şagirdləri güldürəcək, həm də onlara ifadənin nə demək olduğunu anlamağa və ya təxmin etməyə kömək edəcək. İdiomlar rəngarəng təsvirlərlə doludur, kart və ya fotosəkil üçün mükəmməldir. Şagirdlərinizə şəkli göstərin və frazeoloji vahidlərin mənasını təxmin etmələrini tapşırıq. Şəkillərdən istifadə əsasən aşağı yaşlı şagirdlər üçün daha effektiv olur. Çünki onların söz bazası çox olmur. Bu baxımdan ifadələrin mənası sözlər vasitəsilə izah edildikdə onlar mənanı dərk edə bilmirlər. Lakin vizual formada frazeoloji vahidlərin təqdim edilməsi onlar üçün daha yadda qalan olur.

Dialoq və oxuda rol oyunu: Dialoqlar şagirdlərə adi söhbəti məşq etmək üçün imkanlar verir və eyni zamanda şagirdlərə kontekstdə əsas nitq bacarıqları ilə geniş təcrübə təklif edir. Birincisi, dialoqlar qısa pyeslər kimi nəzərdən keçirilə bilər və şagirdlərin sadəcə ucadan oxumaqdansa, hərəkət etməsi üçün istifadə edilə bilər. Bundan əlavə, şagirdlərin gündəlik dialoqlarda rol oynaması üçün cütlərlə yerləşdirilməsi müxtəlif yaş və səviyyələr üçün şifahi təcrübənin effektiv üsuludur. Üstəlik, tələbələr həmyaşıdları ilə qarşılıqlı əlaqə qura və öyrənmə zamanı əylənə bildikləri üçün onlara əməkdaşlıq fəaliyyətləri təqdim olunduqda daha yaxşı öyrənirlər.

Təxmin oyunu: Lövhədə bir mövzuya toxunan üç və ya dörd idiom yazın (məsələn, pul, bədən hissələri). Şagirdlərdən frazeoloji vahidlərin mənasını təxmin edə bilib-bilməyəcəyini yoxlamaq üçün qruplar şəklində işləyin. Sınıfınızın ətrafında gəzin və hər hansı düzgün tərif üçün onların cavablarını yoxlayın. Sonra frazeoloji vahidlərin mənalərini sınıfınızla bölüşün və onlara kontekstdə nümunə göstərin. İkinci mövzu ətrafında deyimlərin başqa qrupuna keçin. Fəaliyyəti təkrarlayın. On xala çatan ilk komanda oyunu qazanır.

ƏDƏBİYYAT

1. Maclin A. Reference guide to English: A handbook of English as a second language // London, 1996.
2. Martin H. Manse A Dictionary of Contemporary Idioms. //London, 1983

SUMMARY

Aysel Iskandarova

TEACHING WAYS OF PHRASEOLOGICAL UNITS AT SECONDARY SCHOOL

English is considered to be a highly idiomatic language, and native English speakers use a lot of phraseological expressions in various fields, including media, literature, and also in spoken language. Phraseological combinations are lexical units that justify the richness of the language, the artistic tone of the ordinary idea, the more precise and clear expression of the idea. The role of phraseological units as a special structure in the formation of students' vocabulary and linguistic competence is very large, because they include the national, cultural outlook of the country.

Key words: *phraseology, linguistic, context, dialogue, idiom, technique*

XARİCİ DİLİN TƏDRİSİNDƏ MULTİMEDİA VASİTƏLƏRİNDƏN İSTİFADƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ

İngilis dilinin tədrisi zamanı multimedia vasitələrindən istifadə xüsusi rol oynayır. Son dövrlərdə elektron kitabxanalardan, elektron dərslər vəsaitlərindən, onlayn təqdimatlardan və elektron lüğətlərdən istifadə tədris materialının daha effektiv mənimsənilməsinə şərait yaradır. “Hazırda müasir innovativ texnologiyaların təhsil sahəsinə təsir gücü daha böyükdür. Xüsusilə, multimedia vasitələri dil öyrənmələrə xarici dili daha effektiv öyrənmədə, müəllimlərə keçirilən yeni mövzu və tapşırıqları daha yaradıcı və səmərəli təqdim etmədə əsas yardımçı vasitədir” [1, s.17].

Xarici dil dərslərində multimedia vasitələrindən istifadə tələbəyönümlü yanaşmanı həyata keçirməyə imkan verir ki, bu da təlimin fərdiləşdirilməsinə və differensiallaşdırılmasına kömək edir. Bu zaman tələbələrin fəallığı aktivləşir və fənnə maraq artır. Bu vasitələr tələbənin yaşını, psixoloji xüsusiyyətlərini və dil səviyyəsini nəzərə alaraq onların hər birinin müstəqil və yaradıcı işini təşkil etməyə imkan verir. Multimedia vasitələri ilə işləməklə tələbələr öz təlim prosesinə təsir göstərə, onu fərdi qabiliyyət və üstünlüklərinə uyğunlaşdırıb bilərlər. Bu zaman onları maraqlandıran materialı dəqiq mənimsəyirlər, öyrənməni istədikləri qədər təkrarlayırlar. Bu da tələbələrə materialı daha düzgün qavramalarına kömək edir.

Multimedia vasitələrinin tədris prosesinə tətbiqi tələbələrlə yanaşı müəllimlərin də təkmilləşməsinə kömək edir. Bu zaman müəllimlərə həm yerli, həm də xarici həmkarları ilə metodiki təcrübə mübadiləsinə imkan yaranır. Multimedia vasitələrindən istifadənin üstünlüklərindən biri də onların özünə nəzarət sisteminin optimallaşdırılmasına töhfə verməsidir. Kompüter testlərindən istifadə etməklə tələbələr öyrənilən materialın mənimsənilmə dərəcəsinə müstəqil nəzarət etmək və lazım olduqda onu təkrarlamaq imkanı əldə edirlər.

Tədris prosesində istifadə olunan elektron lövhələr universal təlim vasitəsi hesab edilir ki, tədris materialının və multimedia materiallarının elektron məzmununu təlim prosesinə daxil etmək üçün səmərəli üsuldur. Elektron lövhələrin köməyi ilə xarici dildə öyrənilən material tam həcmdə təqdim edilir və bu material ağıllı lövhənin ekranında aydın formada göstərilir. Bu zaman tələbə yaradıcı fəaliyyətə cəlb edilir.

Məsələn, edutainment öyrənmə və əyləncə arasındakı əlaqəni əks etdirən vasitədir. Bu zaman tələbə əyləncə məqsədləri ilə yanaşı öyrənmə prosesinə diqqət yönəldir. Edutainment tədris prosesində tələbələrin öyrənməsinə təsir edən güclü multimedia vasitələrindən biri hesab edilir. Ümumiyyətlə, multimedia vasitələri təlim prosesini zənginləşdirməklə yanaşı, tədris materialının qavranılması prosesinə də səmərəli təsir edir və tələbələrin hiss komponentlərinin əksəriyyətini cəlb etməklə onların yeni materialı mənimsəmələrinə effektiv təsir göstərir.

Bu gün respublikamızın bir çox ali təhsil müəssisələrində xarici dil dərslərində multimedyanın köməyi ilə həll edilən əsas tapşırıq qruplarına aşağıdakılar daxildir:

- tələbələrin tədris işlərinə dəstəyin artırılması;
- tələbələr arasında real ünsiyyətin təmin edilməsi;
- mərkəzləşdirilmiş informasiya sistemlərində saxlanılan sürətlə artan informasiya fondlarına tədris prosesinin bütün iştirakçılarının çıxışının təmin olunması;
- xarici dili öyrənmək üçün koqnitiv maraq və motivasiyanın inkişaf etdirilməsi.

Multimedia vasitələrinin əsas məqsədlərinə isə yeni materialın öyrənilməsi, yeni məlumatların təqdim edilməsi və tələbələrin intellektual potensialının genişləndirilməsi, keçmişin konsolidasiyası, təlim bacarıqlarının inkişafı, öyrənilən materialın təkrarlanması, əldə edilmiş bilik və bacarıqların praktiki tətbiqi, biliklərin ümumiləşdirilməsi və sistemləşdirilməsi daxildir.

Multimedia proqramına daxil edilmiş material aşağıdakı metodik vəzifələrin həllinə nail olmağa imkan verir:

- sözün mənasını dərk etmək bacarığını formalaşdırmaq və möhkəmləndirmək; - formalaşdırılan sözü yazmaq üçün müvafiq bacarıqların inkişaf etdirilməsi; - işlənən materialın vizual görüntüsünün birləşdirilməsi [2].

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bir çox ali məktəblərdə xarici dil dərslərində istifadə olunan internet resurslarından bəziləri bunlardır: Lettergenerator, EssayMap, LearningApps.org veb, Video Yaratma Serveri və s.

Beləliklə, multimedianın əsas üstünlüyü müəllimin auditoriyaya suallar vermək, emosional rəyləri izləmək, təsviri dondurmaq imkanındır. Səsin diskret ötürülməsi dərs zamanı psixoloji rahatlama aparmağa imkan verir. Bütün bunlar multimedia texnologiyalarını didaktik baxımdan çox çevik və effektiv edir. Xarici dilin tədrisində multimedia vasitələrinin perspektivləri ilə bağlı olaraq kompüter texnologiyasından daha geniş istifadə etmək zəruridir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyeva F., Məmmədova Ü. Müasir təlim texnologiyaları: Dərs vəsaiti. Bakı: 2014, 197 s.
2. Карамышева Т.В. Изучение иностранных языков с помощью компьютера: в вопросах и ответах. СПб.: Издательство «Союз», 2001, 192 с.
3. Chapple C.A. English Language learning and technology. Amsterdam: John Benjamins, 2003.

SUMMARY

Pustakhanim Musayeva

THE IMPORTANCE OF USING MULTIMEDIA IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

The article is about the effectiveness of using multimedia tools in foreign language teaching. Information technologies have become an integral part of our life. Active use of information and communication technologies is observed in the educational system today. Recent advances in information technologies and their use during foreign language teaching provide teachers with ample opportunities to improve the foreign language teaching process. In education, multimedia tools allow easy transmission of information, audio and visual processing of information with various hardware and programs.

Key words: *foreign language, information technologies, multimedia tools*

İNGİLİS DİLİNİN XARİCİ DİL KİMİ TƏDRİSİNDƏ LEKSİK VƏ TƏBİİ YANAŞMA

İngilis dilinin tədrisində geniş istifadə olunan müasir yanaşmalardan biri də 1990-cı illərdə Maykl Levis tərəfindən yaradılmış Leksik Yanaşmadır. Əsas mahiyyəti tədris prosesində leksik vahidlərdən və sabit söz birləşmələrindən istifadə edərək xarici dilin mənimsənilməsi olan Leksik

Yanaşma şagirdlərə söz birləşmələri əsasında dilin qrammatikasının öyrənilməsinə və lüğət bazalarının artırılmasına imkan yaradır. Bu metodun tədris prosesində tətbiqi sübut etmişdir ki, dilin öyrənilməsi və mənimsənilməsi eyni zamanda ünsiyyət prosesində xarici dildən istifadə dilin qrammatik struktur vahidlərindən, funksiyalarından daha çox leksik vahidlərin, söz və söz birləşmələrinin, frazeoloji birləşmələrin öyrənilməsindən və nitqdə istifadəsindən asılıdır [3].

Tətbiqi dilçilik üzrə amerikan professor və dilçi alim N.Şmit Leksik Yanaşma üzrə araşdırmalar aparmış və məşhur qeydlərini öz əsərlərində qeyd etmişdir. O yazırdı ki, Leksik Yanaşmanı bir neçə sözlə ifadə etsək, deyə bilərik ki, dil ənənəvi qrammatika və lüğət tərkibindən deyil, leksik vahidlərdən ibarətdir və leksik vahidləri insan yaddaşı bütöv halda qavrayır, yadda saxlayır. Eyni zamanda o qeyd edirdi ki, ingilis dilinin təhlili və öyrədilməsi qrammatik strukturlardan daha çox leksik birləşmələrə əsaslanır. Burada leksik vahidlər dedikdə frazeoloji birləşmələr, sözlər, sabit söz birləşmələri olan leksik birləşmələr nəzərdə tutulur [1, s. 55].

Leksik Yanaşmanın məqsədlərindən yazan Stenqer bu yanaşmanın əsas mahiyyəti olaraq şagirdlərin leksik vahidlərlə tanışlığı və ünsiyyət prosesində həmin birləşmələrdən istifadəni qeyd etmişdir. O, həmçinin, bununla kifayətlənməyib yazırdı ki, şagirdlərin dil öyrənmə prosesində leksik vahidləri yazıda və danışqda istifadə etdikdə, dinləmə zamanı eşitdikləri bu vahidləri tanımaqları və mənasını anlamaqları bu fəaliyyətin sürətli və səmərəli olduğunun göstəricisidir. [2, s. 101]

Xarici dilin tədrisində leksik vahidlərin sinif mühitində öyrədilməsi zamanı yaxşı olar ki, gündəlik istifadə olunan söz, söz birləşmələri və leksik vahidlər şagirdlərə tədris edilsin. Çünki onlar xarici dildən yalnız sinif daxilində deyil, eyni zamanda sinifdən kənar həyatda, kommunikasiya prosesində dil daşıyıcıları ilə ünsiyyətə girirlər və belə olan halda istifadə olunan sözlərin və ifadələrin tələbələr tərəfindən tanınması və başa düşülməsi ən vacib məsələlərdəndir. Leksik vahidlərin tətbiqi və öyrədilməsi ilə xarici dilin mənimsənilməsi prosesi zamanı sözlərin və söz birləşmələrinin uzun müddət yaddaşlarında qalmasına kömək edir.

İngilis dilinin tədrisində innovativ metodlardan biri olan təbii yanaşma 1970-ci illərin sonunda Stefan Kraşen və Teresi Teller tərəfindən işlənilib hazırlanmışdır. Bu metodun əsas mahiyyəti dedikdə, sinif daxilində qrammatik qaydaların əzbərlənməsi yolu ilə deyil, daha çox ünsiyyətdən və ünsiyyət əsaslı oyun və tapşırıqlardan istifadə edərək ingilis dilinin şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsi prosesi nəzərdə tutulur. Təbii yanaşma metodunun əsas məqsədi şagirdləri ünsiyyətə cəlb etmək, onlarda digər şagirdlərlə, eləcə də dil daşıyıcıları ilə ingilis dilində ünsiyyət qura bilmə bacarığını formalaşdırmaqdır. Lakin, bu o demək deyil ki, dilin mənimsənilməsi prosesi qrammatik qaydalar öyrədilmədən həyata keçirilir. Əksinə, tədris fəaliyyətinin sonunda şagirdlər dilin qrammatik qaydalarından düzgün istifadə edərək həmin dildə axıcı ünsiyyətə sahib olurlar [4].

Uşaqların hələ kiçik yaşlarından dili mənimsəmə fəaliyyətini müşahidə etsək görərik ki, onlar 5 yaşa qədər dili şüursuz şəkildə eşitdiklərini təkrarlayaraq, tələqin edərək öyrənirlər. Bu proses özünü tədris fəaliyyətində bəhs edilən metodun tətbiqi zamanı həyata keçirilir. Belə ki, şagirdlərin dərslər müddətində dili rahat mənimsəmələri üçün əlverişli sinif şəraitində müxtəlif materialları dinləmək və eşitdikləri ifadələri təkrarlamaq kimi tapşırıqlar, məşqlər tətbiq edilir. Nəticədə, onlarda danışq bacarıqları ilə yanaşı dinləmə bacarıqları da inkişaf edir.

Stefan Kraşen və Teresi Teller müəllifləri olduqları kitabda təbii yanaşmanın əsas vəzifə və prinsipləri haqqında geniş qeydlər aparmışlar. Onlar bu metodun əsas mahiyyətini Çomskinin davranış nəzəriyyəsi ilə əlaqələndirərək qeyd edirdilər ki, birinci dilin mənimsənilməsi zamanı vacib

olan amil dildən kommunikasiya prosesində istifadənin həyata keçirilməsidir. Belə olan halda qalan prosesin gedişatı beynin funksiyasıdır. Birinci dilin mənimsənilməsi prosesini bir çox tədqiqatçı psixoloqlar araşdırmışlar. S.Kraşen məhz bu tədqiqatlardan ilhamlanaraq ingilis dilinin mənimsənilməsi xüsusiyyətlərini öyrənmiş və tətbiqi dilçilikdə dilin mənimsənilməsi xüsusiyyətlərini özündə əksətdirən Kraşen nəzəriyyəsi formalaşmışdır.

Yeni təlim metodlarının əsas mahiyyəti problemlə və layihə əsaslı situasiyalar yaratmaqla şagirdlərin idraki bacarıqlarını, yaradıcı, məntiqi düşünmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirərək tədris prosesinin səmərəliliyinin artırılması və yüksək dil biliyinə intellektə sahib gənc nəsil yetişdirməkdir. İnnovativ təlim üsulları, yeni metod və yanaşmalar şagirdlərin xarici dilləri, xüsusilə də ingilis dilini daha asan öyrənmələri üçün zəruri nitq fəaliyyəti növlərini, bacarıqlarını inkişaf etdirir. Yeni təlim metodlarının tətbiqi zamanı şagirdlər kommunikasiya edərək şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirir, eyni zamanda, onlar xarici dili yalnız fənn olaraq dərk etmir, həmçinin dilin real ünsiyyət şəraiti üçün əhəmiyyətini anlamış olurlar.

ƏDƏBİYYAT

1. Schmitt N. n .d. Lexical Approach. A very Brief Overview 2013. p. 104
2. Stengers H., F. Boers, J. Eyckman. Does chunking foster chunk uptake? In The knop. 2010, p. 120
3. Michael Lewis, Implementing the lexical approach, Heinle Cengage Learning 2008, p. 222
4. https://www.researchgate.net/publication/335466055_The_Natural_Approach

SUMMARY

Fidan İsayeva

LEXICAL AND NATURAL APPROACH IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Everyone knows how important the English language is in the era of globalization of the countries of the world. So people try to learn and master English either as a second language or as a foreign language. Since English is a "bridge language" for integration into the world, it is taught in many schools from the elementary school age. At the same time, in many areas of society, in the field of education, a foreign language, especially English, is required, so the teacher who teaches this language has many responsibilities. In order to quickly develop students' ability to use a foreign language in the process of communication, it is better for the teacher to acquire new methods and approaches, linguistic and pedagogical knowledge.

Key words: Education, method, approaches, skills, student, resources

XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİNİN AKTUAL PROBLEMLƏRİ

Dil xüsusiyyətləri hər zaman həyatın bütün sahələrində mühüm yer tutmuşdur. Hər sferanın öz dili var: şeir dili, rəsm dili, riyaziyyat dili, sənət dili və s. Bunlar elmi dil nümunələridir, ancaq böyüklərin dilini, balaca uşağın dilini, heyvanların dilini, texnikanın dilini, təbiətin dilini və başqa dilləri qeyd etməmək mümkün deyil.

Beləliklə, yuxarıda deyilənlərdən belə nəticə çıxarmaq olar ki, *dil* həyatın hər bir sahəsinə aid olan elementlər vasitəsilə müəyyən məlumatların qavranılmasını, tənzimlənməsini və ötürülməsini asanlaşdıran bir vasitədir.

Müasir dünyada qloballaşma və beynəlxalq inteqrasiya dövründə bilik və təcrübə mübadiləsi, ümumi millətlərarası layihələr, müxtəlif dövlətlər arasında əməkdaşlıq üçün qarşılıqlı faydalı şərait yaratmaq məqsədilə ölkələr və xalqlar arasında əlaqələrin yaradılmasına və möhkəmləndirilməsinə yönəlmiş kadr hazırlığı xüsusi yer tutur. Xarici dillərin, müxtəlif ölkələrin milli və mədəni xüsusiyyətlərinin öyrədilməsi son dərəcə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanlıların əksəriyyətinin dil bacarıqlarını qeyd etməmək mümkün deyil, çünki digər millətlərlə müqayisədə, bizim üçün dil öyrənmək və dil baryerini aşmaq xeyli asandır.

Təhsil mühiti inkişaf edən cəmiyyətin daim dəyişən ehtiyaclarını ödəmək üçün vasitələr, metodlar və yanaşmalar tələb edir, bunlar da öz növbəsində, mütəmadi olaraq yenilənməli və təkmilləşdirilməlidir. Eyni zamanda, tədris prosesinin müasirləşdirilməsində hər hansı bir geriləmə dərhal nəzərə çarpır və cəmiyyətin müxtəlif sahələrində ciddi ziyana səbəb olur.

Cəmiyyət üçün hər hansı çətin və strateji əhəmiyyətli və daim təkmilləşən proses kimi, xarici dillərin tədrisi də bir sıra xüsusiyyətlərə malikdir. Bunlar nəzərə alınmasa, ciddi problemlərə çevrilə bilər. Bu problemlərin kökünü və onların aradan qaldırılması yollarını təhsil prosesinin üç əsas iştirakçısının hər birində axtarmaq lazımdır: müəllim, tələbə və təhsil mühitində.

Təlimin müvəffəqiyyətindən təkcə fərdi şəxsin taleyi deyil, həm də onun gələcəkdə çalışacağı sahələrin perspektivləri də bundan asılıdır. Əldə edilmiş bilikləri praktikada tətbiq etməklə, nəzəri fikirləri reallıqda həyata keçirməklə irəliləmək mümkündür. Təhsil prosesinin əhəmiyyətinin və onun nəticələrinin lazımi səviyyədə qiymətləndirilməməsi istər-istəməz əhalinin həyat keyfiyyətinə təsir edir, bir çox göstəricilərinin aşağı düşməsinə və dövlət mexanizmlərinin strukturunun fəaliyyətini aşağı salır.

ƏDƏBİYYAT

1. Сайтимова Т.Н. Роль межкультурной коммуникации в процессе преподавания иностранных языков на современном этапе // Концепт. 2014. №8. с. 46–50. URL: <http://e-koncept.ru/2014/14603.htm>
2. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово, 2000
3. Zhuang J. The changing role of teachers in the development of learner autonomy – Based on a Survey of “English Dorm Activity” // Journal of Language Teaching and Research. 2010. Vol. 1. № 5. P. 591–595

SUMMARY

Ulviyya Orujova

ACTUAL PROBLEMS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING

The thesis is dedicated to the main problems in teaching foreign languages. The ability to learn a foreign language is a high-quality ability that allows you to communicate among people of other nations and in other countries, which contributes to the mixing of not only languages, but also cultures and traditions. The importance of rethinking the role of knowledge, skills and knowledge of a foreign language in the context of the country's integration into a single world community. The strategic need for international exchange of experience and the ability to introduce the experience of foreign colleagues into national practice are emphasized.

Key words: *language, foreign language, receptor, methodology, teaching*

XARİCİ DİLİN TƏDRİSİ PROSESİNDƏ İSTİFADƏ OLUNAN AKTİV VƏ PASSİV METODLAR

Dil insanlar arasında ünsiyyət vasitəsidir. İnsanlar dil vasitəsilə bir-birini başa düşür, öz duyğu və düşüncələrini, hiss və həyəcanlarını ifadə edirlər. Bir vətəndaş kimi ana dilini sevmək, onu qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək hər bir kəsin borcudur. Ana dilini yersiz alınmalarla, lüzumsuz ifadələrlə kirlətmək olmaz. Bununla yanaşı xarici dili öyrənmək, öz düşüncələrini bu və ya digər xarici dildə sərbəst ifadə etmək, oxuduğu ədəbiyyatı, dinlədiyi mətni anlammaq, elmi müzakirələrdə iştirak etmək kimi bacarıqlara yiyələnməyi müsbət dəyərləndirmək lazımdır. Bu məqsədlə Azərbaycanın bir çox universitetlərində xarici dil tədris olunur. Hər hansı bir dili öyrənməklə tələbələr xarici aləmə daxil olur, başqa ölkələrin dilini, tarixini, mədəniyyətini bilməklə yanaşı gündən-günə inkişaf edən Azərbaycanın qədim tarixini, zəngin mədəni irsini, bir-birindən dəyərli ədəbiyyat nümunələrini müxtəlif ölkələrə tanımaq bacarığına yiyələnirlər.

Xarici dilin tədrisində müxtəlif metodlardan istifadə olunur. Məlumdur ki, uzun müddət xarici dilin tədrisində passiv metoddan istifadə olunmuşdur. Belə ki, müəllim yeni mövzunu izah edərək, həmin mövzu ətrafında çalışmalar verir və bu tapşırıqları yoxlayırdı. Bununla tələbənin mövzunu anlama dərəcəsi ölçülür və qiymətləndirmə aparılırdı. Tələbə-müəllim ünsiyyəti dolayı yollar vasitəsilə qurulurdu. Bir müddət sonra isə aktiv metoda keçid baş verdi, dərslər müəllim və tələbələrin iştirakı ilə qurulmağa başladı. Bu üsulla müəllim-tələbə ünsiyyəti birbaşa qurulurdu. Müəllim yeni mövzunu izah etdikdən sonra tələbələr mövzu ilə bağlı qaranlıq qalan hissələrdən suallar verir və mövzu ətrafı şəkildə izah olunurdu. Zaman keçdikcə bu metod təkmilləşərək interaktiv metodla əvəz olundu. Aktiv metoddan fərqli olaraq interaktiv metodda tələbə təlimin subyekt kimi çıxış edir. Bu üsulla mövzu yalnız müəllim-tələbə müzakirəsi vasitəsilə deyil, tələbələrin bir-biri ilə müzakirələri əsasında təhlil olunur. Müzakirə zamanı tələbələr arasında da müzakirələrin başlanması interaktiv metodun göstəricisi sayılır. İnteraktiv metod müəllim və tələbələrdə kompüter biliklərinin olmasını da tələb edir [2].

Məlumdur ki, dil dərsləri müzakirəli şəkildə qurulur. Dərslərdə kompüterlərdən istifadə, müxtəlif mövzulu qısametrajlı filmlərin izlənməsi, milli mədəniyyətə məxsus xalq musiqisi ilə yanaşı digər musiqi janrlarının dinlənilməsi və praktik işlərin görülməsi dərslərin keyfiyyətinə müsbət təsir göstərir. Dil dərslərində, xüsusilə orta məktəblərdə tədris olunmayan, tələbə üçün tamamilə yad olan çex, polyak, ukrayna, bolqar, yunan, belarus və s. kimi xarici dil dərslərinin tədrisində tələbələrin aktivliyini təşkil etmək elə də asan deyil. Bu dillərin bəziləri isə doğma Azərbaycan dilindən əlifbaları ilə də fərqlənir. Bu məqsədlə dərsləri elə qurmaq lazımdır ki, tələbə dərslərin keyfiyyətindən razı qalsın və dərslərdə iştirak etməyə can atsın. İnteraktiv metod biliklərin tələbələrə hazır şəkildə verilməsinin əleyhinədir. Burada tələbələr bilikləri özləri axtarıb tapır. Müəllim təşkilatçı kimi öz məsləhətlərini verir, tələbələri istiqamətləndirir, tələbələr isə təcrübəçi, müşahidəçi, tədqiqatçı, yaradıcı subyekt kimi mövzu üzərində çalışır və lazımi bilikləri toplayırlar.

Müşahidə metodu ilkin təsəvvürlərin formalaşmasına və getdikcə inkişaf etməsinə, müşahidəçilik bacarıqlarının yaranmasına xidmət edir. Tələbə müşahidə vasitəsilə müşahidə planını hazırlayır, apardığı müşahidələrlə bağlı qeydlər aparır və nəticələr çıxarır.

Fəal idrak metodu olan demonstrasiya metodunda əşya və hadisələr dinamikada nümayiş etdirilir. Buraya kino və filmlərdən, televiziya verilişlərindən və s. bu kimi vasitələrdən istifadə daxildir. Əyani və texniki vasitələr toplanılır, sistemə salınır, bu və ya digər mövzu üzrə qruplaşdırmalar aparılır.

İllüstrasiya metodu demonstrasiya metodu ilə sıx əlaqələndirilir. Bu metod vasitəsilə mövzu tələbələrə əyani vəsaitlər hesabına aşılır. Bu vasitələr ətrafımızda mövcud olan təbii əşyalar, şəkil və plakatlar, sxemlər, cədvəl və diaqramlar, qlobus və xəritə kimi simvolik əyani vəsaitlər ola bilər.

Vəsaitlərin seçimi məqsəd və məzmun ilə bağlı olur.

Mövzunu tələbələrə aşılamağın bir digər üsulu isə təsviri metod adlanır. Bu metod vasitəsilə hər hansı fakt və ya hadisə müxtəlif söz və ifadələr vasitəsilə tələbənin təsəvvüründə canlandırılır. Təsvir üsulu iki yolla həyata keçirilir. Bunlardan biri müəllimin hadisəni təsvir etməsi, digəri isə dərslikdə olan təsvirlərdir. İki yolun sintezi isə tələbələrdə daha dolğun təsəvvürlərin yaranmasına səbəb olur.

Müəllimlər mövzunu şərh edərkən tələbələrin fəallığını təmin etməlidir. Bəzən öncədən verilən maraqlı suallar tələbənin diqqətini cəlb edir və onda maraq yaradır. Müəllimin nitqi elmi olmalı, jest və mimikalardan yerli-yerində istifadə edilməlidir [1].

Məlumdur ki, təlim prosesində tələbələrin əldə etdikləri bilikləri bacarıq və vərdislərə çevirməkdə çalışmaların, praktik və laborator işlərin, söz və idraki oyunların rolu böyükdür. Əvvəldən tədris olunmuş mövzu ilə bağlı verilən çalışmalar, hazırlanan təqdimatlar bilik və bacarıqların təkrarına və möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Dərsin tədrisi zamanı müraciət olunan metodlardan biri də müsahibə metodudur. Müsahibənin iki forması var. Evristik müsahibə yolu ilə sualların cavabı tələbənin özünə tapdırılır. Bu üsul mövzuya maraq oyaatmağa, mövzunun şüurlu və əsaslı şəkildə qavranılmasına xidmət edir. Təkrarlanma yolu ilə mövzu haqqındakı biliklər təkrarlanır və tələbənin bilikləri möhkəmləndirilir.

Müasir dövrdə xarici dilin tədrisində maraqlı üsullardan biri də müxtəlif internet proqramları və sosial şəbəkələr vasitəsilə tələbələrlə bu və ya digər dil daşıyıcıları arasında canlı ünsiyyətin qurulması ola bilər.

İnternetin verdiyi imkanlar arasında distant təhsil də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Youtube kanallarında mövcud olan təcrübəli dil dərsləri də bu baxımdan müsbət dəyərləndirilə bilər.

Bütün söyləmələri yekunlaşdıraraq qeyd etmək lazımdır ki, müasir dövrdə tələbələrin xarici dil, bilik və bacarıqlarının formalaşdırılması üçün imkanlar tükənməzdir və bütün metodları birləşdirərək mükəmməl tədris aparmaq mümkündür.

ƏDƏBİYYAT

1. İsmayılova A. Xarici dilin tədrisi metodikasının bəzi istiqamətləri. Bakı: Azərbaycan məktəbi, 2014, №5
2. “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri” mövzusunda respublika elmi-praktik konfransların tezisləri. Bakı: “Mütərcim”, 2017

SUMMARY

Roza Shafiyeva

ACTIVE AND PASSIVE METHODS USED IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

The conference paper discusses the methods used in foreign language teaching. It is noted that the teaching of a foreign language should be organized in such a way that students acquire basic knowledge and skills and are able to freely express their emotions and thoughts, feelings and excitement about this or that topic in a foreign language through written and oral speech. It is reported that it is considered appropriate to use the unity of methods in order to ensure the active participation of students in the lesson and create interest in them.

Key words: *language, methods, teacher, student, interactive*

NARMIN MUSTAFAYEVA
Azerbaijan University of Languages
narminmustafaeva93@mail.ru

THE EFFECT OF TOPIC SELECTION ON STUDENTS' WRITING PERFORMANCE

Writing is an essential component of language learning, and it plays a vital role in language acquisition. Writing activities help learners to develop their language skills, including vocabulary, grammar, and syntax, as well as their ability to express their ideas effectively. Writing activities provide opportunities for learners to practice and improve their writing skills, and they can be an effective tool for language teachers to assess learners' language proficiency. This research paper reviews the literature on the role of writing activities in language acquisition, the types of writing activities that are effective, and the challenges and limitations of writing activities in language learning.

Writing activities can provide a range of benefits for language learners. Firstly, writing activities help learners to develop their vocabulary and grammar skills. When learners engage in writing activities, they are required to use a wide range of vocabulary and apply grammar rules correctly to construct coherent sentences and paragraphs. Secondly, writing activities help learners to develop their reading skills. When learners read texts, they are exposed to new vocabulary and grammar structures, and they can incorporate these into their own writing. Thirdly, writing activities help learners to develop their critical thinking skills. When learners write, they need to organize their ideas logically and coherently, and this requires them to think critically about the content they are writing about. Finally, writing activities help learners to develop their communication skills. When learners write, they are communicating their ideas and thoughts to an audience, and this requires them to consider the needs and perspectives of their readers [4].

There are various types of writing activities that can be effective for language learners. These include freewriting, journal writing, collaborative writing, and writing for a specific purpose, such as writing emails, reports, or essays.

Writing is a complex skill that requires not only language proficiency but also the ability to organize and express ideas effectively. Therefore, the choice of a writing topic can have a profound impact on students' writing performance.

The topic selection can have a significant impact on the writing performance of English as a Foreign Language (EFL) students. Here are some ways in which the choice of topic can affect their writing:

Interest and engagement: If students are interested in the topic, they are more likely to be engaged in the writing process and produce a better piece of writing. Therefore, allowing students to choose their own topics can increase their motivation and enthusiasm.

Background knowledge: Students are likely to write more effectively about topics with which they are familiar or have some prior knowledge. Choosing a topic that is too difficult or unfamiliar may lead to confusion and a lack of coherence in the writing.

Language proficiency: The complexity of the language required to write about a particular topic can also affect the writing performance of EFL students. Therefore, choosing a topic that is appropriate for the language level of the students can help to ensure that they are able to express their ideas effectively.

Cultural familiarity: Some topics may be more culturally familiar to students than others. Choosing a topic that is relevant to their culture and experiences can help students to connect with the writing topic and produce a more authentic piece of writing.

Research has shown that when students have the opportunity to choose their own writing topics, they are more engaged and motivated, and their writing performance tends to improve. This is because choosing a topic that they are interested in allows students to tap into their prior knowledge and experiences, which can help them to generate more ideas and write more fluently. Additionally, when

students are given the autonomy to choose their own topics, they are more likely to take ownership of their writing and put in more effort into producing a high-quality piece.

On the other hand, when topics are assigned to students, they may not feel as invested in the writing task, and their writing performance may suffer as a result. Assigning topics can also limit students' creativity and imagination and may lead to a lack of engagement and motivation.

In conclusion, topic selection can have a significant impact on EFL students' writing performance. Allowing students to choose their own writing topics can increase their motivation and engagement and lead to better writing performance. Teachers should consider giving students more autonomy in topic selection and providing guidance and support to help them select appropriate and interesting topics.

REFERENCES

1. Hyland K. (2003). *Second Language Writing*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
2. Silva T. (1993). Toward an Understanding of the Distinct Nature of L2 Writing: The ESL Research and Its Implications. *TESOL Quarterly*, 27(4), 657-677
3. Connor U. (1996). *Contrastive Rhetoric: Cross-Cultural Aspects of Second-Language Writing*. New York: Cambridge University Press.
4. Matsuda P. K. (2003). *Second Language Writing in the Twentieth Century: A Situated Historical Perspective*. In B. Kroll (Ed.), *Exploring the Dynamics of Second Language Writing* (pp. 15-34). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
5. Zamel V. (1983). The Composing Processes of Advanced ESL Students: Six Case Studies. *TESOL Quarterly*, 17(2), 165-187

XÜLASƏ

Nərmin Mustafayeva

TƏLƏBƏLƏRİN YAZI PERFORMANSINA MÖVZU SEÇİMİNİN TƏSİRİ

Yazı, oxumaq, dinləmək və danışmaqla yanaşı, dörd dil bacarığından biridir və dil öyrənilməsində həlledici rol oynayır. Yazı fəaliyyətləri öyrənənlərə öz dil bacarıqlarını, o cümlədən lüğət, qrammatika və sintaksis, həmçinin öz fikirlərini effektiv ifadə etmək bacarıqlarını məşq etmək və təkmilləşdirmək imkanları verir. Məqalədə dilin mənimsənilməsində yazı fəaliyyətinin faydaları, effektiv yazı fəaliyyətlərinin növləri və dilin öyrənilməsində yazı fəaliyyətinin çətinlikləri və məhdudiyətləri haqqında ədəbiyyat nəzərdən keçirilir. Məqalədə belə nəticəyə gəlik ki, yazı fəaliyyəti dil öyrənənlər üçün dəyərli alət ola bilər, lakin müəllimlər müvafiq, cəlbəedici və öyrənənlərin səviyyəsinə və ehtiyaclarına uyğun olan yazı fəaliyyətlərini diqqətlə tərtib etməli və onların səmərəli təşkilini həyata keçirməlidirlər.

Açar sözlər: yazı, tədris prosesi, dil bacarıqları, kompetensiya

İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ ZAMANI TƏLƏBƏ NAILİYYƏTLƏRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNDƏ MOTİVASİYAƏDİCİ ÜSULLARDAN İSTİFADƏ METODİKASI

Tələbə nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi texnikaları bir-birindən fərqlənsə də, nəticə olaraq hər biri eyni məqsədə - təhsilalanların təlim zamanı qazanmış olduqları bilik və bacarıqların keyfiyyətini müəyyənləşdirmək və onları inkişafa aparan yollar tapmağa xidmət edir. Burada motivasiyaedici qiymətləndirmə üsullarından istifadə etmək, qazanılan nailiyyətlərin artırılması üçün effektiv hesab olunur.

Qiymətləndirmə prosesində tələbələrə müxtəlif məqsədlərə xidmət edən rəylərin verilməsi onları motivasiya etmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məlumdur ki, tələbələrin tələbatlarını müəyyənləşdirib onlara düzgün istiqamət vermək lazımdır. Müəllimin tələbələrə rəyləri vaxtında verməsi, müsbət gözləntilərə əsaslanması və təlim məqsədlərinin reallaşmasını təmin etməsi effektiv hesab olunur. Bu baxımdan, rəyləri aşağıdakı kimi qruplaşdırırlar:

- Gələcəyə yönələn rəy – tələbələrin səhvlərini aradan qaldırması üçün müxtəlif yollar təklif edilir. Məsələn: tapşırığın həllində etdiyiniz səhvlər, adətən, praktik suallarla bağlıdır. Mövzunu yenidən oxuyub tapşırığın tətbiqi xüsusiyyətlərini araşdırsanız, səhvlərinizi aradan qaldırarsınız;

- İdraki fəaliyyətə yönələn rəy – tələbələrin nailiyyətlərini dəqiq və qərəzsiz şəkildə təhlil etməkdir. Burada emosiyalarla (əhsən, afərin və s.) deyil, onun inkişafını təmin edən idraki fəaliyyətlərə əsaslanaraq rəy verilir [2, s.13]. Məsələn: Tapşırığın həllində tətbiq etdiyiniz yeni üsul məsələnin mahiyyətini açmağa kömək edir. Ona görə də sizin tapşırığın həlli ilə bağlı nəticəniz yüksək qiymətləndirilir.

Bu zaman tələbələr nailiyyətlərini tam aydın və dəqiq anlayır, onları düzgün təhlil edir, öz inkişaflarını təmin edirlər.

Tələbələrin nailiyyətlərinin artırılmasında daha bir effektiv vasitə isə özünüqiymətləndirmənin həyata keçirilməsidir. Bunun üçün müxtəlif motivasiyaedici üsullardan və vasitələrdən istifadə oluna bilər. Bunlara nümunə olaraq sorğu vərəqləri, rubriklər, şəxsi inkişafı izləmə qrafiki və s. qeyd edilə bilər. Rubriklərin tələbələrə öncədən təqdim olunması onların öz irəliləyişlərini təmin edən məsələləri aydınlaşdırmasına və daha çox diqqət yetirməli olduqları mühüm məqamlara fokuslanmasına təsir edir [1, s.1420]. Burada qeyd edilən bəndlərin reallaşması tələbələrdə daxili motivasiyanı artırır və onlar məsələləri ətraflı şərh edirlər. Nəticədə, tələbələr dil biliklərini təkmilləşdirir və təlim nailiyyətlərini daha da artırırlar.

ƏDƏBİYYAT

1. Muhammad A, Lebar O, Mokshein S.E., 2018, Rubrics as Assessment, Evaluation and Scoring Tools//International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences// Vol.8, N.10, p.1417-1431.
2. Orit Z., 2018, The Impact of Cognitive and Non-cognitive Feedback on Students' Achievement in a Distance Learning Environment//Journal of Educational Technology//Vol.14, N.4, pp.13-27.

SUMMARY

Gunel Khudayarova

**METHODOLOGY OF USING MOTIVATIONAL METHODS IN THE
ASSESSMENT OF STUDENT ACHIEVEMENTS IN THE
ENGLISH LANGUAGE TEACHING**

Research has shown that there is positive association of motivation and assessment. The article focuses on giving feedback while assessing language skills of students and motivate them for learning English. Teachers act as resources in motivating students to take an interest in the given topic. Thesis concluded that students become engaged in learning process when teachers used motivational strategies for assessing students' knowledge.

Key words: *motivational methods, ways of giving feedback, rubrics*

ELVINA BAKHISHOVA
Azerbaijan University of Languages
elvina_bakhishova@mail.ru

SUCCESSFUL TEACHERS IN LANGUAGE TEACHING

How to become a successful teacher in language teaching? One of the best sides of being a teacher is that a teacher is constantly learning new things about themselves, about their students, and about the teaching and learning process. It is a journey of discovery that never ends; whether a teacher is newly qualified or a very experienced teacher, they still need to feel that they are developing in their work. In addition, as a teacher of a constantly changing language, they themselves want to improve their knowledge of up-to-date English, as well as learn more about the cultures of the English-speaking world.

There are various ways in which teachers develop: by non-judgmental observation, by taking further courses, by study visits to English-speaking countries, by taking up a new professional interest, by learning a new skill or improving an old one.

Gaining experience a teacher will increasingly find that they need to take care of their own professional - and personal - development. Teachers will find that they develop special professional interests, perhaps in areas such as using computers, task-based learning, using projects, pronunciation etc. They will, perhaps, want to do special courses, or go on to do further training to inform your interests [1].

Many teachers find that, after their initial training, their first step to professional development happens in the school where they start working. Getting together with other teachers and talking about problems - and solutions - is a very good way to help yourself to develop.

One way of helping themselves is to observe another colleague or colleagues. Observation is a wonderful way of learning new ideas, or of getting feedback on your own teaching. Remember that this is not the judgmental observation a teacher perhaps had during training; teachers are helping each other to develop [2].

Being good at classroom management is the strong side of teachers. The aim of classroom management is to create the conditions in which learning can take place. It covers the whole setting: the seating arrangements, their positioning the classroom, their management of groups and pairs, how they deal with disruptive students, even their instructions. It is hard to overestimate the importance of classroom management. If a teacher has a beautiful lesson, but poor classroom management skills, then the chances are that their lesson will not work.

Teachers should be well prepared, punctual and neatly dressed. They should think about the age of their audience and the impression they want to give. There is no harm in starting out conservatively. Teachers should work on their voice and body language so that they appear confident, even if they really do not feel it. The voice needs to be loud and clear. Teachers may feel nervous, even anxious but they should ensure that they set the right tone for a successful working relationship with their students.

In addition, although teaching is a skill, which can be learnt by study, training and experience, it is also a 'people business', and uses all of their being. Because of this, many teachers find that developing in areas which are related, such as counselling or mentoring, and even unrelated to teaching can be very beneficial to their work as teachers. There is no doubt that as teachers develop as people, our work as teachers has greater depth and resonance with their students.

REFERENCES

1. Harmer J. 2001, The Practice of English Language Teaching (3rd edition), Longman
2. Scrivener J. 2005, Learning Teaching (2nd edition) Macmillan

XÜLASƏ

Elvina Baxışova

DİL TƏDRİSİNDƏ UĞURLU MÜƏLLİMLƏR

Müəllim olmağın ən yaxşı tərəflərindən biri odur ki, müəllim daim özü haqqında, tələbələri haqqında, tədris və təlim prosesi haqqında yeni şeylər öyrənir. Bu, heç vaxt bitməyən bir kəşf səyahətidir; müəllim yeni ixtisas almış və ya çox təcrübəli müəllim olsa da, yenə də özlərində və ixtisasları üzrə inkişaf etdiklərini hiss etməlidirlər. Bundan əlavə, daim dəyişən dili tədris edən müəllim kimi onlar özləri də müasir ingilis dili biliklərini təkmilləşdirməli, həmçinin ingilisdilli dünyanın-ölkələrin mədəniyyətləri haqqında daha çox və davamlı öyrənməlidirlər.

Açar sözlər: müəllim, dil öyrətmə, peşə inkişafı, şəxsi inkişaf, müşahidə

KHAYALA ABDULLAYEVA
Mingechevir State University
khayala.abdullayeva.2016@mail.ru

THE ROLE OF MOTIVATION IN FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION

Motivational factors have always been the object of research of many scientists. But the most popular classification is between internal and external ones. In intrinsic motivation, interest in the learning process is for intrinsic needs. Students learn the target language simply because they enjoy doing it. No other external factor can motivate them to use all their knowledge and skills in different contexts, to enthusiastically approach all kinds of activities, to participate enthusiastically in discussions and to pay attention to instructions. An intrinsically motivated student focuses on an academic goal without feeling anxious or bored. Unlike intrinsic motivation, extrinsic motivation stems from external interests, which are divided into two types: integrative and instrumental.

Integrative motivation means that the learner learns the target language with the desire to meet and integrate with the people living in that society. These learners must often be exposed to the daily interactions that are characteristic of this culture. However, instrumentally motivated learners are better at getting jobs, meeting school requirements, etc. they are more interested in practical reasons such as Teachers can also create different instrumental backgrounds for language learning. These can be things like praise and rewards, failures and punishments, authoritative demands, tests and competition. For example, a student with no interest in writing may work hard on an assignment because the best completion will be rewarded. The failures and punishments that the teacher uses to shut down his students also have a kind of great meaning [1.p 46].

It gives students a reason to start over and fill in the gaps in their knowledge. What can teachers do to motivate students? Motivating students to learn is part of a teacher's responsibility. A good teacher will always find interesting and appropriate topics according to the level of students, assign roles by giving them specific tasks, create many opportunities to personalize the presented topic, be flexible and show a certain individual approach and conduct a needs analysis to maintain student interest. All this makes the teacher's influence on the student's activity important. However, a wrongly chosen approach and method can easily lead to student demotivation.

For example, if the teacher always acts as a supervisor, dictates everything that happens, does not create an atmosphere for real communication, it is less effective for activities in which students work together. To be encouraging in such situations and encourage them to go further 123 to achieve more help. Having agency in the classroom makes students feel more motivated, responsible, and independent. In addition, good teachers are also a great resource for their students. Sometimes our learners need some language information to complete the task. The next role as an evaluator is no less important than the others [4, p.98]. Talking to them about their progress and giving them grades puts extra responsibility on students. Part of a teacher's flexibility is seeing her perform all of these roles at different times for different activities with different levels of students. In addition, it is the teacher who builds the student's confidence in language learning by demonstrating good personality and adaptability. Possessing positive teacher characteristics such as effective rapport, getting to know, listening to, and respecting students, as well as being fair, fair, respectful, patient, honest, approachable, well-organized, and enthusiastic are effective ways to increase student motivation [2, p 124].

Choosing appropriate methods for teaching skills and approaches is as important as the above. To summarize, motivation is an integral part of any teaching and learning process. There are a number of factors that greatly influence student motivation. Internal and external ones are good examples. But it doesn't matter what kind of motivation students go to class, it is the teacher's responsibility to increase and maintain it. They use all skills and techniques, conduct needs analysis, study their styles and consider many factors at problem levels to achieve the goal which is the main goal of any teacher. As a teacher, I focus primarily on learning new words in context ((provided that correct pronunciation and correct usage in sentences are explained (minimum grammar that is important to know) and

development of reading skills (this both develops writing and helps to feel the language) makes the "repetition" of vocabulary and grammar more meaningful, etc)). I give importance. One of the most important components for the successful completion of training objectives is motivation. What is motivation? What is Motivation? In my opinion, it is necessary to start applying innovative methods to foreign language lessons from the motivational part of the lesson (first of all, the first 510 minutes) [5, p 137].

Students who have just started learning a foreign language face many difficulties and naturally make many mistakes. At this time, they should have enough motivation so that the students find the will power and continue to learn and speak a foreign language, despite looking "ridiculous". In order to create such motivation in the first weeks of the school year, familiarization games ("icebreakers", "classbuilding" activities), "start" ("bellwork/do now") type strategies, etc. use creates a positive classroom environment and improves learning outcomes. In addition, in order to keep students interested, it is necessary to praise their small achievements throughout the lesson and emphasize the process of action ("The test results show that you worked really hard", "I liked that you worked hard to find the correct solution to this task" you used several options", etc.).

In other words, the definition should be job-oriented, not skill-oriented or intelligence-oriented (for more information, refer to Carol Dweck's research on thinking styles). When a child is praised for his ability or intellectual ability ("What a smart girl!", "You are very capable", etc.), when he is faced with a more difficult task, he associates it with a lack of intelligence and lack of ability, not with less work and effort. and as a result, he loses all interest in the lesson and does not work hard.

REFERENCES

1. Harmer J. (2007). The Practice of English Language Teaching (4th ed.). England: Pearson Education Limited.
2. Dornyei Z. & Csizer K. (1998). Ten Commandments for Motivating Language Learners: Results of an Empirical Study. *Language Teaching Research*, 2 (3), 203–229
3. Cohen L., & Manion L. (1994). *Research Methods in Education*. London: Routledge. Dornyei, Z. (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Cheng H-F. & Dornyei Z. (2007). The Use of Motivational Strategies in Language Instruction: The Case of EFL Teaching in Taiwan. *Innovation in Language Learning and Teaching* 1 (1), 153-174
5. Slavin, R. E. (2006). *Educational Psychology: Theory and Practice* (8th ed.). USA: Pearson Education, Inc.

XÜLASƏ

Xəyalə Abdullayeva

XARİCİ DİLİN MƏNİMSƏNİLMƏSİNDƏ MOTİVASİYANIN ROLU

Tələbələrin marağına, motivasiyasına və təlim prosesinə cəlb olunmasına təsir edən bir çox amillər var. Onlardan ən əsası motivasiyadır. Motivasiya tələbələrə dərslərdə fəal iştirak etməyə, daha yaradıcı və məhsuldar olmağa, yüksək keyfiyyətli öyrənmə bacarıqları nümayiş etdirməyə imkan verən bir növ gücdür. Penny Ur tərəfindən aydın şəkildə göstərildiyi kimi, "motivasiya" terminini tək başına müəyyən etmək olduqca çətindir. "Motivasiyalı" öyrənən baxımından düşünmək daha yaxşıdır, deyir. Motivasiyalı öyrənənlərlə işləmək müəllimlər üçün daha asan və maraqlı ola bilər. Lakin bu həm də çətin ola bilər, çünki fərqli öyrənənlər fərqli istəklər, ehtiyaclar və üslublarla gəlirlər. Şagirdlərin motivasiya olunmasının müxtəlif yolları da var.

Key words: *intrinsic motivation, extrinsic motivation, integrative motivation, instrumental motivation*

SİNFİN İDARƏ EDİLMƏSİNDƏ MÜƏLLİM ÜÇÜN VACİB OLAN BACARIQLAR

Müəllimlik dünyada ən az dəyərləndirilən peşələrdən biridir – insanların çoxu güman edir ki, müəllim olmaq üçün xüsusi bacarıqlara ehtiyac yoxdur, lakin çox az adam başa düşür ki, tələbələrle dolu bir sinif otağını idarə etmək böyük səy və bacarıq tələb edir. Siz təkcə işlədiyiniz mövzuda hərtərəfli məlumatlı olmalı deyilsiniz, həm də sinfə necə nəzarət etməyi və orada nizam-intizamı qorumağı da bacara bilməlisiniz. Qısacası, yaxşı müəllim olmaq üçün sizə aşağıdakı sinfi idarəetmə bacarıqları da lazımdır:

Zabitə/nüfuz. Bəzi müəllimlər xarici görünüşləri ilə zabitə sərgiləyərək sinfi idarə edirlər – onların xarici görünüşü tələbələrin onlara layiq olduqları hörmətlə yanaşmasını təmin edir. Digərləri qəzəbli görüdükləri və pis geyindikləri üçün tələbələr tərəfindən gülüş və qeyri-ciddiyyətlə qarşılanır. Sinfiniz tərəfindən ciddi qəbul olunmaq üçün özünüzü təqdim etməyi bacarmalı və nüfuzunuzu qoruyub saxlamalısınız. Özünü əmin olduqda və tələbələrə pozitiv münasibət bəslədikdə, tək bir görünüşlə sinfə hakim olmaq asanlaşır [2, s. 9].

Bilik. Bir bütövü bilmədən onun tək bir hissəsinə baxmağın faydası yoxdur, ona görə də müəllim olmağa hazırlaşanda tədris etdiyiniz fənni hərtərəfli bildiyinizə əmin olmalısınız. Hər dərəcə hazırlaşmaq kifayət deyil; əgər tələbələriniz tərəfindən ciddi qəbul olunmaq və onların hörmətini qazanmaq istəyirsinizsə, tədris etdiyiniz sahədə hərtərəfli məlumatlı olmalı və bir çox başqa mövzularda da fikir yürütməyi bacarmalısınız. Bir sözlə, təəssürat yaratmaq və nüfuzlu mövqedə olmaq üçün bütün fənlərin bilicisi və birinin ustası olmaq lazımdır [1, s. 105].

Fərdi yanaşma. Yaxşı müəllimlər dərslərini tələbələrə uyğunlaşdıraraq necə qurmağı bilirlər – müvəffəqiyyət qazanan bir sinif üçün çox sadə izahatlar cansıxıcı olardı, orta bilik səviyyəli şagirdləri olan sinif isə çətin nəzəriyyələri onların anlamaq səviyyəsinə endirilmədikcə başa düşməkdə çətinlik çəkərlər. Əksər siniflər orta və istedadlı tələbələrin qarışığıdır, ona görə də dərsləri orta tələbəyə uyğun hazırlamaq daha yaxşıdır. Sinfini effektiv şəkildə idarə etmək istəyən bir müəllim olaraq, idarə etdiyiniz hər bir sinfi necə qiymətləndirməyi və dərslərinizi buna uyğun fərdiləşdirməyi bilməlisiniz.

Vaxtın idarə edilməsi. Ən yaxşı müəllim dərsi həm əyləncəli, həm də maarifləndirici edəndir – o, mövzunu öyrətməklə yanaşı sinfi əyləncəli də edə bilər. Bir sinif maraqlı olduqda, tələbələri idarə etməkdə heç bir çətinlik yoxdur. Tələbələr yalnız dərslər cansıxıcı olduqda və onların maraqlarını çəkmədikdə pis davranmağa başlayırlar. Yaxşı müəllimlər dərslərində vaxtı necə idarə etməyi bilirlər ki, tələbələri onun keçidini başa düşməsinlər və ya dərslər boyu saatlarına baxaraq vaxtın bitməsinə gözləməsinlər.

Səbir/hövsələ. Siniflərini yaxşı idarə edən müəllimlərin hədsiz səbri var. Onlar tələbələri hərəkətliliyə keçəndə soyuqqanlılıqlarını itirmirlər; hər hansı bir səbəbdən qışqırmır və heç bir zaman vəziyyətə nəzarəti itirmirlər. Tələbələrle dolu bir sinfin öhdəsindən gəlmək böyük səbr tələb edir, bildiyimiz kimi, tələbələrin bəziləri öz nadinclikləri ilə problem yaratmağa meyillidirlər. Bununla belə, müəllim soyuqqanlı davranmağı bacardıqda və tələbələrin dərsləri pozmaq cəhdlərinə görə məyusluğunu bürüzə vermədikdə, nəzarəti geri qaytarmaq və dərsləri davam etmək asanlaşır.

Belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, bu sinfi bilik və bacarıqları bilmək müəllimə müstəsna mürəkkəb mühitdə baş verənləri tanımağa və şərh etməyə imkan verir.

ƏDƏBİYYAT

1. Froyen L. A., & Iverson, A. M. (1999). *Schoolwide and classroom management: The reflective educator-leader* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, p.105
2. Repurposed from an article by Robert J. Marzano and Jana S. Marzano, *Educational Leadership*; September 2003 V.61 Pg. 6-13.
3. <https://www.prodigygame.com/main-en/blog/classroom-management-strategies/>

SUMMARY

Aynura Amirova

**ESSENTIAL SKILLS FOR THE TEACHER IN CLASSROOM
MANAGEMENT**

Classroom management is an intellectual skill that is based on knowledge about action-situation relationships in the classrooms. In order to be an effective educator, the teacher must have quality classroom management skills. This classroom knowledge enables a teacher at to recognize and interpret what is happening in an exceptionally complex environment. These knowledge structures developed through direct instruction in propositional knowledge about classrooms, laboratory experiences that provide opportunities for real-life reasoning about classroom demands, and reflection upon experience in clinical settings.

***Key words:** classroom management, students, teacher, authority, knowledge, managing*

XARİCİ DİLİN TƏDRİSİNDƏ YENİ TƏLİM TEXNOLOGİYALARINDAN İSTİFADƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ

Ölkəmizin digər dövlətlərə inteqrasiyası dil dərslərinin innovativ metodlarla təşkilində internet materiallarından istifadəni məqsədəuyğun hesab edir. İnternet materiallarından istifadə kommunikativ təlim prosesinin əsas hissəsi olmaqla şagirdlərin bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnməsində mövcud problemlərin həll edilməsini, tədrisin uyğun resurslarla təmin olunmasını zəruri hesab edir. Qeyd edək ki, xarici dilləri bu gün ən qısa müddətdə öyrənmənin yolu müxtəlif yeni təlim texnologiyalarından, proqramlardan və internetin imkanlarından istifadədir. Dilin öyrənilməsində internetin rolu müasir dövrün aktual mövzudur. Bu işin xüsusi məqsədləri aşağıdakı kimi tərtib edilmişdir: kompüterlə internetdə mövcud olan məlumatların sistemləşdirilməsi və formalaşdırılması, məlumatlardan tədris materiallarında tətbiq modeli, oxumağı öyrətmək üçün dərslərdə internetin istifadəsi [2].

Hər bir şagird dilə maraqlı olduqda öyrənməyi sevir. Şagirdlərdə xarici dillərə maraq yaratmaq üçün dərslük və dərs vəsaitlərinin düzgün işlənilməsindən başqa, həm də dilin tədrisini düzgün təşkil etmək üçün müxtəlif metodların hazırlanması tələb olunur. Bu cür metodlar şagirdin dilin mənimsənilməsində bacarıqlarının formalaşmasına, müstəqil iş bacarıqlarının qazanmasına, qabiliyyətlərinə daha çox inanmasına, səhv etmək qorxusunun ortadan qalxmasına (nəticələri özü və müəllim bilir) kömək edir [1]. Orta məktəb şagirdləri yeni təlim texnologiyaları ilə təşkil olunan dərslərdə diloyunlarından zövq alır, yuxarı sinif şagirdləri öyrəndiyi hədəf dildə internetdə dostları ilə söhbətə qatılır, foruma mesaj göndərir, yorğunluqdan və ya həddən artıq yüklənmədən şikayət etmədən dostlar tapır. Səbəb sadədir - müstəqil, fərdi iş imkanı maraqlıdır, sinifdə öyrənməkdən daha asandır. Təəssüf ki, bu cür işlər, əsasən, dərs saatlarından sonra həyata keçirilə bilər, çünki dərs vaxtı məhduddur. Buna görə də, şagirdlərə internet resurslarından ən səmərəli şəkildə istifadə etməyi öyrətmək, distant təhsil almaq imkanları haqqında məlumat vermək lazımdır. Müəllimin vəzifəsi bu gün, məhz şagirdlərinin mübadilə proqramlarında və beynəlxalq yarışlarda iştirakını, müxtəlif təlim formaları ilə onların öyrənmə yollarını göstərməyi təmin etməkdir. Bu səbəbdən, xarici dil dərslərində internet tədris materiallarından istifadə olunmasının əhəmiyyəti [3]:

- xarici dilin tədrisinin keyfiyyətinə və formalarına yeni tələblərin olması; - internetə əsaslanan yeni distant təhsil sistemlərinin inkişaf etdirilməsinə ehtiyac;
- xarici dildə internet tədris materiallarının seçilməsi.

İnternet resurslarından istifadə ilə tədris prosesində öyrənmə fərdiləşdirməyə kömək edir və şagirdlərin qabiliyyətlərini, öyrənmə səviyyələrini və meyillərini nəzərə alaraq dilin mənimsənilməsini təşkil etməyə imkan verir. Dünya miqyasında bir şəbəkənin təmin etdiyi əsl dil mühitində ünsiyyət quran şagird öyrənilən dilin əsl əhəmiyyətini dərk etməyə başlayır. Həqiqi ünsiyyətin artıq mümkün olduğu anlaşılır. İnternet tədris materialları müxtəlif dil və nitq bacarıqlarını müstəqil şəkildə öyrətmək üçün geniş imkanlar yaradır. Bundan əlavə, kompüterlə dili öyrənmək şagirdə qarşı tərəfdən kobud münasibətin yaranmaması, mənfi şərtlərlə öyrənmə prosesinin müşayiət edilməməsi şagirdin özünü rahat hiss etməsinə əsas verir. Burada hər zaman şagird mümkün bir iş səviyyəsini seçə bilər və tədris fərdi cədvəlinə uyğun olaraq sadədən daha mürəkkəb tapşırıqları yerinə yetirir. Xatırladaq ki, xarici dili mənimsəməyin əsas vəzifəsi bu dildə ünsiyyət qurmağı öyrənməkdir. Şagirdin kompüter arxasında oturaraq danışmağı öyrənməsi ehtimalı azdır. Lakin şəbəkədən alınan məlumatlar, orijinal bir saytda danışmaq üçün maraqlı mövzular şagirdlərin dilin öyrənilməsinə olan motivasiyasını yüksəldir. Deməli, dərslərin internet tədris materialları ilə təşkili və xarici dilin öyrənilməsində istifadə olunması bu gün müəllimlərimizi düşündürən ən aktual mövzulardan biridir. Dərslərdə internetin köməyi ilə xarici dilin didaktik öyrənilməsini tapşırıqlarla həll etməklə: oxu bacarıqlarını formalaşdırmaq, yazılı və şifahi nitq biliklərini təkmilləşdirmək, şagirdlərin leksik fondunu zənginləşdirmək və onlarda hədəf dili öyrənmək üçün motivasiyanı

yaratmaq olar [4]. Bundan əlavə, yeni texnologiyalarla iş şagirdlərin biliklərini genişləndirmək məqsədi ilə dili öyrənilən ölkələrdə öz həmyaşıdları ilə işgüzar əlaqələr saxlamaq imkanları verir. Yeni təlim texnologiyalı əsaslı yanaşmanın məqsədi xarici dilin mənimsənilməsində kommunikativ sərəştənin internet tədris materialları ilə inkişafıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Qəribova M. İxtisas fakültələrinin aşağı kurslarında alman dilinin tədrisində interaktiv metodlardan istifadə. Monoqrafiya, Bakı: Elm və təhsil, 2016, 204 s.
2. Təlim prosesində yeni texnologiyalar. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Problemləri İnstitutu. Bakı: "Mütərcim", 2011, 368 s.
3. Новые педагогические информационные технологии в системе образования / Под. ред. Е.С.Полат. М.: Педагогика, 2000, 357 с.
4. Рогова Г.В. Методика обучения иностранному языку на начальном этапе. М., 2000, 181с.

SUMMARY

Gulchin Guliyeva

THE IMPORTANCE OF USING NEW LEARNING TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Every student loves learning when they are interested in the language. In order to create interest in foreign languages among students, it is necessary to organize teaching with the help of various methods. Such methods help the student to develop his language acquisition skills, gain independent work skills, gain more confidence in his abilities, and eliminate the fear of making mistakes. High school students enjoy lessons organized with new learning technologies. For this reason, the importance of using Internet teaching materials in foreign language classes is reflected in the topic we are studying.

Key words: *learning technologies, internet resources, knowledge and skills*

ƏNƏNƏVİ BÖLMƏ I (1) İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

LEYLA SAFAROVA
Nakhchivan State University
safarovaleyla81@gmail.com

METHOD OF OPPOSITION IN LEARNING ENGLISH

Firstly, it would be better to touch upon the essence of the method of oppositions. Usually the term “opposition” is used in the analysis of phonetic phenomena, but it can be used in the study of both vocabulary and grammar.

Let's figure out exactly how oppositions are used in training. For example, in the lesson, children get acquainted with the sound [æ]. To explain its pronunciation, the teacher refers to the sound [ə] familiar to the students in Azerbaijani, and compares two sounds. This is the use of the method of oppositions. Let's highlight the divisions of linguistics, in the study of which this method works especially well:

Vocabulary: Synonyms. To gaze (look with love) / to glare (look with hate).

Homonyms: Tear (to tear) / tear (a tear).

Grammar: Grammar tenses. Present Simple (the action always happens, usually or never) / Present Progressive (the action happens at the moment of speech).

Degrees of comparison of adjectives: Clever - cleverer (one-syllable adjective, add a suffix) / beautiful - more beautiful (polysyllabic adjective, add a word).

Articles: A (following consonant) / An (following vowel) [2, p.25]

The method of opposition and grammatical tenses: Let's take a closer look at how this universal method can be used in lessons devoted to a large and important topic - tenses in English. In particular, let's turn to the past tenses, since the oppositions manifest themselves most clearly and interestingly in them: Past Simple, Past Progressive, Present Perfect, Present Perfect Progressive (partially), Past Perfect, Past Perfect Progressive.

Getting acquainted with time students begin to study tenses, starting with Past Simple, and immediately encounter the following oppositions, forms of the verb to be – was (singular) / were (plural).

Regular and irregular verbs: comparing the Azerbaijani and English languages, the suffixmarker of the past tense -di⁴ in Azerbaijani / the ending of regular verbs -ed in English.

Comparison of times: The method of oppositions is also used to explain to students the difference between time indicators. A few of these contrasts with examples: Past Simple / Past Progressive Action in the past.

Eg: It rained yesterday / It was raining yesterday at 5. In the second case, Past Progressive is used, since a specific time is indicated. Turan walked in the park for two hours yesterday / Turan was walking in the park from 2 to 4 yesterday. Difficult situation, in the first case, the for-phrase helps to recognize. Past Simple / Present Perfect: Action in the past, it is known when, often it is known where, there is no connection with the present. / Action in the past, no matter when or where, there is a connection with the present through the result [1; 3, p.111, 125].

Aysel: I opened the door a minute ago. Ayna opened and immediately closed the door. At the moment of speaking, the door is closed. The whole event happened in the past. / Aysel: I have just opened the door. Ayna opened the door and left it open. At the moment of speaking, the door is open. A clear connection with the present, the result is visible.

Comparison of markers: By studying the structural differences in tenses, it is also possible to contrast markers. For example; “just now” referring to the Past Simple and “just” used in the Present Perfect. “Just now” is different in that it makes a bright accent on the past tense, reflects that the action happened just a minute, a moment ago. Nurlan arrived just now / Nurlan has just arrived.

Examples of exercises: The method of oppositions is widely used in the preparation of teaching materials. In textbooks or grammar books its manifestations can be found both in the rules and in the assignments. We can observe it in examples of exercises on the topic of grammatical tenses: Yesterday it (was/were) snowy and foggy. There (was/were) no one in the streets. Assignment to work with oppositions of the past tense: Last year there (was/were) two houses and one apartment in this avenue. There (is/are) one house and two apartments there now. The task is to work with the oppositions of the past tense, as well as with the opposition of the past and present tenses.

Mrs Hayat went shopping. What were her children and their pets doing when she came home? An assignment to work with verbs denoting long actions and in contrast with a short action interrupted them. The system of oppositions allows you to visualize information and helps children remember the rules.

REFERENCES

1. Cahangirov F.F. İngilis dilində perfekt zamanlar sistemi və onun Azərbaycan dilində ifadəsi. Bakı: 2007, Elm, 122 s.
2. Гаджиев Е.И. Функционально-семантические особенности слов “One” и “Bir” в современном английском и Азербайджанском языках. Баку: Мутарджим, 2006, 160 с.
3. Turksever O.I., Hajiyev E.I., Huseynov A.R. A Practical Grammar of Contemporary English. Bakı: “Qismət”, 2011, 552 p.

SUMMARY

Leyla Səfərova

İNGİLİS DİLİNİN ÖYRƏNİLMƏSİNDƏ QARŞILAŞDIRMA METODU

Tezisdə ingilis dilini öyrənərkən tətbiq edilən qarşılaşdırma metodundan bəhs olunur və bu metodun mahiyyəti vurğulanır. Qarşılaşdırma metodunun tətbiqində dilçiliyin müxtəlif bölmələrinin rolu xüsusilə nəzərə çarpdırılır. Aparılan araşdırmadan məlum olur ki, tədqiqata cəlb edilmiş metod fonetik amillərlə yanaşı, lüğət və qrammatikanın da asanlıqla mənimsənilməsində olduqca faydalıdır. Nəticə olaraq, qarşılaşdırma sistemi məlumatları vizuallaşdırmağa imkan verir və uşaqlara sözləri, o cümlədən qrammatik qaydaları yadda saxlamağa kömək edir.

Açar sözlər: metod, qarşılaşdırma, lüğət, qrammatika, müqayisə

JAVID BABAYEV
Nakhchivan State University
javidbabayev@yahoo.com

THE APPLICATION OF COOPERATIVE LANGUAGE LEARNING IN THE LESSON PROCESS

Cooperative language learning or CLL is considered to be the constituent of a more well-known teaching approach – Collaborative learning or Community learning. Cooperative Language Learning targets to engage the students with frequent use of cooperative activities involving small groups of students or pairs during the lesson process. Such a lesson is regarded as a student-centered though the teacher has a supervision over the students. A number of techniques to implement the CLL are used to make the lesson more communicative. Such techniques include drama or role-playing, hot seating, story-telling, etc. The techniques mentioned before are the constituents of interactive methods.

Mahira Hasanova states: “While interactive learning involves inter-student learning-teaching communication and collaboration, interactive methods are methods, techniques, practices, approaches, tools that enable students to acquire learning and understanding, skills and qualities in the learning process” [5, p.40].

“There seems a universal agreement that Cooperative learning is effective, especially when contrasted with competitive and individualistic learning” [4].

In the Cooperative language learning classroom, all language learning activities are deliberately designed to increase the opportunities for social communications. Students should implement the tasks by communicating between themselves. The teacher acts as a facilitator and the participant in the implementation of the tasks.

The teacher may invite two or more students to act a scene in front of an audience. The students should imitate or personalize some characters. The characters may be humans or animals. When the students act animals, they should imitate the sounds of those animals in order to make the scene more convincing and interesting. The students may act a famous tale. In this way, the students learn say new words and the rest of the class learn them.

Hot seating is a cooperative activity which is observed with a lot of questions by the audience. The participants of this activity are usually the students. The students or the teacher choose one student and make him or her sit on a chair. For example, He or she should play the role of widower or widow who has just divorced. The audience asks numerous questions such as “Why did you get divorced?”, “What was the main reason of your divorce?”, “How will you divide your property?”, etc.

Story-telling is one of the techniques to carry out CLL. The teacher divides the students into some small groups and gives out some related pictures. The students in small groups should make up a story from the given pictures. The students suggest some plots and the best plot is chosen and the story is ready.

Besides, we can extend the list of examples for Cooperative Language Learning. Think-PairShare, Jigsaw, Tea party, Round Robin, Carousel and others can be the best cooperative teaching strategies. CLL includes more than 30 activity types. Activities such as jigsaw reading [2] and other information gap activities such as “describe and draw” and more creative communication patterns and the extensive use of peer review such as “Think-Pair-Share” all source from the work of early innovators of CLL [1].

CLL is considered to be an active learning method. Babyev Javid underlines: “Proper use of active methods of teacher involves: deep-designed learning objectives, a high level of involvement of participants” [3, p.128].

REFERENCES

1. Anderson J. (2019b). Cooperative learning: Principles and practice. *English Teaching Professional* 121, 4-6
2. Aronson E., Blaney N., Sikes J., Stephan C., & Snapp M. (1975). The jigsaw route to learning and liking. *Psychology Today* 8, 43-50
3. Babayev Javid Sabir. (2022). Effective learning methods in language teaching. Развитие, науки, технологий, образования в XXI веке: Актуальные вопросы, достижение и инновации, сборник статей Международной научно-практической конференции, Состоявшейся 5 марта 2022 г. в г. Пенза, с.127-129
3. Hattie J. (2008). Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. Abingdon, UK: Routledge
4. Hasanova M.A, Interactive methods in language teaching, Deutsche internationale Zeitschrift für zeitgenössische Wissenschaft, № 31, 2022, p.39-40

XÜLASƏ

Cavid Babayev

DƏRS PROSESİNDƏ KOOPERATİV (BİRGƏ) DİL TƏLİMİNİN TƏTBİQİ

Kooperativ dil təlimi metodunda tələbələr cütlük halında və ya qrup halında birgə işə cəlb olunur. Buradakı məqsəd tələbələrdə dil ünsiyyət bacarığını inkişaf etdirməkdir. Birgə təlim metodunu yerinə yetirmək üçün 30-dan çox texnika tətbiq olunur. Burada müəllim vasitəçi rolunda çıxış edir və bəzən fəaliyyətin iştirakçısına çevrilir. Bu metod daha çox müəllimyəonümlü dil tədrisini dəstəkləyir.

Açar sözlər: birgə dil təlimi, texnika, metod, vasitəçi, tələbəyəonümlü təhsil

İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNƏ MÜXTƏLİF YANAŞMALAR

Dünya birliyi ölkələri ilə ictimai həyatın bütün sahələrində hərtərəfli fəal iştirak edən ölkələrdən biri Azərbaycandır. Bunu nəzərə alaraq belə qənaətə gəlirik ki, müasir məktəbin mühüm vəzifələrindən biri - bir və ya iki xarici dildə ünsiyyət qurmağı, əlaqə saxlamağı bacaran kadrların hazırlanması zəruridir. Getdikcə qloballaşan dünya iqtisadiyyatında ikinci və ya üçüncü dil bilmək həm şəxsi, həm də peşəkar inkişaf üçün dəyərli sərvət ola bilər. Bununla belə, dilin mənimsənilməsi prosesi həmişə asan olmur və zaman keçdikcə dillərin öyrədilməsinə müxtəlif yanaşmalar ortaya çıxır.

Bunlardan adlarını çəkdiyimiz yanaşmaları nəzərdən keçirək: qrammatika-tərcümə yanaşması, birbaşa yanaşma, audio-lingual yanaşma, kommunikativ yanaşma, tapşırıq əsaslı yanaşma, oyun əsasında yanaşma, virtual və genişlənmiş reallıq, çevrilmiş sinif modeli, fərdi təlim, layihə əsaslı öyrənmə.

İngilis dilini öyrətmək üçün ən erkən və ənənəvi yanaşmalardan biri qrammatik-tərcümə yanaşmasıdır. Bu yanaşma ingilis dilinin öyrənilməsinin əsasən onun qrammatik qaydalarını və lüğətini öyrənməkdən ibarət olduğuna inanır. Bu üsul lüğət siyahılarını əzbərləməyə və mətnləri ingilis dilindən ana dilinə və əksinə tərcümə etməyə yönəlmişdir. Bununla belə, bu yanaşma çox sərt olduğu və tələbələrə danışıma və dinləmə təcrübəsi üçün kifayət qədər imkanlar vermədiyi üçün tənqid edilmişdir [1, s.25].

Birbaşa yanaşma qrammatik-tərcümə yanaşmasına alternativdir. Bu üsulda şifahi ünsiyyətə, dinləmə və danışıma bacarıqlarının inkişafına diqqət yetirilir. Müəllim dərstdə yalnız ingilis dilindən istifadə edir, şagirdlər isə müəllimi dinləyib təqlid etməklə öyrənirlər. Diqqət dəqiqlikdən çox səlisliyin inkişafına yönəlir. Nəzərə alsaq ki, ünsiyyət çox vaxt şifahi nitq hesabına yaranır, şagirdlərdə bu vərdişlərin yaranması daha dərin olmalıdır. Ona görə də xarici dilin dərindən mənimsənilməsi üçün müəllim hazırlığı ən mühüm faktorlardan biridir. Bu yanaşma qrammatika və lüğətə lazımi diqqət yetirilmədiyi üçün tənqid olunur.

Audio-lingual yanaşma tələbələrə qrammatik strukturları və nümunələri öyrətməklə nitq və dinləmə bacarıqlarının inkişaf etdirmək məqsədi daşıyır. Müəllim dili modelləşdirir, şagirdlər isə nümunələri təkrarlayırlar. Bu üsul tez-tez dil laboratoriyalarında istifadə olunaraq təkrar və yadda saxlamağı vurğulayır. Bununla belə, tələbələrə real həyat vəziyyətlərində təcrübə keçmək üçün kifayət qədər imkanlar təmin edilmədiyi üçün audio-lingual yanaşma tənqid edilir.

Kommunikativ yanaşma dilin ünsiyyət vasitəsi olması anlayışına əsaslanır və dili öyrənməkdə məqsəd ünsiyyət bacarıqlarının inkişaf etdirməkdir. Şagirdlərin özlərinin dialoqu, müzakirələr aparılması zamanı verilən bilik mənimsənilməlidir. Belə olduqda şagirdlər həm də gözəl nitq qabiliyyətinə yiyələnirlər. Xarici dildə fikrini səhv ifadə edən şagirdə bu zaman müəllim irad tutmamalıdır. Əks halda, həmin şagirdə özünə inamsızlıq yaranar. Sadəcə, digər şagirdlərin müdaxiləsindən sonra o, səhvini özü başa düşər. Müəllim fasilitator kimi çıxış edir və tələbələr öz fikirlərini ifadə etmək üçün dildən istifadə etməyə təşviq olunurlar. Bu yanaşma son illərdə populyarlaşmış, çünki o, tələbələrə real həyat vəziyyətlərində dili təcrübədən keçirmək üçün daha çox imkanlar yaradır [2, s.54]. Tapşırıqlara əsaslanan yanaşma ünsiyyət yanaşmasına bənzəyir ki, o, ünsiyyət bacarıqlarının inkişafına diqqət yetirir. Bununla belə, bu üsul xüsusi dil strukturlarını öyrənməkdənsə, tapşırığı tamamlamağa yönəlib. Bu yanaşma tələbə mərkəzdə olmasına yönəldilib, müəllim isə fasilitator kimi çıxış edir. Bu yanaşma ona görə populyarlaşmış ki, öyrənilməyə ingilis dilindən orijinal və mənalı istifadə imkanı verir.

Oyun əsaslı öyrənmə tələbələri cəlb etmək və onların öyrənmə təcrübəsini təkmilləşdirmək üçün rəqabət, rəy və mükafatlar kimi oyun elementlərinin istifadəsini nəzərdə tutur. Bu yanaşmanın motivasiya, saxlama və bilik transferini artırdığı göstərilmişdir. Müəllimlər dil sənəti, riyaziyyat, elm

və sosial elmlər daxil olmaqla müxtəlif fənləri öyrətmək üçün öyrədici oyunlardan istifadə edə bilirlər.

Şagirdlərə rəqəmsal obyektlər və mühitlərlə qarşılıqlı əlaqə yaratmağa imkan verən immersiv öyrənmə yaratmaq üçün virtual və əlavə reallıq texnologiyalarından istifadə edilə bilər. Məsələn, tələbələr virtual aləmdə qədim xarabalıqları araşdırma, genişlənmiş reallıqda qurbağanı parçalaya və ya 360 dərəcə virtual turda tarixi məkana baş çəkə bilirlər.

Çevrilmiş sinif modeli tələbələrin əvvəlcədən qeydə alınmış mühazirələrə baxdığı və ya sinifdən kənarında onlayn dərslər keçdiyi və sonra müzakirə, əməkdaşlıq və problemləri həll etmək üçün dərslərdən istifadə etdiyi ənənəvi öyrənmə modelinin dəyişdirilməsini nəzərdə tutur. Bu model tələbələrə öz sürətləri ilə öyrənməyə imkan verir və daha interaktiv və cəlbedici fəaliyyətlər üçün sinif vaxtını azad edir. Fərdi təlim prosesi hər bir şagirdin fərdi ehtiyac və maraqlarına uyğunlaşdırılmasını nəzərdə tutur. Buna şagirdin tərəqqi və üstünlükləri əsasında təlim materiallarının mürəkkəbliyini və sürətini tənzimləyən adaptiv təlim texnologiyalarından istifadə etməklə nail olmaq olar.

Layihə əsaslı öyrənmə tələbələrə real problem və ya problemlərin həll edilməsini və onların həll yollarını inkişaf etdirmək üçün birlikdə işləməsinə imkan verməyi nəzərdə tutur. Bu yanaşma tənqidi düşünmə, problem həll etmə və komandada işləmək bacarıqlarını inkişaf etdirir və elmdən tutmuş sosial elmlərə qədər fənləri öyrətmək üçün istifadə edilə bilər [3, s.12].

Oyuna əsaslanan öyrənmə və yeni texnologiyaların öyrənmə modellərinə daxil edilməsi tələbələr üçün daha cəlbedici və effektiv öyrənmə təcrübəsi təmin edə bilər. Bununla belə, bu vasitələrin təlim məqsəd və vəzifələrinə, öyrənənlərin yaş və bacarıq səviyyəsinə uyğun şəkildə istifadə olunmasını təmin etmək vacibdir.

Yekun olaraq qeyd edək ki, ingilis dilinin öyrədilməsi üçün hər birinin öz güclü və zəif tərəfləri olan müxtəlif yanaşmalar mövcuddur. Yanaşma seçimi tələbənin ehtiyaclarından, öyrənilən dildən və öyrənmə mühitindən asılıdır.

Mənim fikrimcə, sinfin şagirdlərinin səviyyəsinə görə bir neçə qrupa bölünməsi ingilis dilinin tədrisində ən mühüm amildir.

ƏDƏBİYYAT

1. Kolb D. A. (1976). *The Learning Style Inventory: Technical Manual*. Boston, MA: McBer.
2. Kolb D.A. (1981). Learning styles and disciplinary differences, in: A.W. Chickering (Ed.) *The Modern American College* (pp. 232–255). San Francisco, LA: Jossey-Bass.
3. Journal of Cross-Disciplinary Perspectives in Education Vol. 1, No. 1 (May 2008) 59 – 67 4. Campbell R. L. (2006). Jean Piaget's Genetic Epistemology: Appreciation and Critique.

РЕЗЮМЕ

Лейла Зейналова

РАЗЛИЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ПРЕПОДАВАНИЮ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье говорится о появлении с течением времени различных подходов к обучению языкам в условиях все большей глобализации мировой экономики. Называются эти подходы и обсуждаются самые ранние и наиболее традиционные подходы к обучению английскому языку. В статье эти подходы рассматриваются по отдельности, исследуются их сильные и слабые стороны. Также было отмечено, что существуют разные подходы и к обучению английскому языку. Выбор подхода зависит от потребностей студента, изучаемого языка и среды обучения. Учителя иностранных языков должны быть гибкими и адаптировать свои методы к потребностям своих студентов. В конце даны рекомендации по обучению английскому языку.

Ключевые слова: Обучение, различные подходы, английский язык, коммуникация, модель обучения, новые технологии, обсуждение, сотрудничество, разные программы

ŞAĞIRDLƏRİN NİTQ BACARIQLARININ İNKİŞAF ETDİRİLMƏSİ ÜSULLARI

Beynəlxalq ünsiyyət vasitəsi kimi ingilis dilinə olan maraq müasir dövrimizdə xeyli artmışdır. İngilis dilinin həyatın müxtəlif sahələrində peşəkar ünsiyyət vasitəsinə çevrilməsi onu öyrənənlərin bu dildə real həyatda ünsiyyət qurmağa can atmasına səbəb olmuşdur.

İngilis dilində sərbəst ünsiyyət qurmaq üçün nitq bacarıqlarına bağlı olan bir sıra amillər nəzərə alınmalıdır. Düzgün tələffüz, lüğət və ifadələrdən doğru istifadə ingilis dilində səlis danışıq qabiliyyətinin yaradılmasında vacib amillərdən hesab edilir [6]. Şagirdlərə tez-tez müxtəlif situasiyaların təsviri və danışıq tapşırıqlarının verilməsi onlarda nitqin formalaşdırılmasına mühüm təsir göstərir [5]. Özünə inamın olması, adətən, ingilis dilində danışmaq bacarıqlarını daha da gücləndirir. Səhv etmək qorxusunu aradan qaldırmaq üçün şagirdin özünə inamını artırmaq, onun bu yöndə rahatlığını təmin etmək müəllim üzərinə düşən əsas vəzifədir. Özünə inam və səriştə isə düzgün proqram tərtibatı, əlverişli tədris metodları və müvafiq materiallar əsasında inkişaf etdirilə bilər [3]. Ümumilikdə şagirdlərin ünsiyyət qurmaqla bağlı problemlərini 4 yerə bölmək olar:

1. Şagirdlər səhv etməkdən qorxduqları üçün ingilis dilində danışmaqdan çəkinirlər. Bu, adətən, ilkin vaxtlarda müşahidə olunur, çünki onlar müəllimlər və dostları tərəfindən tənqid olunmaqdan qorxurlar;

2. Şagirdlər qrup şəklində işləyərək tez-tez ana dilindən istifadə etməyə başlayırlar;

3. Şagirdlərin hətta ana dilində belə danışacaqları mövzular barəsində kifayət qədər məlumatı olmur; 4. Şagirdlər verilən tapşırığın həlli üçün linqvistik və şifahi resursların çatışmazlığını hiss edirlər. Buna görə də əksər şagirdlərin nitq bacarıqlarının kifayət qədər təkmilləşdirilməməsi dil tədrisində real problem olaraq qalır və bu müxtəlif üsullardan istifadə etməklə həll edilməlidir [2].

Dil tədrisi prosesində hər müəllim, tələbə və şagirdlərin danışıq bacarıqlarını artırmaq üçün müəyyən metodlar seçir. Günümüzdə ənənəvi və müasir texnologiyalardan həm ayrıca, həm də birləşmiş şəkildə istifadə etmək mümkündür. Son illər ərzində ingilis dilinin tədrisində də internetdən geniş bir vasitə kimi istifadə olunmağa başlanılmışdır. Universitet və məktəblərdə dil öyrənənlər texnoloji vasitələrdən istifadə sayəsində əvvəlkindən daha sürətli və asan öyrənirlər. Veb əsaslı biliklər və faydalı saytlar müəllimlər və şagirdlər üçün yeni imkanlar təqdim edir. Günümüzdə Skype, e-poçt, bloqlar və digər vasitələr ilə aparılan söhbətlər və mobil cihazların köməyi ilə nitq bacarıqlarını artırmaq mümkündür [4].

Effektiv ünsiyyət qabiliyyəti formalaşdırmaq üçün şagirdlər aşağıdakıları öyrənməlidirlər:

1. Fərdi və qruplar şəklində öyrənilməni dəstəkləmək üçün rəqəmsal mediadan istifadə edərək ünsiyyət qurmaq;

2. Müvafiq alətlərdən istifadə edərək məlumatları səmərəli və effektiv şəkildə bölüşmək;

3. Müxtəlif təqdim etmə formatlarından istifadə edərək düşüncə və fikirləri fərqli auditoriyaya aydın və təsirli şəkildə çatdırmaq.

Danışıq bacarığını inkişaf etdirmək üçün müəllimlərin şagirdlərə kömək göstərməsi xeyli vacib hesab olunur. Bunun üçün müəllim yaradıcı olmalı, müasir tədris metodlarından istifadə etməyi bacarmalıdır [7]. Bu cür fəaliyyətlərin təklif olunan siyahısı aşağıdakı kimidir:

- Yüksək səsle oxumaq;
- Şagirdlərin müəllimin verdiyi mövzu ilə bağlı fikirlərini bildirməsi;
- Şagirdlərin sinif yoldaşlarının fikirlərini dinləməsi və cavab verməsi;
- Tamamlanmış layihə üzrə qrup təqdimatları; - Şifahi hesabat;
- Şəkillərin təsviri;
- Hekayələr danışmaq;
- Tapmacalar qurmaq; - Müzakirələr aparmaq və s.

İngilis dilində danışmaq bacarıqlarının inkişafına kömək etmək üçün müəllim bu metodların hər birindən istifadə edə bilər. Müsbət nəticələr əldə etmək üçün onları birlikdə və ya ayrılıqda istifadə etmək olar [1]. Şagirdlərin nitq qabiliyyətini artırmaq digər sinifdənkənar amillərə ingilis dilində musiqi dinləmək, filmlər izləmək, radioya qulaq asmaq, proqramlara baxmaq və internet saytlarına daxil olmaq kimi fəaliyyətlər aiddir.

Ümumiyyətlə, şagirdlərin danışmaq qabiliyyətini yaxşılaşdırmaq üçün aşağıdakı addımlar atılmalıdır:

1. Dərs kitablarının keyfiyyətinə nəzər yetirmək;
2. Şagirdlərin fonetik məşqlərinə kifayət qədər vaxt ayırmaq;
3. Onları danlamaq əvəzinə, əksinə mehriban mühit təmin etmək;
4. İngilis dilində danışarkən müəllimlər tərəfindən təklif olunan strategiyalardan istifadə;
5. Şagirdlərdə öz müəllimlərinə sual vermək üçün cəsarət və inam yaratmaq;
6. Şagirdlər üçün mükafatlar və motivasiya;
7. Ədəbiyyat və dil fənləri üzrə kurslarda müxtəlif fəaliyyətlər təşkil etmək.

Müəllimlər bu qaydaları nəzərə alaraq və onlardan səmərəli istifadə edərək, tələbə və şagirdlərdə ünsiyyət bacarığını daha da inkişaf etdirə bilərlər.

REFERENCES

1. Brown G., & Yule G. (1983). Teaching the spoken language. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Canale M., & Swain M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied Linguistics, 1-1, 1-47
3. Carnegie D. (1962). The quick and easy way to effective speaking, New York: Associated press (pp.31-32)
4. Clark H.H., 1994. Managing problems in speaking. Speech Communication 15, 243-250
5. Goh C. (2007). Teaching speaking in the language classroom. Singapore: SEAMEO Regional Language Centre.
6. Jones P.W. (1983). Techniques and principles in language teaching. London: O.U.P.
7. Koshy V. (2005). Action research for improving practice: a practical guide. London: SAGE.

SUMMARY

Rubaba Mammadova

WAYS OF DEVELOPING SPEAKING SKILLS OF STUDENTS

Speaking, as the most important means of communication, is a skill that must be constantly developed and improved. In today's world, taking advantage of the mass media, creating proper communication and using the Internet adequately requires a high level of spoken English. Despite all these requirements, most students and second language learners still lack the ability to speak English fluently. In this ongoing study, the methods and means of forming students' speaking skills and further developing these skills are discussed. At the same time, the reasons for students' avoidance of communication and the ways out of these problems are also shown.

Key words: communication ability, development, oral communication, motivation, psychological competence

PEDAQOJİ TƏRCÜMƏNİN XARİCİ DİLİN TƏDRİSİNDƏ ROLU

Son bir neçə onillikdə tərcümələrin tədrisən xarici dil dərslərinə qayıtması müəllimlər və alimlər arasında böyük maraq doğurmuşdur. Tərcümə prosesinə yenidən diqqət yetirilməsi dil tədrisinin bir aspekti olaraq eyni dövrdə ortaya çıxdı və “pedaqoji tərcümə”ni faydalı və getdikcə populyarlaşan təcrübə kimi tanıyan nəzəri və empirik tədqiqatların, eləcə də monoqrafiyaların dərcinə səbəb oldu. Bu məqalədə “xarici dil” ikinci dil olaraq siniflərdə tədrisi və öyrənilməsi ilə bağlı məsələləri müzakirə etmək üçün seçilmiş ümumi termindir. “İkinci dil” müəyyən bir müəllif tərəfindən və ya empirik tədqiqatda istifadə edildikdə saxlanılır [7]. Pedaqoji tərcümə xarici dilin (FL-first language) tədrisi və öyrənilməsinə daxil edilən tərcümə fəaliyyətlərinə və yaxud tapşırıqlara aiddir. Bu tapşırıqlar xüsusi dil və tərcümə bacarıqlarının inkişafını təkmilləşdirir və tərcümənin müxtəlif aspektlərinə və xarici dil sinfində mərkəzi olan digər praqmatik məsələlərə əsaslanır: dili anlama, dəqiqlik, praqmatik və mədəniyyətlərarası səriştə, yaradıcılıq, problemlərin həlli, müstəqillik və əməkdaşlıq, sadəcə bir neçə [2]. Tərcümə əsaslı bu fəaliyyətlər dil öyrənənlərə dildə daha bacarıqlı olmağa kömək edir və dil istifadəçiləri üçün əsas bacarıq kimi tərcümə olunur. Buraya təkcə yazılı fəaliyyət deyil, həm də ümumi material, o cümlədən şifahi xüsusiyyətləri əks etdirən mətnlər daxildir. Bununla belə, dil dərslərində tərcümədən istifadənin ümumi ideyası ilə tərcümə tapşırıqları (“pedaqoji tərcümə” kimi də tanınır) və ya kodun dəyişdirilməsi ilə bağlı daha spesifik təcrübələr arasındakı sərhədləri bulandıran konseptual və terminoloji uyğunsuzluqlar yaranır [4].

Babayev Cavid öz tərcümə haqqındakı məqaləsində qeyd edir: “As the architect imagines the design of a building prior to its construction, a translator or an interpreter should imagine the grammatical structure of the language while translating something”. Bu o deməkdir ki, memar tikilişdən əvvəl binanın dizaynını təsəvvür etdiyi kimi, tərcüməçi nə isə tərcümə edərkən, tərcüməçi gərək dilin qrammatik strukturunu təsəvvür etsin [1].

Tələbənin səhvi yalnız o zaman pedaqoji cəhətdən faydalı ola bilər, o zaman ardıcıl olaraq kursun strukturu və müəllimin peşəkarlığı kimi öyrənmə kontekstini təşkil edən digər dəyişənlərlə əlaqələndirilsin [2]. Bu mövzunun əsas məqsədi tərcümənin tədrisi vəziyyətini yenidən nəzərdən keçirməkdir. Bu həm nəzəri, həm də praktikada işlənmiş yeni metodlar işığında yeni tərcümə təlimi proqramının hazırlanması cəhətidir. Müxtəlif fənlərarası fokuslar vasitəsilə dilin tədrisində tərcümə üzrə tədqiqat işi müxtəlif məqsəd və mexanizmləri aktivləşdirən mürəkkəb prosesləri özündə cəmləşdirən bütöv bir konsepsiya kimi sinifdə L1/L2-nin tərcüməsini və istifadəsini ortaya qoyur [5]. Dil pedaqogikasında və onun alt kateqoriyalarında tərcümədən sistemli istifadə dil proqramında pedaqoji tərcümənin əsaslandırılmış şəkildə inkişafına və səmərəli istifadəsinə kömək edəcək – ilkin müzakirələr əvvəllər təqdim olunan xəritə əsasında aparıla bilər. Bu sahədə standart terminologiyanın mütərəqqi istifadəsi dil sinfində tərcümənin yeni müəyyən edilmiş aspektlərə uyğun olaraq və bu sahədə ən son tendensiyalara və müvafiq təcrübəyə uyğun olaraq yenidən müəyyənləşdirilməsinə imkan verəcəkdir [6].

ƏDƏBİYYAT

1. Javid Babayev (2023) Cognitive aspects of simultaneous and consecutive interpretations, Publisher. agency: Proceedings of the 1st International Scientific Conference «Interdisciplinary Science Studies» (January 19-20, 2023). Dublin, Ireland, Volume: 1 2023. 144p (PDF) Linguistic approach to translation. Available from: https://www.researchgate.net/publication/369631622_Linguistic_approach_to_translation [accessed Apr 02 2023].
2. Mehrabov A.O. Müasir təhsilin konseptual problemləri. Bakı: “Mütərcim”, 2010
3. Mehrabov A.O. Səriştəli müəllim hazırlığının problemləri. Bakı: Elm və təhsil, 2015
4. Veyisova Z. Fəal / interaktiv təlim. Müəllimlər üçün vəsait. Bakı: UNİSEF, 2007

- 5 Миролубов А.А. История отечественной методики обучения иностранным языкам. М.: Ступени: ИНФРА-М, 2002, 447 с.
- 6 “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri”. Respublika elmi-praktik konfransı. Tezislər toplusu. – Bakı: Sim-sim Press, 2021. 196 s.
- 7 “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri” mövzusunda respublika elmi-praktiki konfransının tezisləri (11-12 may, 2017-ci il). – Bakı: “Mütərcim”, 2017, 520 s.

SUMMARY

Nahida Heydarova

THE ROLE OF PEDAGOGICAL TRANSLATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

The article discusses these terminological inconsistencies and examines the impact of the conceptualization of translation on language education and especially its use in pedagogical translation. The aim is to review many concepts related to translation in language teaching and to explore how they can be related to a rethinking of translation in language pedagogy. This will open up useful opportunities for more substantial integration of translation into foreign language teaching, especially at the high school and college levels, and will suggest future directions for research and teaching practice.

Key words: *Pedagogical translation, translation in language teaching, translation studies, code switching; teaching and learning of foreign languages, pedagogy*

THE IMPORTANCE OF READING SKILL IN TEXTBOOKS

Throughout history, people have learned foreign languages for different purposes and in different ways. As a result of the rapid development of science, the spread of mass media, the increase of trade relations between countries and the intensification of relations have led people to learn foreign languages used by other countries. Nowadays, knowing one or more languages has become one of the most important conditions in people's academic or professional life. The teaching of English, which is one of the main subjects of education, is of great importance in our era of technological development [2].

Teaching a foreign language brings new innovations to the outlook of each individual, through the door it opens to the outside world, one can get to know their culture and create an opportunity to expand one's way of viewing the world. Based on very ancient history, it can be noted that people learned at least one foreign language in addition to knowing their mother tongue. From the works that have come down to us, philosophers, scientists, poets, etc. Reading and listening skills are the main comprehension skills in teaching English. The ability to understand by reading the thoughts of others is the foundation of comprehension. Reading skill also affects listening, speaking and writing skills. The ability to read is one of the skills that plays an important role in the acquisition of other skills [3].

Reading skill is one of the main criteria of foreign language teaching. Reading is a mental activity that uses the senses to receive a written text or expression. Reading is a complex field with mental aspects that value thinking. Voicing and recall form the substructure of the reading activity. Reading and comprehension are one of the most important ways to learn, so reading skill is meaningless without reading comprehension. A person who reads any text cannot acquire reading skill if he cannot understand the meaning of the text he is reading [4].

The purpose of reading skill is to form proper knowledge of the surrounding world in students, to improve the quality of reading lessons, to develop reading habits properly, to increase vocabulary related to the English language, to correctly understand the read text, etc. Understanding the topic of the text correctly and accurately, drawing reasonable conclusions from the ideas you understand, being able to express your thoughts about the text in writing or orally is one of the main goals set during reading skill [5].

Three reading models have been created for accurate understanding of reading level: Bottom-up, top-down and interactive models.

Bottom-up model includes linguistic signals such as “syllables, words, letters, phrases, and grammatical meanings.” Students discover the difference between different spelling patterns of the English language, learn grammatical parts of speech and rules.

The top-down model focuses on using reason and experience together to grasp material.

- To determine the relationships among the ideas, themes, events, etc. in the material and gather new information,

- Finding references and explaining them in the appropriate form.

The interactive model is aimed at combining bottom-up and top-down models.

Reading skill includes evaluating thoughts, reading and comparing information from different sources, understanding language structure, etc.

In conclusion, we had better not that all language skills are correlated with each other. Babayev Javid underline this in his conference paper: “Speaking skill forms as a result of listening process while writing skill formalizes as a result of reading process” [1, p.7].

REFERENCE

1. Javid Babayev. (2022). About the correlation of language skills on the basis of traditional methods”, Conference: Xarici dillərin tədrisi və tədqiqində ənənəvilik və müasirliyin vəhdəti
2. At: Nakhchivan, Azerbaijan, p.7-8
3. Roxanne F. Hudson, Paige C. Pullen, Holly B. Lane, Joseph K. Torgesen. Complex Nature of Reading Fluency: A Multidimensional View. "Reading and Writing Quarterly" journal, 2008
4. Karimov Y. Mother tongue teaching methodology. Baku, "Kovsar", 2011
5. Özen M. The effect of reading texts on the construction of meaning. "The Journal of Academic Social Science Studies", 2014, No. 24

XÜLASƏ

Nazilə Sadiqova

DƏRSLİKLƏRDƏ OXU BACARIĞININ ƏHƏMİYYƏTİ

Tələbələr yazılı mətnlər və dərs kitabları vasitəsilə lazımi məlumat əldə edə bilirlər. Tezisdə xarici dil tədrisinin hər bir şəxsin dünyagörüşündə yeniliklər əldə etməsindən, dünyaya baxış tərzinin genişləndirilməsindən və oxu bacarığının vacibliyi haqqında geniş məlumat verilir. Akademik mühitdə yüksək biliyə sahib olmanın ən vacib vasitələrindən biri oxumaqdır. Oxu bacarıqları xarici dil tədrisinin əsas meyarlarından sayılır.

Açar sözlər: oxu bacarığı, təhsil, xarici dil, bilik, qavrayış

DILBER ORUJOVA
Nakhchivan State University
dilber_orucova@mail.ru

THE THEORETICAL SUBSTANTIATION OF A SUBJECT-LANGUAGE INTEGRATED APPROACH (CLIL) IN TEACHING

The work under discussion sheds light on the questions surrounding the theoretical justification of content-language integrated learning (CLIL) in academic settings. According to the article's author, CLIL is a powerful tool that significantly influences the process of learning a foreign language and serves to sustain linguistic variety in educational settings.

As a result, the burden of creating an interdisciplinary approach of teaching that incorporates the simultaneous instruction of a foreign language (FL) and a professional discipline falls to the current educational system. The growth of interdisciplinarity in the process of improving professional competence is stressed as a pillar of foreign language professional education in the study of the theoretical and methodological foundations of foreign language education of future specialists.

Subject-language integrated learning has emerged as a result of the practice of merging language and professional disciplines. An novel strategy for bilingual education is subject-language integrated education, which entails studying a foreign language and the material of a professional discipline at the same time [1, p.184; p.233]. In 1994, D. Marsh coined the phrase "integrated learning utilizing language and content" (CLIL).

When discussing disciplines or specific topics within these disciplines that are taught in a foreign language and have two goals: studying the content of the discipline and learning a foreign language at the same time, Doyle claims that the phrase "integrated learning using language and content" can be used [2, p.205]. It should be mentioned that this idea has a broad meaning, and more than 40 definitions of subject-language integrated learning are only found in the scientific and methodological literature published in Europe.

For instance, the European Commission's definition of content-language integrated learning refers to the idea of using a foreign language as a learning tool. Subject-language integrated learning refers to the concurrent study of the discipline and the foreign language itself in accordance with the concept of D. Marsh provided above. In order to accomplish two goals—learning a foreign language and learning a discipline—D. Marsh stresses the use of subject-language integrated learning [1, p. 210]. Since it serves as a method of teaching other subjects, the adoption of this concept enables the learning of a foreign language without allocating more time in the classroom for its direct study.

According to D. Graddol, subject-language integrated learning is the best way for pupils to increase their level of competency in a foreign language. The discipline can be mastered without having a high level of fluency in a foreign language, according to D. Graddol. However, this method of subject-language integrated learning interpretation has come under heavy fire [3, p.17].

According to D. Graddol, learning a foreign language, particularly English, is the key competency that enables pupils to develop their communication abilities to a high degree. Given the changes in education and society as a whole brought on by the quick growth of Internet technologies and the process of globalization, it is crucial to have this understanding of subject-language integrated learning [3, p. 23].

The use of a "conceptual sequence," in which the topics examined are presented in a horizontal (or vertical) sequence and are in chronological or thematic dependence, is one of the key components of subject-language integrated learning, according to P. Ball [4, p. 23].

The problem of giving students motivation for their educational activity is one of the most important ones at the current stage of the theory and practice of teaching's growth. The level of motivation that students perceive in their education has a significant impact on its quality. The fact that speaking begins with an incentive-motivational phase makes this situation fairly normal.

REFERENCES

1. Marsh D. (2010) Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.
2. Doyle (2012) Language Awareness in Teaching. A Toolkit for Content and Language Teachers. Cambridge University Press.
3. D. Graddol (2012 a) What is CLIL? on www.onestopenglish.com 4. P. Ball The TKT Course CLIL Module. Cambridge University Press.

XÜLASƏ

Dilbər Orucova

TƏDRİSDƏ FƏNN-DİL İNTEQRASIYA YANAŞMASININ (CLIL) NƏZƏRİ ƏSASLANDIRILMASI

Məqalədə məzmun öyrənilməsi üçün inteqrasiya olunmuş CLIL metodunun əsasları izah edilir (Məzmun və Dil İnteqrasiya Edilmiş Təlim). Məzmun və dil inteqrasiya olunmuş öyrənmə strategiyasının üstünlükləri bu məqalədə müzakirə və təhlil edilir. O, ümumi səriştələr üçün bir neçə CLIL inkişaf strategiyasını, funksional çərçivəni və onun uğurla həyata keçirilməsi üçün bəzi vacib elementləri araşdırır. Tələbələrə məzmun və xarici dili eyni vaxtda öyrənmək imkanı verir; xarici dili öyrənmək üçün kurikulumda əlavə saatlar tələb olunur ki, bu da universitetlərdə təhsilin və peşə hazırlığının intensivləşməsinə şərait yaradır.

Açar sözlər: CLIL, məzmun-dil inteqrasiya olunmuş təlim, prinsiplər, metodologiya

DİL TƏDRİSİNDƏ İSTİFADƏ EDİLƏN İNTERAKTİV METODLAR

Müasir cəmiyyətdəki sürətli inkişaf tələbəni verilən materialı, xüsusən də xarici dili tez öyrənməyə və başa düşməyə vadar edir. Hazırkı dövrdə ən azı bir xarici dil bilmək mütəxəssisin peşəkar səriştəsi üçün ayrılmaz tələbə çevrilir. Ona görə də xarici dillərin öyrənilməsi prosesinin səmərəliliyinə və keyfiyyətinə diqqət yetirmək lazımdır.

Dil tədrisində ən təsirli üsul interaktiv metoddur. Məqalənin məqsədi ingilis dilinin tədrisində interaktiv metodların əsas rolunu müəyyən etməkdir. Verilmiş məqsədə nail olmaq üçün aşağıdakı vəzifələr müəyyən edilmişdir: əsas interaktiv metodları təsvir etmək və bu üsullardan istifadəyə dair bəzi nümunələr vermək. "İnteraktiv" termini insanların birlikdə işləməsi və bir-birinə təsir etməsi deməkdir. Bu vəziyyət dialoq və ya söhbəti nəzərdə tutur. Buna görə də bu üsullar tələbələrə müəllim arasında, eləcə də yalnız tələbələr arasında qarşılıqlı əlaqəyə yönəldilmişdir. İnteraktiv metod təlim prosesində şagirdlərin fəal rolunu tələb edir [1, s. 159]. İnteraktiv təlimin məqsədi bütün tələbə və şagirdləri təlim prosesinə cəlb etməkdir ki, burada iştirakçılar baş verən hər şeyi başa düşə və həyata keçirə, bir-birlərinə təsir göstərə, dostluq və qarşılıqlı əlaqə quraraq öz töhfələrini verə bilərlər.

İnteraktiv metodlar içərisində ən populyar üsullar rol oyunları, beyin fırtınası, case-study metodu, təqdimatlar və müzakirələrdir. Onlar kommunikativ bacarıqları, məntiqi təfəkkür və təhlil, sintez, müqayisə və ümumiləşdirmə kimi müxtəlif intellektual fəaliyyət növlərini inkişaf etdirirlər [3, s. 30]. Tələbə mərkəzli bu üsullar, xüsusən də tələbələrə bilik, bacarıq və strategiyaların əldə edilməsinə daha fəal cəlb etmək üçün olduqca məqsədəuyğundur [4, s. 9].

Hamıya məlumdur ki, rol oyunları hər zaman təlim prosesini daha maarifləndirici və maraqlı, yaddaqalan edir, fənlərarası əlaqələri təkmilləşdirir, nəzəriyyəni peşəkar sahənin real ehtiyacları ilə əlaqələndirir, gələcək mütəxəssislər üçün zəruri olan bacarıqları inkişaf etdirməyə kömək edir. Rol oyununun iki növü var: ssenarili və ssenarisiz. Ssenarili rol oyununda müəllim dərslərdəki nümunədən istifadə edə bilər. Ssenarisiz olanlar, tələbələrə bəzi rollar verilir və onlar bacarıqlarını ortaya qoyurlar.

Təfəkkürün inkişafına imkan verən digər maraqlı interaktiv üsul beyin həmləsidir. Beyin fırtınası hər hansı bir problemin həlli üçün lazım olan fikirlərin birgə axtarışını təmin edir. Bu metodun əsas üstünlükləri tələbələrin tədris prosesində "azad" olmasıdır. Belə ki, dil baryeri aradan qalxır, səhv bir şey söyləmək qorxusu olmur və s. Bu üsul yaradıcı və assosiativ təfəkkür, təşəbbüskarlıq, qısa vaxt ərzində maksimum fikir istehsal etmək bacarığı və şəxsi fikri ifadə etmək bacarığını inkişaf etdirir [6].

Müəllimin tədris prosesində istifadə edə biləcəyi və eyni zamanda maraqlı interaktiv metodlardan biri də Case study metodudur. Bu, tələbənin müəyyən bir problemlə üzləşdiyi zaman öyrəndiyi texnikaları tətbiq etmək metodudur. Keys tədqiqatı müxtəlif məlumat mənbələrindən istifadə etməklə müəyyən edilmiş kontekstdə real məsələnin araşdırılmasını asanlaşdırır. Keys tədqiqatının aparılması tələbələrə müəyyən üstünlüklər verir:

1) Tələbələrə həyata keçirərək öyrənməyə imkan verir. Case study tələbələrə real təşkilatlarda qərar qəbul edənlərin yerinə keçməyə və menecerlərin üzləşdiyi məsələləri özləri və ya aidiyyəti olan təşkilat üçün risk etmədən həll etməyə imkan verir;

2) Tələbələrin müəyyən problemlə vəziyyətdə düzgün sual vermək bacarığını təkmilləşdirir;

3) Tələbələrə müxtəlif sahələr, təşkilatlar, funksiyalar və məsuliyyət ilə tanış edir. Bu, tələbələrə karyeralarında müxtəlif tapşırıq və məsuliyyətlərin öhdəsindən gəlmək üçün çeviklik və inam verir. O, həmçinin tələbələrə karyera seçimləri ilə bağlı daha düzgün qərarlar qəbul etməyə kömək edir;

4) Əsas nəzəri anlayışların real həyat nümunələri ilə tələbənin idarəetmə nəzəriyyəsinin qavrayışını gücləndirir. Həqiqi biznes situasiyaları haqqında zəngin, maraqlı məlumatlar təqdim etməklə konseptual müzakirələrdə iştirak edirlər;

5) Real dünyada idarəetmə qərarlarının qəbulu reallığını əks etdirir. Burada tələbələr qeyri-kafi məlumatlara əsaslanaraq qərar qəbul etməlidirlər;

6) Öz komandasındakı digər üzvlərin fərqli baxışlarını və perspektivlərini anlamağa və onlarla məşğul olmağa kömək edir. Şübhəsiz ki, bu da öz növbəsində tələbələrin ünsiyyət və şəxsiyyətlərarası bacarıqlarını təkmilləşdirməyə xidmət edir.

Beləliklə, belə nəticəyə gəlmək olar ki, interaktiv tədris metodları xarici dilin öyrədilməsində təlim prosesini optimallaşdırmağa kömək edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Каминская Е.В, 2016, Разнообразие современных интерактивных методов обучения иностранному языку в ВУЗе, вып. 7. Саратов
2. Suzdalova M.A. 2017, Innovative Forms of Partnership in Development and Implementation of University-Business Cooperation / M.A. Suzdalova, V.G. Lizunkov, E.Yu. Malushko, N.A. Sytina // The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS. Vol. XIX. – № 61. – p. 450 – 455.
3. Куимова М.В, 2010, The use of case study method in teaching English as a foreign language in technical university
4. Rimma A. Kutbiddinova, Aleksandra A. Eromasovaa, Marina A. Romanovaa, 2016, The Use of Interactive Methods in the Educational Process of the Higher Education Institution, VOL. 11, NO. 14, 6557-6572
5. Valeeva M.A., 2009. The use of interactive methods of training as a condition of formation of the socialprofessional experience of the student. Siberian Pedagogical Journal, 4: 88-98
6. Panina T.S. and L.N. Vavilova, 2008. Modern methods of activation of training. Moscow: Academy, pp: 176.

SUMMARY

Yegana Babasoy

INTERACTIVE METHODS USED IN LANGUAGE TEACHING

The rapid development of modern society compels a student to learn and understand the material quickly, especially a foreign language. Nowadays, mastering at least one foreign language is becoming integral requirement for the professional competence of a specialist. The most effective methods of learning languages are interactive methods. The aim of the article is to define the main role of interactive methods of teaching English. To achieve the given aim, the following tasks were specified: to describe the main interactive methods and to give some examples of using these techniques.

Key words: *interactive method, brainstorming, case study, learning process, teaching process*

**İNGİLİS DİLİNDƏ OXU BACARIĞININ PSIXOLİNQVİSTİK
XÜSUSİYYƏTLƏRİNƏ DAİR**

Nitq fəaliyyətinin bir növü kimi oxu xarici dil tədrisində tarixən həm məqsəd, həm də vasitə kimi böyük praktik əhəmiyyət kəsb etmiş və psixoloji prosesə daxil edilmişdir. Oxu yazılı materiala əsaslanır [1]. Şifahi nitq materialına nisbətən nitq fəaliyyətinin bu forması uzunmüddətlidir. Uzun müddət dəyişməz olaraq qalır. Ona görə də məlumat alma mənbəyi kimi oxu materialı daha etibarlıdır və istənilən vaxt həmin mənbəyə müraciət edib eyni məlumatı olduğu kimi əldə etmək olar. Metodik məlumatın araşdırılması göstərir ki, istər metodistlər, istərsə də psixoloqlar oxunun əhəmiyyətini nəzərə almış, öz kitablarında ona kifayət qədər yer ayırmışlar. Lakin bir cəhəti nəzərə almaq lazımdır ki, araşdırılan metodik ədəbiyyatın bir qismi oxunu reseptiv nitq fəaliyyəti qrupuna, bir qrup metodist isə onu sadəcə olaraq passiv nitq fəaliyyəti qrupuna daxil edirlər. Yazılı nitq şifahi nitqdən öz davamlılığına görə fərqlənir. Ona görə də uzun müddət saxlanıla və məlumat mənbəyi kimi qala bilir. Oxucu istənilən vaxt həmin mənbəyə müraciət edir, onun məzmunu və forması ilə tanış olma imkanına malikdir [2]. Metodik və psixoloji ədəbiyyatda dili mənimsəmənin aktiv və passiv olmaqla iki qrupu müəyyənləşdirilmişdir. Tədqiqatlarda bu fikrə münasibət bildirilir və göstərilir ki, aktiv nitq fəaliyyətini, reproduktiv, passiv nitq fəaliyyətini reseptiv nitq fəaliyyəti eyniləşdirmək doğru olmazdı. Reseptiv-impresiv və reproduktiv-eskpressiv aktiv və passiv nitq fəaliyyətləri anlayışları əslində eyniləşdirilməməlidir. Onlar bu və ya digər dərəcədə bir-birindən fərqlənir və nəticə etibarilə biri digərini tamamlayır, bir-birinə dəstək olur. Nitq fəaliyyətinin reseptiv növü şərtli olaraq oxu və eşidib anlama hesab olunur. Onların hər ikisinin psixoloji əsası məlumatın alınması, qəbulu hesab edilir. Məlumatlar müxtəlif mənbələrdən - əsərlərdən, elmi-publisistik məqalə və oçerklərdən, müxtəlif janrda yazılmış mənbələrdən alınır. Həmin mənbələr uzunmüddətli olduğu üçün ona hər zaman müraciət etmə imkanı vardır [3]. Dinləyib-anlama və oxu, passiv nitq fəaliyyətinə daxil edilir. Dinləyici və oxucu məlumatı şifahi və yazılı mətnlərdən alır. Lakin danışma və yazı zamanı danışan və yazan məlumat verəndir. Ona görə də danışma və yazı aktiv nitq fəaliyyətinə daxil edilmişdir. Demək lazımdır ki, bu bölgü əslində tamamilə şərtidir, çünki heç bir nitq fəaliyyəti psixoloji proses kimi passiv deyildir. Onların hər biri (danışma, eşidib-anlama, oxu və yazı) psixoloji cəhətdən aktivdir. Çünki hər bir nitqin qəbulu elə bir fəaliyyətdir ki, bunlar təhlil, sintez, müqayisə, ümumiləşdirmə, mücərrədləşdirmə kimi psixi əməliyyatlar tələb edir. Hər bir nitq fəaliyyətinin özünün psixoloji mexanizmi vardır ki, onlar da çalışmaları vasitəsilə inkişaf etdirilir. Eşidib-anlama və oxunun hər ikisinin psixoloji əsasını fikrin qəbulu və dərk olunması təşkil edir. Şagirdlərdə oxuya həvəsin yaradılması çox mürəkkəb bir psixi prosesin həllinə kömək olur. Kiçik yaşlardan şagirddə oxu mədəniyyəti formalaşır. O, görmə analizatorunun, eləcə də görmə əzələlərinin çoxsaylı təmrinini həyata keçirir, göz yorğunluğu tədricən aradan qaldırılır. Şagird orta məktəbdə hərf-səs münasibətlərini inkisaf etdirir, onları təhlil edir və uzun müddət yadda saxlanıla biləcək vərdiş formalaşır [4]. O, bu müddətdə səsli oxuya üstünlük versə də, sonralar səssiz oxuya, sakit oxuya keçir və daxili nitq daha fəal mövqe tutur. Bu vərdişlərə yiyələnən şagird ali məktəbdə oxudan informasiya mənbəyi kimi istifadə edir. Forma, aparılma yeri və dərkənmə baxımından qruplaşdırılan oxu mətnlərinin təşkili, aparılma metodikası və yoxlanılmasına görə də bir-birindən fərqləndirilməlidir. Oxu yazılı mənbəyə əsaslanır. Yazılı mənbə isə şifahi nitqə nisbətən daha etibarlıdır. Lazım gəldikdə təkrar mütləq etmək imkanı vardır. Oxu zamanı görmə analizatoru, dinləmə zamanı isə eşitmə analizatoru daha fəal olur. Beləliklə, tədrisin aşağı mərhələsindən oxu mexanizminin yaradılması, onun formalaşdırılması üzərində iş getsə də, bu iş dayandırılmır, ixtisas ali məktəblərində də davam etdirilir. Tələbələr müstəqil oxu prosesinə cəlb olunur və onlar ev oxusu, müstəqil oxu və s. oxu növləri üzrə işə alışırlar. Bu məqsədlə seçilən material tələbə marağını təmin etməli, onların seçdikləri məqsədə cavab verməlidir. Hələ orta məktəb illərindən şagirdlər yazılı materialı oxuyub anlamalıdırlar. Göstərilir ki, seçilən material şagirdin xoşuna gəlməli, materialın tərkibində həm şagirdlərə məlum olan, həm də onlarda mənasını bilməyə maraq oyadacaq naməlum elementlər

olmalıdır. Material elə seçilməlidir ki, dili öyrənilən ölkələrin mədəniyyətlərinə dair şagirdlərə daha çox məlumat verməklə həmin mədəniyyətdəki fərqi göstərsin, onları müqayisə etməyə imkan yaratsın.

REFERENCES

1. Alduais A. M. S. (2012). Integration of Language Learning Theories and Aids Used for Language Teaching and Learning. A Psycholinguistic Perspective. Journal of Studies in Education, Vol 2, No.
2. Claros M.S.C. (2008). Psycho-linguistic and socio-cultural approaches to language learning: A never ending debate. Colombian Applied Linguistics Journal, 10(1), 142-154.
3. Jesa M. (2008). Efficient English Teaching: Methods, Lesson Format, Evaluation. New Delhi: APH Publishing Corporation.
4. Sanz C. (2005). Mind and Context in Adult Second Language Acquisition: Methods, Theory, and Practice. Washington DC: Georgetown University Press.

SUMMARY

Turkan Ismayilli

ON THE PSYCHOLINGUISTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH READING ABILITY

The conference paper talks about developing reading habits, choosing the right method and methodology for language learners. It is emphasized that speech activities are interconnected. Just as reading affects comprehension, speaking, and writing, they also have a strong influence on reading comprehension.

Key words: *reading, speech, activity, listening and understanding, writing*

İNGİLİS DİLİNDƏ ŞİFAHİ NİTQ VƏRDIŞLƏRİNİN FORMALAŞMASINDA KOQNİTİV AMİLLƏRİN ROLU

Xarici dilin tədrisi məqsədlərinin koqnitiv aspekti, ilk növbədə tələbələrdə kommunikativ fəaliyyətin uğurlu mənimsənilməsinin əsasını təşkil edən psixi proseslərin formalaşması ilə əlaqələndirilir. Koqnitiv yanaşmanın mahiyyəti ondan ibarətdir ki, təlim prosesi informasiyanın qavranılması (idrak), mənimsənilməsi, emalı, strukturlaşdırılması, saxlanması və istifadəsi kimi problemlərin həllinə yönəlmişdir. Koqnitiv səriştə dedikdə, əqli əməliyyatların və nitq fəaliyyətinin köməyi ilə həyata keçirilən bacarıqların formalaşması prosesi nəzərdə tutulur. Kommunikativkoqnitiv təlim dil öyrənənlərdə xarici dildə danışıqın forma və məzmun tərəfləri əsas götürülməklə ünsiyyətin baş tutmasına xidmət edir. Nitq prosesində informasiyanın təhlili anlama, başa düşmə və nitq törəməsi zamanında baş verdiyi üçün kommunikativ səriştənin də formalaşması dilin şüurlu mənimsənilməsi, bacarıqların formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi prosesləri ilə eyni vaxtda baş verir [3]. Öyrənmə nəzəriyyəsində sübut edilmişdir ki, dil bacarıqlarının ümumi komponentləri yaxşı inkişaf etmiş mexaniki yaddaş, tərəkürün yüksək inkişaf səviyyəsi, material üzərində inkişaf etdirilən nitq bacarıqlarının inkişaf dərəcəsidir.

Xarici dilin tədrisi məqsədinin koqnitiv aspekti həmçinin, ümumbəşəri mədəniyyətin inkişafında milli mədəniyyətlərin nailiyyətləri və rolu haqqında tələbələrdə geniş anlayışın formalaşdırılması ilə də bağlıdır. Xarici dilə yiyələnmək tələbənin idrak fəaliyyətinin xarakterinin dəyişməsinə gətirib çıxarır və linqvistik şüurun formalaşmasına dəyişdirici təsir göstərir. Təlim prosesində fikirləşmə və tənqidi tərəkür proseslərinə yiyələnmək tələbə tərəkürünün qarşısına qoyulmuş vəzifədir. Tərəkürün xüsusiyyətləri, strukturu və strategiyası təlim materialına görə çox müxtəlifdir. Koqnitiv dinamik sxemlər şəxsiyyətin aid olduğu mənadan asılı olaraq, yaradıcı fəallıq nəticəsində kontekstdən çıxarılan anlamlardır [1]. Koqnitiv sxemlərdəki anlamların mənaya ötürülməsi əsasən tələbənin dil biliklərindən asılıdır. Fikri proseslərə daxil edilmiş, əksiklik təşkil edən biliklər, xarici dildə linqvistik bazanın səviyyəsinə müvafiq olaraq, kontekstin sintaktik mövqeyinə, obyektin sintaktik mövqeyinə və əlamətin mövqeyinə uyğun olaraq tələbənin anlama səviyyəsinə uyğun cümlə yaratmasını motivləşdirir. Qeyd olunan tərəkür proseslərinin fəallaşdırılması hədəf dilin mənimsənilməsində semantizasiya və koqnitiv prosedurların təşkilçilərindən biridir [2].

Qavrama prosesi tədrisin əsasını təşkil etməklə yanaşı, o nitq fəaliyyətinin inkişafında əsas rol oynayır. Tərəkür və qavrama prosesinin dəqiqliyi və məhsuldarlığı, hafizədə seçicilik diqqət vasitəsilə həyata keçirilir. Hafizədə diqqətin möhkəmlənməsi xarici dil materialları nöqtəyi-nəzərdən mexaniki xarakter daşıya bilməz, bu proses məntiqi fikri yaddasaxlama ilə bağlıdır. Xarici dil materiallarının mənimsənilməsi dedikdə bacarıq və vərdislərin formalaşdırılmasını və inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutur. Verilmiş obyekt üzərində diqqətin davamlılığı olmazsa, onda bacarıq və vərdisləri formalaşdırmaq da qeyri-mümkün olar. Əgər hədəf dilin tədrisinin başlanğıc mərhələsində diqqətin davamlılığına nail olmaq çətinləşirsə, müəyyən yaşdan sonra bu işi nəzarət altında saxlamaq asanlaşır. Müəllimin səsinin tembrli və ritmi, nitqində intonasiya və vurğu, emosionallıq diqqətin davamlı olmasına təsir edən amillərdəndir.

ƏDƏBİYYAT

1. Kərimov F.H. Şifahi nitqin inkişafı yolları. Bakı: 2002.
2. Jeremy Harmer, The practice of English Language Teaching, Longman Group, 1991.
3. Qazıyeva M. Xarici dilin tədrisində nitq ünsiyyəti üçün vacib olan psixoloji xüsusiyyətlər / Mədəniyyətlərarası dialoq: linqvistik, pedaqoji və ədəbi aspektlər. Beynəlxalq elmi konfransın materialları. Bakı: "Mütərcim", 2010, s.191-195
4. <https://elt502ciu.wikispaces.com/file/view/Factors+Affecting+Vocabulary+Learning+and+Acquisition.pdf>

SUMMARY

Narmin Ibrahimli

THE ROLE OF COGNITIVE FACTORS IN THE FORMATION OF ORAL SPEECH HABITS IN A FOREIGN LANGUAGE

The main goal of learning English is to acquire the ability to use that language in the process of communication. The task of the training is not only to teach the learner to understand the foreign language correctly, but also to instill the correct pronunciation and lexical-grammatical habits that facilitate oral speech. Based on one of the psycholinguistic classifications that talk about the levels of speech perception in a foreign language, it can be said that the student perceives this speech at the first level based on his phonological skills. The teaching of pronunciation and sometimes other habits of the language is done in the act of imitation.

Key words: *communication, cognitive factors, perception, skills*

DİL ÖYRƏNMƏNİN MÜXTƏLİF ÜSULLARI VƏ AMİLLƏRİ

Öyrənmə metodu hər bir şagirdin diqqətini yeni materiala yönəltməsi, oxuduqları haqqında düşünməsi, bu məlumatları mənimsəməsi və yadda saxlamağa çalışmasıdır. Hər birimiz müxtəlif yollarla öyrənirik. Bu onu göstərir ki, öyrənmədə hər kəsə uyğun gələn bir yanaşma yoxdur. Başqalarından “daha yaxşı” olan öyrənmə üsulu yoxdur, çünki öyrənmə metodu fərddir və hər kəsin öyrənməsini asanlaşdıracaq və onu daha yaxşı yadda saxlamağa kömək edəcək üsul tamamilə fərqli ola bilər. İstifadə oluna bilən müxtəlif öyrənmə növləri ilə yanaşı, şagirdin yeni biliklər əldə etmək üçün istifadə etdiyi təlim metodu da əsas strategiyadan asılı olaraq dəyişir [1].

Bir çox öyrənmə üsulları var, lakin onların hamısı hər kəs üçün düzgün seçim deyil. Hər bir fərdin fərdi xüsusiyyətlərinə uyğun öyrənmə metodunun tətbiqi müsbət nəticə verəcəkdir. Əks halda müsbət nəticə əldə etmək mümkün deyil. Hər bir tələbə azad bir fərd kimi şəxsi qabiliyyətlərini təhlil edir, peşəkar ehtiyaclarını müəyyən edir, öyrənmə imkanlarının üstünlüklərini başa düşür və uyğun tədris metodlarını seçir. Modula dörd əsas təlim nəticəsi daxildir.

İlk təlim nəticəsini başa vurduqdan sonra şagird səriştə anlayışını aydın şəkildə izah edir, mövcud təlim proses və üsullarını araşdırır, özünün öyrənmə metodunu müəyyənləşdirir və SWOT təhlili aparır. İkinci təlim nəticəsi tələbələrə öz təlim məqsədlərini müəyyən etməyi və eyni zamanda peşə üzrə təlim nəticələrini sərbəst hazırlamağı öyrədir. Üçüncü təlim nəticəsində hər bir tələbə müxtəlif təlim imkanlarını qiymətləndirir və hər birinin güclü və zəif tərəflərini araşdırır. Sonuncu təlim nəticəsində tələbə artıq müvafiq tədqiqat metodlarını araşdırır və effektiv təlim metodlarını tətbiq edir.

SWOT analizi ingilis mənşəli bir sözdür [2]. SWOT o deməkdir ki, S hərfi güc, W hərfi zəiflik, O hərfi imkanlar, T hərfi isə təhdidlər deməkdir. Əslində, SWOT təhlili ABŞ-dan gəlir, şirkətlər və təşkilatlar tərəfindən işlərində daha yaxşı işləmək üçün istifadə olunan bir ifadədir. Bununla belə, o, məktəbi qiymətləndirmək və ya bir şagird kimi öz inkişafını qiymətləndirmək üçün də istifadə edilə bilər. Şəxsi öyrənmə prosesində SWOT təhlili apararkən o, aşağıdakı sualları araşdırmalıdır.

Güclü tərəflər: Tələbə kimi onun güclü tərəfləri ondan asılı olan amillərdir. Onun öyrənmə prosesində yaxşı bacardığı budur. Bu, ingilis dilini öyrənməkdə çox yaxşı olmaq kimi xüsusi bir sahə ola bilər. Bunun yaxşı olduğu xüsusi bir üsul da ola bilər. Məsələn, şagird müəyyən mətni tez oxumaqda və ya müəllimin izahatlarını xatırlamaqda çox yaxşı ola bilər. Şagird düzgün təhlil edərək hansı metod və ya alətin onun üçün daha faydalı olduğunu müəyyən edə bilməlidir. Güc (əzmkarlıq) öyrənmədə mühüm rol oynayır və fərdin fərdi xüsusiyyətlərini dəyişdirərək öyrənmə potensialını artırır.

Zəif tərəflər: Tələbənin zəif cəhətləri tələbənin özündən asılı olan amillərdir. Bu, tələbənin çox yaxşı olmadığı bir mövzu ola bilər və ya qeydlər aparmaq kimi tələbənin yaxşı olmadığı bir öyrənmə üsulu ola bilər, ya da uzun müddət partada oturmaq çətin ola bilər. Tələbə özündən asılı olan zəif amilləri bilsə, bu istiqamətdə öz üzərində çalışsa, səbirli olsa, istədiyi uğura nail ola bilər.

İmkanlar: İmkanlar tələbədən asılı olmayan xarici amillərdir. Beləliklə, onlar tələbənin təlim prosesini inkişaf etdirməsi üçün imkanlardır. Bu, daha çox öyrənmək üçün internetdən istifadə etmək və ya oxu sürətini artırmaq üçün daha çox kitab oxumaq fürsəti ola bilər. Burada tələbə öz təlim prosesini daha da inkişaf etdirmək üçün mümkün imkanlar barədə diqqətlə düşünməlidir. Firsətdən daha səmərəli istifadə edə biləcəyinizi düşünmək də vacibdir. İmkanları müəyyən etmək üçün qruplarda işləməyə üstünlük verilir.

Təhdidlər: Təhdidlər həm də tələbədən asılı olmayan xarici amillərdir. Onlar tələbənin təlim prosesinə mənfi təsir göstərən xarici amillərdir. Buna misal olaraq internetə zəif çıxışı göstərmək olar ki, bu da tələbələrin internet vasitəsilə öyrənmələrini çətinləşdirir. İndiki vaxtda tələbələr evdən çıxmadan vaxtlarına qənaət edərək internet vasitəsilə lazım olan bir çox məlumatları əldə edə bilirlər.

Əksər insanlar kontekstdən asılı olaraq müxtəlif yollarla öyrənə bilsələr də, hamımız eyni şeyi öyrənmirik və əlavə olaraq, bir çox insanlar bu və ya digər şəkildə daha yaxşı öyrənirlər. Öyrənmə

üsullarını təsvir etmək üçün müxtəlif yollar və nəzəriyyələr mövcuddur. Hər kəsin öyrənmə tərzini fərqlidir. Onlardan bəzilərinə aşağıdakı kimi sadalamaq olar [3].

Vizual: Vizual öyrənmə çox vaxt göz yaddaşı adlanır. Ona görə də son zamanlar ölkəmizdə hər bir məktəbdə şagirdlərin yaddaşından təhsildə daha çox istifadə edə bilmələri üçün elektron lövhələr quraşdırılıb. Müəllimlər bu lövhələrin köməyi ilə dərslər şagirdə daha yaxşı çatdırılması üçün xüsusi slayd-şoular hazırlayaraq sinifdə hətta passiv şagirdlərin də diqqətini cəlb edə bilirlər. Bu, informasiya gözü yaddaşı vasitəsilə qeyri-ixtiyari olaraq yadda qalmasına səbəb olur. Vizual öyrənməyə meyilli şəxslər şəkillər, diaqramlar, nümayişlər, monitorlar, çap materialları, filmlər, flipçartlar və s. kimi müşahidə edilə bilən vasitələrdən istifadə etməyə üstünlük verirlər.

Verbal: Sözlərə və eşitməyə əsaslanan öyrənmə növü. Bu zaman əsasən audiokitablardan istifadə edilir. Elə tələbələr var ki, onların dərsləri tam başa düşməsi və yadda saxlaması üçün müəllimin izahı zəruridir. Belə şagirdlər dərslər zamanı müəllimi mümkün qədər diqqətlə dinləməyə çalışırlar. Bu şagirdlər eşitmə yaddaşı daha inkişaf etmiş uşaqlardır. Eşitməklə öyrənən insanlar məlumatı yüksək səslə ötürməyə üstünlük verirlər: söz, səs və ya özlərinin və ya başqalarının danışdığı səs-küylə. Bu şəxslər “mənə deyin”, “gəl bu haqda danışaq” kimi ifadələr işlədirlər və adətən bir mütəxəssisin göstərişlərini eşitdikdən sonra yeni tapşırıqları asanlıqla yerinə yetirirlər. Bunlar telefonla şifahi göstərişlər almağı sevən və dinlədikləri bütün mahnıların sözlərini yadda saxlamağı bacaran insanlardır. Şifahi öyrənmə vizual öyrənməyə nisbətən daha az yayılmışdır, lakin ənənəvi təhsil sistemlərində bu çox vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Aynur Həşimova. Şagirdlərin öyrənmə motivasiyasının artırılmasında valideynlərin rolu 16.09.2021
2. Feynman metodu: istənilən fənni tez bir zamanda öyrənməyə imkan verən 3 addım 05/01/2018
3. Kolbun təcrübəli öyrənmə nəzəriyyəsi. Vikipediya, azad ensiklopediya <https://az.wikipedia.org/wiki/> 22 dekabr 2021

SUMMARY

Sanam Pashayeva

DIFFERENT WAYS AND FACTORS OF LANGUAGE LEARNING

There is no right or wrong way to learn something. The main thing is that there are learning methods that suit the student's style. If you have a clear goal, it means you know where you are going. The same can be said about teaching: If the student does not know what to learn, he cannot guide him in the right direction. If the student does not know what to learn, then he does not know when to learn it! Clarity of purpose also stimulates the demands. This is a positive thing and the student feels very happy when he achieves that goal.

Key words: *learning, student, result, method, training, goal, way, right, direction*

MÜASİR DÖVRDƏ XARİCİ DİL DƏRSLƏRİNƏ VERİLƏN TƏLƏBLƏR

Müasir dövrdə xarici dillərin tədrisi prosesində dil öyrənənlərə dil, bilik və bacarıqlarının – eşidib-anlama, danışmaq, oxu və yazı üzrə zəruri xüsusiyyətlərin aşılması, həmçinin, onlarda tənqidi düşünmə qabiliyyətlərinin və kommunikativ səriştənin formalaşdırılması xarici dil müəllimlərinin qarşısında duran əsas məqsədlərdəndir. Bununla yanaşı, dövrümüzdə dil öyrənənlərin xarici dildə şifahi ünsiyyət qura bilməsi və həmin dildə informasiya mübadiləsi edə bilməsi mühüm məsələ kimi ön plandadır. Məhz bu səbəbdən, xarici dilin tədrisi zamanı dili öyrənənlərdə şifahi nitq bacarığının formalaşdırılması və onun vərdişə çevrilməsi xarici dil üzrə həm tədris planlarında, həm də onlar arasında hazırlanan sillabuslarda öz əksini tapan əsas məsələ sayılır.

Beynəlxalq təhsil standartlarına və Avropa təhsil sisteminin xüsusiyyətlərinə əsaslanaraq demək olar ki, hal-hazırda dili öyrənənlərdən təkəcə xarici dildə şifahi ünsiyyətə mükəmməl nail olmaq deyil, həmçinin onlardan gələcək işlərində öyrənilən dildə yüksək səviyyədə danışmalar aparmaları və bir-birinə bu işdə daima köməkçi olmaları tələb edilir. Müasir xarici dil dərslərinin səmərəli təşkili problemi müzakirə edilərkən isə ilk məsələ, həmin dərslərin təşkilatçısı olan müəllimin roludur.

Xarici dil dərslərində müasir dövr üçün müəllimin rolu məsələsi ilə bağlı metodik ədəbiyyatın (“Preceptors as teachers; A Guide Clinical Teaching”) təhlil edilməsi nəticəsində məlum olur ki, əslində, burada müəllimin tədris prosesinin əsas tərəflərindən biri olaraq yerinə yetirməli olduğu vəzifələri və funksiyaları nəzərdə tutulur. “Müəllimin rolu texniki bir termin olaraq dərslərin təşkili və aparılması prosesində ondan nələrin gözlənilməsi və onun təlimin digər aparıcı tərəflə necə davranması mənasında işlədilir [1, s.109].

Xarici dillərin tədrisi prosesi tarixinə nəzər salsaq, görərik ki, bu məsələ çoxsaylı dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Ona görə də xarici dillərin tədrisi ilə məşğul olan müəllimlər üçün təkəcə dil bilikləri ilə silahlanmaq bugünkü dövr üçün kifayət etmir. Tədris prosesində öz vəzifələrini və onların yerinə yetirilməsinin əhəmiyyətini anlayan və təlimdə innovasiyalar istiqamətində daim axtarışlara cəlb olunan xarici dil müəllimlərindən həm də müasir təlim metodlarını araşdırmaq, onların üstün cəhətlərini müəyyən etmək, təhlillər aparmaq tələb edilən amillərdəndir.

Müəllimin rolu dil öyrənənləri istənilən sinif və ya sinifdən kənar tədbirlər zamanı motivasiya etmək, onlarda özlərinə inam hissini, yaradıcı və tənqidi düşünmə bacarıqlarını formalaşdırmaqdan ibarət olmaqla dil bilikləri və bacarıqları ilə bağlı mürəkkəb komponentlərin birləşməsi təşkil edilməsinə əsaslanır.

Aparduğumuz tədqiqatlar və xarici dil dərslərinin müşahidəsi göstərir ki, xarici dil müəllimlərinin dərslərdə ənənəvi olaraq yerinə yetirdikləri vəzifələri və funksiyaları hazırkı dövrün tələblərinə uyğun olmadığı kimi, dil öyrənənlərin də maraq və ehtiyaclarına uyğun deyil. Ona görə də, müəyyən edilən və xarici dil müəllimlərindən tələb edilən yeni vəzifələr həm müasir dövrün dil öyrənənlərinin maraq, ehtiyac və tələbləri, habelə onların dil bilikləri və bacarıqları səviyyəsi, yaş və fərdi xüsusiyyətləri, həm də daima dəyişən və yenilənən texnoloji vasitələrin inkişaf əlamətləri ilə uzlaşmalıdır.

İngilis dili dərslərinin təşkil edilməsi zamanı müəllimin ilkin olaraq yerinə yetirməli olduğu vəzifəsi dil öyrənənləri müasir dövrdə qlobal ünsiyyət dilinin öyrənilməsinə olan tələbatın onların özləri tərəfindən anlaşılmasını təmin etmələri və bu prosesin motivasiyaedici məsələlərindən xəbərdar olmalarıdır. Beləliklə, xarici dil müəllimləri motivasiyaedici tərəf olaraq dil öyrənənlərin istək və arzuları əsasında yeni metod və yanaşmalardan istifadə edir. Dil öyrənənləri tədris prosesində motivasiya etmək, onların əqli və fiziki olaraq tədricən müstəqilləşməsinə və sərbəst olaraq öz məqsədlərinə nail olmalarına imkan yaradır. Bu əlamətlərin tez bir zamanda dil öyrənənlərdə formalaşması üçün müəllim, ilk növbədə, öz funksiyasını və ondan irəli gələn vəzifələrini anlamalıdır. Müasir tələblərə, əsasən, xarici dil dərsləri elə təşkil olunmalıdır ki, müəllim və dil

öyrənənlər bilavasitə qarşılıqlı olaraq bir-biri ilə əlaqədə olmalı və məqsədyönlü şəkildə qarşı tərəflər olaraq kollektiv işə cəlb olunmalıdırlar. Məlumdur ki, dərstdə dil öyrənənlər arasında əməkdaşlığın təmin edilməsi əsas prinsiplərdən hesab edilir. Dərstdə dil öyrənənlərin əməkdaşlığı nə qədər çox təmin edilərsə, onların uzunmüddətli yaddaşı bir o qədər çox inkişaf edər.

Bu gün izlənməsi vacib olan əsas prinsip ondan ibarətdir ki, xarici dil bilikləri sistemli olaraq dil öyrənənlərin beynində öz əksini tapmaqla yanaşı, onlardan düzgün və yerində istifadə edilməsi dərstdə və ya dərstdənkənar fəaliyyətlər zamanı müəllim tərəfindən təşkil edilməlidir. Əslində, müxtəlif fənlər üzrə fəal dərslərin təşkil edilməsi və aparılması təhsilə müasir yanaşmalardandır. İngilis dili dərslərində bu yanaşmanın tətbiq edilməsi təhsilə innovativ yanaşmanın bir hissəsini əhatə etməklə dərstdə dil öyrənənlərin təkcə yaddaşlarının elmi biliklərlə zənginləşdirilməsinə yönəldilmir, burada əsas məqsəd dil öyrənənlərin təfəkkürlərinin inkişaf etdirilməsi, onlar tərəfindən ən mühüm dil bilikləri və bacarıqlarının əldə edilməsi, problemləri araşdırmaq və müzakirə etmək və s. kimi bacarıqları tələbələrə aşılamaqdan ibarətdir [2].

Qloballaşmanın sürətlə getməsi, dünya ölkələrinin bir-biri ilə iqtisadi-siyasi və mədəni əlaqələrinin genişlənməsi bir daha xarici dillərin tədrisində diqqətin yönəlməsinə səbəb olur. Hazırda hər bir müəllim xarici dil dərslərini kommunikasiya əsasında təşkil etməyə və tələbələri daha çox müzakirələrə cəlb etməyə çalışırlar. Elə bunun nəticəsidir ki, dillərin tədrisi zamanı əsas məqsəd həmin dillərdən tələbələrin şifahi ünsiyyət zamanı istifadə edə bilmələri və gələcək işlərində daima bu mövqedə uğur qazanmaları hesab edilir. Beləliklə, tədrisin hər bir mərhələsi çərçivəsində dil öyrənənlər xarici dildə ünsiyyət qurmağı bacarmalıdırlar.

ƏDƏBİYYAT

1. Whiteman N.A. and Schwenk T.L. Preceptors as teachers; 1986; A Guide Clinical Teaching; Salt Lake City: University of Utah School of Medicine Press.
2. Willy A.R. 2012; Teacher roles in EIL (English as an International Language) Singapore: European Journal of Applied Linguistics and TEFL Nanyang Technological University Press.
3. Taxonomy. <http://www.nwlink.com>.
4. Guided discovery. <http://www.slideshare.net>
5. Competence in education. <http://www.edglossary.org>

SUMMARY

Latifa Shirzadova

REQUIREMENTS FOR FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN MODERN TIMES

Foreign language teachers must constantly be distinguished by their innovative ideas and explore various ways of effectively using new methods and techniques in the lesson, at the same time. They must be able to take into consideration the demands of the changing time, the interests and the need of learners. It should be noted that all these issues arise from the fact that today the number of people is increasing rapidly for learning English, either as a professional language or as a foreign language.

Key words: *a language learner, a foreign language, language teaching*

TƏLƏBƏLƏRİN İNGİLİS DİLİNDƏ YAZI BACARIĞININ İNKİŞAF ETDİRİLMƏSİ

İngilis dili beynəlxalq dil kimi dünya səviyyəsində ünsiyyət qurmaq və təhsil almaq baxımından mühüm vasitə hesab edilməkdədir. İqtisadi və mədəni inteqrasiyanın sürətlənməsi ilə birlikdə ingilis dilində olan tədrisə tələbat daha da artmışdır. Yazı başlıca təsirli ünsiyyət üsulu sayılan dil bacarıqlarından biridir və nitq kimi o da dilin yaranmasına müsbət təsir göstərir. Mükəmməl yazını ortaya çıxarmaq üçün düşünmək, ideya ortaya qoymaq, yazmaq, yenidən nəzərdən keçirmək və redaktə etmək lazımdır. İngilis dilində lazımi yazı bacarıqlarına malik olmayanlar təhsil həyatında və işlədikləri yerlərdə üstün imkanlar əldə etməkdə çətinlik çəkirlər. Erkən yaşda güclü yazı bacarıqlarına yiyələnmək şagirdlərə öyrənmə, ünsiyyət və özünü ifadə etmək baxımından mühüm vasitə kimi kömək edir. Buna görə də, tələbələr yazıda təməl qabiliyyətlərini inkişaf etdirməlidirlər. Bu baxımdan effektiv yazı təlimatı təcrübələri tələbələrə bu sahədə yeni bacarıqlar formalaşdırmağa imkan verir.

Yazı planlaşdırma, mətn yaratma və nəzərdən keçirmək kimi müxtəlif prosesləri özündə birləşdirən bir bacarıq növüdür. Tələbə və şagirdlər müxtəlif yazı mərhələlərində müəyyən çətinliklərlə üzləşirlər. Düşüncələrini və fikirlərini yazı vasitəsilə çatdırdıqları üçün onlar qrammatika, durğu işarələri və orfoqrafiya kimi fərqli qaydalardan düzgün istifadə etməyi bilməlidirlər. Yazı qabiliyyəti dil öyrənmədə tarazlığı qorumaq üçün digər üç kommunikativ bacarıqlarla (dinləmə, oxuma, danışma) birlikdə eyni vaxtda inkişaf etməlidir. Şagirdlər dinləmək və oxumaqla öyrənirlər, lakin öyrəndiklərini danışma və yazma bacarıqları ilə ortaya qoyurlar (3).

İngilis dilində yazını sinfi qaydalara əsaslanan və ənənəvi yanaşma yerinə daha interaktiv etmək üçün müəllimlər fərqli fəaliyyətlər həyata keçirməlidirlər. Qruplarla iş, cüt-cüt iş və çarpaz fəaliyyət kimi effektiv tədris üsulları bu yöndən fərqləndirilir. Tələbələrin yazı bacarıqlarını maksimum səviyyədə inkişaf etdirmək üçün bu üsullardan effektiv istifadə edilməlidir. Hər bir şagirdin yazdığı nüsxələri yoxlamaq və onlara fərdi şəkildə rəy bildirmək çətin olsa da, müəllimlər bu problemi minimuma endirmək üçün müntəzəm olaraq qiymətləndirmə apara və vaxtaşırı rəy bildirmə bilirlər. İngilis dilində yazı qabiliyyətini daha da artırmaq üçün bəzi mühüm üsullar aşağıdakı kimidir:

- Müxtəlif mətn növləri ilə tanış olmaq. Bütün yazı tapşırıqları eyni növ ingilis dilini tələb etmir. Qəzet üçün məqalə bir üslub, potensial işəgötürənə elektron məktub başqa bir üslub, dərslər üçün fərqli yanaşma elementləri tələb ediləcəkdir. Buna görə də müxtəlif mətn növləri ilə tanış olmaqla yazı qabiliyyətini daha da təkmilləşdirə bilərik;

- Başlıca qrammatik qaydaları mənimsəmək. Yazı üçün təkcə qrammatika kifayət deyil, lakin bu o demək deyil ki, qrammatikasız da mümkündür. Məsələn, işinizlə əlaqədar olaraq sizdən ingilis dilində məqalə yazıb elektron poçtla göndərməyiniz tələb olunur. Düzgün qrammatik bilik olmadan yazını təqdim etmək istədiklərinizə qeyri-peşəkar görünəcəkdir. Ola bilər ki, səhv qrammatik qaydalarınız ucbatından demək istədikləriniz düzgün başa düşülməyəcək və anlaşılmaz vəziyyətlərə gətirəcəkdir. Bunun üçün yardımçı vasitə kimi qrammatika kitablarından və ya onlayn materiallardan istifadə edə bilərik:

- Fərsət tapdıqca yazmaq. Bir şeyi yaxşı mənimsəmək üçün hər fərsətdə onu sınaq etmək lazımdır. Yazmaq üçün ən yaxşı təcrübə tez-tez yazmağa çalışmaqdır. İngilis dilində gündəlik saxlamaq və blog yazmaq kimi təcrübələr yaxşı bir başlanğıc ola bilər;

- Auditoriyanı nəzərə alaraq yazmaq. Məqaləni biznes tərəfdaşına, müştəriyə və ya müəllimə, tələbə yoldaşına göndərən zaman fərqli yanaşmadan istifadə etmək lazımdır. Məqalə hansı məqsədlə yazılır, ünvan formasına və cümlə quruluşuna görə qərar verilməlidir. Uğurlu yazı həm də güclü nitq və ifadəyə malik olmalıdır;

- Yazılanları yoxlamaq. Təbii ki, bir məqaləni və ya yazını göndərməzdən əvvəl onu hərtərəfli oxumaq lazımdır. Əgər yazılarımıza güvənmiriksə, orada səhvlərin olmasından şübhələniriksə, bunu

kiminsə oxuması faydalı olardı. Onu özümüzdən başqa birinin oxuması qaçırdığımız məqamları müəyyən etməyə imkan verəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abdullayev K. Dilçiliyə səyahət. Bakı: "Mütərcim", 2010, 200 s.
2. Abbasova S.H. İngilis dili fənninin tədrisi metodikasında yeni, müasir təlim metodları. Bakı: 2005, 25 s.
3. Gay L.R., & Airasian (2003). *Educational research: competencies for analysis and applications (7th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall
4. Megumi Kosaka (2016). How I Have Improved My English Writing Skills. TESOL Journal, v7 n2 p497-499

SUMMARY

Seljan Abdullayeva

DEVELOPING STUDENTS' ENGLISH WRITING SKILL

Writing is one of the most important English skills for second language learners, especially students and working professionals. This is because unlike speaking exercises, when you write you leave a lasting record of your language. Errors in spelling, grammar, and word choice are immediately apparent. While literacy skills are not a reflection of intelligence or knowledge, poor writing can cause a student to receive a low grade even if they know a lot about the topic of the assignment. In a professional context, if you send poorly written emails full of mistakes, people may see you as lazy or unreliable. Fortunately, the more often you write, the easier it will be to get into the English language you're looking for and express yourself accurately and fluently. Researchers know that if you're a strong writer in your native language, chances are you'll be a strong writer in English.

Key words: *English, writing, communication, grammar, skills*

FIRUZA MUSTAFAYEVA

*Nakhchivan State University
stafayevafiruze13@gmail.com*

THE ROLE OF LANGUAGE SKILLS IN INTERPRETATION

One of the most important criteria which interpreters should master is language proficiency. It means that interpreters should possess a good command of language skills that are needed in interpretation process. Obviously, interpretation is a means of interaction between two persons and it requires complete understanding of target and native languages in interpretation process. In this conference paper, two crucial language skills that demand pragmatic, cultural and semantic knowledge are reading and speaking skills. Reading skill is regarded as a receptive skill while speaking is considered to be productive skill.

There are numerous challenges faced by the students while they are translating something. Because of the lack of indispensable language skills, they cannot manage interpretation process. For this reason, they encounter interpretation hardships that source from the weakness of these skills. So it has a negative impact on their performance.

A number of problems emerge when the translators don't use their language skills to eliminate the interpretation obstacles. Therefore, they should improve their language skills. First of all, they should develop their grammar knowledge and vocabulary. Everything depends on translators' learning background. If that interpreter masters the above-mentioned language skills profoundly, he or she will encounter fewer barriers while translating. Actually, other skills are also important in interpretation process, if the translator has poor listening ability, he or she will not be able to understand and retain the information in his/her mind to answer back or translate the relevant data. Furthermore, there are other subskills that are associated to the four basic language skills which are pronunciation, spelling, etc. All skills and sub-skills are correlated to each other which brings about an efficient interpretation process.

Babayev Javid underlines in his article: "The most specific feature is that synchronic interpreter should develop the ability of approximation or prediction about what might be said in advance. This is because some languages have different word order syntactically. For example, subject is followed by predicate in English while the place of predicate is at the end of the sentence in the Azerbaijani language. So if the speaker speaks in Azerbaijani he will use the predicate at the end of the sentence and before that translator should approximate what verb might be used and should use that verb before the speaker utters it. The translator may guess it from the context of the speech. The translator should function as a fortune-teller. If we translate the speech vice-versa, from English into Azerbaijani, the translation will be more convenient. Since the subject and predicate are used one after another in English and this word order does not require any approximation. But it does not occur in all languages" [1, p.117].

Donald and Kneale identify that teachers conventionally distinguish between 4 aspects of the language that are acquired by four main skills which include speaking, reading, listening and writing [2]. Listening and reading sections are thought to be input, receptive or passive skills whereas writing and speaking are considered to be output, productive or active skills.

In this regard, Brown states that, in relation to language, competence is the underlying knowledge of the language system and its syntactic rules, terminology, and all aspects of the language. And how these aspects fit together. A student's performance is always reflected based on their ability to perform actual productions directly related to their (speaking, writing) ability or their understanding of their (listening, reading) skills. This is determined by certain language events.

For Paran, several researches have made effort to focus on the transition from teacher and teaching to learner and learning. This change has resulted in significant improvements in language proficiency at various levels that are highly relevant to communicative events. The following considerations are central to teaching and learning language skills [3, p.457]:

1. Improved understanding of various aspects of language and language processing;

2. It changes your perspective on what needs to be taught;
3. A better conceptualization of different language skills, from focusing on learning languages with skills to focusing on skills themselves;
4. A balance of broadly focused input and practice, a balance of experience and language, and a focus on specific elements;
5. Focus on discourse functions for both production and understanding;
6. Increased use of technology in deciding what to teach and how to teach;
7. Focus on autonomy and shift accountability to learners.

REFERENCES

1. Babayev Javid. (2023). Cognitive aspects of simultaneous and consecutive interpretation. Publisher. agency: Proceedings of the 1st International Scientific Conference «Interdisciplinary Science Studies» (January 19-20, 2023). Dublin, Ireland, 2023. 144 p.
2. Donald S. and Kneale P.E. (2001). Study Skills for Language Students: A Practical Guide. New York: Oxford University Press Inc.
3. Paran A. (2012). Language Skills: Questions for Teaching and Learning. ELT Journal. Oxford University Press. Volume 66/4 Special issue October 2012

XÜLASƏ

Firuzə Mustafayeva

TƏRCÜMƏDƏ DİL BACARIQLARININ ROLU

Tezisdə dil bacarıqlarının tərcümədə rolundan bəhs olunur. Bu o deməkdir ki, tərcüməçilərin dil bacarıqları ən yüksək səviyyədə olmalıdır. Dil bacarıqlarını inkişaf etdirmədən yüksək səviyyəli tərcümə etmək qeyri-mümkündür. Əgər şifahi tərcüməçinin zəif dinləmə bacarığı olsa, o deyilənləri başa düşüb yadda saxlamaqda çətinlik yaşayacaq. Tərcüməçilərin dərindən yiyələnməli olduqları əsas şey güclü söz ehtiyatı və qrammatik bilikdir.

Açar sözlər: tərcümə, dinləmə, oxu, dil bacarıqları, terminologiya, qəbuledici bacarıqlar

CHARACTERISTICS OF THE DIRECT METHOD

The Direct method whose another name is the Natural method is used in foreign language teaching and learning. This method ignores the usage of mother tongue and uses only the target language in learning process. It emerged in England in 1900s and it opposed the Grammar-Translation method and other traditional methods as the Bilingual method which was put forward by C.J.Dodson . The Direct method was developed as a response to the GTM. Javid Babayev notes in his article: “When you watch any film with subtitles on the Youtube or Netflix, you unknowingly learn the language with the Direct method with its pronunciation, grammar and lexicology. Babayev Javid notes: “It is possible to possess grammar completely in a certain period of time, though it is very hard to express an opinion about word stock” [2, p. 82] It covers all teaching methods including the Direct method. There is usually no feedback here” [1, p.51]. Generally, teaching a language is based on the development of speaking skills. Characteristic features of the Direct method are as follows:

- Teaching notions and words via pantomiming, real-life objects and other visual items;
- Teaching grammar rules using inductive approach;
- Focus on the speaking with a native-like pronunciation;
- Focus on question-answer patterns;
- There is no translation;
- Notions are taught through natural contexts via the teacher’s physical and mental skills only;
- Oral practice has a contribution in writing and reading, speaking and listening at the same time;
 - Grammar is taught indirectly through the implication of the situation creation [5, p.66].

The Direct Method in language teaching directly establishes an immediate and audiovisual relation between practice and expression, phrases and words, meanings and idioms, performances and rules via teachers’ body and mental abilities, without any assistance of the students’ native language [3, p.68]. The Direct Method of language teaching targets to build up a direct way into the target language world establishing a relation between practice and language, idea and word, expression and thought performance and rule. This can be another similar definition given by linguists. This method considers for students to learn how to interact in the foreign language. It is based on the hypothesis that the student should experience the new language in the same way as she/he practices her/his native language without taking into account the presence of her/his native language [4, p.87]. There are some other definitions describing its characteristic features, as well. But we are not going to focus on this for a long time. The Direct Method has some techniques which have been listed below:

1. Question-answer exercises- The instructor poses any kind of question and the learner replies
2. Dictation-The instructor selects a grade-appropriate text and reads it loudly.
3. Reading aloud- The learners take turns by reading passages of a text, play or dialogue aloud.
4. Self-correction- when a learner makes an error, the instructor gives him/her a second chance to correct it.
5. Speech practice- A chance is given to students to ask their questions to the other learners or the instructor. This activates both teacher-student communication and student-student interaction.
6. paragraph writing – The students are required to write a passage with their own words. The Direct Method has some advantages:

- 1.It eases language understanding- understanding of the foreign language appears to be easier for inhibition of the language interferences from the native language, it builds up a direct relation between the context and assists in understanding directly what is read and heard. 2. It improves fluency-speech fluency brings about easy writing. It is inclined to develop expression in writing and it is a rapid way of learning and enlarging word stock. 3. It helps reading – reading becomes more enjoyable and easier and it develops a habit of critical learning. 4. it improves the development of

language sense. 5. It is full of activities that makes it exciting and interesting. 6. It underlines the target language by aiding the students to express their feelings and thoughts directly in the target language without the usage of native language. 7. It develops speaking, reading and listening. 8. It increases job opportunities. 9. It aids in bringing words from passive into active vocabulary. 10. It helps in proceeding English from special to general, it covers the gap between theory and practice. 11. It utilizes audio-visual materials and also eases writing and reading. 12. It eases participation and alertness of the students.

Along with the advantages, it does have some disadvantages that have been enumerated below:

1. It refuses the systematic written work and reading skill. 2. It backs up only a restricted amount of vocabulary-it limits the volume of vocabulary as not all words may be directly related to their senses. 3. It requires professional and literate teachers. It is not so effective if the teachers don't know the target language very well. 4. There is less focus on reading and writing skills while learning the language. 5. It is time-taking in generating real-life situations. 6. It does not have systematic grammar teaching. 7. It is not relevant to slow and lazy students who have difficulty in learning English through this method.

The Direct method has the following principles:

1. Classroom teaching is carried out exclusively in the studied language. 2. Only casual words and sentences are studied during the first stage; grammar, writing and reading are taught in the intermediate stage. 3. Speaking skills are established in a carefully graded advancement conducted around question-and-answer exchange between students and teacher in small and intensive classes.

4. Grammar is learnt in inductive way. 5. Novel teaching features are presented in oral form. 6. Necessary vocabulary is studied by means of objects, pictures and demonstration. SUMMARY words are taught in relation to thoughts or ideas. 7. Both listening and speaking skills are taught. 8. Proper pronunciation and grammar are underlined. 9. Students should speak about 80% of the time in the lesson process. 10. Learners are taught from inception to ask the questions and respond them.

REFERENCES

1. Babayev J. (2022). The methods ignoring the usage of mother tongue. I international scientific conference. World Science: achievements and innovations. Publisher: World of Conferences, Lviv. Ukraine. 27-28.10.2022. pp. 50-52.
2. Babayev Javid Sabir. (2022). Efficiency in teaching and learning vocabulary. Современная наука: Актуальные вопросы, достижение и инновации, сборник статей XXIV Международной научно-практической конференции, Состоявшейся 10 марта 2022 г. в г. Пенза, с. 82-84.
3. Naik Hemavathi S. (2013). *Content Cum Methodology of Teaching English*. Sapna Book house. p. 68.
4. Muthuja Babu. *Teaching of English* (2009 ed.). Centrum Press. p. 87
5. Singh Y. K. *Teaching of English* (2005 ed.). APH publishing corporation. p. 66
- 6.

XÜLASƏ

Nailə Kazımova

BİRBAŞA METODUN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Tezisdə birbaşa metod və onun sahib olduğu xüsusiyyətlərdən bəhs olunur. Qeyd olunur ki, bu metodla dil öyrənərkən ana dilindən imtina olunur. Bütün 4 dil bacarıqlarını bu metodla inkişaf etdirmək mümkündür. Bu metodu tətbiq edərkən şəkillərdən, slaydlardan istifadə edilir.

Açar sözlər: birbaşa metod, dil bacarıqları, yazı, ana dili, oxu

ƏNƏNƏVİ METODLARIN DİL BACARIQLARININ İNKİŞAFINDA ROLU

Bu gün xarici dil bilikləri peşəkar təhsilin tərkib hissəsidir. Əcnəbilərlə yüksək səviyyədə əməkdaşlıq etmək üçün dil biliklərinə yüksək tələbat var. Bu gün xarici dillər peşə təhsilinin mühüm tərkib hissəsinə çevrilir. İnsanlar onlara xarici dili müstəqil öyrənməyə kömək edən materialları əvvəlcə məktəblərdə, kolleclərdə, liseylərdə, sonra isə universitetlərdə öyrənirlər. Bu gün müxtəlif dil bilik səviyyələrinə malik insanlar üçün tədris materiallarının böyük bir kolleksiyası var. Bu məqsədə nail olmaq müəllimlərin bacarıq və peşəkarlığından asılıdır.

İnformasiya texnologiyalarından və müasir tədris metodlarından istifadə yeni materialı tez başa düşməyə kömək edə bilər (1, 10). Bu baxımdan müəllim və tələbələr xarici dilin tədrisinin müasir üsullarını öyrənməlidirlər. Nəticədə, öz məqsədlərinə nail olmaq üçün ən səmərəli yolları seçməklə bacarıqlarını inkişaf etdirmək olar. Bir neçə tədris və təlim metodlarından istifadə ən effektiv üsuldur. Tədris kiçik ölçülü addımlarla aparılır və öyrənmənin mövcud bilik sisteminə əsaslanır (2, 235).

Tədris prosesinin təşkili yeni pedaqoji texnologiyalara əsaslanır və müasir media təhsil prosesinin məzmununa, keyfiyyətinə və səmərəliliyinə mühüm təsir göstərir. Multimedia texnologiyaları, yeni pedaqoji texnologiyalar, elektron dərsliklər və s. ingilis dilinin tədrisi prosesində əhəmiyyətlidir.

Hər bir fənnin öz tədris texnikası var və o, məlum anlayışlar toplusundan ibarətdir. Əsas xarici dil metodologiyasında qəbul edilən anlayışlara aşağıdakılar daxildir: Təhsil sistemi, tədris metodu, təhsil prinsipi, tədris vasitəsi, metodikası [1]. Müəllim ingilis dili dərslərində tələbələrə dərsi tədris etmək üçün bir çox üsullardan istifadə edir. Bu səbəbdən ingilis dilinin təlim tədrisi prosesində müəllimlərin yaradıcı fikirləri olmaları vacibdir. Xarici dil biliklərinin yaxşılaşdırılması üçün mövcud bir sıra üsul və yanaşmalar mövcuddur.

1. Kommunikativ tədris üsulu
2. Qrammatik-tərcümə üsulu
3. Audio-lingual üsulu
4. Birbaşa üsul

Kommunikativ tədris üsulu ünsiyyət vasitəsi ilə dilin öyrədilməsini nəzərdə tutur. Kommunikativ dil tədrisi tələbələrin ünsiyyət və qarşılıqlı əlaqə bacarıqlarını inkişaf etdirməyə üstünlük verir. Bu, tələbələrin tələbə-şagird və tələbə-müəllim qarşılıqlı əlaqəsi vasitəsilə real həyat vəziyyətlərində effektiv və inamlı ünsiyyət qura bilməsini təmin edir.

Qrammatika-tərcümə metodu- adından da göründüyü kimi, ikinci dilin qrammatikasının öyrədilməsini vurğulayır. Bu metod xarici dilin tədrisində əhəmiyyətli rol oynayır. Morfologiya və sintaksis də daxil olmaqla cümlə strukturunun qrammatik təhlili tələbələrə öyrədilir.

Audio-lingual metodu şifahi bacarıqlara diqqət yetirir. Audio-lingual metod düzgün tələffüz və qrammatika, nitq vəziyyətlərində tez və dəqiq cavab vermək bacarığı və qrammatik nümunələrlə istifadə etmək üçün kifayət qədər lüğət biliklərinə malik olmaq məqsədi daşıyır.

Birbaşa metod xarici dili öyrənməkdə şifahi təlimin dəyərini vurğulayır. Şagird müzakirə, söhbət və oxu vasitəsilə hədəf dili öyrənir.

Bu metodların hər biri müxtəlif dil problemlərinin həllində istifadə olunur. Beləliklə, tədris praktikasında bu metodları effektiv şəkildə tətbiq etmək üçün təcrübəçilər aşağıdakı sualları nəzərə almalıdırlar: şagirdlər kimlərdir, onların mövcud dil biliklərinin səviyyəsi nədir, ünsiyyət ehtiyacları və şərtləri nədir, gələcəkdə hansı şəraitdə ingilis dilindən istifadə edəcəklər və s. Bir sözlə, heç bir fərdi metod uğurlu nəticələrə zəmanət verə bilməz.

ƏDƏBİYYAT

1. Passov E. I. Общительный Method обучения иностранное разговора. -Moscow: 1985: - page 10
2. Johnson K. E. The Sociocultural Turn and Its Challenges for Second Language Teacher Education. // TESOL Quarterly., - London., 2006: - pp. 235.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. - London., 2001: - pp. 64

SUMMARY

Fatma Kərimova

APPLICATION OF NEW TECHNIQUES AND METHODS IN THE DEVELOPMENT OF LANGUAGE SKILLS

The article is about new techniques and methods in the development of teaching foreign languages. According to the article, methods and techniquess of teaching foreign languages should be conducted in such a way that teenagers and the young learners are provided with basic knowledge, which give the young learners a chance to relate to themselves, and the others around them. While the core principles of effective language teaching apply to teaching any modern language, there may be some differences in emphasis or approach depending on the specific language being taught. However, these differences are generally minor, and the most effective teaching methods can be adapted to suit any language.

Key words: *foreign, approaches, knowledge, language, teaching, methodology, practice*

DİLİN ŞİFAHİ YANAŞMA VƏ YA SİTUATİV METODLA TƏDRİSİ

İngilis dilçiləri tərəfindən işlənib hazırlanan bu yanaşma 1930-cu ildən 1960-cı illərə qədər mövcud olub. Bu metod 1980-ci illərə qədər dil kurslarına böyük təsir göstərmişdir. Situativ dil tədrisi yanaşması prinsiplərinə əsaslanan "Streamline English" adlı dərslik tərtib edilmişdir [4]. Dilin struktur görünüşü Situativ yanaşmanın və ya SDT-nin əsas komponentidir. Strukturlar, danışmaq və əsas lüğət elementləri dil tədrisinin əsas elementləri kimi nəzərdən keçirilir. Bu metod daha çox banisi Amerika strukturalisti olan Fries metoduna bənzəyirdi. Lüğət oxu bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün vacib element kimi nəzərdən keçirilirdi. Qrammatikaya da diqqət yetirildi. Hesab olunur ki, dil təhlili və əsas qrammatik strukturların cümlə nümunələrinə təsnifatı tələbələrə cümlə strukturlarını və qaydaları mənimsəməyə kömək etmək üçün istifadə edilə bilər. Nitq dil fonu və quruluşu kimi qəbul edilirdi. SDT aşağıdakı prinsiplərə malikdir:

1. Dil öyrənmək həm də vərdiş formalaşdırmaq deməkdir;
2. Səhvlərdən çəkinmək lazımdır, çünki onlar pis vərdişlər yaradır;
3. Dil bacarıqları ilk növbədə şifahi, sonra isə yazılı formada təqdim olunduqda daha səmərəli şəkildə mənimsənilir;
4. Sözlərin mənalari yalnız mədəni və linqvistik kontekstdə öyrənilə bilər. Onun aşağıdakı məqsədləri var:

- a) Quruluş vasitəsi ilə 4 əsas dil bacarığının praktiki əmrini öyrətmək;
- b) Dəqiq qrammatikaya və tələffüzə diqqət yetirmək;
- c) Nitq vəziyyətlərində tez və düzgün cavab vermək bacarığını formalaşdırmaq;
- d) Əsas cümlə nümunələri və strukturları üzərində avtomatik nəzarəti təmin etmək. SDT yeni cümlə nümunələrini göstərmək üçün Situativ Yanaşmadan istifadə edir. Pittman yeni dil elementlərinin mənalari göstərmək üçün şəkillərdən, konkret obyektlərdən və jestlərdən istifadə oluna biləcəyini düşünürdü.

Ana dili inkar edən metodlardan biri də Situativ Dil Təlimi metodudur. Bu metod əslində öyrədilmir. Bu metod öyrənilir. Çünki bu metod adətən özünü-təhsilə əsaslanır. Əgər bir insan xaricə gedib orada yaşayarsa, o müxtəlif vəziyyətlərə düşərək dili məcburən öyrənir [1, p.50].

Dərsliyə müxtəlif qrammatik strukturları göstərən mövzular daxildir. Vizual vəsaitlər müəllim tərəfindən təqdim olunur, tərkibində qrafiklər, şəkillər, diaqramlar və s. Şagirdlərdən ilkin mərhələdə müəllimin dediklərini dinləmələri və təkrar etmələri tələb olunur. Sonra onlar suallara cavab verirlər. Təqdimat mərhələsində müəllim model kimi çıxış edir. Müəllim vəziyyəti qurur və sonra o, bacarıqlı vasitəçi kimi çıxış edir. SDT-də tipik prosedur idarə olunan strukturlardan daha müstəqil təcrübəyə keçir. Prosedurlar cümlə nümunələrinin şifahi istifadəsindən danışmaq, yazı və oxuma zamanı onların avtomatik istifadəsinə keçir. Bu metod aktiv metod sayıla bilər. Çünki tələbə öz üzərində çox işləyir [5 p.39]. Adi SDT dərsləri intonasiya və stress təcrübəsi ilə başlayır. Bundan sonra aşağıdakı struktur izlənilir:

1. Tələffüz;
2. Əvvəlki materialın yenidən nəzərdən keçirilməsi;
3. Yeni sözlər və qrammatik quruluş;
4. Şifahi təcrübə;
5. Yeni strukturu əhatə edən yeni mətnin oxunması və ya yazılı tapşırıqlar. Bu yanaşma aşağıdakı üstünlüklərə malikdir:

1. Dilə giriş üçün uyğundur;
 2. Yaxşı kurikulum varsa, əlçatan üsuldur;
 3. Çox vəsait tələb etmir;
 4. Tələffüz və söz ehtiyatının öyrədilməsi baxımından faydalıdır;
 5. Şifahi təcrübə, qrammatika və cümlə nümunələrinə güclü diqqət yetirilir.
- Üstünlüklərlə yanaşı, onun bəzi mənfi cəhətləri də var:

1. Müəllim mərkəzlidir. Tələbənin təlim prosesinə heç bir nəzarəti yoxdur. Şagirddən sadəcə olaraq müəllimin dediklərini dinləmək və təkraralamaq, suallara cavab vermək tələb olunur;
2. O, dilin əsas xüsusiyyətlərini, yəni ayrı-ayrı cümlələrin yaradıcılığını və unikallığını ifadə etmir;
3. Müəllimlər SDT-ni müvafiq vəziyyətlərdə təqdim etmək baxımından çətin hesab etdilər və bu, müəllimlər üçün əlavə yük yaradır;
4. Müəllim nə öyrətdiyinə həmişə əmin deyil.

SDT bir qədər izahlı metoda da bənzəyir. Babayev Cavid izahlı metod haqqında yazır: “The teacher gives in-formation by various means, and student perceives, recognizes and records the information in memory. Com-municating is performed by the teacher by means of spoken word (story, lecture, explanation), the printed word (textbooks, supplementary benefits), visual aids (pictures, diagrams, videos) show practical ways of life (showing a method of solving the problem of scheduling methods, and annotations etc.)” [2, p.127].

Dilin öyrənilməsində mübahisəli proseslərə baxmayaraq, biz bir həqiqəti görürük ki, dil tədrisinin əsas praktiki məqsədi tələbələrin ondan istifadə etməsinə imkan yaratmaqdır. Görünüş linqvistik olmadığı üçün linqvistik məlumatların əldə edilməsi kifayət deyil, çünki onun qarşılıqlı əlaqə zamanı mövcud insanlar, hadisələr və obyektlərlə müəyyən əlaqələri var. Psixoloqlar və dilçilər arasında dilin təbiəti ilə bağlı ciddi mübahisələr gedir. Dil öyrənmə, xüsusilə, tərəddüd ilə xarakterizə olunur. Məsələn, 1930-cu illərdə bu, oxunuşların dəqiq təfsirini nəzərdə tuturdu, lakin 1950-ci illərdə isə bu şifahi istehsal və eşitmə qavrayışında asan bacarıq demək idi. Bu sözün mənşəyinə daha çox nəzəri anlayışlarda rast gəlinir ki, bu da öz növbəsində dil əldə etmək, öyrətmək və ya öyrənmək nə demək olduğu anlayışlarında müvafiq dəyişikliklərə səbəb olur [3].

ƏDƏBİYYAT

1. Babayev Javid (2022). The methods ignoring the usage of mother tongue, I international scientific conference. “World Science: achievements and innovations”. Lviv. Ukraine. 27-28.10.2022. 92 p.
2. Babayev Javid Sabir, (2022). Effective learning methods in language teaching. Развитие, науки, технологий, образования в XXI веке: Актуальные вопросы, достижение и инновации, сборник статей Международной научно-практической конференции, Состоявшейся 5 марта 2022 г. в г. Пенза, с.127-129.
3. Edward M. Anthony və William E. Norris, “Methods come and go” in English on Readings as a Second Language
4. Hartley B., & Viney P. 1978. Streamline English: Departures. Oksford Universiteti Nəşriyyatı.
5. Hasanova Mahira. (2022). Interactive methods in language teaching. Deutsche international Zeitschrift für zeitgenössische Wissenschaft, № 31, Artemida 24. Sattledorf, Germany.

SUMMARY

Sahila Guliyeva

TEACHING OF THE LANGUAGE THROUGH ORAL OR SITUATIONAL METHOD

This approach existed from 1930s to 1960s which was developed by British linguists. It had a great impact on language courses until 1980s. Structural view of the language is a basic component of the Oral Approach or SLT. Despite the controversial processes in language learning, we see a fact that the major practical objective of language teaching is to allow the students to utilize it. Obtaining linguistic information is not enough since the view is not linguistic, because it has some relationships with people, events and objects that exist at the time of interaction

Key words: oral practice, reading skills, situational language teaching, SLT

ALAVIYYA NURI
Nakhchivan State University
mayisnuri422@gmail.com

ON MODERN METHODS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

The promotion of a foreign language culture as the goal of learning raised the question of the need to create a new methodological system that could achieve this goal in the most effective and rational way.

The logic of developing a communicative methodology led to the final promotion of a foreign language culture as the goal of teaching foreign languages at school. And this kind of system can be formed only on communicative bases. Furthermore as the practice of applying the communicative methodology has demonstrated, it bestows the incorporation of a foreign language as a way of communication, besides the development of comprehensive personality traits of students. The communicative method was the ground for compiling English textbooks in high school.

In the last twenty years, such a tendency as projectivity has been formed in teaching. This concept was formulated in the context of the educational restructuring program proposed in the late 70s by the Royal College of Art in the UK. It is firmly connected to the project culture, appearing as a result of the fusion of the humanitarian-artistic and scientific-technical fields in education.

The project culture is, as it were, the general formula in which the art of planning, invention, creation, execution and design is realized and which is defined as projecting. Learning the culture of project, the pupil studies to think innovative, individually planning his actions, prognosticating potential alternatives, solving the assignments facing him, applying the techniques and methods of work he has mastered. The culture of project is now entering many areas of educational practice in the form of project methods and project-based teaching methods. The project method is actively comprised in the training of foreign languages.

A noticeable sample of the use of the project method is the course-book "Project English", printed in 1985 by Oxford University Press. In modern circumstances of speedy increase of science and technology, the problem of transformation to an intensive path of development is and is being solved in all fields of community and at all levels of the formation of an individual and specialists.

The search for optimal ways to solve this issue, caused in the late 60s - early 70s of the previous century the emergence of a method based on a suggestive effect on students. The suggestopedic direction appeared in relation with an endeavor by the Bulgarian psychotherapist Georgy Lozanov to utilize proposing as a way of activating save mental capacity in the learning process, in particular, when teaching foreign languages.

The concepts of G.Lozanov were the beginning point for formulating a lot of methodological systems for constantly teaching of foreign languages. Initially, the model of intensive teaching of foreign languages was developed for the use of an adult contingent of students in the conditions of short-term courses, but later the experience of successful application of the intensive teaching method in other situations was positive as well.

At present, intensive teaching of foreign languages is applied in different increasing, newly formed and existing methodological systems. This is because of the difference of definite aims of teaching a foreign language to various contingents of students, together with the difference of learning conditions (a table of training hours, their number and the size of the study group). The followers of G.Lozanov, who developed his ideas, were G.A.Kitaigorodskaya, N.V. Smirnova, I.Y.Shekter and others.

The most popular at present is the method of activating the reserve abilities of the individual and the team G.A.Kitaygorodskaya. The activation method obviously reflects the idea of intensive teaching of a foreign language. Grounded on this theory, for many years, the evolution of learning technology was implemented, which was then called the activity method. The work was carried out under the guidance of Professor P.Ya.Galperin and Associate Professor I.I.Ilyasov. In fact, the activity method is comparable with the activity approach, which is based on the idea of the activity of the

cognizing object, of learning as an active, conscious, creative activity. This method includes teaching communication in the unification of all its functions: regulatory, cognitive, value-oriented and etiquette. This may be used both at work with adolescent colleagues and at high school.

REFERENCES

1. Bakhodirovich E.B. Formation Of Management Competencies On The Basis Of The Designed Project // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences// Uzbekistan: Educational in Uzbekistan, 2019, vol. 7, No. 12, p.76 2. Гусейнзаде Г.Дж. Обучение речевой коммуникации на иностранном языке. Баку: “Мутарджим”, 2001, 316 с.

XÜLASƏ

Ələviyyə Nuri

XARİCİ DİLİN TƏDRİSİNDƏ MÜASİR METODLAR HAQQINDA

Tezisdə xarici dilləri öyrənərkən yeni və effektiv metodların yaranmasından, o cümlədən həmin metodların öyrənmə prosesində tətbiqindən bəhs edilir. Həmçinin bu metodların işlənmə tarixinə nəzər salınaraq tətbiq olunduğu ali təhsil müəssisələri, metodların yaradıcıları olan alimlərin fəaliyyəti, eləcə də dilin öyrənilməsi zamanı həmin metodların ardıcıl və davamlı tətbiqi əhəmiyyəti vurğulanmışdır.

Açar sözlər: ünsiyyət metodu, proyektiv metod, təlqin metodu, fəaliyyət metodu, ardıcıl öyrənmə

İDİOMLARIN TƏDRİSİNDƏ EFFEKTİV METODLAR

Dövrümüzdə, inkişafa aparan bu yolda dil faktoru və dil bariyeri ən aktual məsələlər sırasındadır. Belə ki, dünyada bir neçə genişmiqyaslı şəkildə öyrənilməsinə ehtiyac duyulan dillərdən biri də ingilis dilidir. Danılmazdır ki, ingilis dili elm, texnika, diplomatiya, kommertiya və kütləvi informasiya dili kimi məşhurdur. Məhz bu nöqteyi nəzərdən, nəşr olunan ədəbiyyatın və kütləvi mətbuatın çox hissəsi ingilis dilində çap olunur. Bütün bu amillər hər kəsin ingilis dili öyrənməsi zərurətini yaradır. Öyrənmə zamanı bu amillər lüğət fondunu formalaşdırır.

Bütün dillər üçün əsas istifadə vasitəsi sözdür və yeni bir dil öyrənmək istəyən hər kəs öz lüğət fonduna gündəlik olaraq yeni ifadələr, söz və söz birləşmələri əlavə edir. Qeyd olunan bu söz birləşmələrinin tərkibində idiomlar özünəməxsus yer təşkil edir. Nəticədə müasir ingilis dilində idiomlar və idiomatik birləşmələr ünsiyyət zamanı daha işlək birləşmələrə çevrilir.

İdiomlar geniş yayıldığı üçün onlara bütün üslublarda rast gəlmək mümkündür: yazıda, danışqda, bədii ədəbiyyatda və s. Bu ifadələri təşkil edən sözlər müəyyən məqamlarda öz əvvəlki mənalarını itirir və birləşmə daxilində yeni mənə çalarlığı yaratmış olur. İdiomların ərsəyə gəlməsi üçün istifadə olunan sözlərin çoxu məcazi anlam daşıyır [5, s.10].

Bəs idiomları necə tədris etmək lazımdır? Dil tədrisi ilə məşğul olan hər kəsə məlumdur ki, bu növ ifadələr öyrədilməsi asanlıq və çətinlik doğura bilən ifadələrdir. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, idiomlar hərfi tərcüməsi olmayan və qrammatik qaydalara tabe olan ifadələrdir.

İdiomlar hər bir dildə meydana gəlir, belə ki, ingilis dilində onlar çoxsaylıdır. Onları anlamaq bəzən çətinlik törədir, çünki birlikdə götürülmüş bütöv söz qrupunun mənəsi ayrılıqda götürülmüş sözlərin mənəsi ilə çox vaxt uyğunluq təşkil etmir. Dili başa düşmək üçün bu dildə idiomların nə ifadə etdiyini bilmək lazımdır. Əgər bunun üçün biz idiomların açıqlamasını hərfən, sözbəsöz təhlil edib araşdırmağa çalışsaq, tamamilə özümüzə çaşqınlığa səbəb ola bilərik. Onların gizli mənəsini bilmək lazımdır. İdiomları sabit və ya dəyişməz söz birləşməsi kimi bəzən də bəzi qrammatik qaydalara uymayan birləşmələr kimi qəbul etmək lazımdır. Bundan başqa, istifadə zamanı onların qrammatikasının nə qədər “işlək” olmasını bilmək vacibdir. Müqayisədə onlardan bəziləri digərlərinə nisbətən daha dəyişməzdir, stasionardır. Bu halda hər hansı mövcud lüğətlər köməyə çata bilər, lakin qrammatikanı real nümunələrdə izləmək daha məqsədəuyğundur.

İdiomları təşkil edən sözlərin əksəriyyəti məcazi mənə xarakterizə edir. Müqayisəli təhlil nəticələrinə əsasən qeyd etmək olar ki, müasir ingilis dilində sözlərin məcazi mənaları həqiqi mənalarına nisbətən daha çox istifadə olunur. Misal olaraq nümunələrə baxaq:

- I could **eat a horse**. Dəhşətli dərəcədə acam. Acından ölüərəm (məc.). (Acından bir qoyun da yeyə bilərəm).

- **Money doesn't grow on trees**. Pulun qədrini bilmək lazımdır. Pul yerdən yığılır (məc.). - We are **all at sixs and sevens**. Biz tamamilə çaş-baş qalmışıq.

- To do this work instead of you is **a piece of cake** for me. Bu işi sənin yerinə etmək mənim üçün çox asandır.

Qeyd olunan nümunələrdən aydın olur ki, qrammatik tərcümə metodu ilə idiomların öyrədilməsi çox da effektiv olmadığı halda situativ metod daha əlverişlidir. Bütün bunları nəzərə alaraq deyə bilərik ki, idiomların tədrisində mühüm hesab olunan üç önəmli komponent mövcuddur:

1. İdiomların təyin edilməsi. Bəzi idiomlara rast gələrkən onları yeni söz kimi qəbul edib izahlı şəkildə öyrənmək mümkündür. Bu halda idiomun aktual definisiyası dərhal aydın olur. İstər danışq dilində, istərsə də yazıda idiomlara rast gəldiyimiz zaman, hərfi tərcümə mütləq şəkildə müzakirə tələb edir. Nəticədə isə onun əsl mənə ilə müqayisəsi zamanı hərfi tərcümənin anlam ifadə etmədiyini aydın olaraq görünür. İdiomların öyrədilməsi metodu kimi, ilk öncə onun başlanğıc definisiyasını araşdırmaq və daha sonra onun mənşəyini təyin etmək, bu ifadələrin tədrisinin ən effektiv yoludur.

2. İdiomların istifadə olunması. İdiom və idiomatik ifadələr müəyyən təhlil mərhələsindən keçdikdən sonra istifadə üçün uyğun ola bilər. Belə ki, idiomlar təyin olunduqdan sonra, onların mənşəyi və mənası hərfi interpretasiyası ilə müqayisə olunduqdan sonra, tələbələrə və şagirdlərə onun auditoriyada və sinifdə istifadə edilməsi üçün müxtəlif imkanlar verir. Əldə olunan təcrübə və məlumatlar vasitəsilə, nə isə bilməyi göstərməyin ən sadə yolu həm şifahi, həm də yazılı tapşırıqları yerinə yetirməklə alternativlərin arasından onun ekvivalentini müəyyənləşdirməkdir. **3. İdiomların tətbiq edilməsi.** Bəs sonuncu komponent kimi qeyd etdiyimiz “tətbiqetmə”də nələri əsas götürürük? İdiomların tətbiqi öyrənilən yeni növ biliklərin imkan və tətbiqi ilə müşayiət edilməlidir. Bəzən əksər tələbələr tərəfindən yeni əldə edilən informasiyanın nitqə tətbiqi prosesi çətin hesab edilir. Məhz buna görə də, əvvəlcə tələbələrə və şagirdlərə tərcümə biliklərini dinləmək və onları təyin etmək tövsiyə edilir. Qeyd etmək lazımdır ki, idiomlar özləri özlüyündə xüsusilə kreativ yazılı ifadəyə kömək edir [3, s 126].

İlkin baxış zamanı idiomları öyrənmək çətin görünməsə də, əslində bu yolda bir sıra çətinlik və maneələrə rast gəlmiş oluruq. Danılmazdır ki, idiomlar özlərinə məxsus quruluşa malik olan söz birləşmələridir və onları təşkil edən sözlər bizə bəzən qərribə və ya qrammatik cəhətdən doğru görünməsələr belə, biz onlarda hər hansı dəyişiklik apara bilmirik. Onlar dilin lüğət tərkibinə daxil olduqları kimi öyrənilməli və eynilə də nitqə o cür tətbiq olunmalıdır.

REFERENCES

1. Fraser B. Idioms within a transformational grammar. Oxford: Foundations of Language, v. 6, 1970, 250 p.
2. Hockett C.F. A course in modern linguistics. New York: Prentice Hall College Div, 1958, 320 p.
3. Makkai A. Idiom Structure in English. Paris: The Hague, Mouton, 1972, 245 p.
4. <http://www.pride-unlimited.com/probono/idioms1.html>
5. Yusifova G.İ. İngilis dili idiomlarının sintaktik, semantik və koqnitiv xüsusiyyətləri, Bakı: 2015, 28 s.

SUMMARY

Rugiyya Karimova

EFFECTIVE METHODS IN TEACHING IDIOMS

In order to learn any foreign language, it is necessary to learn the grammar, phonetics and lexicology of that language. Because lexicology allows students to learn the figurative meanings of words in addition to the real meanings of words. Every language has its own set of idioms and expressions. These expressions often contain meanings that are not clear by looking at the meaning of individual words in the text. We call these expressions "idioms". Sayings, proverbs, idioms, phraseological units, etc. used in any language. expressions like are an important part of language learning. Idioms can be found in all styles: writing, speaking, fiction, etc. Even newspapers are full of such idiomatic expressions. Since such expressions do not have an independent meaning when they are used alone, it is necessary to know in advance the information about their meaning and in which cases they are used.

Key words: *idiom, lexicology, expression, word combinations, literal meaning, figurative meaning*

BASICS OF CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED TEACHING

Some universities only sporadically employ the concepts of domain-language integrated content and learning integrated learning (CLIL), which are actively used in the international education system.

Do Coyle asserts that the content element—which is system-forming within the scope of this methodological approach—is crucial [1,p.234]. It describes the topic, aims, objectives, and themes, i.e., a collection of theoretical knowledge and abilities that enable you to apply accurate professional opinions and comments within the scope of the issues being studied.

According to Oliver Meyer and Teresa Ting [2,p.34], the development of critical thinking skills moves from lower-order thinking skills (knowledge and understanding) to higher-order skills (analysis, synthesis, and assessment). According to such a renowned expert as Victor Pavon[3], the implementation of CLIL necessitates significant modifications in the teacher's competency when operating under the tenets of this methodology. These scholarly fields are still in the early stages of development within the Russian educational system and pedagogical science. For instance, L.L. Salekhova oversaw a number of research that were primarily focused on bilingual education and teaching professional fields in a foreign language (EMI).

According to A. Dudley-Evans, English that is meant for instruction in specific professional objectives (ESP) entails a thorough course, preparation for the study of a specific subject, and the approach of immersion [4, p. 158]. The fundamental objective of ESP programs is to develop students' language proficiency. The enhancement of conversational abilities in a foreign language serves as the foundation, and professional terminology, grammatical structures, and discourse patterns are required for assessment.

In 1994, David Mash made the first official mention of the idea of "Content and Language Integrated Learning." The author claims that this method indicates "content-language integrated learning," which denotes any educational setting that combines two courses. In addition, the discipline is taught using the students' second language, which is their non-primary language, for the whole course of study [5, p.16]. When disciplines or their portions are taught in a foreign language, this sort of teaching is what is meant by the definition.

The two basic notions of "language" and "integration" serve as the foundation for the strategy of subject-language integrated learning. There are two types of CLIL: hard CLIL and soft CLIL. Any academic subject can be taught in English thanks to hard CLIL (provided it is L2 for students). Students study geography, literature, biology, physics, or even play sports games during such a course. The goal of soft CLIL, which English teachers employ, is to educate students how to learn a foreign language using materials and ideas from other areas.

Training is focused on the four key "C"s: content, communication, cognition, and culture. CLIL is first and foremost a method of teaching broad knowledge rather than multilingualism. The teacher can link facial expressions, gestures, pictures, presentation sound, etc. for a better understanding of the material. This requires the creation of a safe psychological climate in the classroom. It also implies the use of only one (foreign) language, the same teacher, and the same audience.

The following are the study's hypotheses: - increases students' intercultural understanding; - improves their ability to communicate in a foreign language in real-world situations; - enables students to communicate with each other more successfully when speaking a foreign language;

Learning a foreign language involves memorizing a lot of vocabulary. Without learning the language's vocabulary, it is impossible to acquire the language and comprehend information on important topics in a foreign language. As a result, learning vocabulary is essential to putting the CLIL methodology into practice. Students who want to communicate effectively in a foreign language need to have a strong grasp of vocabulary as well as the skills necessary to employ it.

REFERENCES

1. Do Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. (2010) Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.
2. Oliver Meyer and Teresa Ting, (2012) Language Awareness in Teaching. A Toolkit for Content and Language Teachers. Cambridge University Press.
3. Victor Pavon (2012 a) What is CLIL? on www.onestopenglish.com
4. A. Dudley-Evans (2010) The TKT Course CLIL Module. Cambridge University Press.
5. David Mash. (2012) CLIL Activities. A Resource for subject and language teacher. Cambridge University Press.

XÜLASƏ

Xatirə Məmmədova

MƏZMUN VƏ DİL İNTEQRASIYALI TƏDRİSİN ƏSASLARI

Tezis metodologiya elmində işlənmiş və xarici dilin rolunun kəskin şəkildə dəyişdiyi peşəkar yönümlü təhsilin yeni konsepsiya və ideyalarının təhlilinə yönəlmişdir. Ali peşə təhsilində xarici dillərin tədrisi sistemindəki bu tendensiyalar da araşdırılır. Texniki müəssisədə xarici dil öyrənmək iş yerində dəyərli olan bilik və bacarıqların inkişaf etdirilməsi vasitəsi kimi getdikcə daha çox istifadə olunur. Bununla belə, bəzi universitetlər beynəlxalq təhsil sistemində fəal şəkildə istifadə olunan domen dili ilə inteqrasiya olunmuş məzmun və öyrənmə inteqrasiya olunmuş öyrənmə (CLIL) anlayışlarından yalnız nadir hallarda istifadə edirlər.

Açar sözlər: CLIL, məzmun-dil inteqrasiya olunmuş təlim, prinsiplər, metodologiya

THE IMPORTANCE OF ROLE-PLAYING IN A LANGUAGE TEACHING

Each school has its own methodical work system depending on local characteristics. This system begins to emerge from the first day of school operation. This includes rules for using roleplaying games during language teaching. It is possible to emphasize the possibility of using games in foreign language classes and their effectiveness in the learning process. The games are changed according to the age characteristics of the students, so in teaching a foreign language with young, middle and older students, games with daily content should be organized, formed, and behavior culture should be nurtured. For example: Students should treat each other properly, greet adults properly, express gratitude, apologize, etc. Babayev Javid underlines: “The method of learning as a way to achieve the goal of education is a system of consistent and ordered the teacher’s actions, organized with the help of certain tools: practical and cognitive activity of students in the assimilation of social experience” [1, p.127].

Role-playing games occupy a central place in language teaching, because they define language tools in a wide range, and play a major role in the acquisition of speech skills in an interpersonal environment. In this regard, the role-playing game performs an educational function [2].

The time allocated to games during the lesson depends on the preparation of the students, the specific content of the lesson, the prepared material and a number of factors. Let's say that if the game is used as an exercise during the teaching of the lesson, then the game will cover 15-20 minutes of the lesson. In the future, 4-6 minutes can be allocated to that game, because the material covered is like repetition.

The game has a great impact on the development of students' knowledge and skills in foreign language teaching. In order for a student to perform any role competently, he must have full selfconfidence. The role play should be accepted and loved by all players in the group. Games can be in any form, in pairs or groups, on any topic. When preparing the game, it is best to start with a pair rather than a group to make it easier, then the students will learn more quickly what exactly is required of them. Therefore, difficult games should not be used until students get used to this activity.

Learning interesting games keeps students motivated and arouses interest and enthusiasm to perform the given work at a high level. During the course of the games, the teacher who leads the game can take on any role, which will lead to closer assistance to the students. The teacher should know what language tools the students need during the game and familiarize them with these structures [3].

Role-playing games in foreign language classes have a great influence on the formation of education. Games strengthen the activity of students to dialogue with each other or with the teacher. They include the how to start a conversation, when to interrupt the interlocutor, the ability to agree with him, to ask the necessary questions and to clarify some ideas, etc. Thus, games play a big role in the conscious development of a foreign language. Role-playing gives an opportunity to understand the foreign language in a more meaningful way, so that students can use it more effectively in the learning process. It is justified to use these games especially in teaching a foreign language. Information and communication technologies open a wide range of opportunities in the application of games. From this, we can conclude that role-playing games are extremely useful for schoolchildren and develop their communicative competence.

REFERENCE

1. Babayev Javid Sabir, Effective learning methods in language teaching, Международная научно-практическая конференция, Развитие науки, технологий, образования в XXI веке: Актуальные вопросы, достижения и инновации, Penza , Russia , 5 март, 2022, p.127-129
2. Kitaygorodskaya G.A. Methodology for intensive teaching of foreign languages. M.: Higher school, 1986.
3. Полякова Е.Б.; Раббот, Г.П. English for teenagers. Учебник английского языка для старшеклассников, 1995, с.480

XÜLASƏ

Mahirə Həsənova

DİL TƏDRİSİNDƏ ROL OYUNUNUN ƏHƏMİYYƏTİ

Məqalədə xarici dilin tədrisində rol oyunlarının aktual rol oynadığından bəhs edilir. Rol oyunları dil tədrisində başlıca yer tutur, çünki onlar dil vasitələrini geniş şəkildə müəyyənləşdirir, şəxsiyyətlərarası mühitdə nitq bacarıqlarının mənimsənilməsində böyük rol oynayır. Oyunlarda fotoalbomlar, kitab və jurnallar, məişət əşyaları, paltar dəsti olan kukla, oyuncaqlar istifadə olunur.

Rol oyunları şagirdlərin təkmilləşməsi üçün çox əlverişli bir vasitədir.

Key words: *speech skills, role-playing games, communicative competence, interpersonal environment, educational function*

BÖLMƏ I (2)
İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

ILHAMA MAMMADOVA
Nakhchivan State University
ilhame85@bk.ru

**ON THE ORGANIZATION OF WORK ON VIDEO FILMS IN FOREIGN
LANGUAGE CLASSES**

The use of video films in the educational process has its own specifics, which manifests itself in the content, functional and relational aspects.

Consideration of the model of working with video films with a description of its components is the content of this thesis.

It seems logical to begin the description of the model with the characteristics of its object and the requirements for it in terms of the goal - to achieve a communicative effect. From the point of view of communicative linguistics, the main condition for communication is the integrity of the communication chain: from the communicative intention of the addresser through the message encoded in verbal and non-verbal form to the content understood by the addressee and the corresponding feedback.

The inclusion of video films in the educational process must comply with two essential requirements: video films must be communicative and educational in nature. Based on this, it is necessary to point out the relationship between the type of video film, motivation and perception.

There are different types of texts in the field of video films. So, for example, feature films, entertainment programs, reports, news, political disputes, etc. can be distinguished. Each of these programs deals with a certain kind of text.

In this thesis, we will focus on short educational videos. The reason for this choice is as follows:
- they are less tied to a certain period of time;

- short videos are suitable for working with students at different levels of education (beginner, intermediate and advanced stages);

Depending on the goal of learning in a foreign language class, you can manipulate various technical means, namely: rewind the film back and forth, repeat the cadre, stop the cadre, turn off the sound, close the image.

Motivation is an important thing to be considered when working on videos. We watch a movie either just for fun, or for the purpose of extracting information in a certain area, based on some interests, for further education, etc. Students studying a foreign language may have a number of motives:

1) culturally oriented - mastering a foreign language as a means of intercultural communication, comprehension of a foreign culture;

2) professionally oriented - language acquisition as future subject-professional activity; 3) pragmatic motives, for example, to get a promotion from the side of the teacher.

In the educational process, when natural motivation is not always possible, the task of the teacher is to arouse students' interest in watching the film and create an atmosphere of expectation through an introductory conversation leading students to watch the film and through purposeful setting of tasks. While watching a movie, perception goes through two channels: visual and auditory. Not always both channels have the same load, often one channel dominates. A positive effect is achieved when the extraction of information is due to the fact that the auditory and visual channels complement each other and negative, when the visual channel interferes with the auditory one, and vice versa. When working on a film, students should not only understand what they saw and heard on the screen, but also to be ready for the production of a purposeful speech that would turn them from passive viewers into active participants. To do this, the teacher must take into account the following aspects when working with video and use them in their work.

Watching a film in your native language, you can easily perceive what you see and hear on the screen. With the help of the accumulated experience, we easily establish semantic connections, while interpreting the characters, their mood, time, place of action. In this case, emotional impressions arise, and we can discuss what we see with others. When watching a foreign-language video, the possibilities of perception are reduced. Students do not have sufficient skill to update both channels and simultaneously decode the information of both channels. To avoid this difficulty, both channels must be disconnected. The task of the teacher is to make students active viewers. The filmmaking process takes place in three stages: tasks previewing the film, tasks related directly to watching the film, tasks aimed at discussing the film. Tasks that precede the viewing of an educational film can be aimed at discussing a specific topic of the film, it turns out what students know or think about a particular problem, how they relate to a particular situation, what they expect to see in the film.

Movie preview tasks should contain:

-Read the title of the movie and based on that make guesses about the content of the movie, using the following words and phrases: I think that..., probably a movie about..., perhaps it is about...and so on.

-Work on the dictionary: a) find the meaning of the following words and expressions in the dictionary, use them in a suitable situation; b) how do you understand the following words and expressions...;

Tasks after watching the movie:

- Comment on the following statements:

- Answer the questions.

- Write down what impressions the film made on you.

In the end, we can say that when working with a video teachers use the ability of students to establish logical connections that do not depend on their knowledge of a foreign language. Teachers give students the opportunity to realize that they can use the elements depicted on the screen to understand the language.

REFERENCES

1. Doff A. (2008). Teach English: A training course for teachers. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Freed B.F. (Ed.). (2001). Foreign language acquisition research and the classroom. Lexington, MA: D. C. Heath.

XÜLASƏ

İlhamə Məmmədova

XARİCİ DİL DƏRSLƏRİNDƏ VIDEOÇARXLARDAN İSTİFADƏNİN TƏŞKİLİNƏ DAİR

Məqalədə xarici dillərin tədrisi prosesində videofilmlərdən istifadənin özünəməxsus xüsusiyyətlərindən söhbət açılır. Qeyd olunur ki, videoçarxla işləyərkən müəllimlər şagirdlərin xarici dil biliklərindən asılı olmayan məntiqi əlaqələr qurmaq bacarığından istifadə edirlər.

Açar sözlər: video filmlər, qavrayış, ünsiyyət, mənimsəmə

ON THE METHODOLOGY FOR THE FORMATION OF READING SKILL COMPONENTS

The study of foreign languages is increasingly becoming a necessary part of a specialist's professional training in today's society. The success with which professional development problems are resolved and the growth of relationships with foreign partners depend greatly on the standard of the specialist's language training. As a result, the school is built to offer a particular degree of competency in a foreign language, which could allow a student to continue their studies both during their time in college and beyond, as well as on their own. The methodology of the foreign language instructor and his aptitude for using a variety of cutting-edge techniques to the solution of certain educational issues play a significant role in the training's effectiveness. In this regard, reading as one of the types of foreign language skills, assumes great importance in teaching English. In secondary educational institutions reading is the most popular type of speech activity. Reading skills are definitely useful in daily life. Compared to speaking, writing, and listening skills, they develop more quickly and easily.

Reading is a receptive speech practice meant to aid in the perception and comprehension of written material. When reading, there is a comprehension and evaluation of the information contained in the text.

In the history of mankind, reading emerged after oral speech and on its back. It currently serves as a stand-alone medium for information and communication. It implies an active mental activity of a person, including imagination, emotions, experience and knowledge.

The reading process involves analysis, synthesis, generalization, inference and forecasting. When reading, the following analyzers are involved: visual (main), speech-motor and auditory (auxiliary). Different methods can be used to determine when and how to begin early reading instruction. The concept of "reading technique" is invested, firstly, in students' possession of lettersound ratios: secondly, the ability to combine the perceived material into semantic groups. If a teacher does not develop it sufficiently, if he does not achieve automation of this skill, then all these technologies or types of reading will be endangered.

The term "reading skill" refers to the capacity for comprehension of what is read. The same semantic side is in charge of everything pertaining to reading's technological side. The semantic side of reading is the reader's cumulative understanding of the meanings of most of the words used in the text, both literally and figuratively; the content of each of the sentences included in the text, the clarification of the semantic connection between the sentences; the subject plan of the content of individual parts of the text (paragraphs, episodes, chapters) and the meaning of these parts; the main meaning of the entire content of the text, i.e. awareness of this content and your attitude to what you read.

The depth of awareness depends on a number of circumstances - the age requirements and capabilities of the reader, his general development, interests and needs, life experience. That is why the same work can be understood and realized in different ways not only by a child and an adult, but also by people of the same age and level of education.

The technical side of reading covers all other components of the reading skill - the way of reading, correctness, expressiveness, speed or pace of reading. Each of these components, as well as their totality, is subordinate to the semantic side, understanding, serves its fuller expression.

Each of the components that form the whole reading technique has its own characteristics that affect the entire reading process. The most important component that makes up the technique of reading and, more than others, influencing its other aspects, is the method of reading.

Three main ways of reading comprise: fluent syllabic; smooth syllabic with a holistic reading of individual words; reading whole words and groups of words are productive. They must be worked out in detail and children should be encouraged to make the quickest but natural transition from

smooth to reading in whole words and groups of words, i.e. the most productive way. Much attention should be paid to the methods of working with authentic texts at the English reading class. When reading, great importance is given to working with lexical and grammatical material. The methods of work can be a combination, substitution, underlining the necessary information, etc. It is also advisable to use tasks aimed at developing the following skills: ability to work with a word that has several meanings; the ability to understand the shades of synonymous words and use them correctly in speech; the ability to guess the meanings of a word, provided that its antonym is known; the ability to describe the meaning of a word if its exact translation is not available; ability; the ability to select the necessary information; the ability to understand a word based on the analysis of word-forming elements.

We consider it appropriate to add to this list also: the ability to highlight the necessary grammatical structure in the text (that is, its recognition); understanding of a given grammatical structure; ability to use it in speech. It is typical in the methodology to describe the reading talent by identifying its four characteristics: correctness, fluency, consciousness, and expressiveness.

Correctness, fluency, consciousness, and expressiveness are the four characteristics of reading that are typically listed in the technique when describing the talent.

Reading comprehension is influenced by fluency, which is the rate at which you read. The quantity of printed characters read in a certain amount of time (often, words per minute) is used to gauge this pace.

In the methodological literature of recent times, reading consciousness is interpreted as knowledge of the author's aim, knowledge of the aesthetic devices used to achieve this intention, and knowledge of one's own attitude toward what is read.

Expressiveness is the capacity to effectively communicate the central concept of a work and one's own perspective on it to an audience through spoken speaking.

REFERENCES

1. Collins-Block C., & Mangieri J. (2003). Exemplary literacy teachers: Promoting success for all children in grades K-5. New York, NY: Guilford.
2. Duke N.K., & Carlisle J. (2010). The development of comprehension. In M. L. Kamil, P. D. Pearson E. B. Moje, & P. P. Afflerbach (Eds.), Handbook of reading research (Vol. IV, pp. 199228). New York, NY: Routledge.
3. Honig B., Diamond, L., & Gutlohn, L. (2008). Teaching reading sourcebook. Novato, CA: Arena Press

XÜLASƏ

Ceyran Quliyeva

OXU BACARIQLARININ KOMPONENTLƏRİNİN FORMALAŞDIRILMASI METODOLOGİYASINA DAİR

Müasir cəmiyyətdə xarici dillərin öyrənilməsi müxtəlif profilli mütəxəssislərin peşə hazırlığının ayrılmaz bir hissəsinə çevrilir və peşəkar inkişaf məsələlərinin uğurlu həlli və xarici tərəfdaşlarla əlaqələrin genişləndirilməsi onların dil hazırlığının keyfiyyətindən çox asılıdır.

Açar sözlər: anlama, ifadəlilik, əvəzetmə, düzgünlük

OYUNLAR ORTA MƏKTƏBDƏ İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNİN SƏMƏRƏLİLİYİNİN ARTIRILMASI YOLLARINDAN BİRİ KİMİ

Bu gün xarici dilin öyrədilməsi üçün çoxlu müxtəlif üsullar mövcuddur. Bu və ya digər metodun seçimi şagirdlərin yaşından, həmçinin müəllimin qarşısına qoyulan məqsəd və vəzifələrdən asılıdır. Xarici dil üzrə ilkin bacarıq və biliklər orta məktəbdə qoyulduğundan bu prosesə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Dil öyrənmək konsentrasiya və əzmkarlıq tələb edən uzun və zəhmətli işdir və buna görə də tələbələr dil öyrənməyə həvəsləndirmək üçün dərslərin təşkilinə ciddi yanaşmaq lazımdır.

Dərslərin təşkilinin müxtəlif üsulları arasında ən böyük marağa oyunlar səbəb olur. Təhsil oyunu yeni biliklərlə tanışlıq və peşəkar bacarıqların möhkəmləndirilməsi formasıdır. Bu, interaktiv öyrənmənin bütün oyun formalarını birləşdirən ən geniş konsepsiyadır.

Oyun yeni şəxsiyyət xüsusiyyətlərinin formalaşmasını müəyyən edir; məhz oyunlar vasitəsilə uşaqlar davranış normalarını öyrənirlər. Oyun şagirdlərin zehni fəaliyyətini aktivləşdirən, təlim prosesini cəlbedici və maraqlı edən, şagirdlərdə müxtəlif duyğular yaşadan effektiv tədris vasitəsidir. İngilis dili dərslərində oyunun istifadəsinin əsas məqsədləri bunlardır:

1. Xüsusi bacarıqların inkişafı;
2. Müəyyən nitq bacarıqlarının inkişafı;
3. Ünsiyyət bacarıqlarının öyrədilməsi;
4. Tələb olunan qabiliyyətlərin və zehni funksiyaların təkmilləşdirilməsi;

5. Regionşünaslıq və dil sahəsində biliklər. Bu tapşırığı yerinə yetirmək üçün müxtəlif viktorinalar və müsabiqələrdən istifadə olunur;

6. Nitq materialının fiksasiyası.

Deməli, oyun şagirdlərin zehni fəaliyyətini aktivləşdirən, tədris prosesini daha cəlbedici və maraqlı etməyə imkan verən, dili mənimsəməyə güclü stimül formalaşdırən tədris vasitəsidir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, bu metodologiyanın məqsədləri orta məktəbdə təhsilin bütün pilləsində qorunub saxlanılırsa, onlara nail olmaq yolları şagirdlərin yaşından asılı olaraq dəyişir. 5-

7-ci siniflərdə oxuyan məktəblilər üçün bu, rəqabət elementləri olan daha aktiv oyunlar olmalıdır. 7-

11-ci sinif şagirdləri artıq ünsiyyətlə məşğul olmaq üçün tapşırıqları, rolları bölüşdürərkən daha diqqətli yanaşmaya ehtiyac duyurlar. Bu mərhələdə əsas təhsil vəzifəsi situasiya ünsiyyətini öyrətməkdir.

Rol oyunu sinifdəki digər fəaliyyət formalarına nisbətən bir sıra üstünlüklərə malikdir: ünsiyyət modelini təqlid edir, onun üçün rahat şərait təşkil edir (rolun öhdəsindən gəlmək, şagirdin özünü daha rahat və sərbəst hiss etməsi, daha yaxşı özünü ifadə etməsi), motivasiya yaradır, tələbələr öz yaradıcılıq və ünsiyyət bacarıqlarını nümayiş etdirmək imkanı əldə edirlər.

İngilis dili dərslərində oyunlar sistemli şəkildə istifadə edilməlidir. Yalnız bu halda məktəblilərdə aktiv təhsil və idrak fəaliyyəti inkişaf edir ki, bu da xarici dili mənimsəməyin keyfiyyətə yeni səviyyəsinə keçidə gətirib çıxarır. Oyun nitq nümunəsinin təkrarlanması üçün imkan yaradılan bir məşq kimi qəbul edilməlidir. Bu həm də yaxşı tələffüz vasitəsidir.

Düzgün seçilmiş oyunlar təkcə ibtidai və orta məktəbdə deyil, həm də xarici dilin ən yüksək səviyyədə tədrisində istifadə oluna bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, şagird nə qədər yaşca böyükdürsə, oyuna bir o qədər az meyil edir və ciddi müstəqil işə can atır.

ƏDƏBİYYAT

1. Leontiev A. N. Orta məktəbdə xarici dilin tədrisi metodikasının təkmilləşdirilməsi orta məktəb / A.N. Leontiev. - M.: 1989, 320 s.
2. Rogova G.V., Vereshchagina I.N. Teaching English at an early stage in secondary school. M.: 1989.
3. Stronin M. F. İngilis dili dərində təhsil oyunları / M. F. Stronin - M.: Təhsil, 1984, 112 s.

SUMMARY

Bulbul Hajiyeva

GAMES AS ONE OF THE WAYS TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN SECONDARY SCHOOL

Modern times require a new approach to the problem of teaching a foreign language. In this sense, games should act as an integral part of the educational process. The aim of the thesis is to review the forms of games and their functions. It is noted that games should be included in the educational process, because they ensure deeper assimilation of the taught material and stimulate cognitive activity.

Key words: *teaching, play, acquisition, speech, language skills*

ABOUT THE WAYS OF TEACHING ENGLISH GRAMMAR

It goes without saying that students should learn grammar properly by all means. In this matter the main question is how to teach grammar to students without boring them. For this purpose, different strategies are used. Grammatical materials are mostly taught by motivating students to create such sentences which include target structures. Here arguments are presented which maintain the so-called comprehension –based approach which is widely used in the process of teaching grammar [2].

This method is characterized by a model of second language acquisition.

Here certain possible aims are examined for teaching grammar.

In this article some empirical activities are studied which give support to interpretation grammar.

Thus, here we are going to deal with concept attainment.

First of all, it should be noted that this is a strategy of inductive learning. The main feature of this strategy is that examples answering “Yes” or “No” are taken mainly from unnamed student works and they are displaced on a document camera.

The teacher’s activity begins with covering up the examples and showing them separately in a series. The students seeing each new one, start working in a group of two people so that to be able to resolve the reason for which reason some of the examples happen to be under “Yes” while others are under “No”. This activity goes on till they are able to distinguish the certain “rule.” [1].

The students find out why the given examples happen to be in their categories. This activity is widely applied in a lot of lessons. Let us give an example which may be used in the class of Englishlanguage learners for the purpose to teach where the adjectives are usually placed:

He has brown trousers.

She has a t-shirt red.

He has a small cat.

The cat has eyes small.

He has green eyes.

She has hair black.

It must be underlined that the issue how we approach the instruction of grammar has been controversial for over a century. The argument has always been whether grammar should be learnt in context or separately with writing and reading which is being carried out at the lesson. Even NCTE (National Council of teachers of English) advises not to teach grammar in isolation. To be honest, it is not possible to try to shove every grammar skill into our students’ brains. That is what occurs as we are rushing through curriculum that we have. As educators with years of experience, we don’t know all the grammar skills in our hearts. The teachers don’t usually want to start in a simple way. Teaching the learners the distinction between informal and formal spaces and showing the learners how the grammar skills they acquire can be applied to writing skill. The educators usually are obliged to begin in a simple way with two practical ways: Teach students the difference between formal and informal spaces and show students how the grammar skills they learn can be applied to writing skill. The learners won’t know the cost of grammar unless we show them how it is applied.

REFERENCES

1. Amy Benjamen, Joan Berger. Teaching Grammar: What Really Works. 1st Edition. 2010
2. Lester Kaufman, Jane Straus. The Blue Book of Grammar and Punctuation: An easy-to-use guide with clear rules, real world examples and reproducible quizzes, 12th edition, 2021

XÜLASƏ

Şirməmməd Qulubəyli İNGİLİS DİLİNİN QRAMMATİKASININ TƏDRİSİ YOLLARINA DAİR

Məqalə ingilis dilinin qrammatikasının tədrisindən bəhs edir. Qeyd olunmuşdur ki, ingilis dilinin qrammatikasının tədrisi məsələləri yüz ildən artıqdır ki, tədqiqat və müzakirə obyektidir. Əsas məsələ ondan ibarətdir ki, qrammatika ayrılıqda öyrənilməli, oxu və yazı ilə əlaqəli şəkildə tədqiq olunmalıdır.

Açar sözlər: formal, tətbiq olunmaq, empirik fəaliyyət, indaktiv tədqiqat, dərkətmə

İNGİLİS DİLİ DƏRSLƏRİNDƏ İNTERAKTİV METODLARIN TƏTBİQİ

Qloballaşma müasir dövrdə həyatın bütün sahələrində olduğu kimi, dildə də özünü büruzə verməkdədir. Ümummillə liderimiz Heydər Əliyev dilimizi yüksək qiymətləndirmiş və çıxışlarında hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərlərini yaşadan, inkişaf etdirənin onun dili olduğunu qeyd etmişdir. Onun fikrincə, hər bir xalq öz dili ilə yaranır və öz varlığını davam etdirir. Lakin xalqın dilini inkişaf etdirib yaşatmaq və dünya mədəniyyəti səviyyəsinə yüksəltmək millətin qabaqcıl ziyalılarının fəaliyyəti ilə mümkün olur. Ümummillə liderimiz Heydər Əliyev öz ana dilini bilməyənləri şikəst adamlar hesab edirdi. Unutmaq olmaz ki, ana dili kimliyimizi, şəxsiyyətimizi və varlığımızı sübut edən pasportdur. Buna baxmayaraq, hazırda dünyaya inteqrasiya etmək, mədəniyyətlərarası əlaqələr və fərqli dünyagörüşləri tuta bilmək, üfüqi genişləndirmək üçün bir və ya bir neçə xarici dili bilmək də lazımdır [1].

Müasir cəmiyyətin sürətli inkişafı şagirdi materialı, xüsusən də xarici dili tez öyrənməyə və başa düşməyə məcbur edir. Bu gün ən azı bir xarici dilə yiyələnmək mütəxəssisin peşəkar səriştəsi üçün ayrılmaz tələbə çevrilir. Ona görə də xarici dillərin öyrənilməsi prosesinin səmərəliliyinə və keyfiyyətinə diqqət yetirmək lazımdır. Dil öyrənməyin ən təsirli üsullarından biri interaktiv metoddur. İnteraktiv metod tələbələrin qarşılıqlı əlaqəsi və fəaliyyəti prinsiplərinə əsaslanır. İnteraktiv təlimin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, təlim prosesi elə təşkil olunur ki, demək olar ki, bütün şagirdlər təlim prosesində iştirak etsinlər, onlar bildiklərini və düşüncələrini dərk etmək və əks etdirmək bacarığına malik olsunlar. Şagirdlərin idrak prosesində, tədris materialının işlənməsində birgə fəaliyyəti o deməkdir ki, hər kəs öz fərdi töhfəsini verir, bilik, fikir və fəaliyyət yolları mübadiləsi olur. Eyni zamanda, bu, xoşməramlılıq və qarşılıqlı dəstək mühitində baş verir ki, bu da nəinki yeni biliklər əldə etməyə imkan verir, həm də idrak fəaliyyətinin özünü inkişaf etdirir, onu əməkdaşlıq və əməkdaşlığın daha yüksək formalarına çevirir [2].

Dərslərdə interaktiv fəaliyyət qarşılıqlı anlaşmaya, qarşılıqlı əlaqəyə, ümumi, lakin hər bir iştirakçı üçün vacib olan vəzifələrin birgə həllinə səbəb olan dialoq ünsiyyətinin təşkili və inkişafını əhatə edir. İnteraktiv təlim zamanı şagirdlər tənqidi düşünməyi, şəraitin və müvafiq məlumatların təhlili əsasında mürəkkəb problemləri həll etməyi, alternativ fikirləri düşünməyi, əsaslandırılmış qərarlar qəbul etməyi, müzakirələrdə iştirak etməyi, digər insanlarla ünsiyyət qurmağı öyrənirlər. Bunun üçün dərslərdə fərdi, qrup və qrup işləri təşkil edilir, tədqiqat layihələri, rollu oyunlar tətbiq edilir, sənədlər və müxtəlif məlumat mənbələri ilə iş aparılır, yaradıcı işlərdən istifadə olunur.

“İnteraktiv” termini insanların birlikdə işləməsi və bir-birinə təsir etməsi deməkdir. Bu vəziyyət dialoq və ya söhbəti nəzərdə tutur. Buna görə də, bu üsullar şagirdlərlə müəllim arasında, eləcə də yalnız şagirdlər arasında qarşılıqlı əlaqəyə yönəldilmişdir.

İnteraktiv təlimin məqsədi bütün tələbələrin təlim prosesinə cəlb edilməsinə səbəb olan bəzi xüsusi şərait yaratmaqdır ki, burada iştirakçılar baş verən hər şeyi başa düşə və həyata keçirə, bir-birlərinə təsir göstərə, dostluq və qarşılıqlı əlaqə quraraq öz töhfələrini verə bilərlər. Bu metod təlim prosesində şagirdlərin fəal rolunu tələb edir [3, s. 159].

İnteraktiv təlimin ən məşhur üsulları rol oyunları, təqdimatlar və müzakirələrdir. Onlar kommunikativ bacarıqları, məntiqi təfəkkür və təhlil, sintez, müqayisə və ümumiləşdirmə kimi müxtəlif intellektual fəaliyyət növlərini inkişaf etdirirlər [3, s. 30]. Şagird mərkəzli bu üsullar xüsusilə şagirdləri bilik, bacarıq və strategiyaların əldə edilməsinə daha fəal cəlb etmək üçün olduqca uyğundur.

İngilis dilinin tədrisinin interaktiv metodlardan istifadəsi göstərir ki, onlardan istifadə şagirdlərdə öyrənilən dilə maraq aşılamağa imkan verir; onun öyrənilməsinə müsbət şərait yaradır, şagirdlərin müstəqil nitq-idrak fəaliyyətini stimullaşdırır. Təlimə fərdi yanaşmanı daha məqsədyönlü şəkildə həyata keçirməyə imkan verir. Şagirdlər arasında xarici dil öyrənmək üçün müsbət motivasiyanı artırır, öyrənmənin daxili motivasiyasını dəstəkləyir. Tədrisin interaktiv aspektləri orta

məktəb şagirdlərinin xarici dilin tədrisində intellektual fəaliyyətini stimullaşdırır. Qeyd etməliyik ki, müsbət motivasiya xarici dilin uğurlu öyrənilməsinin açarıdır. Təqdimat formasını (reportaj, mesajlar, rol oyunu, müzakirə) uşaqlar özləri seçirlər [2].

Bunlardan belə nəticəyə gəlmək olar ki, bu metod, ümumi ünsiyyət mədəniyyətini və ümumilikdə sosial davranış mədəniyyətini formalaşdırır, təkmilləşdirir və şagirdləri xarici dil üzrə praktiki biliklərə aparır. Müəllim üçün ən uyğun olanı isə nəticələrin dərhal təhlili ilə interaktiv bilik testidir (imtahan, viktorina, test aparmaq bacarığı). İnteraktiv tədris metodları ingilis dilini öyrənməkdə təlim prosesini optimallaşdırmağa kömək edir. Təcrübə göstərir ki, interaktiv təlim metodları dil öyrənmənin keyfiyyətini artırmaqda güclü vasitə sayıla bilər. Bu metod şagirdlər üçün dərsi çox maraqlı edir. Fəal təlim metodu həm məzmunun mənimsənilməsinin, həm də onun tətbiqinin effektivliyini artırır. Bu təlim tələbələrin dərketmə qabiliyyətini də fəallaşdırır və artırır. Fəal təlimin tətbiqi təhsil mərkəzində şəraiti dəyişir və tələbələrdə özünə inamı artırır, şəxsiyyətlərarası münasibətləri inkişaf etdirir, öyrənməyə olan münasibətə müsbət təsir göstərir. Fəal təlim həmçinin biliklərə müstəqil şəkildə yiyələnmək və yeni olanları əldə etmək, onlardan həyatdakı məqsədlərinə çatmaq üçün istifadə vərdişlərini formalaşdırır. Azərbaycanda müasir təlim metodlarının tətbiqi layihəsi artıq müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili islahat yollarında: uğurlar, problemlər, vəzifələr... Bakı: 2001.
2. Каминская Е.В. Разнообразие современных интерактивных методов обучения иностранному языку в ВУЗе / Е.В. Каминская // Язык и мир изучаемого языка. Вып. 7. Саратов: Саратовский социально-экономический институт (филиал) РЭУ им. Г.В. Плеханова, 2016, с. 159-165, 2001.
3. Mehrabov. Təhsilin demokratikləşməsi: problemlər, vəzifələr. //Təhsil, mədəniyyət və incəsənət, Bakı: 2001, № 4.

SUMMARY

Elnaz Aliyeva

APPLICATION OF INTERACTIVE METHODS IN ENGLISH LESSONS

World experience shows that the interactive teaching method can be a powerful tool for improving the quality of the lesson. This method makes the lesson very interesting and attractive for students. Interactive training increases the efficiency of both content learning and application and makes students' cognitive activities more active. During interactive training, the teacher should approach students' individually, use more effective teaching methods and information technologies for the development of their knowledge, skills and habits.

The conference paper mentions that the introduction of the interactive teaching method into the teaching process creates conditions for the elimination of students' passivity, the formation of the necessary thinking characteristics and creativity and the improvement of the quality of education.

Key words: *modern training, the teaching process, the interactive training, interactive methods, education, the quality of the lesson*

THE IMPORTANCE OF WORKING WITH A GROUP IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

The teaching of foreign languages and the preparation of competent teachers and students in this area has been a topic of discussion worldwide for many years, and continues to be a subject of intense interest with new developments. While it is acknowledged that foreign language teaching practices differ among countries, our country has been undergoing significant developments in foreign language education in parallel with global progress. English language teachers, who are primarily responsible for foreign language education in our school curricula, face scrutiny from society regarding their language teaching performance. Questions such as, "Why is it difficult to learn a foreign language?" or "Despite having English classes in Azerbaijan from primary education to higher education, why are our children unable to speak it fluently?" or "In some European countries, people speak English or a foreign language as if it were their mother tongue, but we struggle to do so," are common.

"There is a typical response to questions about the lack of success in foreign language learning: 'the system.' However, it is difficult to get a clear answer about what this system entails. In short, this idea of a deficiency or something wrong in the background is highlighted by the way society summarizes the problems in the foreign language teaching and learning process as 'the system.'

However, the importance of foreign language teaching has been increasing rapidly in recent years. It is important to consider the various factors that affect the process of learning a foreign language, including the teacher, the program, and the methods and techniques used. The effectiveness of these methods and techniques significantly influences attitudes and behaviors towards foreign language learning.

There is no best method for language learning, but rather the best method is one that meets the needs of the student. While there are individual differences in the classroom, using methods and techniques that support group language learning can increase success in foreign language learning when the necessary conditions for learning are created.

Communication-oriented design of in-class and out-of-class activities can contribute significantly to the use of language in the language learning process. Group work offers many benefits, including active participation in interactions, development of self-confidence and positive attitudes towards foreign language learning, and the opportunity to acquire all kinds of skills in the target language.

In this type of cooperative learning method, the success of the group should be prioritized over individual success, with efficient cooperation as the basis rather than competition. The result is a dynamic process of foreign language learning, where interactive learning has positive contributions in many ways, including exposure to the target language, effective communication, correct pronunciation, and the development of speaking and listening skills. The contribution of technology to group activities should not be overlooked."

REFERENCES

1. Long, M.H., & Porter, P. (1985). Group Work, Interlanguage Talk, and Second Language Acquisition. *TESOL Quarterly*, 19(2): 207-228.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Interaction between learning and development* (M. Lopez-Morillas, Trans.). (pp. 79-91). Cambridge, MA: Harvard University Press.

XÜLASƏ

İlahə Əşrəfova

XARİCİ DİLİN ÖYRƏNİLMƏSİNDƏ QRUP İLƏ İŞLƏMƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ

Məqalədə xarici dillərin öyrənilməsində qrupla işləmənin önəmi araşdırılır. Qeyd edilir ki, qrup işi tələbələr arasında müzakirələr aparmaqla yanaşı, onların düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirməyə də imkan verir. Bu məqalə, qrup ilə işləmənin daha sürətlə xarici dil öyrənməyə təsirini və bu yolla özünəinamlı şəkildə daha effektiv bir nəticə əldə etməni sübut edir.

***Açar sözlər:** xarici dil, qrup işi, dil öyrənməsi, əməkdaşlıq üzrə öyrənmə, birgə iş üzrə öyrənmə, dil öyrənməsi, dil biliyi, dil bacarıqları*

**TEACHING A FOREIGN LANGUAGE THROUGH READING
AND STORYTELLING**

One of the pressing concerns for educational institutions at every level is to equip students with foreign language skills and prepare them for cross-cultural communication. In this regard, finding effective communicative methods for language teaching is still a challenging task. The article argues that storytelling is a powerful teaching tool for all types of speech activities, which can enhance students' communicative and cultural competencies, emotional intelligence, and creativity. While storytelling was primarily used for teaching young children in the past, it has now become a universal method suitable for students of all ages and language levels. As a result, it is gaining more attention from educators and methodologists, including in Azerbaijan. However, there is currently a lack of comprehensive coverage of the storytelling method in Azerbaijan's methodological literature. Therefore, the article seeks to explore the concept of storytelling, its theoretical and practical aspects for teaching foreign languages, and the storytelling technique for schools and universities. [1]

In pedagogy, storytelling is a narrative method that employs a coherent text or narration as a tool. However, storytelling and narrative are not synonymous concepts. The term "storytelling" has a broad definition as a technology of influencing people through captivating stories, while "fascination" is a key feature of stories. [2] The term can also be interpreted more narrowly as one of the methods for creating engaging, relevant, useful, entertaining, and emotional content, or as the art of oral storytelling. The concept of storytelling originated in D. Armstrong's 1992 book, "Managing through Stories," where stories were used to convey principles and ethical business rules to employees. Currently, the storytelling method is used in various professional fields, including marketing, advertising, personnel management, PR, journalism, and politics.

Storytelling is the most natural form of communication, and it has a psychological foundation in childhood education, upbringing, and speech development through stories such as fairy tales and fables. People exchange stories to share experiences, organize their lives, and navigate the world around them, and the entire system of human knowledge is based on stories. [1] The human brain is a cognitive machine that receives, memorizes, and reproduces stories, and a person thinks in narrative structures, which is a prerequisite for analytical thinking. Narratives are recognized as an inherent property of human thinking and the main form of understanding, cultural experience, scientific research, educational technologies, and social interaction.

Storytelling Method: A Promising Tool for Teaching English as a Second Language

Learning a new language can be challenging, especially for non-native speakers. English, in particular, is widely spoken and used in various settings, making it essential to master. While there are different methods for teaching English as a second language (ESL), storytelling has emerged as a promising tool that can effectively enhance language acquisition, as well as develop students' communicative and cultural competencies.

Storytelling is a technique that uses narratives to communicate a message or convey information. The power of storytelling lies in its ability to engage learners emotionally and intellectually, making language learning a more enjoyable and meaningful experience. By using stories, ESL teachers can create a context that is relatable and relevant to their students, which helps them to better understand the language and retain information. [3]

One of the main benefits of using storytelling in ESL teaching is its ability to develop students' language skills. Through listening to stories, students can improve their listening comprehension and vocabulary acquisition. They also learn how to use grammar and sentence structures in context, which enhances their speaking and writing abilities. Additionally, storytelling can develop students' pronunciation and intonation, which are crucial aspects of language learning.

Storytelling can also help develop students' cultural competencies, as it exposes them to different cultural perspectives and practices. This is particularly important in ESL teaching, where

students come from diverse backgrounds and may have different beliefs and values. By using stories that reflect different cultures, teachers can promote cross-cultural understanding and sensitivity, which can foster a more inclusive and respectful classroom environment.

Moreover, storytelling can enhance students' critical thinking and creativity. By analyzing and interpreting stories, students can develop their analytical and inferential skills. They can also learn how to express themselves creatively through writing or retelling stories. This can improve their overall communication skills, both in English and their native language.

Another advantage of using storytelling in ESL teaching is that it can be used for both general and special purposes. For example, teachers can use stories that are relevant to students' interests or specific fields of study, such as science, history, or business. This makes language learning more engaging and motivating, as students see the practical applications of the language they are learning. To implement storytelling in ESL teaching effectively, teachers need to select stories that are appropriate for their students' level of language proficiency and cultural background. The stories should be relevant, engaging, and challenging enough to stimulate students' cognitive and linguistic development. Teachers should also use various techniques, such as visual aids or role-playing, to make storytelling more interactive and engaging.

In conclusion, storytelling is a promising tool for teaching English as a second language. It can enhance students' language skills, develop their cultural competencies, and foster their critical thinking and creativity. By using relevant and engaging stories, ESL teachers can create a more meaningful and enjoyable learning experience for their students, and help them achieve their language learning goals.

REFERENCES

1. Esteban S.G. Integrating curricular contents and language through storytelling: Criteria for effective CLIL lesson planning. *Multimodal Communication in the 21st Century: Professional and Academic Challenges*. Madrid, 2015.
2. Rinvoluceri M. Story telling: The language teacher's oldest technique. British Council, 2008. URL: [Story telling: the language teacher's oldest technique | TeachingEnglish | British Council | BBC 3](#).
3. Wood J.D. Using stories to help children learn a foreign language. Granada, 2016.

XÜLASƏ

Həsən Əlisoy

OXU VƏ HEKAYƏ SÖYLƏMƏ VASİTƏSİLƏ XARİCİ DİLİN ÖYRƏDİLMƏSİ

“Storytelling” hekayə danışmaq bir çox peşəkar sahələrdə müxtəlif məqsədlər üçün istifadə edilən hekayələr vasitəsilə insanlara təsir etmək üsuludur. Bu məqalə həm ümumi, həm də xüsusi (peşəkar) məqsədlər üçün xarici dillərin öyrədilməsinin yeni yaranan, lakin perspektivli kommunikativ metodlardan birisi kimi “storytelling”i tədqiq edir. Metodoloji nöqtəyi-nəzərdən “storytelling” hekayə anlatma kontekstində “onun tarixi” anlayışının tərifini verir, dil təhsili problemlərinin həlli üçün aktual olan hekayələrin seçilməsi meyarları dəqiqləşdirilir.

Key words: *teaching foreign language, storytelling method, learning through stories, learning method, natural language acquisition*

İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ TƏTBİQ OLUNAN METODLARA QISA BAXIŞ

Qloballaşan dünyada müasir təhsil sistemində dil öyrənmə zamanı müxtəlif təlim üsulları, texnologiyalar və metodlardan istifadə olunur. Bəzən ənənəvi və innovativ metodların fərqli şəkildə təqdimi fərqli nəticələr verir. Bu gün xarici dillərin tədrisi zamanı müasir metodların tətbiqi dil öyrənənlərin motivasiyasını yüksəltməklə onlar arasında informasiya mübadiləsinə, hər hansı bir mövzunun qarşılıqlı şəkildə müzakirə edilməsinə şərait yaradır və bəzi metodların tətbiqini aktualaşdırır. Bu metodların aktuallığını təmin edən şərtlər aşağıdakılardır:

1. Bazar iqtisadiyyatı cəmiyyətində yaşamaq üçün şəxsiyyət formalaşdırmaq;
2. Dil öyrənənlərin dünyagörüşünü, sosial, texniki məlumatlıq səviyyəsini yüksəltmək; 3. Çevik, düşündürücü idraki fəallığa meylin yüksək olmasına nail olmaq.

Xarici dillərin, xüsusilə də ingilis dilinin tədrisi zamanı müxtəlif metodlardan istifadə olunması dilin daha sürətli öyrənilməsinə imkan verir. Belə ki, passiv, aktiv və interaktiv metodlar mövcud olsa da, fikrimizi "İngilis dilinin səmərəli şəkildə tədrisində tətbiq olunan metodlar" mövzuna yönəldəcəyik. Ənənəvi metod vasitəsilə müəllim yalnız mövzunu izah etmək, tapşırıq vermək və yoxlamaq kimi vəzifələri icra edir və bu zaman tələbə-müəllim ünsiyyəti dolayı şəkildə yaranır. Bu metoddan fərqli olaraq, interaktiv metodun tətbiqi zamanı isə müəllim tələbə ilə birbaşa ünsiyyət yaradır və tələbə bu prosesin əsas obyektinə çevrilir. Ənənəvi və interaktiv metodu müqayisə edərkən bu qənaətə gəlirik ki, interaktiv metod dil öyrənənlərə dil baryerlərini daha rahat şəkildə aşmaq, başqa dildə danışmaq utancaqlığını asanlıqla aradan qaldırmaq və nəticədə canlı ünsiyyət dilini formalaşdırmaq imkanı verir. Ona görə ki, dil öyrənənlər hər hansı bir nəzəri biliyi mənimsəyərkən passiv formada həmin materialı yadında saxlamağa çalışdıqda bu material tez bir zamanda unudulur və passiv biliyə çevrilir. Bunun qarşısını almaq üçün interaktiv metodun tətbiqi daha məqsədə uyğundur. Təcrübə göstərir ki, müəllim hər hansı bir mövzunu izah edərkən, qarşılıqlı sual-cavab mühiti yaratmaqla yeni mövzunun daha asan və məhsuldar şəkildə mənimsənilməsinə nail olur [3].

Bildiyiniz kimi, "İnteraktiv" sözü də məhz qarşılıqlı əlaqə, dialoq deməkdir, bu metodun tətbiqi zamanı həm öyrədən, həm də öyrənənlər birgə təlimin təməlini təşkil edir və bu prosesin subyektləridir. Öyrənənlərdən fərqli olaraq öyrədən təlim prosesinin daha təcrübəli təşkilatçısı hesab olunur və bu prosesdə bütün iştirakçılar bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olurlar. Müasir təlim prosesində interaktiv metod vasitəsilə öyrədən öyrənənin yalnız şüurunun deyil, həm də onun duyğularını, emosiyalarını, bir sıra keyfiyyətlərini, onun bütöv bir şəxsiyyət kimi formalaşmasını təmin edir ki, bu da tədris materialının mənimsənilmə faizinin artmasına kömək edir. Bu metodun tətbiqi tədris prosesində tələbələrin fəaliyyətini maksimum dərəcədə artırır, dərsləri daha da maraqlı edir [2].

İnkişaf etmiş ölkələrin təhsil təcrübəsi göstərir ki, dil öyrətmənin ən effektiv yolu, yeni mövzunun dərslər zamanı qarşılıqlı şəkildə öyrədilməsidir. Bu zaman dil öyrənən bu prosesin təkcə obyektinə deyil, həm də subyektnə çevrilir, yəni interaktiv təlim metodu daha səmərəli nəticə verir. Qeyd edək ki, artıq Avropa təhsil sistemində əsas metod hesab edilən interaktiv metod da Azərbaycanda öz müsbət nəticəsini verməkdədir. Bu metodu tətbiq edərkən təqdim olunmuş yeni mövzu təkcə müəllimlə tələbə arasında müzakirə edilmir, o həm də tələbələr arasında da müzakirə olunur. Bu zaman müəllim tələbələrə düzgün müzakirəyə yönəltməklə yanaşı, onlarda düzgün biliyin və məntiqi təfəkkürün formalaşmasına çalışır. Məsələn, hər hansı mövzu üzrə dərslər tədris olunarkən müəllim müasir İKT vasitələrindən istifadə etməklə, hər hansı videomaterial təqdim etməklə və ya mövzu ilə bağlı suallar verməklə tələbələr arasında müzakirə mühiti yaradır ki, bu da interaktiv metodun əsas göstəricilərindəndir. Yaradılmış şərait tələbəni mövzu haqqında sual-cavab prosesinə qoşulmaqla müəyyən biliklər əldə etməyə və biliyin möhkəmləndirilməsi üçün müzakirəni davam etdirməyə sövq edir.

Qeyd edək ki, bütün dərslərdə interaktiv metodun tətbiqi vacibdir, çünki bu metod dil öyrənənləri passiv iştirakçı olmaqdan azad edir və onlar qarşıya qoyulmuş məqsədə daha sürətlə çatır. Dərsin məqsədindən asılı olaraq səriştəli müəllim kompüter biliklərindən istifadə etməklə vizuallığa daha çox yer ayırmalı, müxtəlif qısametrajlı filmlərə baxılmaqla, mövzu ilə bağlı slaydlar hazırlamaqla praktik olaraq işlər görməli, bir sözlə, ingilis dili dərslərində dil öyrənənlərin fəallığını diqqət mərkəzində saxlamalıdır. Dərsin elmi və praktiki səviyyəsini yaxşılaşdırmaq məqsədilə səriştəli müəllim hər dərsin məqsədindən asılı olaraq pozitiv dil mühiti yaratmalıdır.

Digər bir metod Kallan (Callan) metodudur ki, onun da əsas məqsədi ana dilində düşünmədən birbaşa danışmağı təmin etməkdən ibarətdir. Bu metodun tətbiqi zamanı praktik lüğət bazasının köməyiylə dil bazası zənginləşdirilir, dil öyrənənlərdə sürətli danışmaq imkanları yaradılır və qrammatik quruluşların tədrisinə yer verilmir. Bu metodun əsas məqsədi çətin və düşündürücü qrammatik qaydaların tədrisini diqqət mərkəzində saxlamayaraq əsas diqqəti şifahi danışığa yönəltmək və bu üsulla da dilə yiyələnməkdir. Diqqəti şifahi nitqə yönəldən, tətbiq edilməsi son dərəcə rahat və axıcı olan bu metodla müəllim xarici dili öyrənənlərin dinləmə və danışmaq qabiliyyətini inkişaf etdirir. Bu metodu tətbiq etmək asan, eyni zamanda da əyləncəlidir. “İlk dəfə 1960-cı ildə İngiltərədə Robert Kallan tərəfindən tətbiq edilən bu metod az bir zaman kəsiyində daha səmərəli nəticələr əldə etməyə imkan yaradır. Bu metodun köməyiylə az bir zamanda dili həm danışmaq, həm də dinləmə müstəvisində öyrənmək mümkündür. Digər metodlarla müqayisədə bu metodda əsas diqqət danışığa yönəldilir və müəllim tələbələrin vaxtaşırı qrammatik biliklərini, intonasiyasını, tələffüz səhvlərini düzəltməklə onların şifahi nitqinin təkmilləşməsinə şərait yaradır. Kallan metodunun digər üstünlüyü də odur ki, kiçik qruplarda tələbələrlə maksimum səviyyədə danışmaq dili bacarığını təkmilləşdirməyə nail olmaq mümkündür. Bu metodun ən yaxşı tərəfi heç bir ev tapşırığı verilmədən dilin elə dərslərində tədrisidir” [6].

Yekun olaraq qeyd edək ki, hazırda müasir təlim metodları dil öyrənənlərə bilik verməklə yanaşı, həm də onları iradi, əxlaqi, əqli, estetik, mədəni, hüquqi dəyərlər yönündə inkişaf etdirir. Bu metodların öyrənilməsi və tətbiqi xarici dillərin öyrədilməsi prosesində böyük əhəmiyyət kəsb edir və dil öyrətməni daha da asanlaşdırır. XVIII əsr Fransa maarifçilərinin görkəmli nümayəndəsi, şair, publisist, tarixçi, insan hüquqları müdafiəçisi və filosofu Volterin təbircə desək: “Çox dil bilmək qalanın bir neçə qapısının açarına sahib olmaqdır” [5]. Bu baxımdan dili daha asan və səmərəli şəkildə öyrətmək müasir metodların əhəmiyyətini artırır.

ƏDƏBİYYAT

1. Ağayev Ə., Talıbov Y., Eminov A., İsayev İ. Pedaqogika. Bakı: 2006.
2. Bunyadova F., Abdulla B. Təlim və tərbiyədə interaktiv texnologiya. Bakı: 2000.
3. Kərimov Y. Pedaqoji tədqiqat metodları. Bakı: 2009.
4. Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı: 2009.
5. <https://az.wikipedia.org/wiki/Volter>
6. <https://www.muallim.edu.az/news.php?id=4553>

SUMMARY

Tehrana Khudaverdiyeva

A BRIEF REVIEW TO METHODS USED IN TEACHING ENGLISH

The thesis examines the correct selection and application of modern effective methods used in language learning. Here, issues such as the impossibility of achieving rapid language teaching with inefficient methods, the benefits of interactive and Callan methods, the new methods used in teaching foreign languages, especially English, and the effective application of these methods, which are developing day by day in Azerbaijan, are reflected in the thesis.

Key words: *method, interactive, Callan, language learner, language teacher*

İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ YAZI VƏRDIŞLƏRİNİN FORMALAŞDIRILMASI YOLLARI

Yazı müasir dövrdə insanın düşüncə tərzinə, tənqidi fikir yürütmək qabiliyyətinə, onun şəxsiyyət kimi formalaşmaq və uğur qazanmaq imkanlarına təsir edə biləcək bir təlim vasitəsi kimi özünü göstərir. Oxu, dinləmə, danışmaq vərdişləri ilə yanaşı, yazı vərdişlərinin də formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi yazı qaydalarını öyrənmək və yazı vərdişlərinə yiyələnmək məsələsini ortaya qoyur. Dil bacarıqları içərisində ən çətin və əhəmiyyətli yazı vərdişlərinin inkişaf etdirilməsidir. Yazı vərdişlərini formalaşdırmaq uzun bir zaman kəsiyində baş verir, çünki yazı vərdişləri dilin bütün aspektləri ilə üzvi surətdə bağlıdır. Belə ki, yazını oxudan, oxunu şifahi nitqdən, şifahi nitqi dinləmədən ayırmaq olmaz. Yazı xarici dil öyrənmədə böyük praktik əhəmiyyətə malik vərdişlərdən hesab olunur.

Xarici dildə yazı vərdişlərini inkişaf etdirmək müəllimdən xüsusi məharət tələb edir. Belə ki, xarici dildə yazmaq üçün əvvəlcə hərfləri texniki cəhətdən düzgün ifadə etmək, orfoqrafiya vərdişləri əldə etmək, öz fikrini yazılı şəkildə dolğun ifadə etmək lazımdır. Yazı elə bir texniki vərdiş hesab olunur ki, məhz bu vərdişi reallaşdırarkən aşağıdakı kateqoriyalara əməl edilir: Qrammatika, lüğət, düzgün hərflərlə yazma qabiliyyəti, düzgün cümlə quruluşu, tədqiqat aparma və oxuduqlarından məntiqi nəticə çıxarmaq bacarığı, düzgün durğu işarələrinin işlənməsi, yazılmış fikir və ideyaların səlis və aydın şəkildə yazıda ifadəsi. Bu kateqoriyaların hər biri keyfiyyətli yazı vərdişlərinə yiyələnməyin əsasını təşkil edir.

Yazı vərdişlərinə yiyələnmək üçün müxtəlif yazı üslublarında yazmaq, yazı üslubuna görə işlənən əsas ifadə və terminləri düzgün seçmək, yazılacaq yazı nümunəsinin hansı oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulduğunu nəzərə almaq lazımdır. Bədii ədəbiyyat nümunələrinin, eləcə də elmi ədəbiyyatın daha çox oxunması yazı vərdişlərinin formalaşmasına təkan verir. Oxuduqlarımıza tənqidi münasibət və öz subyektiv ideyalarını formalaşdırmaq mükəmməl yazı vərdişlərinin əsas xüsusiyyətlərindəndir. Hər gün yazı ilə məşğul olmaq yazı vərdişlərini artırır. Yazı vərdişlərinə yiyələnmərkən yazıda səlislik və bəzən müxtəsərlik, eləcə də, əsas ideyanın ifadə olunması yazının keyfiyyətliliyinə zəmanət yaradır.

Yazıya başlamazdan əvvəl səriştəli planlama işin daha səmərəli yerinə yetirilməsi deməkdir. Düzgün planlamadan sonra yazı vərdişləri üçün vacib şərt yazının hansı auditoriya üçün yazılacağını bilməyin və onun oxucu zövqünə uyğun olmasıdır. Dili nə qədər mükəmməl səviyyədə öyrənsək belə, yazı normalarına düzgün əməl olunmaması yazıda çətdiriciliyə və anlaşılmazlığa yol açır. Yazı üslubuna düzgün əməl olunmaması paraqraflar arasında əlaqənin düzgün qurulmaması yazı vərdişlərinə yanlış yanaşmanın nəticəsidir.

Hər hansı bir yazı nümunəsi yazmazdan əvvəl yazılacaq yazı üçün ilkin planın hazırlanması işin səmərəliliyini artıran amillərdəndir. Bunun üçün əvvəlcə yazının quruluşunda giriş, əsas paraqraflar və nəticə adlanan struktura əməl etmək lazımdır. Bir və ya iki cümlədən ibarət giriş hissəsindən sonra əsas paraqraflarda da əhəmiyyətli səviyyəsindən asılı olaraq irəli sürülən fikirlər öz əksini tapır. Əsas paraqraflarda fikirlərin ardıcıl izahı qoyulmuş məqsədə çatmağın ən optimal yoludur və burada yazılan hər bir cümlə paraqrafın ilk cümləsində verilən fikri dəstəkləməyə xidmət edir. Giriş hissəsində verilmiş fikrin nəticə hissəsində yekun olaraq öz əksini tapması yazı nümunəsinin düzgün yerinə yetirilməsindən xəbər verir. Mövzunun əhatə sferasından asılı olaraq paraqrafların sayı müxtəlif ola bilər və bu zaman yazını reallaşdıran paraqrafların çoxluq təşkil etməsi deyil, qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün dəstəkləyici ideyaların geniş şəkildə təsvirini nəzərə alaraq qarşıya qoyulmuş hədəf daha çox əlçatan olur. Yazı nümunəsi nə qədər sadə, başa düşülən və yığcam şəkildə verilsə, o öz oxucusu tərəfindən daha tez mənimsənilir. Sadə dildə yazılmış yazı nümunəsi uğurlu yazı vərdişlərinə yiyələnməyin ən səmərəli yoludur. Yazı vərdişlərinə yiyələnmiş şəxs

aşağıdakılara əməl edir: sadə və düzgün cümlə quruluşu, fikir ardıcılığı, düzgün nəticə çıxara bilmək bacarığı və uzun, monoton fikirlərdən, mürəkkəb cümlələrdən istifadə etməmək [3].

Yazı vərdişlərinə yiyələnmək üçün aşağıdakılar nəzərə alınır:

- ingilis dilinin orfoqrafik qaydalarını tətbiq edə bilmək;
- mətnlər və esselər yazmaq üçün leksik-qrammatik bazanı nümayiş etdirmək;
- ingilis dilində yazdıqlarının mənasını ümumiləşdirə bilmək;
- ingilis dilində fikirlərin dəqiq çatdırılması üçün yazı üslubunu fərqləndirə bilmək; - müxtəlif növ yazı nümunələrinin tərtibat qaydalarını araşdırmaq; - ingilis dilinin struktur yazı qaydalarını müqayisə etmək.

Yazıda söz və ifadələrin, zamanın, məlum və ya məchul növün düzgün seçilməsi və işlədilməsi də əsas məsələlərdəndir. Həddən artıq çox məlumatın verilməsi yazının oxunaqlığını risk altında qoyur. Belə ki, məlumatın çox olması deyil, daha vacib məlumatların yazıya alınması keyfiyyətli yazı nümunəsi ortaya çıxarır [1].

Yazı elə bir vərdişdir ki, onun daha çox təkrarlanması hədəfə daha tez çatmanı təmin edir. Yazı vərdişlərinə yiyələnən zaman yazılmış yazı nümunəsinin ucadan və təkrar-təkrar ucadan oxunması buraxılmış orfoqrafik, qrammatik və ya üslubi səhvlərin aradan qaldırılmasına kömək edir. Bu zaman hər bir cümlə diqqətlə oxunmalı və dərk edilməlidir, yəni hər bir kəlmənin yerli-yerində işlənməsinə diqqət yetirilməlidir. Bu mərhələdə yazı nümunəsinin başqası tərəfindən oxunması daha çox müsbət nəticə verir. Yekun olaraq qeyd edək ki, akademik yazı vərdişlərinə malik olmaq üçün düzgün cümlə quruluşu, təkrarlardan yayınmaq, düzgün lüğətin seçilməsi, rəsmi yazı üslubuna əməl olunması həm yazı vərdişlərini təkmilləşdirir, həm də cümlə qurmağı, öz fikrini yazılı formada ifadə etmə bacarığını inkişaf etdirir.

ƏDƏBİYYAT

1. Patricia Wilcox Peterson, Writing Skills Practice Book for EFLBeginning/Intermediate Level, 2003
2. Writing Approach, <https://gair.media.gunma-u.ac.jp/dspace/bitstream/10087/7218/1/2010-onozawa2.pdf>
3. Graham Stanley. (1993). Process Writing, British Council, Barcelona.

SUMMARY

Sevinj Aziz

WAYS TO FORM WRITING SKILLS IN TEACHING ENGLISH

Along with listening, reading and speaking skills, writing skills also play an important role in language learning. As these skills develop the other skills, its study is always kept its importance. The present thesis investigates the formation of writing skills and necessary features for its improvement, as well as, performing the sequence of the writing skills. The issues such as to be successful in writing, well-planned, strong relations between the separate parts of the writing, the paragraphs' coincidence to one another, etc. The thesis also states that there is a certain correlation between the parts of the writing, introduction and conclusion correspond to the main part of the topic, and the methods to eliminate the mistakes.

Key words: *listening, reading, speaking, writing skills, introduction, conclusion*

SAKINA PASHAYEVA
Nakhchivan State University
pasayevasakina@gmail.com

ASSESSMENT AS A LEARNING TOOL IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Assessment in the school context is one of the important dimensions of learning and the determining factors of institutional learning. To evaluate is to report on the level of individuals (learning model functioning, impact of innovative practices, etc.). You need the right tools for this. To evaluate is to report on the level of individuals (the functioning of the reading model, the impact of innovative practices, etc.). This requires the right tools.

Assessment is far from being a simple concept to which simple rules could be applied. To evaluate means to make a value judgment and place the valued object on a certain scale of value. Thus, when we say that we want to assess reading comprehension, we mean an object whose nature and dimensions vary depending on the theoretical context or the definitions used [3].

The object to be evaluated, as well as its components, must first be defined. This assessment will be carried out using tools that will be developed taking into account previously identified elements. At the end of their collection, the data will be used and interpreted: "Evaluation is nothing without analysis," [5].

Evaluation requires interest in the collected data by comparing it to a "standard" that will be set when the tests are built. The gap between a student's performance and this "standard" will be interpreted. This will allow teachers to understand the student's approach and, in turn, control his learning in an optimal way, using "successful mistakes", inferring their origin, in order to regulate your learning [2].

There exist a number of types of evaluation, but it is by their functions and their temporal situations that we can distinguish them and classify them around three main prototypes." These three prototypes correspond to three key points in the learning process (beginning of learning, middle and end of learning) and three main functions (anticipation, regulation and inventory). And these three moments and these three functions correspond to three types of assessment (diagnostic, formative and summative).

Diagnostic assessment

This form of assessment can be used to determine the starting point for a given learning, and on the other hand, to identify and explain the reasons for poor learning. This assessment allows you to determine the presence or absence of skills that are considered necessary (preconditions) for approaching the study of a new educational unit.

Formative assessment

This kind of assessment occurs, in principle, at the end of each learning task and is intended to inform the student and teacher of the level of proficiency achieved and possibly to find out where and how the student is having difficulty learning, in order to suggest or cause him to discover strategies that will allow him to progress. It is also an assessment that allows the learner to self-assess what he knows and what he does not know.

Summative assessment

Current monitoring of students' progress is carried out by teachers in the form of summative assessment to determine and fix the level of assimilation of the content of educational material at the end of the quarter / half year.

Based on the results of the summative assessment, students are given points that are taken into account when assessing academic achievements for the quarter / half year.

Thus, evaluation is a complex process closely related to training intentions. With the development of methodology and pedagogy, the place of the teacher has changed a lot.

Assessment didactics can help establish a link between how students learn and the choice of assessment tool. The variation of learning activities is an indisputable motivating factor. They stimulate students' curiosity and desire to learn the language.

REFERENCES

1. Ehrlich M.F., Kurtch Ostes, B. and Loidant C. (1993), "Cognitive and motivational determinants of reading comprehension in good and poor readers", *Journal of Reading Behavior*, 25, pp. 365381.
2. Lee W. Y. (2004). *Assessment and program evaluation* (2nd ed.). Washington DC:
3. Nilson L. (2016). *Teaching at its best: A research-based resource for college instructors*. JosseyBass.

XÜLASƏ

Səkinə Paşayeva

QIYMƏTLƏNDİRMƏ XARİCİ DİL TƏDRİSİNDƏ ÖYRƏNMƏ VASİTƏSİ KİMİ

Məqalədə xarici dil dərslərində qiymətləndirmənin əhəmiyyəti əsaslandırılır, əsas qiymətləndirmə növlərinin (diaqnostik, formativ, summativ), xüsusiyyətləri müzakirə olunur.

Məqalədə, həmçinin obyektiv qiymətləndirməyə mane olan amillər də açıqlanır.

Açar sözlər: qiymətləndirmə, nəticə, oxu qavrayışı, akademik nailiyyət, dil tədrisi

ALİ MƏKTƏBLƏRDƏ İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ
ƏNƏNƏVİ VƏ MÜASİR METODLAR

Dil dünyanı anlamaq, görmək üçün istifadə olunan ən mühüm ünsiyyət vasitəsidir. Dil hər zaman yenilik tələb edən sahədir. Bir çox müasir texnologiyaların kəşfi, beynəlxalq əməkdaşlıqların arenasının artması, dünyaya inteqrasiyanın sürətlənməsi təbii olaraq dilimizdə müəyyən dəyişikliklərin baş verməsinə səbəb olur. Dünyada 7 minə yaxın dilin olduğu təxmin edilir və bu dillərin çox azı aktiv dillər sırasındadır. Hazırda dünyada ən çox istifadə olunan dil Çin dilidir ki, bu dildən 1 milyard 100 milyona yaxın insan danışır. Ən çox danışılan ikinci dil isə ingilis dilidir. Ümumilikdə bu dildən 1 milyard insan istifadə edir.

İngilis dilinin işlənməsinin bu qədər geniş şəkildə yayılması həmin dilin ölkəmizdə də öyrədilməsinə zərurət yaradır. Xarici dillərin, xüsusən də ingilis dilinin tədrisində bir sıra üsul və metodlardan istifadə olunur.

Ali məktəblərdə xarici dilin tədrisində ənənəvi metodlar qrammatik tərcümə və tapşırıq əsaslı metodlardır. Qrammatik tərcümə metodunda ingilis dilini öyrədərkən qrammatikaya ağırlıq verilir və daha çox qrammatik tərcüməyə əsaslanır. Bu, dil öyrənməyin ənənəvi yoludur, bəzi xarici dilləri öyrənərkən hələ də bu metod tez-tez istifadə olunur. Xarici dilin ənənəvi üsullarından biri tapşırıq əsaslı dil öyrənmədir. Bu öyrənmə yanaşmasının əsas məqsədi tapşırıq əsaslı dil öyrətməkdir. Adətən, müvafiq və maraqlı tapşırıqlar müəllim tərəfindən dil öyrənənlərə tətbiq olunur və tələbələrin tapşırığı mümkün qədər az səhvlə yerinə yetirmək üçün ingilis dilində əvvəlcədən mövcud olan biliklərinə əsaslanaraq, tapşırıqları yerinə yetirmələri gözlənilir. Ənənəvi təlim metodlarının ən mürəkkəb problemlərindən biri istifadə olunan pedaqoji metodların qeyri-çevik olmasıdır.

Ənənəvi üsullardan fərqli olaraq dünyada geniş yayılmış və tətbiq edilən tanınmış üsullardan biri də "Kallan üsulu"dur. **Kallan metodu** ingilis dili təhsil sistemlərinin unikal, həssas, mürəkkəb nümunəsidir, əsas üstünlüyü və şifahi nitqə diqqət yetirməklə istifadəsi son dərəcə asan və səlis olan

Britaniya patentli dil proqramıdır. Bu üsulla müəllim xarici dil öyrənənlərin tək-cə dinləmə və danışma bacarıqlarını inkişaf etdirmir. "Kallan metod bir dildə danışmağın sürətli, əyləncəli və effektiv yoludur" [2].

Müasir dövrdə ali məktəblərdə ingilis dilinin xarici dil kimi tədrisində kommunikativ metod aparıcı yerlərdən birini tutur. Bu metod tələbələrin ingilis dilində danışaraq xarici dildə ünsiyyət qurmaq bacarıqlarının formalaşdırılmasına xidmət edir.

Ən müasir üsullar rol oyunları, layihə əsaslı öyrənmə, təqdimatlar və müzakirələrdir. Bu metod kommunikativ bacarıqları, məntiqi təfəkkür və təhlil, sintez, müqayisə və ümumiləşdirmə kimi müxtəlif intellektual fəaliyyət növlərini inkişaf etdirir [1, s. 30]. Tələbə mərkəzli bu metodlar xüsusilə tələbələrə bilik, bacarıq və strategiyaların əldə edilməsinə daha fəal cəlb etmək üçün olduqca uyğundur. Nəticədə biz başa düşürük ki, interaktiv metodda tədris yalnız hədəf dildə aparılmalıdır. Deməli, müəllimlər onlara yeni xarici dil öyrətmək üçün ana dilindən istifadə etməməlidirlər. Üstəlik, xarici dil öyrənənlərə hər gün dil mühiti yaratmaqla söz bazalarını artırmalıdırlar. Azərbaycanda təhsil sisteminin avropa standartlarına uyğun şəkildə yenidən qurulması, müasirləşdirilməsi və bu işlərin təşkilində müasir və interaktiv metodlardan istifadə olunmaqla yerinə yetirilməsi prioritet məsələ hesab olunur. Hazırda dünya təcrübəsi göstərir ki, müasir təlim metodları dərsin keyfiyyətini daha da artırır, tələbələr üçün dərsləri maraqlı və cəlbedici edir. Fəal, interaktiv təlim zamanı həm tətbiqi bilik daha da möhkəmlənir, həm də təhsilin məzmunu daha səmərəli və başa düşülən olur.

REFERENCES

1. Пометун О.І., Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.- метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – Київ: 2006, 192 с.
2. <https://callan.co.uk/>

SUMMARY

Konul Babayeva

TRADITIONAL AND MODERN METHODS IN TEACHING ENGLISH IN HIGH SCHOOLS

Reconstruction and modernization of the educational system in Azerbaijan in accordance with European standards and implementation of these tasks using modern and interactive methods is considered a priority issue. Currently, world experience shows that modern teaching methods increase the quality of lessons, make lessons interesting and attractive for students. During active, interactive training, applied knowledge is strengthened, and the content of education becomes more efficient and understandable.

Key words: *teaching methods, modern, active learning, interactive method*

TECHNIQUES FOR PROMOTING STUDENT-CENTERED LEARNING

According to Collins & O'Brien [1] Student-centered instruction (SCI) is an instructional approach in which students influence the content, activities, materials, and pace of learning. Active student participation is what defines a classroom that is student-centered. Students are involved in the planning, execution, and evaluation. Students feel more responsible for their educational requirements when they are involved in all of these important decisions, which is a good thing. Teachers must be prepared to relinquish control and go from a directive to a consultative leadership style in such a situation.

Thomas [2, p.2] has repeatedly argued that developing and enhancing students' meta-cognition is a key to improving their learning of all subjects at school as well as their dispositions and abilities in relation to learning in diverse and emerging contexts in their time beyond formal education.

Students at SCL have the option to customize their courses and pick certain units from their study program. Some SCL proponents contend that SCL is built on the principle of teaching students how to think rather than spending so much time instructing them on what to think [3, p. 740].

The following strategies will provide a learner with a better understanding of some of the methods and techniques that he or she can use to practice in a student-centered classroom.

1. Group instruction

Small groups collaborate to complete a learning assignment in cooperative learning. While they work together in small groups, the students have the chance to collaborate and come up with ideas.

2. Presentations

Presentations are things we've all seen before. Students frequently receive themes for presentations. This is a terrific technique to put the student at the center of the work since it gives them the opportunity to communicate their ideas and views however they choose. The teacher can also use it to gauge the students' ability and comprehension.

3. An expert roundtable or panel discussion

This is another creative method to keep the students interested and inject some fun into the learning process. In order to facilitate class discussion, teachers can require all students to prepare on a single topic. Either a teacher can preside over the panel or every student can get a turn every so often.

5. Workshops in the classroom

For the youngsters to learn with their peers, this might be an enjoyable activity. Students can design the workshop and lead it alongside other students. The peers might then engage in a debate and offer input.

6. Competitions

Competition is a fantastic method to encourage students to take control of their education. They are motivated to study harder and on their learning needs because of the competition factor. Also, you might hunt for online competitions and enroll pupils in them to add excitement thanks to technology. Otherwise, pupils might compete against their classmates or with pupils from other schools. Also, it allows them to interact with other students and step outside of their comfort zones.

7. Project-based instruction

Students have the opportunity to focus on challenges in the present and find solutions through projects. As it allows the child to come up with answers to the problem, Problem Based Learning is one of the most genuine and student-centered approaches.

8. Inquiry-based instruction

Inquiry-based learning, which begins with a question, is equally as effective as project-based learning for getting students started on their learning. The learner actively participates, communicates

with the mentor to clear his or her doubts, and asks questions as needed. It takes numerous shapes. For greater structure, consider directed inquiry. For less, try open inquiry.

9. Using social media

All kids' new favorite pastime is social media. For students, maintaining an online presence and being active on social media platforms is exciting. So, it would be fantastic to use social media to meet their educational demands. It works well for conveying a message. Another method is to use it as a means of getting feedback. The goal is to keep your message succinct, direct, and uncomplicated [4].

Student autonomy and the ability to make decisions about their lifelong learning are the ultimate goals of student-centered classrooms. With an emphasis on being and becoming fully functional, learner-centered education is transformative because self-regulation happens through interdependence and meaning is co-constructed. Learner-centered education emphasizes being and developing into fully functioning because self-regulation occurs through interdependence and meaning is constructed.

REFERENCES

1. Collins, J.W., and O'Brien, N.P. (Eds.) 2003. Greenwood Dictionary of Education. Westport, CT: Greenwood
2. Thomas, G.P. 2006. Editorial- Metacognition and science education. Pushing forward from a solid foundation. Research in Science Education, 36(1-2), 1-6
3. Tsui, L. (2002) 'Fostering Critical Thinking through Effective Pedagogy: Evidence from Four Institutional Case Studies'. In: The Journal of Higher Education, 73:6, pp.740- 763
4. <https://www.edtechreview.in/trends-insights/insights/ways-strategies-to-facilitate-studentcentered-learning/>

XÜLASƏ

Sərcan Sadiqova

TƏLƏBƏ MƏRKƏZLİ ÖYRƏNMƏNİ İNKİŞAF ETDİRMƏK ÜÇÜN TEXNİKALAR

Tezis tələbəyönümlü öyrənməni asanlaşdıran strategiyalardan bəhs edir. Burada qeyd edilir ki, tələbə mərkəzli təlimat tələbələrin məzmununa, fəaliyyətlərə, materiallara və öyrənmə sürətinə təsir göstərdiyi bir təlimat yanaşmasıdır. Müəllif qrup təlimatı, təqdimatlar, ekspert dəyirmi masası və ya panel müzakirəsi, sinifdə seminarlar, müsabiqələr, layihə əsaslı təlimat, sorğu əsaslı təlimat, sosial mediadan istifadə kimi əsas strategiyaları qeyd etmiş və onların tələbəyönümlü öyrənmədəki rolunu vurğulamışdır. Nəticə olaraq tələbəyönümlü təhsil var olmağı və tam fəaliyyət göstərməyə doğru inkişaf etməyi əks etdirən fəaliyyət kimi vurğulanır.

Key words: *Students Centered Learning, language teaching, strategy, teacher*

BIRGUL ASADOVA

*Nakhchivan State University
birgulesedova9@gmail.com*

ABOUT THE TEACHING OF ORAL COMMUNICATION IN A FOREIGN LANGUAGE

Communication is, first of all, a social process in which there is an exchange of experience, methods of action, skills, and results of action. Communication is always a rational and emotional interaction between people. The phenomenon of personal communication cannot be reduced to pragmatics (several foreign language teaching programs are based on this concept of communication).

Communication is an independent activity and the most important condition for the formation of self-consciousness. Consider the main features of communication: purpose, result, methods, means, and units of communication. There are two forms of communication: oral and written speech, each of which has two aspects: receptive speech and expressive speech. Oral and written speech, as well as their two sides, act in an inseparable unity; the speaker and the listener often change places in the process of communication (just like the reader and writer). Therefore, their learning must continue through interaction and interdependence.

There are three aspects of linguistic phenomena: language, speech, and speech activity. Speaking is one of a language's aspects. Speech, which refers to the act of speaking and understanding; language, which refers to an ordered linguistic experience; and linguistic material, which refers to an unordered linguistic experience, are the three components of oral communication that include speaking and listening and are referred to as language in the methodology. Oral communication consists of speaking and listening, which is referred to as listening in the methodology. It is important to understand that listening and hearing are not synonymous.

Listening is the acoustic perception of the scale. Additionally, hearing is involved, which requires comprehension and interpretation of the information that is perceived. One of the sides of speaking is listening, which can act as a distinct sort of speech activity (for example, listening to news broadcasts or watching movies) or it can be included in dialogue as a receptive component.

Speaking is an expressive style of speech, whereas listening is a receptive type. It assumes an internal, repressed shape in its flow. However, the listener's reaction—such as laughing, comments, and gestures—immediately affects the message. Hence, listening is a form of speaking action that is reactive. Listening can be either direct or indirect (dialogical communication) (radio, television). As the processes of listening in real communication are irreversible and cannot be studied and fixed, listening is a complicated kind of speech act. The old knowledge is replaced by the new, and what has been communicated is permanently forgotten. There is frequently not enough time to give thought to what has been heard, which prevents comprehension from being reached and disrupts the communication process.

The source (the speaker), the message (text) delivered through the auditory canal, and the recipient (the listener) are required for the implementation of the act of communication. The act of communication is carried out under certain circumstances, and the sounding text is always directed at a particular listener. To whom is the speaker addressing himself? must be determined. The reader interacts with the written material and interprets it.

In language teaching, it is no coincidence that several problems and failures are associated with listening. Let's review these difficulties in more detail.

The first class of challenges are those related to the circumstances of perception. Here, the short-term display of information is crucial, necessitating a prompt response from the listener upon hearing the text's sound. The speed that the speaker sets is also crucial. The pace of speaking depends on the specific language. German speech typically has 220 syllables per minute, while French speech usually has 330, and English has 250.

This is due to the fact that different languages have varying letter sizes. So, the average German

word consists of 6–13 letters and the average English word consists of 4–5 letters. German letters consequently have a smaller character capacity than English ones.

Understanding the facts (numbers, dates, proper names, geographical names, etc.), the logic of presentation due to a large amount of factual information, as well as the general idea of the text are all related to difficulties with the audio text's content. This frequently occurs if the main idea is expressed implicitly and the text is linguistically complex.

There are difficulties with how certain speech actions and utterance patterns are perceived. Compared to dialogue, monologue texts are simpler to understand, and within monologues, plot texts are simpler to understand than descriptive ones. A special group of difficulties is associated with the sociocultural component of teaching foreign languages. Ignorance of sociocultural features might lead to misunderstandings about a partner's speech patterns and interfere with the ability to comprehend information heard by the ear.

REFERENCES

1. Ferrari, B. (2012) *Power listening: mastering the most critical business skill of all* New York: Penguin
2. Wobser, A. (2004). *Developing positive listening skills: how to really listen* Huntsville, TX. Educational Video Network

XÜLASƏ

Birgül Əsədova

XARİCİ DİLDƏ ŞİFAHİ ÜNSİYYƏTİN TƏDRİSİ HAQQINDA

Ünsiyyət, ilk növbədə, təcrübə, fəaliyyət metodları, bacarıqlar və fəaliyyət nəticələrinin mübadiləsinin olduğu sosial prosesdir. Məqalədə ünsiyyətin əsas xüsusiyyətləri nəzərdən keçirilmiş, nitq fəaliyyətinin reseptiv növü olan dinləmə prosesinin çətinliklərindən bəhs edilmişdir.

Açar sözlər: qavrama, ünsiyyət, tərkib hissə, qısamüddətli

TURKAN HASANZADE
Nakhchivan State University
tthasanzade@mail.ru

ABOUT THE TECHNOLOGY OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE GRAMMATICAL SKILLS

The foundation for language competence is grammatical mastery. Teaching grammar is a primary component of teaching languages. Studying the grammar of any foreign language is important not only for the formation of productive skills in oral and written speech but also for understanding the speech of other people when listening and reading. An insufficient level of grammatical skills becomes an overwhelming barrier to the formation of not only language but also speech and sociocultural competence. Since the lexical units may only name an item or phenomenon, it is difficult to properly convey a thought with the help of a group of lexical units. Grammatical meanings reflect their relationships with one another. Therefore, grammar has a structuring function. Thus, grammar plays an organizing role.

Relations between the subject and the predicate, the determined and defining action and the object, temporal, spatial, causal connections of phenomena, and the relationship of the speaker to the expressed thought and the interlocutor are grammatically expressed. Thus, grammar performs the function of the building material of speech (oral and written).

The value of studying the grammar of a foreign language also lies in the fact that it helps to better understand the grammatical structure of the native language, develops logical thinking, observation, and the ability to analyze and generalize, i.e. in the process of its study, developing and educational goals of the training are realized.

When learning a foreign language, it is also necessary to launch the stereotypy mechanism based on the selected grammatical minimum, i.e. create an intuitive grammar that would help organize speech in a foreign language. At the same time, one should keep in mind the following significant differences in the conditions of mastering the native and foreign languages, which affect the approach to teaching the grammar of a foreign language.

1) Therefore, special attention should be paid to theory and its optimal combination with speech practice, in addition to the ratio of an arbitrary form of attention to involuntary, i.e. consistent implementation of the principle of consciousness, when learning grammar in a school course of a foreign language. All techniques for understanding grammar are based on the concept of consciousness, and each technique has its own set of rules for how theory and practice are related. When learning grammar in a school environment for a foreign language, the application of "pure" theory without being confirmed by facts of the functioning of the grammatical phenomena, as well as "pure" practice without its comprehension, is not recognized.

2) The native language is the primary vital means of communication, the assimilation of which is naturally motivated since the native language is acquired in childhood in parallel with the child's adaptation to the environment. Since learning a foreign language starts in school, when the primary means of communication—the native tongue—has already developed, extra motivation is needed to encourage language learning. A foreign language is a secondary means of communication, whose use is not required for survival.

A productive grammatical skill is understood as the ability of the speaker to choose a model that is adequate to the speech task and arrange it in accordance with the norms of the given language. A productive grammar skill has to be automatic, stable, adaptable, and "conscious". "Consciousness" assumes that at first each grammatical action is performed by students under the control of consciousness, and after acquiring all the qualities necessary for the skill, it is performed without awareness, automatically.

A grammatical skill is an automated use of grammatical material in productive and receptive speech activity. Grammar skill is the flexible communicative ability of students to use the acquired

grammatical material in solving more complex communicative tasks in various types of speech activity.

The main goal of teaching grammar in secondary school is to develop students' grammatical skills as one of the most important components of speech skills in speaking, listening, reading and writing.

Grammar is one of the most important means of mastering the language, an integral component of all types of speech activities. To teach the grammar of a foreign language means to form mechanisms specific to this language, and in such a way that students simultaneously acquire certain grammatical knowledge.

Two main goals can be distinguished in teaching grammar: firstly, to teach students to grammatically correctly formulate their oral-speech statements, while concentrating the main attention on the content; secondly, to teach students to recognize grammatical phenomena in reading and listening, focusing on extracting meaningful information.

There must be certain limitations in the choice of grammatical content since mastering grammatical skills requires a lot of time and work.

Students may completely advance their integrated English proficiency and raise the general levels of their English with a solid grasp of grammar. As a result, foreign language instructors should work to change the way grammar is currently taught in English classes and investigate new grammar instruction strategies in order to completely advance their students' English proficiency.

REFERENCES

1. Larsen-Freeman, D. (2003). Teaching language: From grammar to grammaring. Boston: Heinle.
2. Stern, H. H. (1999). Issues and options in language teaching. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.

XÜLASƏ

Türkan Həsənzadə

XARİCİ DİLDƏ QRAMMATİK BACARIQLARIN FORMALAŞMASI TEKNOLOGİYASI HAQQINDA

Qrammatik bacarıq - oxuma, dinləmə, danışma və yazma kimi istənilən nitq bacarıqlarının tərkib hissəsidir. Məqalədə qeyd edilir ki, xarici dilin qrammatikasını öyrənməyin əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, o, ana dilinin qrammatik quruluşunu daha yaxşı anlamağa kömək edir, məntiqi təfəkkür, müşahidə, təhlil və ümumiləşdirmə qabiliyyətini inkişaf etdirir.

Açar sözlər: qeyri-iradi, ixtiyari, nəzəriyyə, orta məktəb

NURAY HUMBATOVA
Nakhchivan State University
nurayhumbetova797@gmail.com

THE EDUCATIONAL NATURE OF ROLE-PLAYING IN A FOREIGN LANGUAGE LESSON

A role-playing game is a game of educational or entertaining purpose, in which the participants act within the framework of their chosen roles, together create or follow an already created plot.

From the perspective of the students, role-playing games are games in which they take on certain characters. Frequently, they are unaware of the instructional value of the game. The construction and development of students' speech talents and skills is the primary objective of the game from the teacher's perspective. The role-playing game is controlled; its educational nature is clearly recognized by the teacher. It has great educational capabilities:

– role play can be regarded as the most accurate model communication, since it imitates real/reality in its most essential features, and in it, as in life, the verbal and non-verbal behavior of partners is intertwined;

– role-playing game has great potential for motivational and incentive plan;

- role-playing game contributes to the expansion of the associative base in the assimilation of language material since the educational environment is designed around the genre of plays, which includes a description of the situation, the personalities of the characters, and their interactions; - role-playing contributes to the formation of educational cooperation and partnership. After all, its execution requires the participation of a group of pupils who must cooperate, precisely account for the reactions of their allies, and support one another.

The role-playing game has great potential in educational, practical and educational terms. It involves the initial assimilation of language material through training activities and the development of suitable abilities that will enable pupils to concentrate on the content side of the utterance.

Therefore, role-playing should be given a worthy place in English lessons.

The basic rules of the role-playing game are as follows:

1. The student is invited to put himself in a situation which can happen in real life. It can be anything from shopping at the supermarket to a much more complex situation like a business meeting, scientific conference, etc.
2. The student needs to apply a certain role to himself in a given situation. In some cases, he may play himself, in others he will have to take on an imaginary role.
3. Participants in the role-playing game need to behave as if everything happened in real life; their behavior should correspond to the role they play.
4. Participants in the game must concentrate their attention on the communicative use of language units, and not on the usual practice of fixing them in the role.

Correcting mistakes as the game progresses can seriously demotivate students. Therefore, the only acceptable option would be to correct and work on the errors immediately after the game.

Here is an example of role-playing games.

Weather forecast. Purpose: to work out active language units on a given topic.

Game progress: the players are invited to act as the host of the weather forecast in a particular city in the world. During the game, vocabulary is practiced on a given topic.

However, an English lesson is not only a game. Confidence and ease of communication between the teacher and students, which arose due to the general game atmosphere, dispose the children to open conversations, discussion of any real situations and relevant topics.

Thus, role-playing contributes to the development of cognitive students' activity in learning the language.

REFERENCES

1. Lightbown, P., & Spada, N. (2002). How languages are learned. Oxford: Oxford University Press.
2. Savignon, S. (1993). Communicative competence: Theory and classroom practice. Reading, MA: Addison-Wesley.

XÜLASƏ

Nuray Hübətova

XARİCİ DİL DƏRSİNDƏ ROL OYUNUNUN ÖYRƏTMƏ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Bu məqalə ingilis dilinin tədrisində rol oyununun yeri məsələsinə həsr edilmişdir. Rol oyunu uşaqlara yaradıcılıq bacarıqlarını inkişaf etdirməyə imkan verir. Onlar öz təxəyyüllərindən istifadə edir, problem həll edir və qərarlar qəbul edirlər.

Açar sözlər: ünsiyyət, bacarıq, həvəsləndirici, vasitə

HİBRİD TƏHSİL EFFEKTİV TƏLİM METODU KİMİ

Giriş: Müasir dövrümüzdə, süni intellektin (AI) həyat fəaliyyətinin bir sıra mühüm sahələrində tətbiq olunduğu dövrdə tədris sahəsi də təbii olaraq ənənəviliklə müasirliyin vəhdətini tələb edir. Sınanmış ənənəvi tədris metodları ilə müasir texnologiyanın vəhdətinin tətbiqi təhsildə daha effektiv nəticə verir. İstər pandemiya qapanmaları dövründə distant təhsilin gündəmdə olduğu zaman, istərsə də sonrakı prosesdə aktuallaşan onlayn və oflayn tədris tətbiqləri və ənənəvi təlim metodlarının vəhdətinin təhsilə tətbiqi hibrid tədris metodunun istifadəsinin mümkünliyünü sınaqdan keçirmiş oldu.

Hibrid təhsil ənənəvi təlim metodları ilə müasir təlim texnologiyasının növbəli və ya birgə tətbiqi prosesidir. Yəni, sınaqdan keçirilmiş tədris metodu ilə yanaşı müasir-texnoloji metod və vasitələrin təhsilə sinxron şəkildə tətbiqi hibrid və ya qarışıq təlim metodu hesab olunur. Pandemiyanın səbəb olduğu məcburi şəraitdən irəli gələn zərurət kimi təhsilə daxil olan hibrid təhsil həm də özlüyündə müasir dövrün tələbi kimi də qəbul olunur. Çünki, qloballaşan dünyada, xüsusilə də gənc nəslin təlim-təربiyəsini müasir texnologiyasız düşünmək mümkün deyil. Sadəcə ənənəvi üsul və metodların tətbiq olunduğu təhsil sistemi yeni nəsil üçün sıxıcı və bəsit görünür. Hər an texnologiyanın əhatəsində böyüyən müasir generasiya sadəcə ənənəvi sistemin tətbiq olunduğu auditoriyada özlərini müasir dünyadan ayrı düşmüş kimi hiss edir. Təhsil ocaqlarında maddi-texniki bazanın müasirləşdirilməsi və zənginləşdirilməsi müasirliklə ənənəviliklərin vəhdətinin təhsilə də tətbiqini labüdləşdirir.

Tədqiqatın məqsədi: Təhsildə global problemlər və onların həlli yollarına dair tədqiqatlara nəzər salsaq görərik ki, hibrid təhsil effektiv tədris metodu kimi əksər yanaşmalarda öz əksini tapmışdır. Lakin, hibrid təhsilin tətbiqinin effektivliyini artırmaq üçün vacib sayılan şərtlər və hansı müasir tətbiq və ya platformanın daha məqsədəuyğun olduğu barədə müxtəlif versiyalar mövcuddur.

Tədqiqatın məqsədi hibrid təhsilin mahiyyətini aydınlaşdırmaq və qarışıq tədris prosesi zamanı hansı müasir texnologiya və ya tətbiqin daha səmərəli olduğuna, yiyələnməsi lazımı bacarıqlara diqqəti yönəltməkdir.

Tədqiqatın metodu: Tədqiqat zamanı analiz, məlumatların toplanılması, nəzəri tədqiqat metodu, pedaqoji konsilium metodlarından istifadə olunmuşdur.

Nəticə və tövsiyələr: Hibrid təhsil əksər inkişaf etmiş ölkələr tərəfindən tətbiq olunur. Ənənəvi tədrisə dəstək və bütün öyrənənlər üçün təhsili əlçatan etmək məqsədilə meydana çıxan distant təhsil sisteminin tarixi XVIII əsrə dayanır və ilk dəfə Amerika Birləşmiş Ştatlarında tətbiq olunmuşdur. Çikaqo Universiteti ilk distant təhsili tətbiq edən təhsil müəssisəsi olmuşdur (correspondence courses) və ilk virtual kollec 1976-cı ildə ABŞ-da yaradılmışdır. XX əsrdə meydana çıxan interaktiv tədris metodu onlayn və ənənəvi tədrisin birgə-hibrid şəkildə tətbiqinə şərait yaratdı və texnologiya inkişaf etdikcə meydana çıxan yeniliklər distant və ənənəvi tədrisin birgə tətbiqi üçün daha geniş imkanlar açmış oldu. 2020-ci ildə Covid-19 pandemiyası bütün sahələr kimi təhsil sahəsində də məcburi dəyişikliyə səbəb oldu. Sonrakı dövrdə distant təhsildən nisbətən hibrid təhsilə keçid dövrü başladı. Bu gün bir sıra səbəblərə görə hibrid təhsil sistemi tətbiq olunur:

1. Auditoriyada tədris zamanı vaxta qənaət məqsədilə nəzəri biliklərin elektron versiyada çatdırılması və praktiki biliklərə daha çox vaxt ayrılması;
2. Davamiyyətin təhsilin keyfiyyətinə birbaşa təsirini aradan qaldırmaq, təhsili hər kəs üçün əlçatan etmək;
3. Pandemiya kimi ekstremal vəziyyətlərdə tədrisin dayandırılmaması;
4. İnteraktiv təlim metodlarının tətbiqinə daha çox şərait yaratmaq;
5. Tədris prosesini daha əyləncəli və dolayısı ilə daha maraqlı etmək;
6. Texnoloji imkanlar vasitəsilə ənənəviliklə müasirliyin vəhdətini təmin edə bilmək;
7. Tədris prosesini daha sərbəst vaxt qrafikinə uyğunlaşdırmaq.

Tədqiqat zamanı Naxçıvan Dövlət Universitetində də tətbiq olunan və effektiv tədris vasitəsi hesab olunan LMS (Learning Management System)in hibrid təhsildə yeri və rolu aydınlaşdırılmış və aşağıdakı nəticəyə gəlinmişdir:

1. Hibrid təhsildə aparıcı tədris platformalarından olan LMS sinxron tədris prosesində materialların daha asan tələbələrə çatdırılmasında böyük rol oynayır;
2. Xüsusilə də həm onlayn, həm də oflayn istifadə funksiyalarına malik olan LMS platforması daha əlverişlidir.
3. Öyrənənlərin materiallarla dərindən əvvəl tanışlığına imkan verən LMS platforması vaxta qənaət etməklə yanaşı üz-üzə tədris prosesində dərinləşdirilməsinə ehtiyac duyulan məqamlara daha çox vaxt ayrılmasına şərait yaradır;
4. LMS platforması vasitəsilə daha obyektiv və şəffaf qiymətləndirmə aparmaq mümkündür.

Hibrid təhsilin tətbiqi zamanı qarşıya çıxan çətinlikləri isə aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1. Kifayət qədər texniki və kompüter bacarıqlarına malik kadrların olmaması;
2. Öyrənənlər və öyrədənlər üçün internetin daim əlçatan olmasının zəruriliyi;
3. Platformadan istifadə edə bilmək üçün lazım olan texnoloji vasitələr (kompüter, planşet və s.).

Bütün sadalanan çətinliklərə baxmayaraq, belə nəticəyə gəlirik ki, üstünlükləri daha çox olan LMS platforması və digər müasir elmi tətbiqlərdən istifadə etməklə ənənəvi tədris prosesi daha səmərəli formaya salına bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Doering, A (2006). Adventure learning: transformative hybrid online education. Distance education, 27 (2), 197-215.
2. The 9 Challenges of Managing an LMS - Wahoo Learning
3. www.ndu.edu.az
4. https://www.researchgate.net/publication/221116667_Transnational_Education_Programs_Student_Reflections_on_a_Fully-Online_Versus_a_Hybrid_Model

SUMMARY

Aida Jalilzadə

HYBRID EDUCATION AS AN EFFECTIVE METHOD

The research work deals with hybrid teaching method and its effectiveness in teaching. The true meaning and importance of hybrid teaching, the abilities and skills to be maintained, the challenges and advantages are analysed during the study. Along with hybrid teaching LMS platform as one of the useful teaching systems, its advantages and points in need of improvement are also studied in the research work.

LÜĞƏTİN TƏDRİSİNDƏ “DA VINÇİ” METODUNDAN İSTİFADƏ HAQQINDA

Müasir və gündən-günə qloballaşan dünyamızda mədəniyyətlərin inteqrasiyası olduqca geniş vüsət almışdır. Müasir dövrdə ölkələrin iqtisadiyyat, mədəniyyət, incəsənət, siyasət, təhsil və digər sahələrində geniş inteqrasiya müşahidə olunur. Təhsil sahəsindəki inteqrasiya isə həm əhatə dairəsi, həm əhəmiyyəti baxımından çox böyük rola malikdir. İnteqrasiyanın əsas vasitəsi isə dil hesab olunur. Hal-hazırda təhsil sektorunda xarici dil biliyinə malik olmaq, xarici dilin tədrisi, ən azı 1 və ya 2 xarici dil bilən kadrların yetişdirilməsi böyük əhəmiyyət daşıyır. Bunun səbəblərindən biri də ortaq, ümumi bir dil axtarışıdır. Ümumi dil axtarışı düşüncəsi ‘lingua franca’, yəni fərqli dillərdə danışan insanların ünsiyyət qura biləcəyi ortaq dil (1) ideyasına gətirib çıxarmışdır. Hal-hazırda dünyada müxtəlif xarici dillərin tədris edilməsinə baxmayaraq, lingua franca olaraq qəbul edilən dil ingilis dilidir. 1970-ci illərin sonlarından başlayaraq tədqiqatçıların dil öyrənmə zamanı yaddaş və xatırlama kimi psixi proseslərə marağı da effektiv dil öyrənmə və öyrətmə strategiyalarının inkişafına öz töhfəsini verdi. Hunt və Berglar qeyd edirlər ki, oxu və dinləmə yolu ilə yalnız lüğəti öyrətmək deyil, həm də ən çox istifadə olunan sözlərin müəyyən edilməsi, tələbələrin lüğəti öyrənmək istəyinin təmin edilməsi, söz ehtiyatının artırılması, müxtəlif növ lüğətlərdən səmərəli istifadə etməyin öyrədilməsi də vacibdir. Xarici dildən səmərəli istifadədə dilin əsas materialı olan sözlər birinci dərəcəli əhəmiyyətə malikdir. Dilin səlis istifadəsi lüğətdən asılıdır. Lüğətin tədrisi öyrənmənin dil ehtiyaclarını nəzərə alaraq sadəcə mürəkkəbə doğru izlənilə bilər (3). Məşhur italyan rəssamı Leonardo Da Vinçinin istifadə etdiyi yaddaş texnikalarına əsaslanaraq qeyd etmək yerinə düşər ki, yeni sözlərin tədrisində bu metodun tətbiqi (buna həm də hekayə metodu deyilir) məqsədəuyğundur. Bu metod sadəcə yeni sözləri deyil, eləcə də hekayə qurma yolu ilə böyük həcmdə olan bilikləri yadda saxlamaq üçün də istifadə oluna bilər.

Da Vinçi metodu yadda saxlamaq istədiyimiz sözlərin görmək istədiyimiz və ya daha yaxşı yadda saxlaya biləcəyimiz əşya, yer və ya şəxslərlə əlaqələndirilməsini və onları bir hekayə formasında yadda saxlanılmasını ehtiva edir. Bu üsulla sözləri yadda saxlamaq bir neçə mərhələdən keçir:

1-ci mərhələdə sözləri əlaqələndirə biləcəyimiz məkanı müəyyənləşdirmək lazımdır. Seçəcəyimiz məkanı tam dəqiqliklə tanımalı və ona bələd olmalıyıq. Yadda saxlayacağımız sözlərin həcminə görə məkanın da həcmi artırıla bilər. Bundan əlavə məkandakı əşyaları da yaddaşımızda saxlamalı və onları da öyrənmək istədiyimiz sözlərlə əlaqələndirməliyik.

2-ci mərhələdə seçdiyimiz məkan üzrə müəyyən bir istiqamət təyin etməliyik. Məkan üzrə istiqamət həmişə eyni olmalıdır. Çünki istiqamət həmişə eyni olarsa, əşyaları və onlara aid olan sözləri yadda saxlamaq daha rahat olar.

3-cü mərhələdə isə artıq birinci və ikinci mərhələdə qurduğumuz məkan və əşyalarla yadda saxlamaq istədiyimiz sözlərlə əlaqəli hekayə qurmalıyıq. Bu əlaqələrin doğru və ya yanlış olması əhəmiyyət daşımır. Zehnimizdə sözləri nə qədər çox əşya və yerlərlə əlaqələndirsək, onları yaddaşımıza uzunmüddətli həkk etmiş olarıq. Da Vinçi metodunu aşağıda verilmiş nümunə ilə əsaslandırma bilərik: Təsəvvür edək ki, bizdən verilən sözləri qısa müddətdə yadda saxlamaq tələb olunur: Bu sözlər verilir: wash-apple-jet-mad-actress-marmelade-jacket-caravan-clock-tile-polecattail-film-pier-bucket-chain-bottle-sand-egg-windows-salamander-paper-microfon-cork-piano-dogcaptain-tennis-hut-tomato. İlk baxışda verilmiş və bir-birləri ilə oxşarlığı olmayan bu sözləri yadda saxlamaq çətin gələ bilər. Lakin məqalədə bəhs olunan metoddan istifadə edərək əvvəlcə sözləri iki qrupa ayıraq. Daha sonra bələd olduğumuz bir məkan seçilir. Növbəti addımda isə verilən sözləri seçilən məkandakı əşyalarla əlaqələndirərək hekayə qurulur və sözlər müəyyən istiqamət üzrə yadda saxlanılır. Məsələn, bu sözlərin bir neçəsinin verilmiş metodla yadda saxlanılmasına nəzər yetirək: I wash the apple in the garden. Then I go to the hall where there is a jet

madly flies. Then I come to the dining-room, there is my favorite actress (for example Marilyn Monroe) eating marmelade. Nümunədən də göründüyü kimi, verilmiş sözlərin beyində canlandırılaraq hekayə qurma metodu ilə yadda saxlanması həm daha asanlaşır, həm də müəyyən qruplar (məktəbyaşlı uşaqlar) üçün daha da əyləncəli hala gətirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Manueli N. N. (2017). Evaluating Vocabulary Learning Strategies (VLS): Gender Differences, Most and Least Used (VLS). Among Angolan EFL Students At The Faculty Of Arts (Luanda, Angola). 2009. International Journal of Scientific Research in Education, 10(5), 483-504.
2. Marttinen, M. (2008). Vocabulary Learning Strategies Used by Upper Secondary School Students.

SUMMARY

Zubeyda Zeynalova

ABOUT THE USE OF 'DA VINCHI' METHOD IN TEACHING OF VOCABULARY

Vocabulary is one of the main challenging part in foreign language teaching. Vocabulary learning and teaching, neglected under the influence of traditional language teaching approaches and methods, is regarded as the center of communicative mastery that ensures successful and appropriate communication as required by modern teaching models.

Key words: *lingua franca, vocabulary, method, vocabulary learning techniques, memory*

THE USAGE OF LISTENING TECHNIQUES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Listening is key to all effective communication. Some techniques, methods and activities exist for teaching listening. Listening process comprises three steps: pre-listening, while listening, post listening.

A first step is called pre-listening. During pre-listening a listener should set a goal, build a background on the topic, prepare the environment and introduce listening strategies. Pre-listening tasks include vocabulary work, true or false statements, discussion questions, predictions tasks and brainstorming the topic. Pre-listening tasks set these goals: to build confidence, to instill interest and to facilitate understanding. First and foremost, in the pre-listening step, listener should set a goal. It is necessary to have a purpose for each listening activity. Next, the listeners should have word background and connect what they already know to what they will hear in the audio story by being asked questions. Another step of pre-listening process is to prepare the environment. This means, if you are reading the story aloud to the whole class, limit distractions by making the environment as quiet as possible at school or home. When necessary, using headphones is possible.

The next step in the listening process is while-teaching. To scaffold note-taking and explain problem-solving strategies are the stages of teaching while listening. While listening to the audio story, listeners have rights to use a listening organizer for helping them concentrate on important ideas and details which can help to intensify their understanding. Listening organizers, such as, Tcharts, Venn-diagrams, or a blank page to pursue a character's actions in the story. Such organizers are feasible for taking notes and teaching listeners strategies to deepen their comprehensive. In the next stage of teaching during listening, if there is an idea or a word which listeners do not understand, they can use clues from the story to conjecture.

The name of the last step is post-listening. It has only one stage: reflect on the audio story. Eventually, listeners should be demanded to analyze what they have learned during listening process. For instance, they can be asked to respond to listening comprehension questions in writing and then share their responses with one another. That could either be with a partner, small group, or in front of the whole class. Listeners should exchange views on main subject matter in the story and respond to questions about the story through speaking, writing, or combination.

One of the main listening techniques is called A5-Step technique to improve the listening skills.

In first step in this technique, you simply listen to the audio alone without reading the text in advance and following it as you listen. The key point here is to just concentrate on your hearing skills and see to what extent you can comprehend with no any visual assistance. Obviously, unless you are already very senior, it can be very challenging. Instead of trying to comprehend each word, it is much better to try to comprehend most of what is said. You should see if you can choose keywords or expressions that could give you a sense of what is being said and write them down.

The second step is repeating stage. There is no time yet to look at the text immediately. Numerous listeners make the error of turning to the text too fast. But the essence here is to rehearse your listening skills in order to remain focused on listening for the moment. At the first listening, you will no doubt have identified one or two keywords or ideas. While you are rehearsing the audio, listen closely and see if you can choose any words or sentences you may have missed the first time around. For now suggestion is to listen at least three other times. For now the suggestion is to listen at least three other times. Every time you listen, you can add a little bit more understanding.

The third step working with the text. While you are reading the text, you should recognize the new words you encounter. The listener should try to deduce the words' meanings from their context; a dictionary should be used if not. Students write down any new terms they learn. It will be particularly helpful to them in conversation and add them to their list of new words to learn.

In the fourth step they ought to be certain of the meaning of the material once they have read it several times and looked up any words they did not understand. Attempt to match the written words or their receptive sounds and paying close attention to how certain phrases or word groups are sounded. Finally, they listen without the text. They ought to be able to comprehend practically everything at this point without the text's visual aids.

REFERENCES

1. Brownell, J. (2006). Listening: Attitudes, principles, and skills.
2. Ireland, J. (2011). The kinds of listening skills
3. Hoppe, M. H. (2006). Active listening: Improve your ability to listen and lead.

XÜLASƏ

Aysu Hacıyeva

XARİCİ DİL TƏDRİSİNDƏ DİNLƏMƏ TEXNİKALARININ İSTİFADƏSİ

Dilin bir çox məqsədi var. Dil çatışmazlığı sadəcə ünsiyyətin olmamasıdır. Həyatın başlanğıcından bəri dil çox böyük rol oynamışdır. Zamanın tələbinə uyğun olaraq, dildə dörd əsas və ya dörd bacarıq kimi tanınan - oxuma, danışma, yazma hər hansı bir dilin öyrənilməsində mühüm rol oynayır. Bir-biri ilə sıx bağlı olsalar da, onların öz aralarında da müəyyən fərqləri var.

Əsas bacarıqlardan biri də dinləməkdir. Dinləmə təkəcə eşitmə prosesi deyil: bu, bizə eşidilən və başa düşülənləri anlamağa imkan verən, dinləyiciyə öyrənmə prosesində tam qarşılıqlı əlaqəni təmin edən qəbuledicilik vəziyyətidir. Dinləmə effektiv ünsiyyətin açarı olduğuna görə onun düzgün tədrisi olduqca vacibdir.

Açar sözlər: texnika, dinləmə sonrası, strategiya, dinləmə, dinləmə öncəsi

BÖLMƏ II FRANSIZ VƏ ALMAN DİLLƏRİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

MƏHSƏTİ ƏSGƏROVA
Naxçıvan Dövlət Universiteti
mehsetiesgerova@ndu.edu.az

DİL BACARIQLARININ İNKİŞAFINDA FƏRDİ XÜSUSİYYƏTLƏR

Dünyada mövcud olan bütün təhsil sistemlərinin məqsədi fərdlərin maariflənmiş və məsuliyyətli, ixtisaslı və cəmiyyətə inteqrasiya edə bilən vətəndaşlar kimi yetişməsidir. Eyni zamanda onların müstəqil öyrənmə, çalışma qabiliyyətini inkişaf etdirməkdir. Çünki müasir dünyada özünütəlim, çeviklik, uyğunlaşma, inkişaf və ömür boyu öyrənmə ilə yanaşı yeni bacarıqların və yeni biliklərin yaranmasına gətirib çıxarır.

Bu baxımdan öyrənmə könüllü, fərdi konstruksiya hesab olunur. Lakin yalnız deyil, başqaları ilə münasibət, qrup üzvləri də daxil olmaqla, müxtəlif resurslarla zəngin olan mühitlə qarşılıqlı əlaqə kontekstində işləmək vacibdir [2]. Bu halda, müstəqil və özünütəlim üçün fərdi imkanları təkmilləşdirmək sosial əhəmiyyət kəsb edir. Biz isə deyərdik ki, dil öyrənmə fərdin yerləşdiyi mühitlə qarşılıqlı münasibətdə baş verən fərdi konstruksiyadır.

Öyrənmə fərdin bir hissəsi olduğu və onun yaranmasına kömək etdiyi mühitlə, sosial mühitin qarşılıqlı əlaqələrinin nəticəsidir [3]. Hal-hazırda texnologiyaların sürətli təkamülü həm təhsil müəssisələri üçün nəzərdə tutulmuş təlim yerlərini, həm də rəsmi və ya qeyri-rəsmi mühit imkanlarını artırır. Bu gün keçirilən dərslər və auditoriyalar gündəlik həyatda xarici dilləri öyrənmək və istifadə etmək üçün yeganə yer ola bilməz. Dil bacarıqları dərslərinin tədris planında olan auditoriyadan kənar saatları da bunu sübut edir. Artıq auditoriyayı tərk etdikdən sonra tədris bitmir, onu smartfon telefonlarda yaradılmış proqramlar sayəsində davam etdirmək mümkündür. Bu innovativ proqramların tədrisə uğurlu tətbiqi müəllimin davamlı araşdırmasından asılıdır.

Bir çox metodlar cəmi bir neçə həftə ərzində rəvan öyrətmə vəd etsə də, bir dili tam mənimsəmək adətən daha uzun zaman çəkir. Buna görə də, öyrənmək istəyinin səbəbini müəyyənləşdirmək ən vacib amildir, çünki bu, təhsil almaq, işləmək və ya səyahət etmək üçün ola bilər. Hədəfin düzgün müəyyənləşdirilməsi nəticəyə doğru düzgün istiqamətlənməkdir. Bəs xarici dili daha effektiv necə öyrənmək olar? Güclü motivasiya mənbəyi taparaq hədəf dilə qər qor olmaq, öyrənərkən bu dildə düşünməyə çalışmaq və bu mexanizmi yaratmaq əsas şərtidir. Bunun üçün müəyyən vaxt ayırmaq, ardıcıl işləmək, qeydlər aparmaq, bu qeydləri öyrənənə qədər nəzərdən keçirmək çox vacib amillərdəndir. İnternet resurslarından məqsədli istifadə: film və serialları orijinal versiyada izləmək dil mühiti və real situasiyalar yaratmağın ən effektiv yoludur.

Brigitte Albéro tələbənin fəaliyyətində fərdi öyrənmənin yeddi sahəsini vurğulayır: *texniki*, istifadə olunan texnologiyaların mənimsənilməsi; *məlumat*: müvafiq məlumatları araşdırmaq, tapmaq və idarə etmək; *metodoloji*: öz fəaliyyətini təşkil etmək, planlaşdırmaq və tənzimləmək; *sosial*: öyrənmək, danışıqlar aparmaq və əməkdaşlıq etmək üçün ünsiyyət qurmaq; *koqnitiv*: müəyyən etmək, təhlil etmək və əlaqələr yaratmaq; *metakoqnitiv*: refleksivlik və özünüqiymətləndirmə; *psixoaffectiv*: emosiyaları tənzimləmək, məsafə saxlamaq və məsuliyyəti öz üzərinə götürmək [1]. Bu sistem ardıcıl və effektiv tətbiq edilərsə, nəticə əldə etmək müxtəlif parametrlərin enerjisini təmin etmiş olar. Bu baxımdan mövcud olan tədris üsulları: birbaşa tədris, dolaylı tədris, interaktiv tədris, müstəqil öyrənmə, təcrübə ilə öyrənmə müəllimin nəzarəti ilə fəal metodlar tələbənin qavrayışını, yadda saxlama qabiliyyətini və problemləri həll etmək qabiliyyətini təkmilləşdirər, eyni zamanda onların öyrənmə və qruplarda işləmək motivasiyasını artırır.

İndi rəqəmsal texnologiya və elmi biliklərə tam inteqrasiya etmək, prosesi təşkil etmək bacarığı olan hər bir müəllimə müstəqil öyrətmə, tələbələrə isə fərdi öyrənmə imkanları yaradır. Naxçıvan Dövlət Universitetində, xüsusən də Xarici dillər fakültəsində əksər auditoriyaların son model texnologiyanın–sinxron tərcümə mərkəzinin, linqafon kabinələrinin və dil mərkəzlərinin mövcudluğu dil bacarığı dərslərini günün tələbləri səviyyəsində qurmağa imkan verir. Yalnız innovativ strategiya

və yanaşmalardan istifadə edərək, tələbələrin öyrənmə üslubunu nəzərə almaq və tələbatına uyğun dərslər qurmaq uğurlu nəticə verəcək.

ƏDƏBİYYAT

1. Albéro B. 2000. L'autoformation dans les dispositifs de formation ouverts et à distance : instrumenter le développement de l'autonomie des apprenants. In I. Saleh, D. Lepage et S. Bouyahi (dir.), Les TIC au cœur de l'enseignement supérieur éducation (Actes de la journée d'étude du 12 novembre 2000). Paris, LaboratoireParagraphe, Université Paris VIII-Vincennes-St-Denis, pp. 139–159.
2. Piaget J. 1969. Psychologie et pédagogie. Paris, Denoël/Gonthier.
3. Varela F.J. 1989, Autonomie et connaissance: essai sur le vivant. Paris, Seuil.

SUMMARY

Mahsati Askerova

INDIVIDUAL FEATURES IN THE DEVELOPMENT OF LSLANGUAGE SKILLS

The article mentions the issue of personal development of learning in the field of foreign languages, especially in the university. In conclusion, the concepts of self-learning and self-evaluation are explored. It has been noted that pedagogical parameters help independent development in language learning.

Key words: *language learning, autonomy, self-management, self-evaluation, university*

CRITÈRES D'ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS COMME DEUXIÈME LANGUE ÉTRANGÈRE

L'objectif principal de l'enseignement du français langue seconde est de développer les habitudes d'expressions orales et écrite des élèves, en tenant compte de leurs penchants et de leurs intérêts, d'exprimer librement leurs pensées dans une seconde langue étrangère, d'apprendre différentes cultures dans des conditions coopératives, de leur inculquer les bonnes habitudes d'écriture, dans cette langue la capacité d'exprimer librement sa pensée, de lire et de comprendre des textes inconnus, des articles de journaux et de magazines à travers diverses études, etc. Il s'agit de créer des habitudes [1].

Le niveau de connaissances et de compétences des élèves des niveaux secondaire général et secondaire complet a été pris en compte lors de la conception du programme éducatif. Lors de l'enseignement du français langue seconde, il convient que les élèves prêtent attention aux questions suivantes [2] :

- devrait essayer d'apprendre le français comme langue seconde selon leurs intérêts;
- apprendre le français langue seconde en communication;
- doit pouvoir exprimer librement son opinion dans leurs discours;
- exprimer librement son opinion en communiquant avec des locuteurs natifs;
- doit comprendre le contenu lors de la lecture de documents authentiques.

Lors de la préparation d'une recommandation pour le français langue seconde étrangère, 3 objectifs principaux ont été définis: la formation de la culture de la parole chez les élèves en travaillant sur la maîtrise de la parole, du langage et des compétences communicatives [3].

Pour atteindre l'objectif spécifié, il est nécessaire d'effectuer les tâches suivantes:

- les élèves acquièrent d'importantes connaissances linguistiques (phonétiques, orthographiques, lexicales, etc);
- initier les élèves à la culture et aux traditions des pays où la langue est étudiée, en formant leur capacité à représenter leur pays et sa culture dans une langue étrangère et un environnement interculturel;
- développement des compétences communicatives dans l'activité de la parole;
- formation et développement de la perception du langage, de tous les types de mémoire, de la pensée logique, critique et créative (analyse, comparaison, généralisation, tirer des conclusions, etc);
- éducation aux qualités citoyennes, respect des autres cultures.

Lors de la préparation de la recommandation pour le français comme deuxième langue étrangère, les objectifs et tâches ci-dessus ont été pris en compte, et l'objectif principal de l'enseignement de la langue française était la formation de compétences linguistiques, culturelles, formatives, c'est-à-dire intellectuelles, éthiques et esthétiques.

RÉFÉRENCES

1. Abbasov A. Caractéristiques des nouveaux cursus, Curriculum, n° 1, 2008.
2. Abbasov A. Caractéristiques des manuels créés sur la base de programmes axés sur la personnalité Curriculum, n° 4, 2008.
3. Jamalova G., Asadova I. L'essence et le contenu du programme de langue étrangère. Curriculum, n° 4, 2008.

XÜLASƏ

Əli Allahverdiyev

FRANSIZ DİLİNİN İKİNCİ XARİCİ DİL KİMİ TƏDRİSİNİN MEYARLARI

Fransız dilinin ikinci xarici dil kimi tədrisində əsas məqsəd şagirdlərin maraq və meyli əsasında onların yazılı və şifahi nitqinin inkişaf etdirilməsidir. Bunun üçün onlar müxtəlif vasitələrdən istifadə edərək bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirməlidirlər. Şagirdlərin fonetik, leksik, orfoqrafik biliklərə yiyələnməsi üçün dil, nitq və kommunikativ dil bacarıqları üzərində iş aparmaqla şagirdlər inkişaf etməlidirlər.

Açar sözlər: qavrayış, xarici dil, fransız dili, tədris, müqayisə

L'IMPORTANCE DES COMPÉTENCES DE LECTURE UTILISÉES DANS LES MANUELS DE FRANÇAIS

L'enseignement du français, qui est l'une des principales matières de l'éducation, est d'une grande importance à notre époque, où le développement technologique précède le changement culturel. Tout au long de l'histoire, les gens ont appris des langues étrangères à des fins différentes manières. En raison du développement de la science et de la technologie, la diffusion des médias de masse, l'augmentation des relations commerciales entre les pays et l'intensification des relations ont conduit les gens à apprendre des langues étrangères utilisées par d'autres pays. Chaque langue étant l'écho d'une vision du monde particulière, l'enseignement des langues étrangères donne à l'individu une nouvelle vision du monde, ajoute des innovations à la vision du monde précédente, et augmente les points de vue. . Une langue étrangère, par la porte qu'elle ouvre sur le monde extérieur, donne l'occasion de connaître et de comprendre les cultures étrangères, de se connaître et d'élargir son regard sur le monde. La langue détermine la capacité d'une personne à communiquer et à utiliser la langue comme moyen de penser et de communiquer. La langue est à la fois un moyen d'expression et de compréhension. Améliorer et enrichir la langue aide à développer et enrichir les émotions et les pensées des gens. Le langage est la façon dont nous pensons et que nous utilisons pour communiquer oralement et par écrit, et que nous acquérons dès la naissance.

L'enseignement des langues est pratiqué depuis des siècles dans divers établissements et environnements éducatifs. Apprendre au moins une langue étrangère, en plus de connaître sa langue maternelle, n'est pas seulement une exigence de l'ère moderne de la technologie, mais un sujet enraciné dans l'histoire très ancienne. En particulier, nous comprenons que de grands philosophes, scientifiques, poètes et écrivains connaissaient les langues étrangères grâce à leurs œuvres qui nous sont parvenues jusqu'à ce jour.

L'enseignement des langues en général a une histoire très ancienne. Pendant des siècles, les gens ont eu la capacité de comprendre l'environnement plus large en quittant l'environnement étroit avec le désir de se présenter, d'apprendre et d'enseigner davantage, ou d'apprendre à connaître et à connaître d'autres cultures et lieux. Compétences de base dans l'enseignement du français; les compétences de compréhension (lecture et écoute) et les compétences d'expression (parler et écrire) sont divisées en deux parties.(1- p 53-59)

Les compétences narratives sont la façon dont les élèves expriment leurs pensées et leurs idées oralement ou par écrit. Les compétences de compréhension sont liées à la capacité de comprendre un orateur ou une déclaration écrite. Les compétences pour comprendre les sentiments et les pensées des autres en les écoutant ou en les lisant sont à la base des compétences de compréhension. La lecture est l'une des compétences et des lignes de contenu les plus importantes. La lecture affecte également les compétences d'écoute, d'expression orale et d'écriture. La compréhension de la lecture est à la fois l'outil d'apprentissage le plus important et l'acquisition d'autres compétences. les compétences les plus importantes qui aident. Le rôle des compétences orales dans l'enseignement du français a une longueur d'avance sur les autres compétences. Les élèves découvrent le sens des mots dans le texte et la relation de ces mots avec d'autres mots au cours du processus de lecture. Les élèves sont confrontés à de nombreux problèmes , en particulier dans l'enseignement de la lecture en français.Par exemple, ces problèmes incluent l'incapacité à traduire correctement le texte qu'ils lisent, le manque de vocabulaire suffisant, le manque de structures grammaticales. Les compétences orales sont l'un des principaux éléments de l'enseignement des langues étrangères. La lecture est une activité mentale qui utilise les sens pour recevoir un texte écrit ou une expression. La lecture est un domaine complexe avec des aspects physiologiques et mentaux qui comprennent la compréhension du sens du matériel écrit et la valorisation des pensées (2- p 47-49). La vue, l'ouïe et le rappel forment la sous-structure de l'activité de lecture. L'un des moyens d'apprentissage les plus importants est la compréhension en

lecture. Le but de la formation en lecture est de former des connaissances correctes sur le monde environnant chez les étudiants, d'améliorer la qualité des leçons de lecture, de développer des habitudes de lecture correctes chez les étudiants, de développer le discours des étudiants, d'enrichir le vocabulaire lié à la langue française, de former la capacité d'exprimer leurs pensées à la fois oralement et par écrit, être en mesure de trouver le contenu, de comprendre le sens des mots, de comprendre correctement le matériel lu. Les comportements cibles lors de l'enseignement des compétences en lecture peuvent être énumérés comme suit:

* Accroître les connaissances et les compétences liées aux principes de lecture (3- p 63-67).

* Gagner la capacité de lire à haute voix et en silence pour comprendre le niveau de texte avec précision.

* Comprendre le sens des mots, des citations, des proverbes, des mots apparentés, des phrases et des termes dans le texte.

* Comprendre correctement et précisément le sujet du texte, résumer les idées principales du texte, tirer des conclusions, être capable d'écrire ou d'exprimer verbalement une idée liée au texte.

BİBLİOĞRAFİE

1. Beaucher C. (2013). L'enseignement de la compréhension en lecture. In Enseigner la lecture (pp. 51-60). Retz.
2. Fayol M. (2008). L'apprentissage de la lecture : Le point de vue de la psychologie cognitive. PUF.
3. Gombert J. E. (1990). Le développement métalinguistique. PUF.

XÜLASƏ

Hidayət Əkbərov

FRANSIZ DİLİ DƏRSLİKLƏRİNDƏ İSTİFADƏ EDİLƏN OXU BİLGİLƏRİNİN ƏHƏMİYYƏTİ

Dil bacarıqları fransız dili dərsliklərində istifadə olunan məlumatları başa düşmək və şərh etmək, həmçinin fransız dili dərsliklərindən səmərəli istifadənin vacib hissəsidir. Oxu- söz mənalarını və kontekstləri başa düşmək, əsas fikirləri və müvafiq detalları müəyyən etmək bacarığını tələb edən mürəkkəb bir prosesdir. Bu bacarıqların tətbiqi fransız dilini dərinlən dərk etmək, fransız ədəbiyyatını və mədəniyyətini qiymətləndirmək üçün əsas tələbdir.

Açar sözlər: dil, şifahi, yazılı, səriştə, oxu, xarici dillərin tədrisi

LE ROLE DES APPROCHES NON CONVENTIONNELLES DANS L'ENSEIGNEMENT DES LANGUES

A des époques différentes suivant les buts différents employait telle ou telle méthode d'enseignement. Ce sont les méthodes synthétique (synthèse), analytiques (analyse), méthodes inductives (l'induction), déductives (la déduction). Dans l'esquisse du développement des méthodes les principales sont □ la méthode de la traduction grammaticale, la méthode de la traduction lexicale, la méthode consciente comparative, la méthode directe. Outre ces méthodes il y a des méthodes non – conventionnelles [1.p.248].

Qualifiées de marginales ou de non conventionnelles, certaines approches didactiques ont vu le jour dans les années 1975- 1985. Elles font partie de ce que l'on appelle les approches psychologiques, centrées sur les conditions de l'apprentissage, soit sur les processus. Leur impact sur les autres approches didactiques n'est que peu sensible, mais les enseignants qui auront l'occasion d'assister à certains de ces cours sauront en tirer des idées et peut être des pratiques [2.p.58]. L'origine non linguistique de plusieurs concepteurs de méthodes non conventionnelles peut expliquer en partie ces préoccupations et leur relative liberté conceptuelle par exemple Lozanov, psychiatre, pour la suggestopédie; Gattegno, mathématicien, pour la méthode silencieuse; Curren et Krashen, psychologues, pour, respectivement, la méthode communautaire et l'approche naturelle [3.p.167].

Conçu dans les années 1960 par James Asher, l'apprentissage par la réaction physique totale (en anglais Total Physical Response) appartient aux méthodologies dites non conventionnelles (en anglais humanistic approaches). Cette approche est basé sur quatre analogies avec l'appropriation du langage natal: manque de stress pendant l'apprentissage, le rôle de la compréhension verbal, le droit de se taire pour l'enfant /apprenant, l'association des mouvements corporels à l'apprentissage langagier [3.p.23]. Les structures de la langue sont enseignées au moyen de gestes mimant des impératifs. Utilité de la mémorisation visuelle et de l'imitation des mouvements. Pas de correction des erreurs linguistiques au début de l'apprentissage. Pas de manuel, mais objets et images authentiques [2.p.59].

Conçue par Krashen et Terrell dans les années 1970, cette méthode repose sur trois principes majeurs [3.p.24]. Les idées de base de l'approche naturelle est l'absence d'enseignement grammatical. Images, matériel visuel, enregistrement de radio, de télévisions authentiques. Développement de l'autonomie [2.p.59].

La suggestopédie, mis au point dans les années 1960 par le psychiatre bulgare Georgie Lozanov [3.p.228]. Pendant la pratique de cette méthode l'apprentissage est „25 fois” plus rapide grâce à l'absence de stress et à la libération de la crainte de l'échec. Utilisation de tableaux grammaticaux pour faciliter l'apprentissage par la mémoire visuelle. Matériel pédagogique élaboré □ dialogues et textes choisis.

Les idées de bases de cette méthode est transformer les craintes de l'apprenant en „énergie positive”. L'enseignant est un conseiller presque un thérapeute. La confiance mutuelle est valorisée. Pas de matériel préétabli mais une transcription des énoncés que les apprenants produisent [2.p.59].

La méthode silencieuse a été fondée en 1960 par Caleb Gattegno, mathématicien de formation et apprenti de Piaget [3.p.166].

Les idées de bases de cette méthode sont □ l'apprenant est responsable de ses propres productions, l'enseignant est autant que possible silencieux, c'est le technicien de la langue. Pas de programme préétabli, recours à des bâtonnets de couleur correspondant à des sons, et à des tableaux de correspondances sons- lettres [2.p.59].

A la fin nous voyons que malgré que ces sont les méthodes non conventionnelles ils ont une grande importance dans l'apprentissage des langues étrangères. Chaque méthode a ses priorités dans le développement des discours oraux.

BIBLIOGRAPHIE

1. Л.С.Андреевская-Левенстерн. Методика преподавания французского языка в средней школе. Москва "Высшая школа" 1973.
2. Christine Tagliante Techniques de classe, La classe de langue, Paris 2001, CLE international
3. Jean Pierre Cuq Dictionnaire de didactique du français, Langue étrangère et seconde CLE international, Paris 2003

XÜLASƏ

İradə Qasımova

QEYRİ-ŞƏRTİ METODLARIN DİLLƏRİN TƏDRİSİNDƏ ROLU

Tezisdə xarici dillərin tədrisində istifadə edilən ənənəvi metodlardan və əsas olaraq qeyri-şərti metodlardan danışılır. Qeyri-şərti metodlar 1975-1980-ci illərdə işıq üzü görmüşdür. Qeyri-şərti metodlardan ümumi fiziki hərəkətlərlə öyrətmə, təbii öyrənmə, sərbəst öyrənmə, sakit öyrənmə metodlarına diqqət çəkilir. Əsasən, öyrənmə şəraitinə və prosesinə yönəldilən bu metodlar psixoloji yanaşmaların tərkibinə daxildir. Müxtəlif müəlliflər tərəfindən əsası qoyulan bu yanaşmaların özünəməxsus üstünlükləri vardır. Bu yanaşmaların hər biri tədris zamanı qarşıya çıxan ağırlıqları aradan qaldırmağa və şifahi nitqi inkişaf etdirməyə yönəlmişdir. Bu metodların digər didaktik yanaşmalara təsiri güclü olmasa da, müəllimlər onlardan müxtəlif ideyalar götürüb təcrübələrində tətbiq etmək imkanları əldə edəcəklər.

Açar sözlər: metod, qeyri-şərti metod, sakit, kollektiv, təbii, təlqin, birbaşa, əsası qoyulmuş

FRANSIZ VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ FRAZEOLÖJİ BİRLƏŞMƏLƏRİN TƏDRİSİ ÜSULLARI

Xarici dilin tədris metodları didaktikanın tərkib hissəsi olaraq, günümüzdə qədər inkişaf etmiş, təkmilləşdirilmişdir. Bu tədris metodlarının təkamülü prosesi həmişə diqqət mərkəzindədir və bu sahədə yeni üsullar axtarılır. İstər məktəb, istərsə də universitetlərdə xarici dilin tədrisinin başlanğıc nöqtəsi ənənəvi üsullar olmuşdur. Dillərin tədris metodologiyasına əsaslanan ənənəvi metodlar müasir metodlarla əvəz olunmasına baxmayaraq, hələ də tradisionel metodun izlərini görmək mümkündür. Xarici dilin, xüsusən də fransız dilinin tədrisində bir çox metod və üsullardan istifadə edilmişdir. Hər bir metodun özünəməxsus üstünlükləri mövcuddur. Müasir dillərin tədrisi çərçivəsində uyğun metod seçilməsi və düzgün yanaşma ilə tədris olunan fənnin keyfiyyətini artırmaq mümkündür. Xarici dilin tədrisi və öyrənilməsi kontekstində fəndən asılı olmayaraq hər bir müəllimin öyrətmək və hər bir tələbənin öyrənmə motivasiyası önəmlidir.

Xarici dilin tədrisində frazeoloji birləşmələrin öyrənilməsi maraqlı doğuran istiqamətlərdən biridir. Digər dillərdə olduğu kimi, bu dil vahidləri Azərbaycan və Fransız dillərində lüğət tərkibini zənginləşdirən amillərdəndir. Obrazlılıq və emosionallıq daşıyıcısı olan bu birləşmələr dildə müxtəlif səbəblərdən yaranmış və xalqın tarixini, mədəniyyətini, məişətini əks etdirir. Frazeoloji birləşmələr qrammatik, semantik və stilistik baxımından yerli və xarici dilçi alimlərin axtarış obyektinə olmuşdur. Azərbaycan dilçilərindən A.Qurbanov, H.Bayramov, S.N.Murtuzayev və digər dilçilərin bu sahədə xidmətlərini qeyd etmək olar. H.Bayramov frazeoloji sinonimlik və frazeoloji variantlılıq haqqında fikirlər irəli sürmüşdür (1, s.148). Cenevrə dilçilik məktəbinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri Şarl Balli (Charles Bally) frazeoloji birləşmələri müxtəlif qruplara ayıraraq “ara tip” adı vermişdir (1, s.8). Hər bir xarici dili mühitdə öyrənmək daha asandır, amma mühitin olmadığı vəziyyətdə xarici dili tədris edən müəllimin öhdəsinə daha çox məsuliyyət düşür. Dil və təfəkkürün qarşılıqlı əlaqəsindən yaranmış və dilin leksik bazasını zənginləşdirən frazeoloji birləşmələrin tədrisi və öyrənilməsi iki müxtəlif sistemli dillər arasında körpü rolunu oynayaraq ünsiyyəti təkmilləşdirməyə şərait yaradır. Fransız və Azərbaycan dillərində fikrin bədii çalarlarını ifadə edən və dildə sıx-sıx işlədilən frazeoloji birləşmələrin tədrisində interaktiv, kommunikativ və aksionel yanaşmadan istifadə olunur. Kommunikativ və interaktiv metod tələbə və müəllim arasında ünsiyyəti fəallaşdırır və öyrənmə prosesini effektiv edir. Xarici dilin öyrənilməsində kommunikativ və interaktiv metod zəruri hesab olunur [3, s. 36]. Fransız dilinin tədrisi metodları haqqında Henri Bess (Henri Besse) bir çox fikirlər irəli sürmüş və müxtəlif metodlar təklif etmişdir. Bunların içərisində kommunikativ metod əsas yer tutur [4, s. 21-24].

Azərbaycan və Fransız dilləri həm geneoloji, həm də tipoloji baxımdan fərqli olduğuna görə frazeoloji birləşmələr bir çox hallarda eyni məna kəsb etmir. Bu zaman onları müqayisəli yolla müəyyən etmək olar. Dilçi və metodistlər tərəfindən təqdim olunan müqayisəli tədqiqat üsulu frazeoloji birləşmələrin tədrisində və öyrənilməsində öz töhfəsini verir. Dilçi alimlər frazeoloji birləşmələrin tərcümə prosesində müxtəlif tərcümə üsulları təklif edirlər (s.85,1). Frazeoloji birləşmələrin tədrisində bir neçə tərcümə üsullarından, kalka və ya hərfi tərcümə üsulu, ekvivalent üsulu, təsviri (deskriptiv) üsul, analoq üsulu, antonim tərcümə və s. istifadə edərək müsbət nəticələr əldə edilir. Bu tərcümə üsulları və tipoloji metod frazeoloji birləşmələrin tədrisində qarşıya çıxan çətinlikləri aradan qaldırmaqla yanaşı, adekvat tərcüməyə nail olmağa şərait yaradır.

ƏDƏBİYYAT

1. H. Bayramov. Azərbaycan dili frazeologiyasının əsasları. Bakı: Maarif, 1978, 174 s.
2. Bally Charles. "Linguistique générale et linguistique française" Berne Francke 1932, 253s.
3. Christine Tagliante. L'évaluation et le Cadre européen commun. Techniques et pratiques de classe. CLE International France, 2007.
4. Henri Besse. Méthodes et pratiques de manuel de langue. CREDIF. Paris: 1985.

SUMMARY

Aziza Aliyeva

WAYS OF TEACHING PHRASEOLOGICAL COMBINATIONS IN FRENCH AND AZERBAIJANI LANGUAGES

Phraseological combinations in the Azerbaijani and French languages have a broad meaning. In these two languages with different systems, there are phraseological combinations using hydronyms, toponyms, cosmonyms, phytonyms, zoonyms, and somatic components. The department of phraseology has been the object of research by linguists and searches have been conducted from various aspects. During the teaching of phraseological language units, it is possible to overcome the difficulties encountered by using various methods, interactive, communicative and several translation methods.

Key words: *methods; interactive method; translation methods; communicative method; phraseological combinations; Azerbaijani language; French language*

ALMAN DİLİ DƏRSLƏRİNDƏ QISAMETRAJLI FİLMLƏR VASİTƏSİLƏ TƏDRİS

Ənənəvi alman dilinin ali təhsil ocaqlarında xarici dil tədrisi kimi formalaşdırılması son dövrlərdə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmişdir. Belə ki, alman dili hazırda tələbə mərkəzli, ünsiyyət yönümlü və kompüter yönümlü hesab olunur və sosial təsirə malik olan forma və metodları xarakterizə edir.

Xarici dil kimi tədris olunan müasir alman dili təkcə göstər yönümlü və passiv olmamalı, həm də tələbələrin öz təcrübəsinə əsaslanmalı və aktiv xarakter daşmalıdır. Lütge Christofun iddia etdiyi kimi, bir insan bütün hissələri ilə öyrənir, linqvistik məlumatların (audio fayllar, kompüter videoları, internet resursları, öyrənmə proqramları və s.) əldə edilməsi, ümumiləşdirilməsi və təqdim edilməsi üçün çoxlu audiovizual markerlərdən (funksiyalardan) istifadə edir (1).

Bu elmi məqalədə ali təhsildə əvəz olunmaz olan alman dilində qısametrajlı filmlərin xarici dil dərsi kimi istifadəsinin alternativ variantları haqqında ümumi məlumat verilir. Qısametrajlı filmlərdən istifadə tədricən bir çox ali məktəblərdə xarici dillərin tədrisinin tərkib hissəsinə çevrilib. Bir çox qısametrajlı filmlər var ki, universitetdə tədris üçün böyük potensiala sahibdir. Məsələn, mədəni potensial, mədəniyyətlərəarası potensial, linqvistik potensial, emosional potensial, metodoloji potensial, medial potensialı və təhsil potensialı. Filmdən istifadə etməzdən əvvəl tələbəyə aşılamaq istədiyiniz bilik və bacarıqlar müəyyən edilməlidir. Roche John.-a görə, mümkün təhsil məqsədləri aşağıdakılar ola bilər: ölkənin dilini və mədəniyyətlərəarası biliklərini daha yaxşı bilmək, orijinal dili dinləməklə başa düşmək və alman tarixinin, siyasətinin, almanların bugünkü həyatının və onların təfsirinin qlobal əlaqələrini dərk etmək üçün bu metod əvəz olunmazdır (2).

Film vasitəsi ilə alman dili dərsləri canlı və müxtəlif ola bilər. Mediadan istifadənin mənasını və məqsədini müəyyənləşdirmək, medianı seçmək, mediaya baxmaq, mövzuya və vəziyyətə uyğun təqdimat hazırlamaq kimi meyarlar da uyğun mühit üçün müəyyənləşdirilməlidir.

Konkret dildə desək, bu o deməkdir ki, qısametrajlı filmlər dinləmə və vizual qavramağa töhfə verir, qısametrajlı filmlər həyəcan, sevinc, kədər, yazıq, eyni zamanda qorxu kimi emosiyaları da oyada bilər. Qısa filmlərin müəyyən mövzularının tələbələr üçün uyğun olmağı məqsədəuyğundur, bu vasitə ilə motivasiya, maraq və diqqət yarada bilər. Qısametrajlı filmlər orijinal mədəniyyət məhsullarıdır və mədəni reallığı göstərir, orijinal dil nümunələrini öyrənməyə kömək edir.

Ali təhsil müəssisələrində qısametrajlı filmə baxmaq heç vaxt passiv olmamalıdır, yəni həmişə konkret tapşırıqlar və sonradan öyrənmə gedişatının yoxlanılması ilə birləşdirilməlidir. Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, tapşırıqların məqsəd və funksiyalara görə bölünməsi daha məqsədəuyğundur. Universitet müəllimləri dərslərini planlaşdırarkən bunu nəzərə almalıdır.

Tələbələr xarici dil dərsi kimi alman dilində qısa filmə işləməzdən əvvəl Heyd bəzi faydalı fikirləri nəzərə almağı tövsiyə edir:

1. Danışiq dili, jestlər, mimika və duruşu vahid olaraq nəzərə almaq lazımdır;
2. Eşitmə-vizual qavrayışın idrak, qavrayış və emosiya arasındakı əlaqələrə əsaslandığını nəzərə almaq lazımdır.

İzləmədən öncə müşahidə tapşırıqları (qəhrəmanlara əsaslanaraq fərziyyələr irəli sürün).

İzləyən zaman müşahidə tapşırıqları (müşahidə edin, təsvir edin, personajları qiymətləndirin, hekayənin məzmununa uyğun doğru-yanlış sualları tərtib edin. Filmin adı necə ola bilər? Nəticələrinizi müqayisə edin. Sizcə hansı başlıq daha yaxşıdır və s.).

İzlədikdən sonra klassik tapşırıqlar: (qısa film icmalı, redaktora məktub, filmin davamını yazın, fərqli sonluq yazın, mövzu ilə bağlı panel müzakirələri hazırlayın, müsahibə yazın) (3).

Nəhayət, bir daha vurğulamaq lazımdır ki, qısametrajlı film mənalı bir tədris vasitəsi kimi qəbul edilməlidir. Qısa film orijinal, uydurma, maraqlı və həvəsləndirici materialdır. Qısametrajlı filmlər gənclərin cəlbedici hesab etdiyi mövzuları əhatə edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Lütge Ch. Mit Filmen Englisch unterrichten. Berlin: Cornelsen, 2012, 76 s.
2. Roche J.: Handbuch Mediendidaktik Fremdsprachen. Qualifiziert Unterrichten. Ismaning: Hueber, 2018, 298 S.
3. Sass A.: Filme im Unterricht – Sehend(d) lernen. In: Fremdsprache Deutsch. Sehen(d) lernen. Heft 36, München: Hueber. 2007, S. 5-13.

ZUSAMMENFASSUNG

Lamiya Aliyeva

LEHREN DURCH KURZFILME IM DEUTSCHUNTERRICHT

Der Einsatz von Kurzfilmen ist nach und nach zu einem festen Bestandteil des Fremdsprachenunterrichts im Hochschulbereich geworden. Es gibt Kurzfilme, die ein großes Potenzial für die Lehre an Hochschulen bieten. Mit dem Medium Kurzfilm kann der Deutschunterricht an der Hochschule lebendig und abwechslungsreich gestaltet werden. Der folgende wissenschaftliche Artikel gibt einen Überblick über die alternativen Einsatzmöglichkeiten von Kurzfilmen im Deutsch als Fremdsprachenunterricht, die im Hochschulbereich unverzichtbar sind. Es enthält auch eine didaktische Einführung und eine detaillierte Aufgabentypologie mit Beispielformularen..

Schlüsselwörter: *Hochschullehre, Fremdsprache, Kurzfilme, Alternativoptionen, Aufgabentypologie*

ALMAN DİLİNİN XARİCİ DİL KİMİ ÖYRƏNİLMƏSİNDƏ TƏDRİS METODLARININ ROLU

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin bu fikirlərinə əsaslanaraq deyə bilərik ki, gənclərdə yeni keyfiyyətlərin formalaşmasında təhsilin böyük rolu vardır. Gənc nəslin təhsilinin düzgün təşkili, eləcə də tədris metodlarının düzgün seçilməsi onların elmə yiyələnməsini daha da asanlaşdırır. Məlumdur ki, hər bir elm təkamüldə bir neçə mərhələdən keçir. Alman dilinin ikinci xarici dil kimi tədrisi metodikasının inkişafının əsas mərhələlərini təhlil edərək, elmi-nəzəri və elmi-praktik nöqtəyi nəzərdən bu məsələnin həmişə tədris metodu məsələsi olaraq qaldığını görmək olar. Əslində, metodologiyanın inkişaf tarixi tədris metodlarının yaradılması nəzəriyyəsinə ortaya çıxarır. Xarici dillərin tədrisi metodikasında tədris metodunun rolu həmişə aparıcı rol kimi müəyyən edilmişdir.

Əsərlərindən birində məşhur Sovet psixoloqu B.V.Belyaev yazırdı: “Tədris metodları əsas metodoloji prinsiplərin məcmusunu nəzərdə tutduğundan, müəyyən bir tədris metodundan imtina etmək, əslində, müəyyən təlim prinsiplərindən imtina etmək deməkdir. Kim əsas tədris metodunun vacibliyini inkar edirsə, o, metodikanı mənasız bir öyrənmə nəzəriyyəsinə çevirməyə cəhd edir, bu da təlimin praktikasını mənasız fəaliyyətə çevirir”.

Müasir metodologiya nöqtəyi-nəzərindən tədris metodu dedikdə, tədris prosesinin məqsədlərini, vəzifələrini və icrasını həyata keçirən, habelə təlim mərhələsinə və şərtlərinə uyğun olaraq onu əldə etməyin yollarını və üsullarını müəyyənləşdirən taktiki təlim modeli nəzərdə tutulur. Bu və ya digər tədris metodunu ortaya çıxardan müddəalar arasında beş konseptual fikir var:

1. Tədris metodu əsas metodoloji kateqoriya kimi təlimin taktikası və strategiyasının ümumi müddəalarını tənzimləyir. Bunun əsasını da nəzərdə tutulan metodiki göstərişlərin əsas ideyası təşkil edir;

2. Tədris metodlarını formalaşdıran nəzəri baza kimi müəyyən linqvistik, psixoloji və metodiki konsepsiyalardan istifadə olunur ki, bunların təhlili metodu bu və ya digər paradigmatmaya əsaslanmağa imkan verir;

3. Tədris metodunun əsasını müəyyən linqvistik, psixoloji və metodoloji konsepsiyalar təşkil edir və bu da tədrisin elmi metodları sistemə əsaslanır. Bu konsepsiyaların nəticəsində aşağıdakı fikirlər ortaya çıxır;

Dil və dil materiallarının seçilməsi və toplanması; onların təqdimat forması; təqdim olunan materialların möhkəmləndirilməsi üsulları; dərslər mövzularına və dərslər dövrlərinə uyğun olaraq dərslər materiallarının ardıcılıqla verilməsi.

4. Tədris metodu təlim məqsədlərini tənzimləyir və onların əldə olunmasını formalaşdırır. Seçilmiş tədris metodunun düzgün seçilməməsi onun kifayət qədər effektivliyini itirməsinə səbəb olur və tədris proqramında müəyyən edilmiş parametrlərdə dilin mənimsənilməsini çətinləşdirir;

5. Optimal tədris metodunun məqsədləri, vəzifələri, bacarıqları və tədrisin mərhələsi təlim metodunun düzgün seçimi ilə müəyyən edilir.

Alman dilinin xarici dil kimi tədrisi metodikasında ümumi taktiki təlim modelini formalaşdıran və nəzəri biliklər vasitəsilə əldə edilən bir neçə metod mövcuddur. Bunlar qrammatik-tərcümə, sosial müqayisəli, koqnitiv, audiolinqual, audiovizual, transformativ, kommunikativ və s. metodlardır. Bu tədris metodları bir-birindən məzmunu, tətbiqdəki ardıcılığı, son tədris materialları, təlim növləri və s. ilə fərqlənir. Lakin belə deyə bilərik ki, mövcud metodlar həmişə onların mahiyyətini özündə əks etdirmir. Audiolinqual metoddan istifadədə xarici dil dərslərində əsasən danışmaq dilinə üstünlük verilir. Bu zaman söhbət şifahi formada reallaşan dildən gedir. Ancaq bəzən belə hallarda yazılı dilin xüsusiyyətlərini də nəzərə almaq lazım gəlir. Müqayisə zamanı görürük ki, yuxarıda adlarını sadaladığımız tədris metodları, məsələn, tərcümə, koqnitiv, transformativ və sairə metodlarının vasitəsilə alman dilinin xarici dil kimi öyrənilməsində Azərbaycan dilinin böyük rolu vardır. Xarici

dil digər tədris fənləri kimi startı ana dili fənnindən götürür. Əgər hər bir dil öyrənən gənc öz ana dilinə yaxşı yiyələnibsə, o hər hansı xarici dili öyrənərkən həmin dili daha asan mənimsəyə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. İsmayılova A. Xarici dillərin tədrisində interaktiv metodlar. Azərbaycan məktəbi, 2012, № 6.
2. Neuner Gerhard. Deutsch als züeite Fremdsprache. Berlin: 2009.
3. Hallet Üolfgang. Handbuch Fremdsprachendidaktik. Seelze-Velber: 2010.
4. Nuriyev Y. Xarici dilin tədrisində kommunikativ-koqnitiv təlimin üstünlükləri. ADU “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri”. Bakı: 2021.

SUMMARY

Nasiba Abbasova

THE ROLE OF TEACHING METHODS IN TEACHING GERMAN AS A FOREIGN LANGUAGE

The main stages of the development of the methodology of teaching German as a foreign language are analyzed in the article. Research and application of teaching methods in teaching foreign languages is always on the agenda. Teaching methods regulate learning objectives. The article shows that improper selection of teaching methods leads to the loss of its effectiveness. In the article also it has been dealt with the methods that form the teaching model applied in learning German as a foreign language.

Key words: *teaching, goal, training, method, audiovisual, methodological principle, transformative, cognitive*

QRAMMATİK MATERİALLA VERİLƏN PROQRAM TƏLƏBİ

Xarici dillərin təlimi qarşısında qoyulan praktik məqsədlə əlaqədar olaraq qrammatik materialların izahında aşağıdakı tələblərə riayət olunmalıdır:

1. Qrammatik hadisələrin öyrənilməsi dilin praktik mənimsədilməsinə xidmət etməlidir, yəni şagirdlər keçirilən qrammatik hadisələrin vasitəsi ilə düzgün danışıq, oxu və yazı vərdişinə yiyələnməlidirlər;
2. Eyni bir paraqrafda həm qrammatik, həm də leksik material olsa, əvvəlcə qrammatik, sonra isə leksik material izah olunmalıdır;
3. Yeni qrammatik hadisələr əvvəllərdə keçirilmiş dil hadisələri ilə sıx əlaqədə izah edilməlidir; 4. Yeni qrammatik hadisələr izahında əyani vasitələrdən geniş istifadə olunmalıdır;
5. Yeni qrammatik hadisələrin izahı dil fəaliyyətinin başqa növləri- fonetika, lüğət, oxu şifahi nitq üzrə aparılan işlərlə sıx sürətlə əlaqələndirilməlidir;
6. Qrammatikanın təlimində didaktik prinsiplərə əməl olunmalıdır.

Qrammatik materialın izahının düzgün təşkili, onu möhkəm mənimsəmənin əsasını qoyur. Bu məqsədə nail olmaq üçün mətni və ayrı-ayrı cümlələrin tərtibinin əhəmiyyəti böyükdür. Qrammatik hadisənin forma və məzmununun qavranılmasına xidmət edən çalışmalar qrammatik hadisənin - onun forma və məzmununun başa düşülməsi, hafizədə möhkəm qalması, praktik fəaliyyətdə istifadə edilməsi ilə əlaqədardır. Mətnin tam təhlilinin qrammatik materialın təkrarı zamanı aparılması məqsəduyğundur. Şagirdlər qrammatik hadisəni tam başa düşdükdən sonra xatırlama çalışmaları vermək olar. Xatırlama çalışmaları şagirdlərin hafizəsində qrammatik hadisələrin, biliklərin möhkəmlənməsinə kömək edir. Xatırlama çalışmaları asandan çətinə prinsipi əsasında qurulmalıdır.

Didaktikanın sadədən mürəkkəbə prinsipinə uyğun olaraq, təlimin ilk işində qrammatikaya aid çalışmaların dinlənilməsi və təkrar olunması təşkil edilməli və çətin çalışmalar, məsələn: (ismin yiyəlik halının düzəldilməsi, şəxs və yiyəlik əvəzlərinin işlədilməsi, indiki, keçmiş və gələcək qeyrimüəyyən zaman formalarının təsdiq, inkar və sual formaları, sifətin müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi və işlədilməsi və s.) tətbiq edilməlidir.

Təcrübə göstərir ki, şagirdlər dilin əsas qrammatik qaydalarını bilmədikdə ən sadə cümlələrin məzmununu belə qavradıqda çətinlik çəkirlər. Odur ki, tədrisin ilk günlərindən başlayaraq şagirdlərə mətni qrammatik cəhətdən təhlil etməyi öyrətmək lazımdır. IV-VII siniflər üçün tərtib olunmuş dərsliklərdə qrammatik qaydaların izahı ana dilində verildiyinə baxmayaraq, təlim prosesində hər iki dilin quruluş xüsusiyyətlərindən meydana çıxan biləcək çətinliklər də nəzərə alınmalıdır. Belə hallarda yeni qrammatik konstruksiyalar daha müfəssəl izah olunmalı, keçmiş qrammatik qaydalarla müqayisə edilməlidir.

Dərsin qarşısında aşağıdakı məqsədlər qoyulmuşdur:

- a. sifətin müqayisə və üstünlük dərəcəsinə aid materialın izahı və möhkəmləndirilməsi;
- b. dialoqun dinlənilməsi, mövzu ilə əlaqədar müsahibənin aparılması;
- c. yeni leksik və qrammatik materialın izahı və möhkəmləndirilməsi;
- d. ev tapşırığının izahı: dərsin təchizi: dərslik, yeni qrammatik materiallara aid elektron

lövhədə

olan çalışmaları həll etmək.

Yeni leksika izah edildikdən sonra elektron lövhədə olan mətn dinlənilir onun məzmunu – cavablar bir daha təkrar olunur və nəhayət, mətnin ifadəli oxusu təşkil edilir.

Ümumiyyətlə, qrammatik qaydaların və konstruksiyaların avtomatlaşdırılmasında elektron lövhədə olan çalışmaların rolu böyükdür. Bu zaman verilən çalışmalar tətbiq etməklə aşağıdakı qrammatik qaydalara praktik şəkildə yiyələnmək olar:

1-ci nəqli cümlədə sözlərin dəqiq sırasının avtomatlaşdırılması. Bildiyimiz kimi, sözlərin dəqiq sırası cümlə üzvləri arasında əlaqə yaratmaqda ən mühüm şərtidir;

2-ci köməkçi və modal feillərin işlədilməsi xüsusiyyəti və onların müxtəlif cümlə növlərində

yeri;

3-cü şəxs əvəzliliklərinin mübtədə, vasitəsiz və vasitəli tamamlıq kimi işlədilməsi. Şəxs əvəzliliklərinin yiyəlik və obyekt halları;

4-cü artikllar, yiyəlik və işarə əvəzlilikləri. Qeyri-müəyyən əvəzliliklərin işlədilməsi və s.

Müasir mərhələlərdə dilin tədrisində müxtəlif metodlardan istifadə olunur. Bu və ya digər dil hadisəsinin mətn daxilində öyrənilməsinin təkcə nəzəri cəhətdən deyil, metodik cəhətdən də müəyyən əhəmiyyəti vardır:

1-ci dilin əsas funksiyası, hər şeydən əvvəl, ünsiyyətə xidmət etməkdir. Məhz dilin bu funksiyası mətn daxilində təhlildə ön plana çəkilir. Belə ki, mətn dilin müəyyən nitq situasiyalarında işlədilmə forması kimi təzahür edir;

2-ci biz istər şifahi, istərsə də yazılı nitq prosesində yalnız ayrı-ayrı cümlələrdə yox, həm də mənaca bir-birinə bağlı olan bir neçə cümlədən ibarət daha böyük dil vahidlərindən istifadə edirik;

Burada bu və ya digər qrammatik vasitəni yalnız hansı mənaları ifadə etməsi halları deyil, həm də bu və ya digər qrammatik vasitənin nə üçün və hansı şəraitdə işlədilməsinə xüsusi diqqət yetirilir.

4-cü təcrübə göstərir ki, qrammatik materialın mətn daxilində tədris edilməsi şagirdlərdə rəhbərli nitqin formalaşmasında yaxşı təsir göstərir.

Xarici dil üçün təkmilləşdirilmiş orta məktəb proqramında qrammatik materialın tədrisinə xüsusi yer verilir. Bu da təbiidir. Hər hansı bir dilin qrammatik quruluşunu bilmədən fərqli olaraq, alman dilindən isimlərin cinsi köməkçi söz olan artikl vasitəsi ilə ifadə olunur. Artikl eyni zamanda ismin kəmiyyətini, hallarını və müəyyənliyini də özündə əks etdirir. Əbəttə, artiklın bütün bu xüsusiyyətləri bir dərstdə deyil, tədrisən öyrədilir. İsimlərin kəmiyyətindən danışarkən demək lazımdır ki, alman dilində isimlər miqdar sayı ilə işləndikdə cəm şəkilçisi qəbul etməməsinə görə Azərbaycan dilindən əsaslı surətdə fərqlənir.

İşarə və yiyəlik əvəzlilikləri də Azərbaycan dili ilə müqayisə edilməlidir, çünki şagirdlərin ana dilindən fərqli olaraq, bu əvəzliliklər aid olduqları isimlər, cinsə, kəmiyyətə və hala görə uzlaşır.

Alman dilindəki sifətlər isimlə birlikdə işlənərkən onlar cinsə, kəmiyyətə, hallara görə uzlaşır. Halbuki, Azərbaycan dilində belə bir xüsusiyyət yoxdur, təlim prosesində bu cəhəti şagirdlərin nəzərinə çatdırmaq lazımdır.

Qrammatik izahı, adətən, yeni keçirilən materialın qavranılmasına hazırlığın yaradılması ilə başlanır. Hazırlıq dövründə Azərbaycan və xarici dildə yeni keçirilən materialla əlaqədar olan hadisələri şagirdlərə xatırladırlar. Şagirdlərə izah olunacaq materialla keçirilmiş qrammatik material arasında əlaqə yaratdıqdan sonra yeni qrammatik material izah olunur.

ƏDƏBİYYAT

1. Əhmədova T. VI sinifdə alman dilinin qrammatikası. 1994
2. Şatılov S. Методика овучения немецкого языка. 1995
3. Tahirov A. Orta məktəblərdə xarici dilin tədrisi metodikası. 1982

SUMMARY

Kovsar Abbasova

PROGRAM REQUIREMENT PROVIDED WITH GRAMMAR MATERIAL

In relation to the practical issue of teaching foreign languages, the requirements should be met in the explanation of the grammatical material. They had to acquire correct speaking, reading and writing habits through grammatical events.

Key words: didactic, grammar material, foreign language, instruction

BÖLMƏ III RUS VƏ ŞƏRQ DİLLƏRİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

CEYHUN ƏLİYEV

Naxçıvan Dövlət Universiteti
cealaz@gmail.com

ƏRƏB DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ MÜXTƏLİF TEXNİKALARDAN İSTİFADƏ

Ərəb dili ən mühüm beynəlxalq dillərdən biridir, ən qədim yaşayan dillərdən biridir və bu dil sami dilləri arasında cari dövrdə ən çox danışılan dildir. Bu gün 467 milyondan çox insan ərəb dilində danışır. Ərəb dili Qurani-Kərimin dili olduğu üçün müsəlmanlar üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir və hər kəs onu mənimsəməlidir. Ərəb dili Birləşmiş Millətlər Təşkilatının rəsmi dillərindən biridir və bu dil heç bir başqa dildə olmayan dad hərfinin olması ilə seçilir, ona görə də bu dil ata dili adlanır. Ərəb dili linqvistik material və lüğət baxımından ən zəngin dillərdən biridir. İnsanın onu şaxələndirmək qabiliyyəti ilə seçilir. Bu, onun həzz aldığı böyük çeviklik və orada çoxlu söz ehtiyatının olması ilə bağlıdır. Ərəb dilini öyrətmək asan deyil, çünki bu dil müəllimdən tədris sahəsində böyük təcrübəyə malik olmağı, ərəb dilini tam bilməyi tələb edir. Müəllim ərəb dilini tədris edə bilməsi üçün o, ərəb dilinin tədrisi texnikalarına tam bələd olmalıdır. Aşağıda ərəb dilinin təcrübəmizdən keçirtdiyimiz tədris texnikalarını aşağıdakı kimi izah etməyə çalışacağıq (1).

1. Ədəbi tərcümə. Tələbələr oxunmuş mətni hədəf dildən öz ana dillərinə tərcümə edirlər. Tərcümə zamanı lüğət və qrammatik strukturlar öyrənilir. Tərcümə hədəf dil ədəbiyyatından bəzi əsərlərdən götürülmüş ola bilər və ya müəllim xüsusi qrammatika qaydaları və lüğəti daxil etmək üçün diqqətlə hazırlanmış bir parça yazı bilər. Tərcümə yazılı, şifahi və ya hər ikisi ola bilər. Tələbələr deyimləri və bu kimi sözləri hərfi tərcümə etməməli, əksinə onların mənasını başa düşdüklerini göstərən tərzdə tərcümə etməlidirlər.

2. Oxuyub anlama sualları. Tələbələr oxuduğu hissəni başa düşdükleri hədəf dildə suallara cavab verirlər. Çox vaxt suallar elə ardıcılıqla tərtib olunur ki, birinci qrup suallar oxunuşda olan məlumatları tələb etsin. İkinci qrup suallara cavab vermək üçün tələbələr keçidi dərk etmələri əsasında nəticə çıxarmalı olacaqlar. Bu o deməkdir ki, cavablar keçidin özündə olmasa da, onlar keçidlə bağlı suallara cavab verməli olacaqlar. Üçüncü qrup suallar tələbələrdən keçidi öz təcrübələri ilə əlaqəndirməyi tələb edir.

3. Antonimlər/Sinonimlər. Tələbələrə bir sıra sözlər verilir və oxunuş hissəsində antonimlər tapmaları tələb olunur. Bənzər bir məşq tələbələrdən müəyyən sözlər toplusunun sinonimlərini tapmağı tələb etməklə edilə bilər. Yaxud tələbələrdən sözlər toplusunu oxuma hissəsində baş verən kimi başa düşdüklerine əsaslanaraq müəyyən etmələri tələb edilə bilər. Tələbələrdən keçidin lüğəti ilə işləməyə tələb edən digər məşqlər də mümkündür.

4. Yaxın dillər. Tələbələrə dillər arasında uyğun gələn orfoqrafiya və ya səs nümunələrini öyrənməklə yaxın dilləri tanımaqla öyrədilir. Tələbələrdən həm də yaxın dil kimi görünən, lakin hədəf dildə ana dilindən fərqli mənalı olan sözləri əzbərləmələri tələb olunur. Bu texnika əlbəttə ki, yalnız yaxınlıq əlaqəsi olan dillərdə faydalı olur.

5. Qaydaların deduktiv tətbiqi. Qrammatika qaydaları nümunələrlə təqdim olunur. Hər bir qayda üçün istisnalar da qeyd olunur. Tələbələr bir qaydanı başa düşdükdən sonra onlardan onu müxtəlif nümunələrə tətbiq etmələri tələb olunur (2, s. 58).

6. Boşluqları doldurma məşqləri. Tələbələrə sözlər çatışmayan bir sıra cümlələr verilir. Onlar boş yerləri yeni lüğət elementləri ilə və ya müəyyən qrammatik tipli maddələrlə, məsələn, müxtəlif zamanlara malik feillərin ön sözləri ilə doldururlar.

7. Əzbərləmək. Tələbələrə hədəf dilin lüğəti sözləri onların ana dildəki ekvivalentlərinin siyahısı verilir və onları əzbərləmələri tələb olunur. Tələbələrdən həmçinin qrammatik qaydaları və feil birləşmələri kimi qrammatik paradıqları yadda saxlamaları tələb olunur.

8. Sözləri cümlələrdə istifadə etmək. Tələbələrin yeni lüğət elementinin mənasını və istifadəsini başa düşdüklerini göstərmək üçün onlar yeni sözləri işlətdikləri cümlələr qururlar.

9. İnşa yazmaq. Müəllim tələbələrə hədəf dildə yazmaq üçün mövzu verir. Mövzu dərsin oxu hissəsinin bəzi aspektlərinə əsaslanır. Bəzən kompozisiya yaratmaq əvəzinə, tələbələrdən oxunduğu hissənin dəqiq mətnini hazırlamaq tapşırılır.

10. Ucadan oxumaq. Tələbələr növbə ilə hissə, oyun və ya dialoqun hissələrini yüksək səsle oxuyurlar. Hər bir tələbənin növbəsinin sonunda müəllim bölməsi mənasını aydınlaşdırmaq üçün jestlərdən, şəkillərdən, reallıqlardan, nümunələrdən və ya digər vasitələrdən istifadə edir.

11. Tələbələrin özlərinin səhvini düzəltməsi. Bu sinfin müəllim tələbələrdən dedikləri ilə onun verdiyi alternativ cavab arasında seçim etmələrini tələb edərək özlərini düzəltmələrini tapşırır. Bununla belə, tələbələrin özünü islah etməsinin başqa yolları da var. Məsələn, müəllim tələbəyə nəyinsə səhv olduğunu bildirmək üçün sual səsindən istifadə edərək tələbənin indicə dediklərini təkrarlamaq bilər. Başqa bir imkan müəllimin tələbənin dediklərini təkrarlamaq, səhvdən dərhal əvvəl dayanmaqdır. Sonra tələbə növbəti sözün səhv olduğunu bilir. Bu texnikaları artırmaq olar, amma biz əsas olaraq daha effektiv texnikaları aydınlaşdırmağa çalışmışıq.

ƏDƏBİYYAT

1. Kamarul Shukri Mat Teh, Mohamed Amin Embi, Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff, Zamri Mahamod. (2009). Language Learning Strategies and Motivation among Religious Secondary School Students. The International Journal of Language Society and Culture, (29), 71-79.
2. Mohd Helmi Irwadi Mohd Nor. (2011). Gagal periksa al-Azhar. Kuala Lumpur: Harian Metro. Friday, 3 June 2011,19.

SUMMARY

Jeyhun Aliyev

USING DIFFERENT TECHNIQUES IN TEACHING ARABIC

Arabic is an ancient and ancient language, moreover, it is the language of the Holy Quran, which all Muslims must know. The Arabic language preserves the great cultural and literary heritage left by Arab writers and scholars. The Arabic language helps the student to express himself correctly and in a proper manner. This is because students learn and understand concepts and terminology through them, and then they use these terms to express their ideas. The Arabic language provides the student with a large number of vocabulary, which makes him use the language easily and easily, especially if he desires to write poetry and literature. In this article were the most prominent techniques of Arabic language teaching, which ensure that students are taught the Arabic language correctly, and play their role in the preservation and development of the Arabic language and its advancement.

Key words: *gesture, picture, Arabic, dialogue, techniques*

ЛЮДМИЛА ГУЛИЕВА
Нахчыванский Государственный Университет
quliyevalyudmila68@gmail.com

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ

Изучение иностранных языков всегда было и будет потребностью образованного человека. Иностранный язык даёт большие возможности в получении знаний, помогает в общении с людьми, говорящими на этом языке. Говоря на иностранном языке, без помощи со стороны, человек чувствует себя более уверенно и свободно излагает свои мысли.

Методы обучения постоянно меняются и совершенствуются. В последние годы у нас в республике в ВУЗах и в средних школах успешно применяется метод интерактивного обучения. Метод основан на совместной деятельности преподавателя и учеников, направлен на достижение общей цели, при этом активность преподавателя уступает место активности учащихся.

Преподаватель организует проблемные ситуации, готовит вопросы для исследования, оказывает методическую помощь. Основной задачей преподавателя является создание условий для инициативы учащихся, помочь стать умелым и независимым исследователем. Учащиеся, сталкиваясь с вопросами и проблемами, решают их в процессе самостоятельного исследования: думают, понимают, анализируют.

На уроках по изучению русского языка интерактивные методы обучения обеспечивают высокую мотивацию, вырабатывают прочность знаний, развивают творчество и воображение. Обучение основывается на систематическом развитии мышления и навыков самостоятельного приобретения знаний. Целью интерактивного метода является мотивация, развитие аналитического и критического мышления, самостоятельности, саморазвития. Здесь происходит взаимодействие преподавателя и учеников, взаимообучение и взаимоуважение и взаимопонимание. При использовании интерактивных методов каждый из учащихся становится активным участником учебного познания.

Методы обучения имеют следующие характерные особенности:

1. Главное внимание направлено на формирование личности учащегося.
2. Учитель - это организатор учебной деятельности, советник и помощник.
3. Во время решения проблемы учащиеся выступают активными исследователями.
4. Учащиеся работают самостоятельно, развивают новые умения и навыки.
5. На уроке отношения учителя и учащихся, а также отношение между учащимися

создают условия для сотрудничества.

6. Уроки строятся на интегративной основе.
7. Широко применяются нестандартные уроки.

Классификация методов на основе ведущей деятельности, составляющей его основу:

Мозговая атака («Мозговая атака» или « Мозговой штурм», ЗХЗУ, Аукцион, Кластер). Обсуждение (Дискуссия, «Аквариум», Круглый стол, Дебаты и др).Ролевая игра (Ролевые игры, Моделирование и др). Презентация (Эссе, Экспертная группа и др) Проведение исследования (Диаграмма Венн, « Дерево решений» и др). Методы, направленные на развитие процессов логического мышления (Игры по правилам:игра- загадка, игра- соревнование) и другие методы.

В интерактивном обучении формы работы учащихся - это коллективная работа, в которой принимает участие весь класс, работа в парах – идеальная форма для учебного сотрудничества и взаимопомощи, индивидуальная работа характеризуется высоким уровнем самостоятельности учащихся, работа в больших и малых группах, в которых для решения какой-нибудь проблемы ученики объединяются в группы и привлекаются к совместной деятельности. 2, с75

Интерактивный метод обучения при изучении иностранных языков является эффективным и сегодня. Метод не только развивает самого учащегося, он показывает компетентность самого преподавателя, выбирающего самые эффективные и современные методы своей работы.

ЛИТЕРАТУРА

1. С.Мамедова. Куррикулум. Баку: RM Nəşriyyatı, 2020, 320 стр.
2. Григольчик Е.К, Губаревич Д.И. Обучаем иначе. Стратегия активного обучения. Минск: 2003.

XÜLASƏ

Lyudmila Quliyeva

DİL TƏDRİSİNDƏ İNTERAKTİV METODLARIN TƏTBİQİ

İnteraktiv təlimin məqsədi şagirdlərə öz bacarıqlarını anlamağa və inkişaf etdirməyə kömək etməkdir. O zaman bilik daha sürətli və asan əldə edilir. İnteraktiv tədris metodları tələbələrin idrak fəaliyyətinin aktivləşməsinə, tədris materialının müstəqil qavranılmasına kömək edir. Bütün bunlar bacarıqları inkişaf etdirməyə imkan verir, yəni tələbə oxuyacaq, axtaracaq, düşünəcək, əməkdaşlıq edəcək. Təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsində əsas amil müəllim hazırlığıdır, dil tədrisində interaktiv metodların tətbiqidir.

Açar sözlər: təşəbbüs, yaradıcılıq, düşüncə, müasir metodlar, bacarıq, əməkdaşlıq

MUSHARRAF MAMMADOVA
Nakhchivan State University
memmedovamusherref@hotmail.com

TEACHING THE ARABIC LANGUAGE THROUGH INTERACTIVE METHODS

Nowadays different methods are used in teaching... The best of them are “interactive method in language”.

From the very first day when the teaching situation emerged to today, there have been formed only 3 widely spread forms of the interaction between a teacher and student

- 1 Passive method
- 2 Active method
- 3 Interactive method

Every modern teacher should know how to use Interactive methods in language classes. As we know the passive method is still practiced by some teachers. In this method, the students only listen to the lesson and the teacher speaks. And it become stressful for students and their motivation decreases. The development of the active method added new shades to the teaching system.

The active methods have been used in education for years. The developed countries of the world used this method many years ago. But this method is still more widely used in the Arabic language. The active method is already used in our educational institutions. In the active, while the teacher is speaking every student also joins the topic discussion and there is an activity in the class. Previously the rule was that while the teacher was speaking the student could not ask any questions or join the discussion. That is why sometimes the student forgets the question he wants to ask while the teacher is talking. But in the active method, they were left behind. In the active method when the teacher explains the topic the students express their attitude and can ask a question and the topic is explained in a mutual way. This method is more suitable for students and teachers in terms of easy and fun learning. The interactive method has played an important role in the world education system for some time but developed countries no longer use this method. The educational experience of developed countries shows that accept student-oriented interactive learning methods that accept the student as a subject rather than as an object of learning in the classroom. In this method during the discussion between the teacher and the student, there is also a discussion between the student. Of course, it is important to use the interactive method in all, language lesson should be discussed. Computers should be used, various short films should be watched, music should have listened, to, and practical work should be done. Interactive teaching styles incorporate a multitude of goals beneath a single roof interactive classes are designed around a simple principle. Without practical application, the student often fails to comprehend the depths of the study material provides four basic forms:

1. **Brainstorming;** – Various techniques

Interactive brainstorming is typically performed in group sessions. The process is useful for generating creative thoughts and ideas. In this process there is easy comprehension and generating new ideas. Brainstorming allows students to compete in an interesting way.

2. **Think, Pair, and share;**

In this process students can ask each other questions, they can pair up to solve the problems. They can evaluate each other on how they answer the questions and how they solve the problems in the allotted time.

3. **BUZZ SESSION**

We may also request that students meet in session groups that focus on a single topic At this process each student contributes their thoughts and ideas. It is possible to organize discussions among students and encourage them to benefit from each others experiences. The focus is on learning how to solve real problems, involving real people –preparing our students for life outside of us.

4. Incident process

In this process, students can ask each other questions, they can pair up to solve the problem. They can evaluate each other on how they answer the questions and how they solve the problems in the allotted time.

The teacher uses different interactive methods in their classes. These methods are also more effectively

1. Work as a team
2. Let the student teach
3. Integrate technology classroom
4. Use images appropriate to the context

Teachers usually use their experience to apply the best method during the lesson. Besides using the correct method, teachers should be positive towards students to be motivated quickly. and as a result of using the correct method, high results are obtained in summative assessment.

Teachers who have the spirit to teach always approach the students individually in the course of the lesson and investigate which method they understand better. It creates excitement in them. In this case, the student's desire to learn increases, and because he feels comfortable and confident, he can easily express his questions and ideas.

Great teachers are nimble, observant, and responsive, always keeping an open mind about how to best engage their students and get them excited about learning and that means considering trying out different interaction styles in the classroom.

REFERENCES

1. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. М.: Прогресс, 1985, стр. 451
2. Васильева М. М. Синявская Е. В. Методика преподавания иностранных языков за рубежом. М.: 1967. стр. 18. 15
3. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике. М: «Русский язык», 1958, стр. 89

XÜLASƏ

Müşərrəf Məmmədova

ƏRƏB DİLİNİN İNTERAKTİV METODLARLA ÖYRƏDİLMƏSİ

Məqalədə interaktiv təlim üsulları haqqında danışılır və tələbələrin müəllimdən maksimum məlumat və bilikləri mənimsəmək üçün təlim proseslərində fəal iştirak etdikləri tədrisin belə bir növünə imkan verməsi haqqında bəhs edilir. Müəllimlər şagirdləri interaktiv tədris metodlarına cəlb etmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə edirlər. Dinamik və kommunikativ tədris metodlarına interaktiv təlim metodları da deyilir. Tədris prosesində müəllim və şagirdlərin qarşılıqlı əlaqəsi vasitəsilə tədris metodu formalaşır. Mövcud təlim şərtləri daxilində təlim prosesi müəllim və şagird arasında ümumi bilik bacarıqları və dəyərləri şagirdlərə ötürmək məqsədi daşıyan qarşılıqlı əlaqə hesab olunur.

Açar sözlər: aktiv metod, passiv metod, effektiv metodlar, beyin fırtınası, hadisə prosesi, tədris tərz

RUS DİLİNİN XARİCİ DİL KİMİ TƏDRİSİNİN ƏNƏNƏVİ VƏ MÜASİR METODLARININ VƏHDƏTİ

Müasir dövrdə xarici dil bilmək mədəni insanın zəruri göstəricisidir. Bununla əlaqədar olaraq, xarici dillərin tədrisində yeni anlayışlar və yanaşmalar meydana çıxır və təbii ki, tədrisin yeni forma və metodları tətbiq olunur.

Xarici dil öyrətmək çətin işdir. Fərqli vəziyyətlər müxtəlif təlim materialları, fərqli metodologiyalar, fərqli fəaliyyətlər, strategiyalar və yanaşmalar tələb edir. Bəzi xarici dil müəllimləri uzun illərdir ki, sinifdə tədris zamanı eyni yanaşmadan istifadə edirlər və bu üsulu ən effektiv hesab edirlər. Digər müəllimlər daim yeni, daha effektiv metodlar axtarırlar.

Dil başqa bir mədəniyyətə nüfuz etməyə, onun xarakterik xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirməyə və fərqli mədəniyyət nümayəndələrinin qavrayışına adekvat olan davranış növünü öyrənməyə imkan verən ünsiyyət vasitəsinə çevrilməlidir. Yalnız bu yolla gələcək tələbələr mədəniyyətlərarası dialoqun tamhüquqlu iştirakçılarına çevrilə bilirlər. Dili mənimsəmək uzun, zəhmətli və ən əsas fərdi prosesdir. Rus dilinin öyrənilməsi proqramı, digər xarici dillər kimi, qrammatikanın, fonetikanın və dilin leksik tərkibinin dərinədən öyrənilməsinə əhatə edir, lakin nəzəri öyrənmə öz yerini praktiki bacarıqların inkişafına verir. Əsas prinsip öyrənmənin funksional prinsipidir. Tələbələrə təkcə xarici dilin əsaslarını deyil, həm də peşəkar mövzular çərçivəsində və gündəlik həyat vəziyyətlərində başqa dildə maraqla və düzgün ünsiyyət qurmağı öyrətmək lazımdır. Tələbələr yalnız xarici dildə onlara ünvanlanan nitqi başa düşməməli, həm də həmsöhbətin mədəniyyətinə uyğun gələn cavab mesajını düzgün qurmalıdırlar. Buna görə də dil hadisələrinin tədqiqi ilə yanaşı, mədəniyyətlərin - dialoq iştirakçılarının xüsusiyyətlərini, onların xarakterik xüsusiyyətlərini, oxşar və fərqli cəhətlərini öyrənmək lazımdır. Mədəni ənənələrin öyrənilməsi xarici dilin tədrisi prosesinin tərkib hissəsidir. Xarici dil öyrətmək həm də şəxsiyyətlərarası ünsiyyəti öyrədir. Sinifdə iş prosesində tələbələr öz fikirlərini təsdiq etməli və müdafiə etməli, arqumentasiyadan istifadə etməli, cavab mesajının məzmununu təhlil etməyi öyrənməli və hədəf dildə dialoq prosesində qarşılıqlı anlaşma yollarını tapmalıdırlar. Beləliklə, öyrənmə sərhədləri genişlənir, bu da insanlar arasında ünsiyyət prosesini optimallaşdırmağa imkan verir.

Müəllim dərsə canlılıq və valehedicilik bəxş etmək sənətinə yiyələnəlməlidir. Görkəmli müəllimlər vurğulayırlar ki, təlim-tərbiyə prosesində “əsas olan müəllimdir: onun öyrətdiyi elmə və insan elminə dair biliyi, tədris metodları ilə təchiz edilməsi, onlardan yaradıcılıqla istifadə etmək bacarığı, biliyini daim artırmaq istəyi və nəhayət, ruhunun səxavəti müəllimdir. Dilə məhəbbət öyrədilə bilməz, sevgi ancaq bulaşa bilər, sevgi ancaq oyandırılı bilər. Amma dilə sevgi oyatmağın üsullarını bilmək lazımdır. Bu da müəllimin peşəkarlığıdır [1].

Hazırda Naxçıvan Dövlət Universitetinin “Rus və şərq dilləri” kafedrasında bir çox müəllimlərimiz dilçilikdə strukturalizmin banisi L.Blumfildin metoduna sadıqdırlar. Onun fikrinə görə “dili bilməklə onu istifadə etmək arasında fərq var. Öyrənilən dildə danışmağı bacarmaq yalnız praktika məsələsidir” (1).

Birbaşa metodla tədrisin metodoloji prinsipləri aşağıdakılardır:

- Şifahi nitq öyrənmənin əsasını təşkil edir, çünki hər bir dil öz təbiətinə görə səslidir və aparıcı yeri səs və kinestetik hisslər tutur ki, bunu psixologiya sübut edib;

- Ana dilin və tərcümənin xaric edilməsi. Bu mövqə neoqrammatiklərin araşdırmalarına əsaslanırdı ki, hər bir xalqın özünəməxsus dünyagörüşü, anlayışlar sistemi olduğundan ana dilinin sözləri həcm baxımından öyrənilən mənalı sözlərlə üst-üstə düşmür, müxtəlif anlayışlar ifadə edir və s. dildə əks olunur;

- Nitqin səs tərəfinə yiyələnmək şifahi ünsiyyət üçün əvəzsiz şərt olduğundan fonetika və tələffüz xüsusi önəm verilirdi. Dilin səs tərəfinin tədqiqi əsasında bu qənaətə gəlinmişdir;

- Birbaşa metodun nümayəndələri sözlərin yalnız kontekstdə öyrənilməsinə tövsiyə edirdilər

[2];

• Bu üsuldən istifadə etməklə qrammatikanın induksiya əsasında öyrənilməsi təklif edilmişdir. Yaxşı öyrənilmiş mətn əsasında şagirdlər mətn üzərində müşahidələr aparır və ondan qaydalar çıxarırdılar;

Bu üsul uşağın ana dilində danışmağı öyrəndiyi eyni prinsipə əsaslanırdı. Qrammatik material izah edilmir, dilin istifadə normaları standart cümlələrlə yadda saxlanılır. *Əsas vəzifə nitq fəaliyyətində avtomatizmə nail olmaqdır.* Bu tədris metodu sözlə mövzu arasında ana dilinə zehni tərcümədən yan keçməklə birbaşa əlaqə yaratmağa çalışırdı. Buna görə də onun adı **birbaşa üsuldur**. Bu üsulla xarici dil dərsləri həm müəllimin, həm də tələbələrin daimi fəaliyyəti ilə son dərəcə intensivdir. Birbaşa metodun nümayəndələrinin nöqtəyi-nəzərindən xarici dil hərtərəfli və sistemli şəkildə tədris edilməlidir, çünki onların fikrincə, ana dilinin öyrənilməsində olduğu kimi eyni psixoloji və fizioloji qanunauyğunluqlara əsaslanır. Dil fəaliyyətində əsas rolu təfəkkür deyil, yaddaş və hisslər oynayır. Birbaşa metodun tətbiqi zamanı şagirdlərin ana dilinə əsaslanmadan dilin leksik vahidləri ilə qrammatik strukturları və onların mənalı arasında birbaşa əlaqələrin yaradılması nəzərdə tutulur.

ЛИТЕРАТУРА

1. Акшина Т.Е., Алексеева Н.Н. Пособие по обучению аудированию и записи лекций. Москва: Русский язык, 1989.
2. Верещагина Л.М., Давыдов В.А., Капитонова Е.И. Методическое руководство к пособиям по научному стилю речи. Аудирование. Москва: Русский язык, 1989.
3. Метрофанова О.Д. Научный стиль речи: Проблемы обучения. Москва: Русский язык, 1989.

РЕЗЮМЕ

Нурида Ганберова

ЕДИНСТВО ТРАДИЦИОННЫХ И СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

В статье говорится о прямом методе обучения иностранным языкам, особенно русскому. Это традиционный метод обучения языку по В. Гумбольду, который используется многими преподавателями и дает положительные результаты. В статье перечислены методические принципы обучения прямым методом, которым также руководствуются преподаватели Иностранного факультета НГУ.

Ключевые слова: иностранный язык, обучение, индивидуальный метод, лексический состав языка

НЕКОТОРЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ МЕТОДОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В настоящее время динамические процессы, происходящие во всех сферах жизни нашего общества, выдвигают на первый план проблему развития активности человека и его творчества. В «Концепции общего образования в Азербайджанской Республике» (Национальный учебный план) формирование и обеспечение деятельности детей и молодежи, создание необходимых условий для их развития как субъекта рассматривается как важный фактор. Формы и методы обучения в «Концепции общего образования в Азербайджанской Республике (Национальная учебная программа)» основаны на демократических и гуманистических принципах. Общенациональный лидер азербайджанского народа Гейдар Алиев сказал в одном из своих выступлений: «Цель нашего образования сегодня – дать знания детям и молодому поколению, подготовить их к будущему. Но при этом важнейшей целью является формирование достойного члена азербайджанского общества, гражданина Азербайджана. Мы знаем, что в современное время невозможно представить всесторонне развитый персонал, достойный мирового уровня, без знания иностранного языка. Конечно, понятие иностранного языка очень сильно зависит от цели, которую мы перед собой ставим. С каждым днем все больше и больше один язык становится средством общения во всем мире, чтобы люди могли приобщиться к современной мировой цивилизации [1]. Это не очень правильная мысль, ведь ни одно из государств, входящих в Евросоюз, не выступает за то, чтобы отдавать приоритет языку той или иной нации. В связи с этим приобщение иностранного языка к национальным и общечеловеческим ценностям служит воспитанию самостоятельной личности, которая будет играть роль в формировании и развитии гражданского общества. В настоящее время методики изучения языка многочисленны и разнообразны. Цель играет ключевую роль в изучении языка. В то же время следует ожидать пропорции в изучении языков. В связи с этим иностранный язык следует преподавать подросткам и молодежи таким образом, чтобы они могли найти свой путь в современной жизни. Обучение иностранному языку носит целенаправленный характер. Другими словами, необходимо дать школьнику базовые знания и создать для него возможность найти свой путь в современной жизни. В частности, по окончании этого этапа подростки и молодежь должны уметь: I. I. Устное и письменное общение на двух иностранных языках в повседневной жизни; Министерство образования Азербайджанской Республики 92 II. Самостоятельное повышение уровня знаний в том или ином направлении (аудирование, говорение, чтение, письмо, культура); III. Интеграция в различные культурные или социокультурные контексты. Основной задачей образования на базовом уровне является руководство подростками и молодыми людьми в принятии важных решений и выборе направления (включение в активную жизнь, получение профессионального образования, повышение квалификации) [2]. Для этого в образовательной методике должны применяться стратегии, раскрывающие особенности потенциала подростков и молодежи. Независимо от того, какие профессиональные сферы деятельности выберут подростки и молодежь, иностранный язык будет необходим им и как средство обогащения знаний, и как средство обмена опытом. Таким образом, цель обучения иностранному языку состоит в том, чтобы дать молодым людям такие знания, которые позволят им говорить на двух и более иностранных языках. Во время обучения иностранному языку молодые люди должны иметь возможность войти в чужой мир, открыть для себя иные правила и традиции жизни, понять иные ценности и менталитеты. Таким образом, успешное общение зависит не только от навыков разговорной речи, но и от способности понимать и уважать различные культурные темы. Именно направление «межкультурного диалога» служит формированию этих умений и подходов. Внимание

молодежи сосредоточено на особенностях зарубежной культуры. Молодым людям предоставляется возможность выразить свой собственный подход, наилучшим образом выразить свой культурный опыт и свои реакции на окружающую среду. Это позволит молодежи быть более терпимой к себе и другим.

ЛИТЕРАТУРА

1. Dilçilik ensiklopediyası. 2-ci cild. Bakı: 2008.
2. Гандилова М. Методика работы над лексикой в условиях трилингвизма (английский язык).//Azərbaycan məktəbi, 2013, № 3. 3. İsmayılova A. Xarici dillərin tədrisində interaktiv metodlar.//Azərbaycan məktəbi, 2012, № 6.
3. Дилчилик энциклопедиясы. 2-х мл. Баку: 2008.2. Гандилова М. Методика работы над лексикой в условиях трилингвизма (английский язык).//Azərbaycan məktəbi, 2013, №3.

SUMMARY

Ramziyya Askerova

SOME DIRECTIONS OF METHODOLOGY OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING

Methodology of foreign language teaching Summary The article is about the methodology of teaching foreign languages. According to the article, the methodology of teaching foreign languages should be conducted in such a way that teenagers and the young learners are provided with basic knowledge, which gives the young learners a chance to relate to themselves, and the others around them, tolerantly.

Key words: *Germany, integration, knowledge, language, teaching, methodology, National Curriculum*

FARS DİLİNİN TƏDRİSİ ZAMANI ŞEİRDƏN İSTİFADƏNİN SƏMƏRƏLİLİYİ

Xarici dillərin tədrisində müxtəlif ədəbi mətnlərdən istifadə həmişə dilşünasların, müəllimlərin və dil öyrənənlərin diqqətini cəlb etmişdir. Azərbaycan dili və ədəbiyyatı ixtisasında fars dilinin tədrisi zamanı ədəbi mətnlərdən, xüsusən də şeirdən istifadə tələbələrdə öyrəndikləri xarici dilin aktiv şəkildə istifadəsini təmin edir. Şeir dili hesab olunan fars dilinin istər klassik şeirlərindən, istər dil baxımından daha sadə olan müasir şeirlərindən istifadə edərək dil dərsinin təşkili tələbələrə fars dili öyrətməklə yanaşı, onların ədəbi təhlil qabiliyyətlərinin inkişafını da təmin edir.

Xarici dil tədrisində ədəbiyyatdan istifadə orta əsrlərdə yunan və latın dillərinin öyrənilməsi üçün istifadə olunurdu. Qeyd etmək lazımdır ki, bu dövrdə xarici dillərin öyrənilməsində hər hansısa bir müəyyən metoddan istifadə edilmirdi. Bundan əlavə, on dördüncü əsrdən başlayaraq Osmanlı imperiyasının ərazisinin genişlənməsi ilə fars dili (islam dünyasının ikinci dili) dünyanın müxtəlif bölgələrində yayıldı və klassik fars ədəbiyyatından fars dilinin tədrisi prosesində dərs vəsaiti kimi istifadə olunmağa başlandı [5, s.201].

Ədəbi mətnlərin dilinin yeni tələbələr üçün çətinliyi və dil tədrisində vaxtın az olması nəzərə alınaraq ədəbi mətnlərin və şeirlərin dil tədrisi prosesinin bir parçası halına gətirilməsi effektiv nəticənin əldə olunması üçün ən məqsədəuyğun metodlardan biri hesab oluna bilər. Dil tədrisi metodlarında daim yenilik axtarışı dərslərdə sadə şeirlərin və ədəbi mətnlərin istifadəsinə gətirib çıxarmışdır. Tədris prosesi zamanı istifadə olunan şeirlərin həcmnin böyük olmaması, seçilən şeirin tələbənin səviyyəsinə uyğunluğunun dəqiqləşdirilməsi, şeirlərin tələbələrin diqqətini cəlb etməsi, dərs prosesində tələbələrin hər dörd dil məharətinin aktiv şəkildə işlətməsi və şeirlərin oxunması zamanı kulturoloji məsələlərin vurğulanmasına diqqət edilməlidir [1, s.199-200].

Ədəbiyyat tələbələrinin şeirlər və ədəbi mətnlər vasitəsilə xarici dil öyrənmələrinin dil qavrama və öyrəndikləri xarici dilin aktiv istifadə zəminlərinin şahidi olmaları onlarda dil bacarıqlarının formalaşdırılması ilə yanaşı, həm də bir növ stimulyar yaratmağı hədəfləyir [2, s.6]. Fars dili öyrənərkən şeir oxuyan ədəbiyyat tələbələri bu dərse öz ixtisaslarının bir parçası kimi yanaşırlar. Dərs prosesinin şeir üzərində qurulması tələbələrdə ədəbi analiz bacarıqları formalaşdırır, oxuduqları şeir haqqında həm dərs prosesi zamanı, həm də öz aralarında fikir mübadiləsi aparmaları mübahisə bacarıqlarını inkişaf etdirir, oxuduqları şeirlərdən özlərinə, şeirdən başqa bir ədəbi mətnə və şeirdən ətraf aləmə olan bağlılıqları təhlil etmə qabiliyyəti qazanırlar [3, s.6-7].

Dil tədrisində şeirdən istifadə xüsusilə ədəbiyyat tələbələrində stimulyar yaradıcı xüsusiyyəti ilə birlikdə, ritm və musiqisi ilə də ədəbiyyata maraqlı olan tələbələrin dillərində özünə yer tapır. Belə ki, şeirlərdəki sözlərin ahəngdarlığı yeni söz və ifadələrin daha rahat və tez yadda qalmasına səbəb olur. Bu zaman dil tədrisində tez-tez rastlaşdığımız əzbərləmə problemləri rahat və əyləncəli bir forma alır [7, s.112].

Baxmayaraq ki, şeir, xüsusilə fars şeirinin dili yeni dil öyrənməyə başlayan tələbələr üçün çətinlik yarada bilər, lakin tələbələr qrammatik qaydaları və yeni sözləri dil kitablarından öyrənməkdənsə, şeirlərdən öyrənməyi daha rahat və əyləncəli hesab edirlər [4, s.97-98]. Dil öyrənməsində ən mühüm məsələ stimulyar hesab olunur. Ədəbi mətnlər və şeirlər də bu baxımdan tələbələri, xüsusilə ədəbiyyat tələbələrini dil öyrənməkdə maraqlı edir [6, s.489].

Azərbaycan dili və ədəbiyyatı əsrlər boyu fars dili və ədəbiyyatı ilə qarşılıqlı əlaqələrdə olmuşdur. Bir çox böyük Azərbaycan şairi öz əsərlərini fars dilində qələmə almışdır. Digər tərəfdən fars dilinin dilimizə təsiri nəticəsində türkcə yazılmış şeirlərdə də fars söz və ifadələrinin olması Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi tələbələrinin fars dilini öyrənmələrini zəruri edir. Bu dilin tələbələrə öyrədilməsi zamanı ədəbi mətnlər və şeirlərdən istifadə tələbələrin dərse daha çox maraqla göstərməsi və şeirlərin ədəbi təhlili prosesi zamanı qrammatika və yeni sözlərin öyrənilməsinin əyləncəli hal almasını təmin edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Işidan A. Yabancı dil öğretiminde şiirin yeri, Journal of institute of economic development and social researches, 2020, s.197-201
2. Duff A. Maley A, Litature, Oxford (resource book for teachers), Oxford university press. 1990, p.184
3. Campbell K. Less is more: teaching litature whit short text, grades 6-12, Stenhous published, 2007, p.232
4. Kırkgöz Y. Using poetry as a model for creating English poems. Journal of Language and Linguistic Studies, 4 (2), 94- 106. 2008
5. شکوه زارعی، احسان ریسی، الگوبه کارگیری موسیقی شعر در فرایند فراگیری زبان فارسی، دانشگاه بین المللی امام خمینی، سال یازدهم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۴۰۱، ۲۱۷-۱۹۵ فرخنده کلات علی، نظری خباز مریم، حیدریان مهدی، تاثیر و چگونگی استفاده از ادبیات کودکان برای آموزش کودکان
6. غیرفارسی زبان، نخستین همایش آموزش آموزش زبان و ادبیات فارسی، ۱۳۹۳، ص ۴۹۵-۴۸۶ لطافتی رویا، ادبیات بستری مناسب برای آموزش زبان و زبان آموزان ایرانی، پژوهش زبان آموزان خارجی، ش ۴۶، ۴۶، ۱۳۸۷ ص ۱۱۶-۱۰۱

SUMMARY

Salman Aliyev

EFFECTIVENESS OF USING POETRY IN TEACHING
FARSI LANGUAGE

The presentation of poems and short literary texts as teaching material to students of the teaching field of expertise of the Azerbaijani language and literature in the Persian language classrooms can be regarded as one of the most significant criteria ensuring the effective arrangement of instruction. Poems that facilitate the process of language acquisition with their rhythm and harmony are examined to have a dual effect on pupils' linguistic skills and analytical abilities.

Key words: *poem, poetry in foreign language teaching, literature, Persian literature*

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКА

Развитие общества и социально-экономические изменения, происходящие в мире, приводят к окончательному пересмотру места и роли иностранного языка в жизни и деятельности человека. В системе образования значительно повышается значение иностранного языка, влияющего в свою очередь на перестройку приоритетов в профессиональной деятельности педагогов. Целью обучения иностранному языку является формирование у студентов языковой и социокультурной компетенций, поэтому важны проблемы и проблемы методики обучения. Для обеспечения выполнения необходимых задач, а также построения качественной и эффективной системы образования в образовательном учреждении необходимо использовать инновационные методы, доступные и понятные современному поколению.

Одним из таких методов является применение интерактивных форм и методов в обучении иностранному языку. Интерактивное обучение – это вид активного обучения, при котором студенты взаимодействуют с учителем и друг с другом [2, с. 44-46].

Современные исследователи Гальскова Н.Д. [1, с.21-32] и Полат Е.С. [3, с.74-76] в своих работах утверждают, что использование интерактивных методов обучения помогает учащимся лучше усваивать программу, приобретать коммуникативные навыки на иностранном языке, закреплять лексико-грамматические знания, а также помогает снизить боязнь иностранного языка и разговорный барьер.

Первое использование интерактивных методов началось с наглядными пособиями, плакатами, картами и моделями. Сегодня современные технологии помогают сделать процесс обучения более интересным и качественным, за счет использования следующих интерактивных средств: интерактивные доски; таблетки; компьютерные тренажеры; виртуальные модели; плазменные панели; проекторы и т.д. Интерактивность в обучении позволяет решать следующие задачи [4]:

1. Переход от презентационного изложения материала к интерактивному взаимодействию с включением логики и моторики.
2. Экономия времени, так как использование интерактивных инструментов, диаграмм учителя, рисунков и т.д. позволяет не использовать стандартные обучающие доски, которые в нем четко описаны.
3. Улучшение эффективности преподавания нужного материала, так как интерактивные средства включают максимальное количество сенсорных систем студента.
4. Легкая и качественная организация групповой работы или игр, позволяющая вовлечь в обучение всю аудиторию.
5. Установление более глубокой коммуникации между студентами и преподавателем, что положительно влияет на обстановку внутри коллектива и способствует более быстрой привыканию студентов к новым задачам.

Особенность интерактивного метода обучения заключается в том, что этот метод широко и всесторонне влияет на студентов в процессе обучения:

1. Такие методы, как мозговой штурм, обсуждение, разыгрывание различных ситуаций содействуют более быстрому включению в занятие. в
2. Кластеры, метод активного чтения, дискуссии, расширенные лекции, игры входят в ведущую часть метода.
3. Для получения обратной связи, уместно использовать приемы типа «неоконченное предложение», эссе, сказка, мини-эссе.

Интерактивные технологии обучения делятся на индивидуальные и групповые. В первую группу входят учебные и практические задания. К групповым технологиям относятся:

обсуждение (дискуссии, дебаты, кейсы, анализ ситуации, разработка проекта); игровые - деловые, сюжетно-ролевые, дидактические, беседы (интервью), игровые ситуации и другое; методы обучения - психотехнические игры, все виды тренингов.

Интерактивное обучение способствует повышению активности учащихся, состязательности и умения работать в команде, формирует словарный запас и грамматические навыки. Оно помогает учителю одновременно решать воспитательные, развивающие и социальные задачи, что доказывает полезность выбора данного метода обучения.

Подводя итог вышесказанному, следует отметить, что интерактивные методы являются современным и эффективным дополнением к традиционной форме обучения и могут способствовать более быстрому и лучшему освоению программы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова. – М: АРКТИ, 2018г. – 274с.
2. Воронкова О.Б. Информационные технологии в образовании. Интерактивные методы / О.Б. Воронкова. – М.:Феникс, 2018г. – 598с.
3. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2017. – 223с.
4. Интерактивное обучение – современные методики получения знаний. [Электронный ресурс] Сайт содержит информацию о средствах и приемах интерактивного обучения, его классификации и психологопедагогических условий использования. Режим доступа: <https://womanadvice.ru/interaktivnoe-obucheniesovremennye-metodiki-polucheniya-znaniy>

XÜLASƏ

Zeynəb Məmmədova

DİL TƏDRİSİNDƏ İNTERAKTİV METODLARIN TƏTBİQİ

Məqalədə təhsilin müasir mərhələsində ən aktual olan interaktiv forma və tədris metodlarından istifadə etməklə xarici dilin tədrisinin xüsusiyyətləri müzakirə olunur. Məqalədə qeyd olunan üsullar onların tədris prosesində praktiki tətbiqi üçün əsas ola bilər.

Açar sözlər: interaktiv təlim, interaktivlik, qrammatika, tədris metodları, leksik və qrammatik bacarıqlar

ТРЕБОВАНИЯ К ОЦЕНКЕ НАВЫКОВ РУССКОГО ЯЗЫКА

Одной из важнейших компетенций в обучении языку является глубокое овладение русским языком. Объективная оценка достижений учащихся считается одной из современных образовательных парадигм в языковом обучении. А главным фактором этого качества является объективный процесс оценки, который правильно определяет уровень изучения русского языка. Основной целью данного тезиса является исследование проблем, возникающих при оценке знаний и умений студентов по русскому языку. Оценка – один из самых спорных вопросов в преподавании языка. Цель состоит в том, чтобы преодолеть проблемы и недостатки, с которыми сталкиваются студенты в этой области, а также объяснить принципы международной оценки и новые стратегии.

Оценка русского языка в языковом обучении - это механизм определения понимания учащимися языковых навыков, целей будущих направлений обучения. Под развитием русского языка понимается учебная программа, учебный план, учебники, инфраструктура и результаты экзаменов как основные цели. Следует подчеркнуть, что информация о качестве преподавания и итоговых достижениях учащихся доводится до родителей, учащихся и учителей только по результатам оценивания. В связи с этим информация, полученная при оценке по русскому языку, в основном базируется на суммативной оценке приобретения основных языковых навыков. Исследователи, изучающие эту область, видят применение новых оценочных механизмов в обучении русскому языку в развитии навыков устной и письменной речи. Оценка других навыков, таких как логическое завершение при аудировании, аналитический анализ навыков чтения, синтез в академическом письме и критическое мышление, наблюдается редко [1].

В ходе исследования стало ясно, что вместо оценки повседневных навыков владения русским языком предпочтение отдается лингвистическому анализу текстов, фонетическому анализу, правильному использованию словарного запаса и Правильному переводу предложений. При оценке языковых навыков основное внимание уделяется правильному использованию учащимися словарного запаса и применению грамматических правил.

Отсутствие средств формирования критического мышления над текстами не позволяет сформировать у учащихся синтез, анализ и свободное мышление. Известно, что оценка-это конечный результат, которого ожидает студент. Изучение учащимися словарного запаса и грамматических правил, оценка навыков аудирования, разговорной речи, чтения и письма не организованы последовательно. Это также нарушает баланс между оценкой языковых навыков [2].

ЛИТЕРАТУРА

1. Лантольф П., П. и Полер, М.Э. (2004). Динамическая оценка развития L2: перенос прошлого в будущее. Журнал прикладной лингвистики, 1 (1), 49-72
2. Пеллегрини Дж./У., Чудовский Н. и Глейзер Р. (ред.). (20021). Знание того, что знают учащиеся: наука и дизайн оценки образования. Вашингтон. Округ Колумбия: National Academy Press

XÜLASƏ

Sədaqət Rəsulova

RUS DİLİ BACARIQLARININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNƏ VERİLƏN TƏLƏBLƏR

Dil tədrisində rus dilinin qiymətləndirilməsi tələbələrin dil bacarıqları üzrə anlayışlarını, gələcək tədris sahələrinin hədəflərini müəyyənləşdirmək üçün bir mexanizmdir. Tədqiqat zamanı bəlli oldu ki, rus dilindən gündəlik bacarıqların qiymətləndirilməsi əvəzinə, mətnlərin linqvistik təhlilinə, fonetik təhlilə, lüğətin düzgün istifadəsinə və cümlələrin düzgün tərcümə edilməsinə üstünlük verilir.

Açar sözlər: rus dili, dil tədrisi, bacarıqlar, təhlil, tədris planı

GÜLTAC MURADOVA
Naxçıvan Dövlət Universiteti
gultacmuradova87@gmail.com

TEKNOLOGİYA ƏSASLI XARİCİ DİL TƏDRİSİ

Müasir dövrümüzdə təhsildə yeni texnoloji vasitələr dedikdə, ilk növbədə, kompüter, multimedia texnologiyası və qlobal informasiya şəbəkəsi olan internetin tədrisdə geniş şəkildə istifadəsi nəzərdə tutulur. İnkişaf etməkdə olan texnoloji vasitələr həm müəllimlər, həm də tələbələrin bilik və bacarıqlarının artırılmasında, gözlənilməz zamanlarda çətin şəraitlərin öhdəsindən gəlməyə imkan yaradır.

Tədris sahəsində bu gün xarici dillərin öyrənilməsində innovativ texnologiyaların istifadə olunması geniş vüsət almışdır. Əsrlər boyu strukturlaşdırılmış təlimlər vasitəsilə həyata keçirilən xarici dillərin tədrisi texnologiyanın inkişafı ilə tədris prosesinə yeni vasitələrin tətbiq edilməsinə imkan yaradır.

Hal-hazırda xarici dillərin tədrisi müasir metodlarla həyata keçirilir. Dilin ənənəvi üsullardan fərqli şəkildə öyrədilməsi və öyrənilməsi öyrənmə və öyrətməni daha maraqlı, rəngarəng və yadda qalan prosesə çevirir. Bu zaman dilin tədrisində istifadə olunan audio-video materiallar, şəkillər, animasiyalar, filmlərin nümayişi tədris prosesini canlandırmaqda, daha maraqlı və başa düşülən etməkdə əvəzsiz rol oynayır.

Müasir metodların həyata keçirilməsində həm müəllim, həm də tələbə üçün kompüter və internetin çox böyük əhəmiyyəti vardır. Hazırkı tədris prosesini kompütersiz və internetsiz təsəvvür etmək çətinidir. Müasir müəllimin qarşısında duran ən vacib amillərdən biri də bu yeni texnoloji vasitələrdən öz dərslərində səmərəli istifadə edə bilməsidir.

1990-cı illərin sonlarından başlayaraq texnologiya yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoydu və kompüterlərdən müstəqil istifadə çox sürətlə artmağa başladı. Bu zamanda sürətli internet bu prosesin daha da inkişafına səbəb oldu. 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiyada informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair müəyyən tədbirlər həyata keçirilmiş və elektron resursların inkişaf etdirilməsi qarşıya məqsəd kimi qoyulmuşdur [1]. Hazırda ölkəmizdə xarici dillərin tədrisinin informasiyalaşdırılmasına dair hüquqi baza yaradılmışdır. Bu işə mövcud materialların internet vasitəsi ilə ötürülərək daha əlçatan olmasına imkan yaratmışdır. Ümumiyyətlə, dilin tədrisi prosesini dəstəkləyən elektron tədris materiallarının inkişaf etdirilməsi, xarici dillərin mənimsənilməsi üçün dərslər vəsaitlərinin texnoloji inkişafa uyğun müasirləşdirilməsi, mərkəzləşdirilmiş virtual tədris platformasının yaradılması xarici dilin öyrənilməsinə əlçatan edir. Bu işə bizə müasir biliklərə yiyələnməkdə və yeniliklərdən xəbərdar olmağa köməklik göstərir.

Hal-hazırda dünyada dillərin tədrisini asanlaşdırmaq üçün müxtəlif proqramlar mövcuddur. Bu proqramlar tələbələrin yazı, oxu, dinləmə və danışma kimi bacarıqlarının inkişaf etdirilməsində öz müsbət rolunu göstərir.

ƏDƏBİYYAT

1. <https://e-qanun.az>
2. “İnformasiya, elm, texnologiya və universitet perspektivləri” mövzusunda respublika elmi konfransının materialları. Lənkəran: 18 dekabr 2020.
3. “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri” mövzusunda respublika elmi-praktiki konfransın tezisləri. Bakı: “Mütərcim”, 2017.

SUMMARY

Gultaj Muradova

TECHNOLOGY-BASED FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Application of new technological tools is an important condition for the effectiveness of foreign language teaching. The application of these tools in teaching foreign languages has a positive effect on improving the quality of teaching. Also, all these innovations are of great importance in the planning and management of lessons. Thanks to these innovations, the lessons are deeply absorbed and turned into skills that can be used in real life.

Key words: *foreign language, technology, computer, internet*

Nəşriyyat direktoru: Əli Həşimov
Mətbəə müdiri: Vidadi Kazımov
Aparıcı redaktor: Sahilə Abbasova
Aparıcı redaktor: Günel Məmmədova
Aparıcı korrektor: Sitarə Əlizadə

Yığılmağa verilib: 12.07.2023
Çapa imzalanıb: 20.07.2023
Formatı: 60/90, 32/1, həcmi 4.75 ç/v
Sifariş № , sayı 100 nüsxə

REDAKSIYANIN ÜNVANI: 7012. Naxçıvan şəhəri,
Universitet şəhərciyi,
NDU, Nəşriyyatı,
Əsas bina, I mərtəbə.

TELEFON: (00994 036) 545-45-59
(00994 036) 544-08-61

E-mail: elmi.hisse@mail.ru